

היחידה להלכה יישומית

ויקרא שמו בישראל

קריאת שם — מנהגיו והלכותיו

פנים

דפי עזר לשיעורו של:

הרב מנחם בורשטין

אייר תשס"ג

תוכן עניינים

1-19	הלכות והליכות בענין קריאת שם - הרב מרדכי גרוס
20-26	מעשה רב - מגדולי הדורות בעניני שמות - הרב מרדכי גרוס
27-43	מנהגי קריאת שמות לילדים - הרב יוסף הכהן אופנהיימר
44-61	קונטרס זה שמי לעולם-הרב יוסף דוד ויסברג
62-66	הקדמת קריאת שם היילד - הרב מרדכי הלפרין
67-83	קריאת שם-הרב נריה גוטל
84-115	זיו השמות-הרב ישעיה זוסיא ווילהעלם
116-118	פסוק לי שמך-ד"ר דב רחון
119-151	באהלי שם-ד"ר דב רחון
152	קריאת שם לולד לאור ההלכה - הרב אפרים קורנגוט
153	בענין קריאת שמות על שם רשעים
154-155	שלא שינו שמם- ש. לוקסמבורג
156	ואלה השמות-עו"ד אביעד
157-172	ויקרא שמו בישראל - הרב אליעזר שפירא
173	שמות בארץ-ד. ח. הלוי
174-186	ילקוט שמות פרטיים - אברהם אבן שושן
187-192	זבד הבת-ד"ר אהרון כהן
193	תפילה קודם החלטת נתינת שם
194	נוסח מי שברך לילדת ובתה - הרב משה פיינשטיין
195-196	קוראי שמו- הרב מישאל רובין

"סוגיות אקטואליות במקורות היהדות"

דף הסבר

מהלכת ההדרכה של מכון פוע"ה עוסקת במתן שיעורים ובארגון ימי עיון לרבנים, לרופאים ולציבור הרחב בעיקר בענייני רפואה והלכה.

במהלך השיעורים הללו התברר, שקיימת בתקופתנו התעניינות רבה ביהס התורה לנושאים אקטואליים בכלל. בעקבות זאת הרחבנו את מגוון הנושאים, שבהם עוסקים השיעורים, מעבר לתחומי הרפואה וההלכה, ולשם כך ריכזנו חומר מתאים בנושאים השונים.

החומר שנבחר כולל בדרך כלל את המקורות היסודיים בנושא הנלמד וכן אוסף של מאמרים המסכמים את הנושא. (בשל כך, יתכן שתהיה הפיפה בין מספר מאמרים, שכל אחד מהם מסכם את הנושא בהדגשים שונים).

במקרה שלא מצאנו מאמרים המסכמים את הנושא, השתדלנו להביא את המקורות היסודיים ואת התשובות העיקריות שנכתבו בנושא, על מנת שאפשר יהיה בעזרתם להכין מאמר מסכם או שיעור.

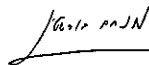
אוסף המאמרים יאפשר ללומדים להמשיך ולהעשיר את עצמם בלימוד הנושא מעבר למה שניתן להספיק במהלך השיעור, וכן יוכל להועיל למעוניינים להכין שיעורים בנושאים הנדונים.

המאמרים המופיעים בחוברת נכתבו על דעת כותביהם, ואין בהבאתם משום הסכמה עם תוכנם. פעמים אף הבאנו מאמר שאינו מקובל, על מנת להתמודד עם הבעייתיות העולה ממנו. הקובץ הנוכחי הוא לצרכים פנימיים בלבד ועל כן אינו מיועד למכירה או למטרות רווח. ההנהלה שוקלת אפשרות של פניה למחברים, על מנת להוציא את הדברים לאור.

הנהלת המכון מודה לנדיבי העם, שסייעו בהדפסה הראשונית של החומר.

נשמח לקבל הארות והערות

בברכה,

הרב מנחם בורשטין

ראש המכון

המלצה

לפעילותו הברוכה של מכון פוע"ה יצא שם נכבד ובכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם.

מהלכת ההדרכה של המכון מוציאה לאור ספרים וחוברות לרוב, אשר הם אבן יסוד בלימוד עניני רפואה והלכה.

הנה בשנים האחרונות נשאם ליבם להעשיר את הציבור במפעל מיוחד של איסוף חומר על סוגיות אקטואליות במקורות היהדות.

רבני המכון ובראשם הרב מנחם בורשטין שליט"א, שמו לב שישנה התעניינות רבה בציבור בדעת היהדות על סוגיות אקטואליות מזיינו.

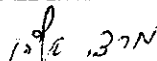
ועל כן, לקח על עצמו ראש המכון, לאסוף חומר בנושאים שונים, על מנת שיוכלו רבים ללמוד כל נושא לעומק, וכדי שיוכל כל רב או מורה להכין את השיעור כשהחומר הרב מסוכם ומוכן לפניו.

זכינו, ועל נושאים רבים ביהדות נכתב רבות, ואדם המעוניין ללבוש נושא מסוים קשה לו להספיק לאחר בספרות את כל המאמרים, ויפה עשו שהביאו הכול כשולחן ערוך בפני הלומד.

במשך הזמן הספיקו כבר להכין כמה מאות חוברות וכעת הם שוקדים על הוצאתם לאור. כל מפעל שמטרתו להגביר את הלימוד בעם ישראל, יבורך. ובמיוחד יבורך מפעל זה אשר גורם ללימוד תורה מתוך העמקה, ומתוך הרחבת הדעת והוא אחד ממפעלי הרבים והמבורכים של הרב המבורך הרב מנחם בורשטין שליט"א ראש מכון פוע"ה.

הנני מברך בכל מילי דמיטיב את כל המסייעים למפעל חשוב זה, ומרבים ומוסיפים ללא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך.

הכותב והחותם בברכה,

מרדכי אליהו

הראשון לציון הרה"ג הראשי לישראל לשעבר

מלחמה

[illegible]

מ"א

פִּיטוֹן ז' - שְׂמַח קְבָרִים קפז
 פִּיטוֹן ו' - חֹרֶה מִשֵּׁם שְׁנֵקִיָּא - הִתְבַּחֶשׁה עַל קִרְיָאֵת שֵׁם קפו
 פִּיטוֹן ח' - פִּרְסִים בְּקִרְיָאֵת הַשֵּׁם קפד
 פִּיטוֹן ד' - בִּדְיוֹ נְתִיבָה מִמּוֹן עֲבוּר קִרְיָאֵת שֵׁם קפא
 פִּיטוֹן ג' - הַמְבַרֵּךְ שִׁינָה בִּשְׁם הַלֵּל מַדְבְּרֵי הָאֵל קפ
 פִּיטוֹן ב' - קִרְיָאֵת שֵׁם קוֹדֶם הַמִּצְיָה - פְּדִינָן הֵנוּ קוֹדֶם הַמִּצְיָה קנח
 פִּיטוֹן א' - קִרְיָאֵת שֵׁם קוֹדֶם הַמִּצְיָה קנז

מִי־יָדַע

הפניתי קודם זה למתן פתרון לעם.....
אברהם מילר

מסגרת חקיקה - חוקי התקנה

[illegible]

לְאִימֹשֶׁת שְׂמֹחַ יוֹלֵל, תִּשְׁכַּחְתִּי מִן הַחַיִּים

[illegible]

ר"ג	לְקָרָא לַיָּד אֶחָד שְׁנֵי שְׁמוֹת, וְלִבְנֵי הַשְּׁנֵי לְקָרָא שֵׁם אֶחָד מִשְׁנֵי הַשְּׁמוֹת שֶׁל אַחֵז - לְשֵׁם יֵשׁ תּוֹקֵף רַק
ר"ג	לְקָרָא לַיָּד עַל שֵׁם אֲבוֹתָיו שֶׁלֹּא הָיוּ שׁוֹמְרֵי תוֹרָה
ר"ג	אֵין לְקָרָא שֵׁם הַיָּדִים בְּשְׁמוֹת שְׁנֵת־פָּרָסְמוֹ לְגַמְאֵי
ר"ד	וּמִלְדַּתֵּךְ אֲשֶׁר הוֹלֵדִת אַחֲרֵיהֶם לָךְ יִהְיֶה עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּהַלְתָּם
ר"ד	קְרִיאת שֵׁם מִהַרְשֵׁה - מְנוּחָה לְמִי שְׁמוֹתוֹ בְּנִי בְּקִמְנוֹתָם
רסו	אוֹפֵן קְרִיאת הַשֵּׁם כִּי שִׁיתְקַיִּימוּ בְנֵי
רסו	שְׂמִיָּה קְרִיָּים לְהַנְצִל מִצָּרָה
רסו	לְפָרְסָם כְּבָרִית פֶּסֶל הַנּוֹלֵד ²
רסו	הַשֵּׁם שֶׁנִּקְרָא לוֹ בְּבָרִית אֵין לְשִׁנוֹתוֹ
רסו	קְרִיאת שֵׁם קֹדֶם הַבְּרִית לְתִינוּק הוֹלָה
ר"ז	בְּעֵיץ הַקְּפָדָה עַל שְׁמוֹת בְּשִׁידוּכִים
ר"ז	הַקְּפָדָה בְּשִׁידוּכִים בְּצוּאוֹת רַבִּי יְהוּדָה הַחֲסִיד

קפח	סִימָן ח - לְהַשִּׁיב עַל קְרִיאת שֵׁם
קצ	סִימָן ט - קְרִיאת הַשֵּׁם בְּשִׁלְמוֹת - קְרִיאת שֵׁם עַל שֵׁם
קצב	סִימָן י - קְרִיאת שֵׁם לְנוֹלֵד בְּיָדֵם הַכּוֹפְרוֹת
קצד	סִימָן יא - בְּעֵיץ הַנִּיץ ³
קצה	סִימָן יב - קְרִיאת שֵׁם חֶסֶד - חֶסֶד וְחֵם אִם הֵם שֵׁם אֶחָד
קצו	סִימָן יג - שֵׁם לְמִי שְׁנוֹלֵד בְּאִסְמוֹר
קצט	סִימָן יד - בְּעֵיץ הַנִּיץ - וְקְרִיאת שְׁנֵי שְׁמוֹת
רא	סִימָן טו - הוֹסַפְתָּ שֵׁם לְמוֹלָה מִבֶּא
רב	סִימָן טז - אֵין לְהִקָּץ בְּקְרִיאת שְׁמוֹת שְׁאִינֵם הַגּוֹנִים
רד	סִימָן יז - בְּצוּאוֹת סֶפֶר חֲסִידִים בְּשֵׁם הַחֵן וְחֶסֶד שׁוֹיִם
רה	סִימָן יח - זִיווּג בְּשֵׁשׁ הַכֹּהֵן כֹּאֵם הַחֵן שְׁנַפְסוּרָה
רה	סִימָן יט - בְּשְׁמוֹת הַמַּחֲתָנִים שׁוֹיִם אִם יֵשׁ בּוֹה מִשׁוֹם
רז	סִימָן כ - שְׁמוֹת שׁוֹיִם בְּזִיוּגִים
רח	סִימָן כא - גִּדֵּר שְׁלֶשֶׁת רַבִּים שְׁבַעֲנִינֵי צוּאוֹת רִיב"ח

מַעֲשֵׂה רַב - מַגִּדוּלֵי הוֹדוֹת בְּעֵינֵי שְׁמוֹת

רס	קְרִיאת שֵׁם ע"ש סב ה"לד
רס	קְרִיאת שֵׁם ע"ש מ"י שְׁדַלָּךְ לְעוֹלָמוֹ בְּקִיצוֹר שְׁנִים
ר"י	קְרִיאת שֵׁם עַל שֵׁם רַבֵּנוּ יִצְחָק הַלֵּבן מִבְּעַלִּי הַתּוֹסַפּוֹת
ר"א	קְרִיאת שֵׁם לְתִינוּק ע"ש מוֹלֵדוֹ וּמִגִּדּוֹ
ר"א	הַחֲלָפָה לְקָרָא שֵׁם ע"ש אֲבוֹתָיו הָיוּ גִדֵּר לְדַבֵּר מִצוֹת
ר"א	הוֹסַפְתָּ שֵׁם זֶהוּ שִׁינוֹי מִדּוֹת הַשֵּׁם
ר"א	לְקָרָא עַל שֵׁם גִּדּוּלֵי תוֹרָה
ר"ב	גִּדֵּר לְקָרָא שֵׁם וְעַתָּה אֵין אֲפֹשֶׁר לְקָרָא זֶה הַשֵּׁם
ר"ב	הַכְרַעַת הַגִּרְיָ"ח וְצִי"ל בִּיכּוּחַ עַל שֵׁם הַתִּינוּק בְּשַׁעַת הַמִּילָה
ר"ב	לְקָרָא שֵׁם בְּשֵׁשׁ זֶה יֵשׁ גַּם לְפַסַּת הַתִּינוּק וְעוֹדוֹ בְּחַיִּים

הלכות והליכות

בעניני קריאת שם

פרק א

מהות השם

א. מה שאמרו ח"ל בש"ס "שםא גרים" אינו אלא בישראל ולא בעכו"ם, ואין לבדוק בשמותם.

ב. אף שהנשמה נבנסת לאדם משעת פקידה קודם לשעת יצירה מ"מ בבתנית השם נבנסת בו בחינה ומעלה יחידה שבנשמה, ועיקר השם כפי נשמתו.

ג. דורות הראשונים שהיו משתמשים ברוח"ק היו נותנים שמות לבניהם על שם המאורע או על שם העתיד להיות לו. כגון אדם נקרא כן על שם שנוצר מן האדמה, חוה על שם כי היא הייתה אם כל חי. יקמן שאמרו במדרש שהיה מקפסין את עצמו, ופלג כי כימיו נפלגה הארץ, והיינו שהיה לה קשר מיוחד אליו, וכן השבטים במפורש בקרא, וכן אלעזר כי אלקי אבי בעזרי.

ד. מנהג ישראל תורה היא לחת השם אחר האבות ואמהות וכיו"ב או רבותנו ע"ה.

ה. בשמות לעזיים יש לחקור אחר השם בלשון הקודש, כגון אייזיק שעל פי רוב הוא יצחק, וחצצא שהוא חנה.

ו. יש לקרוא לבנו שם הראוי להיות צדיק כי לפעמים השם גורם רע או טוב, כגון אלעזר.

ז. אין לקרוא שם אחר אדם שאלו הנקראים בשמו אינם צדיקים או לא הצליחו, כיון שגם הכן הזה יכול להיות כן, וה"ה להיפך אם יקראוהו על שם צדיק וכיו"ב אף הוא יהיה צדיק, על ידי בחירתו לטוב.

ח. כתב בספר חסידים [אוי רמ"ן] אם ראות אדם שאין בניו מתקיימים דע כי השם גורם להם, אם אחיו קורין שם לבניהם אותו שם ומתקיימים, ולזה אין מתקיימים, דע דך שהמקום גורם, יש לו לצאת ולילך למדינה אחרת.

ט. כשקורין לבנו או לבתו על שמו של אדם טובה היא לאדם, ואם הוא על שם מפרשת השבעה הרי זה טובה לבנו או לבתו, וה"ה בשם מרפמרת השבעה, ואין הכוונה על שם האדם הנזכר בו שאין זה טובה לבנו או לבתו אלא על כשם שבפרשה בלבר הוא.

י. אין ראוי לאדם לקרוא לעצמו שלא בשמו שניתן לו ע"י אביו ודומה, כי שמו שניתן לו הוא שמו ועצמותו ומהותו לעולם.

יא. יש שהקפידו שלא לגור בבית אחר שני אנשים ששמותיהם שוים, וי"א שאין צריך להקפיד בזה.

יב. כתבו הקדמונים שראוי להוכיח או לרמו שמו הפרטי של אדם על ספרו שחיבר, או בתיבה הראשונה בתהלת ספרו.

יג. בנתינת שם לקהילה, לכה"כ, או לכה"מ"ר, לשכונה, ולעיר, וכל כיוצא באלו, צריך שקול הדעת היטב, כי עיקר חיות הדבר ושרשו בקדושה הוא ע"י השם שניתן לו, ובכתובים מצאנו שבני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה הסבו שם עיזותיהם שכבשו בעבר הירדן לשמות שבקדושה.

פרק ב

הכרעת חכם

א. כשאין האב והאם יודעים איזה שם לקרוא לבנם או לבתם יש לו ליך אל החכם לשואלו על כך והוא יאמר לו איזה שם לקרוא לבנו, ומה שיאמר להם כן יקום הדבר שכן נהגו משמים ויצלח בזה. ויש שנמנעו מלומר לאדם איזה שם לקרוא לבנם או לבתם שכל אחד יש לו סיעתא מלעילא לבן.

ב. כשיש להוסיף על השם או לשנותו אם בהגיון אם במקצתו או כולו יש להתיעץ עם החכם ומבין בשמות.

- ג. אם אביו ואמו של התנוק או התנוקת יש להם שאלה בדבר השם שברצונם לקרוא, או שחלוקים בדעותיהם על השם הנכון שניתן לבנם או לבתם, אף שהוא הוא הקובע בנתינת השם, מ"מ יש לו לילך אל החכם המורה ויציע לפניו דעותיהם השונות וסיבותיהם וישמעו להכרעת וברכת החכם, ועי"ז בעזר השם יעלו ויצליחו בבנם או בבתם.
- ד. חכם שאמרנו להחיותו בדעתו עדיף שיהיה חכם ומבין היטב בשרשי השמות במהותם בסודם פירושיהם ותיזומיהם, וכ"ש שלא יתקע אדם עצמו לה אם אין ראוי לכך.
- ה. בקביעת השם לבנו או לבת, אין לילך לאלו המתחזים כמקובלים ואין עמדם שיש ושיה אף בהבנה הפשוטה שבשרשי השמות, ופיהם יהלך בגדלות ובפלאות. וכן אין להשתמש כלל בהשבויות השמות הנפוז בומגים אלו, ואין לילך ולהחיותו בזה באנשים העושים שימוש בכך ובחבורות ומפרים שונים העוסקים בחשבונות הנ"ל. כי ח"ו בקריאת שם שאינו על פי דעת חורה יכול לחזיק להם ולרעם, כיון שהשם הוא כה הנושאו קיומו וחיותו וחלויו בשרשו בשליחותו בזה העולם, אבל כשהוא על פי דעת חורה הרי הוא מוסף היים מוכים ושלום ברוחניות וגשמות, ולכן ילך אצל חכם ומבין בשמות בני"ל ויהדלק בחימות לפני השי"ת בדרכיב חמים תודה עם ה' אלוקך.

פרק ג'

הוספה ושינוי השם

- א. לכתחלה ראוי שלא לשנות שם לגמרי אלא להוסיף על הקיים מכבר, ולפעמים יש לשנות ולעקור שם הראשון לגמרי.
- ב. א"ר יצחק ארבעה דברים מקרקעין גזר דינו של אדם וכו' שינוי השם וכו'. [ר"ה פ"ז ע"ב]. כשאדם במזל רע או חלאים שיש סכנה גדולה שהוא מחלה מסוכנת וכו"כ יש לפעמים להוסיף על שמו והוא קורע גזר דין, כי השם מורה על מהותו, ועוד שממשך על החולה נפש חדשה. ויש שנתנו להוסיף שני שמות שריבוי השמות מורה על ריבוי הכחות, ולפעמים נצרך לשנותו.
- ג. כשינוי השם לחולה אין קוראין בשמות רחל, בת שבע, תמר, לאה, אלה תנה שרה, יוכבר.

- ד. שם הניתן לבנו ועברו שלשים יום אי אפשר לאביו לשנותו אלא בצורך גדול, ולכתחלה גם לא להוסיף על שמו הקיים.
- ה. אם קרא לבנו שם שאינו טוב בסעות בין שהיה בשוגג או במזיד יכול לשנותו, ולכן אלו הנקראים בשמות שאינם מהוגנים ועכשיו ברצונם לשנות יכולים לשנותם.
- ו. אדם שקרא לבנו שם בסעות, והוא שם פלוגי ממשפחתו תהנה שלא לקרוא אחריו בחייו יוסף לבנו עוד שם, ויקראוהו בשמו החדש. וכן אם נתנו שתי שמות ואחד מהשמות הוא כשם פלוגי ממשפחתו בני"ל יקראוהו בשם השני, ואם פלוגי ממשפחתו מקפיד ישנה שם בנו לגמרי.
- ז. כשנתן שם אחר אדם פלוגי ואח"כ נתברר שלאדם פלוגי לא נקרא כן הרי זה כאילו לא נתן השם, ויכול לשנות שמו.
- ח. אם מעה האב כשעת נתינת השם או בכוונה אמר שם אחר ממה שהיה רצונו בתחילה, אין לשנותו. ואם האב לא מעה אלא המכרך הברכות מעה או בכוונה אמר שם אחר, הרי שמו האמיתי הוא כמו שאמר האב ומה שאמר המכרך בפל ומבוסל.
- ט. אם עד נתינת השם לא נתברר לאב איזה שם ומסתפק בין שני שמות, בין שמסתפק אם פלוגי היה שמו כך או שמסתפק איזה שם ראוי לחת ולא הוכרע אצלו הדבר עד עכשיו, יכול לומר ויקרא שמו בישראל כך או כך. כגון משה או אהרן בן וכו', אבל אם עדיין לא יודעים כלל איזה שם לחת לו יאמר הברכה בלא קריאת השם.
- י. המכרך ברכת אשר קידש וכו' או המורה שנתן שם שלא בשאלת רשות האב, יכול האב לשנותו לשם אחר.
- יא. אין משני שם האב בכדי שלא יהיה שם דומה לשם בנו היולד וכו"כ סיבות אחרות.
- יב. כשמוסיפין שם לאדם נשוי יש לו לכתוב כתובה חדשה עם שמו החדש כמו שקוראין לו עכשיו, וישאל את מורה צדק איך לכתוב נוסח הכתובה.

שם אחר החי

א. מנהג האשכנזים להקפיד שלא לקרוא על שם החיים וחוששים גם משום עין הרע.

ב. למנהגינו אין קורין שם אחר החיים גם בחוספת שם ואף אם יקראוהו אח"כ רק בשם הנוסף, ואם קראוהו כן גם אם לאחר זמן נודע לו שמקפיד על כך יש לשנות שם הבן.

ג. מי שיצא עליו קול שמת אין קוראין אחריו שם, אמנם אם התירו את אשתו מענותה להנשא לעלמא הרי הוא כמת וראי ואפשר לקרוא שם אחריו.

ד. גם בנוסם אין לקרוא שם אחריו כי עדיין חי הוא, ועוד שלא מסמנא מילתא לקרוא אחריו שהוא במצב דריע מליה, וגם אין לעכב המילה כדי ללחץ השם אחריו.

ה. כשהוא רוצה לקרוא לבנו על שם אביו אלא שבעל אמו עכשיו נקרא כמ"כ, יוסיף עוד שם. כי חייב בכבוד בעל אמו אף אם לא גידלו, ואם גם בכך יקפיד אין ראוי לקרוא בשם זה.

ו. גם אם לאביו או אמו יש שני שמות וברצונו לקרוא לבנו בשם אחד משמותם אף שאין כוונתו עליהם, כגון שאביו נקרא משה אהרן ורוצה לקרוא לבנו משה על שם אביו האם שמת שנקרא משה אין ראוי לעשות כן, אמנם אם אין קוראין לאביו רק בשם השני כגון אהרן ואינו נזכר כלל בשמו הראשון משה אפשר שיכול לקרוא כן.

ז. כשאבי אביו של החתונק אינו בין החיים והיו לו שני שמות ואבי אמו חי ויש לו שני שמות אלא ששם אחד כאחד השמות של אבי אביו המת, אין לו ליתן על שם אביו אביו רק השם השני שאינו בשמו של אבי אמו. כגון שאביו אביו נקרא אברהם משה ואבי אמו נקרא משה יעקב לא יתן אלא שם אברהם בלבד, וכ"ש כשאבי אמו נקרא משה בלבד, אבל אם אבי אמו נקרא אברהם יעקב יכול לקרוא לבנו אברהם משה [בלא ה"א שבשם אברהם].

ח. אם אבי אביו נקרא צבי ואינו בין החיים ואבי האם ג"כ נקרא צבי והוא בין החיים אינו יכול לקרוא לבנו הדיש, הואיל שהוא תרגום שם צבי, אמנם סתירה על שם אסתר מותר שאין זה שם אסתר ולא תרגומו אלא שהוא גנור משם אסתר. וכ"ש הדסה שאף שהוא אסתר שכן נקראת אסתר המלכה במגילה הודסה מ"מ הרי זה שם אחר, וכן יסכה אף שהוא אחר שרה אמנו שכן קריה היא בתורה, מ"מ הוא שם אחר, וכל כיוצא באלו.

ט. כשאביו אינו בין החיים ורוצה ליתן לבנו על שמו אלא שחמיו קוראין לו בשמו של אביו, כגון שם יצחק יקרא לבנו אייזיק שהוא גם כינוי לשם אחר, ואחר אריכות ימים ושנים של חמיו יקרא לבנו גם בשם יצחק.

י. למנהג האשכנזים, כשאבי האב אינו בין החיים ורוצה לקרוא לבנו משה על שמו אלא שאביו אביו של האב חי ונקרא כמ"כ משה, אפשר להאב לקרוא על שם אביו כי אין מתכוין על שם אביו אביו כלל, ומפני דרכי שלום צריך לבקש רשותו, וי"א שאין לקרוא כן אלא ברשותו. אמנם אם אביו של האב עצמו נקרא משה אין ללחץ השם אלא אם יתן רשות על כך במפורש. וכל זה גם לצד האב.

יא. כשאבי אביו של האב בחיים ואינו מקפיד שיקראו על שמו יכול כן בנו לקרוא לבנו על שמו, אבל אם אשתו של האב מקפדת על כך שהוא ביוון עבודה יכולה למנוע. אמנם על שם אביו האב אין ראוי לקרוא אף כשאינו מקפיד, וכ"ש אם אשתו מקפדת על כך. וכן כשאם החתונק מקפדת ג"כ יכולה למנוע מבעלה.

יב. אין לקרוא אחר אביו שכן החיים, אמנם אם קורא על שם שאינו בין החיים אף שהוא בשמו מותר. כגון כשקורא אחר אביו אמו שאינו בין החיים בשם משה אף שאחי אביו או אחיו נקרא משה אין לחוש לזה כלל, ואינו יכול לעכב בעדו.

יג. אם נתן לבנו השני שני שמות ואח"כ נזכר שבנו הראשון נקרא כאחד מן השמות, כגון שדראשון נקרא משה והשני משה נחמה, מכאן ואילך יש לקרוא לשני רק נחמה. וכן להיפך.

יד. אם לבנו השני נתן שם אחר ונזכר שבנו הראשון שנקרא בשני שמות נקרא גם בשם שנותן לשני. כגון שדראשון נקרא משה נחמה והשני משה יש לשנות שמו של השני.

- ג. אפשר ליתן שנים או שלשה שמות לאדם אחד אף שכל שם מורה על ענין אחר.
- ו. ושני שמות כמו יהודה אריה, בנימן זאב, נפתלי צבי, וכ"ש יהודה ליב, או אריה ליב, בנימן וועלוויל, נפתלי הירש, זאב וועלוויל, או צבי הירש. או שלמה, משלם, יקותיאל, שמריה בצידוף שם לען שלהם זלמן, צפורה פיגא, וכ"ש רחל רעכל, אין זה אלא כשם אחד שהם משורש וענין אחד. וכן שם שניאור שהוא על שם מאיר ואור [שני אור] נחשב שם אחד, וה"ה מנחם ציון.
- ז. יש דעות שאין לצרף שני שמות אחד שני בני אדם אף אם הם שני סבים או אביו ואביו אביו.
- ח. כשיש שני שמות מחברים בפרשה ורצה לכת שניהם יכול לקרוא לבנו בשני השמות, כי אין הכוונה על שם אלו המוזכרים אלא על השמות שבפרשה.
- ט. אדם שהיה חולה והוסיפו לו שם או שני שמו ונתרפא ואח"כ חי [שלושים יום] עד שמת, ועכשיו רוצה אדם לקרוא לבנו על שמו יתן לו שני השמות יחד כי אחד שישנו שמו זה הוא שמו לעולם, אבל אם לא קם מחולי זה לא מוזכרים שם החדש כלל.
- י. מתו בניו מחמת מילה נותנים לנולד אחריו שני שמות שהוא סגולה שיהיו בניו.
- יא. כשמוסיף שם על השם הקיים לעולם יש ליתן הנוסף בראשונה.
- יב. אדם שמת לו אביו ואחיו לא יקרא אלא שם אביו לבד, וגם אם הוא אחיו הגדול, וכשמת בלא בנים אפשר לקרוא שמום ביהו.
- יג. אדם הנותן שני שמות אחד ממשפחת אביו או אמו ואחד ממשפחת חמיו או חמותו, יש להקדים השם שממשפחת אביו או אמו. ואם עכשיו זכותה של האם בנתינת השם ונותן שני שמות על שני הצדדים, אם אח"כ יקראוהו בשם הראשון יש להקדים השם שמצד האם כי זכותה עכשיו. וכן אם אחד ממשפחת אביו ואחד ממשפחת אמו, או שאחד ממשפחת חמיו ואחד ממשפחת חמותו, יש להקדים השם שממשפחת אביו או חמיו על השם שממשפחת אמו או חמותו, וגם כשיקראו לו בשם שממשפחת אמו או חמותו.

פו. מונג הספרדים שנותנים שם בנים ונתינתם אחר אבותיהם ואמותיהם החיים עמם, והוא סגולה לאריכות ימים, ויש מדרם שלא נהגו כן אלא לאחר מיתה. ומ"מ יש שקוראין גם לבנו שם על שמו או לכת על שם אמה.

פז. למננג הספרדים כשאביו של האב בחיים ושל האם אינו בין החיים ראוי שיקרא לבנו על שם אביו אף אם אין עכשיו זכותו לנתינת השם.

יז. אין ספרדי יכול לכת שם אחר אשכנזי שהוא בין החיים שהרי הוא מן המקפידים על כך, וה"ה אחר ספרדי שמנעו לא לקרוא על שם החיים. יח. אצל הספרדים אין יכולים להתנגד לזה כי כן הוא המנהג אצלם, וכן אם אבי אביו אשכנזי ואשתו מעדות הספרדים והוא אינו מקפיד שיקראו על שמו אין אשתו יכולה להתנגד כי היא מעדות העדות לכת על שם החיים, וה"ה להיפך.

יט. כשהוא אשכנזי או מאלו הספרדים שאינם נותנים אחר החיים והאם מעדות הספרדים, אם עכשיו זכותה בנתינת השם י"א שאפשר לכת השם מצד האשה על שם החיים.

כ. כשהוא ספרדי והאם מעדות האשכנזים ועכשיו זכותה של האשה בנתינת השם אין לכת אחר החיים מצד האשה שהרי אין זה כבוד אביה כי אינו נודע בן.

כא. ספרדים הקוראים לבניהם ולבנותיהם על שם אביהם ואמם אין לקרוא לבנו ולבתו בשמם בפני אביהם או אמם אלא בכינוי.

כב. בקריאת שם אחד שכבר מתו יש בזה עיבור נשמה שמתנועץ בחינוק וכו' אבל אחר הדיו אין כל זה.

פרק ה'

שני שמות

א. אם לאדם שקורא על שמו היו שני שמות לכתחלה, יש לקרוא שני השמות יחד ולא שם אחד לבדו מלבד כשיש לו סיבה מיוחדת לכך.

ב. מי שאביו או אחר נקרא בשני שמות ומשום סיבה אינו יכול לקרוא לבנו אחריו רק בשם אחד מהשניים עכ"פ יקרא בשם אחד. וי"א שמ"מ אין שני השמות נפרדים אלא המיכה אחת.

יא. מהראוי שלא לצרף שם רבו או גדול הדור או אביו או אמו עם שם אדם אחר, וכשמצרפם יחד יקדים שם רבו או אביו או אמו קודם משום כבוד רבו או אביו ואמו, ואם אחר יוחר זקן מחביו י"ש שהקדימו שמו של הזקן.

יב. אדם נתון לבנו שני שמות אחר אחר רבו או גדול הדור וכיו"ב ואחר אחר אביו, אם אביו היה קובע עתים לתורה ושומר תורה ומצוות בראוי יכול לתת שני השמות יחד ואין זה חסרון בכבוד רבו, וכ"ש שאין מחסר בזה מכבוד אביו שהרי זה כבוד לאביו, ויקדים שם רבו על שם אביו כי רבו מביאו לחיי עוה"ב.

יג. כשרבים נותנים שם על שם רבם או גדול הדור וכיו"ב, ויש חשש שבגלגולם יהיה קישו ביוזום משום שיווי שמות שבצוואת ריה"ת, יש לצרף עוד שם, ואין זה זילות לדבר כי הכל יודעין סיבת הדבר.

יד. כשנתן שני שמות על שם בני שני שם רבו או אדם ראוי לקרוא לבנו כשני השמות.

פרק ו

שמות שאין קוראין

א. אין אדם רשאי לקרוא שם לבנו על שם אדם רשע, שהרי יש לאבר שמם ולגנותם, ועוד שאין הנקרא בשמו יצליח לא ברחמיניות ולא בגשמיניות, וגורם לקיצור ימים. וי"א שהוא העתקת הנפש ממי שנקרא על שמו, ולכן אין לקרוא על שם הרשע.

ב. גם בצירוף שם אחר עמו אין לקרוא על שם אדם רשע, וכן בקיצור וכינוי משמו אין לקרוא.

ג. שם אדם רשע, גם אם אין השם עצמו מורה לצד הרע, או שאינו שם העצם, או שנעשה רשע בסוף ימיו, וכן שם אדם רשע המוכר בתורה ובנ"ך, ככ"ז יש להמנע מלקרוא בשמו.

ד. אם אותו אדם עשה תשובה מותר לקרוא לבנו על שמו.

ה. אם אביו או קרובו ממש היה רשע וצריך לקרוא לבנו בשמו, יכין במחשבתו על שם אדם צדיק שנקרא בשם זה.

ו. שמות רשעים, כגון נמרוד או לאשה מרה אסור לקרוא, ואף אם אינו מחביון לבנו כלל, אלא בשמו בלבד. אמנם שם אדם רשע שאחרים צדיקים נקראו בשם זה מותר, אבל לא יכין על שם האדם רשע.

ז. אם רוצה לקרוא לבנו על שם אדם שנקרא על שם רשע אבל האדם הנ"ל היה אדם כשר, מותר, שאין לה שייכות לרשע שנקרא על שמו.

ח. מותר לקרוא לבנו על שם אדם כשר גם אם יש בשם זה רשע מפורסם כגון מנשה, ואף אם היה כמה שנים מקודם האדם כשר, ויש פלאי [שם מיוחד שאינו נפוץ] אין קוראין.

ט. גם שם משפחה על שם רשע אין נכון לקרוא בו.

י. אין לקרוא לבנו בשם עכו"ם כלל, אלא א"כ דר בין האומות ומפני חוקי המדינה יש לו לתת שם נכרי, מ"מ בני ביתו ושאר אנשים לא יקראוהו בשם זה. ועדיף אם יכול לתת תרגום שמו היהודי ללשון המדינה, כגון "ברוך" שברוסית הוא "בוריס", "יפה" בצרפתית "בלה", וכן הדבת.

יא. אלו בחו"ל שהיו רחוקים מתורה ומצוות וקראו לעצמם רק בשם עכו"ם, יוסיפו שם קודש, ויקראו לעצמם רק בשם הקודש, ובהמשך הזמן ישתקע שם הקודש.

יב. אסור לקרוא לבנו בשמות שקוראין לממזר וממזרת או לספיקותיהן, וכן בן ובת הפגועה והנדה, כדי שלא יחשדוהו שהוא כנ"ל.

יג. אין לקרות שם לבנו אחר הנתיב כגון יחיו או אונקלוס, וכן אחר גרים בימינו, אבל בניו ונכדיו של הגר יכולים לקרוא על שמו.

יד. אין קוראין שם אחר אדם שמת בגידיו או בחרם, ומי שהיה שלושים יום בחרם אף שהחזירו לו אח"כ, גם אין נותנים שם אחריו.

טו. אין קוראים שם אחר אלו הדורות שקודם אברהם אבינו ע"ה.

טז. הריצה לקרוא לבנו אחר אדם שנקרא על שם אדם שקודם אברהם אבינו, כגון אדם שנקרא נח על שם נח אין ראוי לקרוא אחריו.

יז. שם משפחה על שם שקודם אברהם אבינו ע"ה כגון יפת מותר.

יח. הנוק שמת או נפל כשמלץ אותו על קברו ונותנים לו שם וכן בתנועת, אפשר לקרוא שמות שקודם אברהם אבינו ע"ה וכן המנהג לקרוא שמו "שם". אמנם בשם רשע אין קוראים.

יט. בחור או בחולה שמתו אין קוראין על שמם אלא בתוספת שם אחר.

כ. אין קוראין שם אחר מי שמת בקיצור ימים על מצותו, ובפרט בשלא היו לו בנים, וכן על מי שנחת אף אם היה צדיק, אלא א"כ בשנינו מעט מותר. ולכן שם ישע"י אין קוראין ישעיהו אלא בקיצור ישעיה, ובמו"כ גדליה ולא גדליהו. ואם הוא שם שאי אפשר לקראו בשנינו יוסיפו שם אחר, ואם אינו מוסיף יבין בקריאת השם שאם אין זה סימן טוב מוכיח הרי הוא על שם פלוני אחר. אמנם באביו ואמו יש נהגים שאין מקפידים בזה.

כא. מה שנאמר לעיל מת בקיצור ימים הוא עד שנת ששים, וי"א שאינו אלא עד שנת חמישים.

כב. אלו שמותו על קידוש השם ע"י נכרים בשנות העם וכיו"ב, מותר לקרא על שמם כיון שהוא גזירה כללית. והחושש בזה יוסיף שם אחר עמו וב"ל.

כג. אין לקרא שם לבנו על שם אדם שרע מליה בחייו.

כד. אם נתן לשני בנים שמות על שם צדיק אחר כגון ששם הצדיק היה אברהם יעקב ונתן לבניו לאחר אברהם ולשני יעקב ולא הצליח בחייתם אין לקרא יותר על שם הצדיק, וכן הוא גם בשתי אחיות, או באת ואחות או באב ובנו, ודוקא בשני אחים מאב אחד או מאם אחד, אבל אם אחד מאב והשני מדאם מותר.

כה. אם הראשון נפטר ועכשיו נולד אחיו השני, אין לקרותו בשם אחיו המת, אלא יש להוסיף עוד שם ראשונה ושם אחיו המת באחרונה, והוא סגולה לקיום בניו. ואם הראשון מת קודם שניתן לו השם שעלה במחשבת האב לקראו לו יכול ליתן לבן השני אותו השם בלכד שהרי לא ניתן ולא נקרא הבן הראשון כלל. ובשתי אחיות אם לראשונה היה בן או בת יקרא לשניה על שמה, ואפשר שג"כ בשני אחים בן.

כו. אם מת בנו מאשתו ראשונה לא יתן שם לבנו מאשתו השניה על שם בנו מראשונה, אלא אם מוסיף שם אחר עמו.

כז. אין ראוי ליתן לכר שם נקבה ולנקבה שם זכר, וגם לא בהוספת שם. מ"מ בשנינו ניכר אפשר לקרא.

כח. לבחלה אין לקרא שם לכר על שם הנקבה או לנקבה על שם הזכר כגון שלמה שולמית תנה תנה וכל כיו"ב. ויותר יש להקפיד שלא לקרא לנקבה על שם זכר שירידה הוא לו, ובסיבה מיוחדת מותר, ובמשפחתו יש להקל יותר.

כט. שלמה או שלום על שם שולמית, וכן חיים על שם חיה, בדרך על שם ברכת, וכל כיו"ב שייכים להר"י. אמנם דן על שם דינה אין נראה שייכות כיניהם ואינו אלא זכר בעלמא.

ל. אין לקרא לבתו שם ברכה על שם רבו שנקרא בריך וכל כיו"ב שהוא כיוון לרבו שנקבה תיקרא על שמו, אמנם להיפך לבנו על שם הרבנית אשת רבו מותר.

לא. אם נתן לבנו שם שלמה על שם אמו שולמית ועכשיו נולדה לו בת אין נכון לקרותה שולמית על שם אמו. וכן להיפך, וי"א שאין להקפיד בכך.

לב. אין קוראין לשני אחים שם אחד, כגון אברהם כין אם הם מאב ואם אחד, ובין הם מאב אחד ושני אמהות או להיפך. ובין אם הם על שם אדם אחד ובין אם הם על שני אנשים, והוא משום עין הרע.

לג. מה שנאמר לעיל שאין נותנין לקרא לאחים שם אחד, אם לראשון נקרא אברהם ולשני יתן שמו בצירוף עוד שם כגון אברהם יעקב או להיפך שראשון נקרא אברהם יעקב ולשני יתן שם אברהם בלכד או יעקב בלכד, מותר. וי"א שבשנינו קצת כגון הראשון יצחק ולשני יצחק אייזיק די בזה. אבל בשם הנוסף עיקר.

לד. אין לקרא לשני בניו או לשני בנותיו כאותו שם משום עין הרע או משום מכשול, וכ"ש שלא יקרא לבנו ובתו בשם שמתה לשניהם או יונה לשניהם, גם לא כשהוא רק אחד מן השמות שיש לו, אבל יכול לקרא לבנו יהודה ולבתו יהודית כי אינו משם אחד ואף לא משורש אחד.

לה. גם ביש שניו קל בשמות כגון אהרן ארין, או אברהם אברם, אפשר ליתן לשני בניו, ומ"מ עדיף שלא לקרא כן ואף בשנינו כגון אליעזר אלעזר, וכן בששם אחד תרגמו של השני כגון אריה ליב, שמחה פרידא. צפורה פתגלא.

לו. אין לקרא לבתו מאשתו השניה על שם אשתו הראשונה אף ברשותה, אבל בנם מותר והוא ברשות האב.

לז. אין לאשה לחת שם לבנה מבעלה השני אחר בעלה הראשון, ואף אם הוא ברשותו של הבעל, ואם מת מותר. אבל בנם מותר והוא ברשותו של האב.

זח. לא יקרא לבניו אחד שנות היצירה בנימסריא, אמנם אם לא היה כוונתו לזה אלא שרצה לתת שם והוכרר שהוא בנימסריא כשנות היצירה לא איכפת לו.

זפ. לא נתנו לקרוא לבנו שם כשם אחד מכ"ב אותיות כגון אל"ף, ב"ת, או מאותיות הוי"ה כ"ה כגון יי"ד, או ה"א, אף שאין כוונתו על שם הוי"ה כ"ה.

מ. אין לקרוא בשמות אשר מקרב כאו ולא ממקור קדוש יקראו, אלא יקרא בשמות צדיקים או קרוביו כפי שנהוגים בישראל מאז ומקדם, וחדש אסור מן התורה בכל מקום, וישראל במצרים לא שינו את שמם לשונם ומלבושם סימן "יזכא יעקב של"ם".

מא. אין ראוי לקרוא לבנו או לבתו מן השמות שאפשר כשגדלו יבוא להם בושה מן הבריות, ואם בכ"ז רוצה לקרוא בשם כזה יוסף עוד שם ויקרא בשם השני קודם ויעשו עיקר, וטוב כשהתגמו בלשון הקודש, כגון זרבה גאלדא, או צפורה פיגאל וכיו"ב, ויש לברר היטב בכל שם התגמו הנכון, ואף אם אין ברור לו התגמו ממש אלא שרומז בוהגיו גם כן טוב הוא. מכאם בגדלותו בא לו בושה מפני שמו המשונה בעיני הבריות, יכול להוסיף שם על שמו ויעשו עיקר וטוב כשהתגמו בלשון הקודש כנ"ל.

פרק ז

שמות שראוי לקוראם

א. ראוי וטוב לילד לקרוא לו שם על שם ה"ח וצדיק, כיון שהוא העתקת נפש וגשמה ממי שנקרא על שמו.

ב. ראוי לאדם לקרוא לבנו על שם וקניו אבי אביו, או אבי אמן, או דודו. וכן אחר משפחת אביו או אמן, וה"ה לצד אשתו. והוא משום כבוד אב ואם, ועוד שקריאת השם גורם נחת רוח ותועלת לנשמת המת.

ג. כמו כן נתנו לקרוא על שם גדולי הדור שכל בית ישראל נשען עליהם והתקין לו, אף שאין הוא מהלחמידים ממש, ונכון הוא.

ד. העניג לקרוא לבנו על שם רבו או לבת על שם הרבנית של רבו, וכן נכון לעשות, ויש כזה מעלת כבוד רבו, וכן הצלחה לבן או לבת בדרבניהם.

ה. כן ראוי לקרוא לבת על שם רבנית שהיתה רבה של האשה, או לבן על שם איש רבה של האשה.

ו. קריאת שם לבניהם ובנותיהם אחר אבותיהם וקניהם קודמין לשם צדיק שלא מהמשפחה ומ"מ הכל לפי הענין.

ז. יכול לקרוא לבנו על שם רבו או צדיק שהיה מדוכא ביסורים או שלא היו לו בנים אלא שנפטר על מסתו כקנותו. וי"א שאין נכון לעשות כן ויוסף עוד שם על שמו ושם הנוסף בראשונה.

ח. כשרוצה לקרוא לבנו אחר רבו או אביו וכיו"ב ואינו יכול מפני סיבות שונות יתן לו שם הדומה לשמו שרצה לתת. וכן אהרן הכהן קרא לבנו הראשון גדב ע"ש חמיו עמידה, ובנו השני אכיהוא פירש אבי הוא על שם אביו.

ט. כתב בצוואת רבינו יהודה החסיד זי"ע"א אוי"א נ"א יקרא איש מזרעו את בנו יהודה ולא שמואל. ובאזהרות נוספות כתב לא יקראו שם בניו אברהם יצחק יעקב ולא משה.

י. צוואה זו אינה אלא לרעו, אשר ממעמדם כמוסים עמו לא היה רצונו שיקראו בשמו ובשם אביו, ולדעת רבים אינו אלא לבניו או עכ"פ רק עד שלשה דורות. ורבו המדרש"א ז"ל היה מצאצאיו * הערת שול"ם ושמו היה שמואל אליעזר ושם אביו יהודה [הלוי]. ויש אומרים שקבלה להם מאבותיהם שהיה אסופת גדולי הדור כזמן המדרש"א ורבו אורות צוואת ריה"ח, ועמד המדרש"א על דגליו ואמר אני מבני בניו, ובצוואת כתב לא יקרא וכו' ואני זה שמי שמואל ושם אבי יהודה.

יא. גם לרעו ההקפדה היא רק אם המכון ליחס שם יהודה לרבי יהודה החסיד, או שם שמואל לאכיו רבו שמואל החסיד והנביא [בלשון המדר"ם מרומבוגר], אבל אם אין כוונתם לזה מותר.

* אביו של המדרש"א נקרא ר' יהודה הלוי, כן ר' שלמה זלמן הלוי, כן ר' אברהם הלוי, כן ר' משה [מתכמי פולין]. כן ר' יוסף [מתכמי פולין]. כן ר' לייבוש [מתכמי פולין]. כן ר' שלום [מתכמי אשכנז]. כן ר' יוסף הלוי [מתכמי אשכנז], כן ר' גרשון [מתכמי הקבלה, עלה לארץ ישראל]. כן ר' יוחנן [מתכמי אשכנז]. כן ר' דוד, כן ר' זלמן דובער, כן ר' מנחם מנדל, כן ר' יוסף יעקב, כן ר' דוד, כן ר' שמשון משפירא, כן הצדיק הנסתר ר' אברהם באשכנז, כן ר' שמשון מרגנשבורג, כן ר' דוב בעריש אשכנזי, כן רבנו משה זלמן, שהיה כן רבנו גהודה החסיד. רבי יהודה החסיד נולד בשנת ד' אלפים תתק"ו ונלב"ע בשנת ד' אלפים תתקע"ז, ונכדו המהרש"א נולד בשנת ד' אלפים שכ"ה. זכותם יגן עלינו אמן.

שמות שונים ומסיכות שונות

- א. יכול אדם לקרוא לבנו או לבתו בשם מן פרישת השבוע שנוגד בו ואף אם נולד בתחלת השבוע, וה"ה על שם מן ההפסדה.
- ב. אדם הוציא לקרוא לבניו על שם שבועה שמוחיו של משה רבינו כגון משה, יקותיאל, מוכיה וכו', יכול לקרוא כן.
- ג. נולדו לו שני בנים תאומים יש שכתבו לקרוא להם בשמות פריץ וחרץ ששניהם היו צדיקים.
- ד. מת אחד מהמשפחה ונולד בן זכר שנחפזהו כל המשפחה כולה [כמבואר בפוסקים], י"א לקרוא לבן הזה רפאל.
- ה. יש שמות חיות ועופות שבני אדם נקראים על שמותם. כגון אריה, זאב, יונה, צבי, אילת, חולדה, יעל, צפורה, צביה.
- ו. כשנותן לבנו שם שכלל בו שם משמחיו של הקב"ה כגון נחמיה או מיכאל וכדומה, בן לא יכול שהוא על שם הקב"ה וכ"ש שלא יכול כשנותן שם רגיל והוסף בו שם משמחיו של הקב"ה.
- ז. מי שקורא לבנו על שם התנא רבי יוחנן הסנדלר: אינו קורא רק שם יוחנן ולא יוחנן הסנדלר שאין זה משמו אלא סימן למעשה ידיו, וכן אחר התנא רבי יצחק נפחא, ועוד.
- ח. יש שקוראים לאדם על שם היום או מארע ודמו של היום שנוגד בו או נגסם לבית בו או בבת שניתן לה שמה בו. כגון בשבת שכתו [ולא שכתאו כאל"ף]. כיום טוב יום טוב. בראש השנה יצחק. כיום הכפורים עקיבא - עקיבה, שהוא יום פסירתו והתעלותו מן העולם, או רחמים. חג הסוכות בשמות האושפיזין שבאותו יום. חנוכה מתתיהו, או בשם הנשיא שבאותו יום, ולבת יהודית. י' אדר משה שנוגד באותו יום, [ואם יש לו כבר בן בשם משה יקרא לו משבע שמותיו כגון מוכיה וכו'] פורים מרדכי ולבת אסתר או הדסה. תחילת חרש ניסן בשם הנשיא שבאותו יום, או ניסן. בתג הפסח יצחק, או פסח. ל"ג בעומר שמעון, שבועות דוד, ולבת רות. תשעה באב מנחם, או בן ציון, או מנחם ציון, ולבת נחמה, או בת ציון. בחודש אלול רחמים. שמות הנ"ל המה אחר שכבר קראו שם אבותיהם ואמותיהם וחקנם.

יב. כמו"כ גם לזעו בשמות אברהם יצחק יעקב ומשה ההקפדה היא רק כשמכוין על שם אברהם אבינו וכו', אבל אם ברצונו שיהיה לו שם כמו שם אברהם וכו' בלבד, מותר.

יג. אין מקפידין מליחן שמות שלשת בניו אברהם, יצחק, ויעקב. ואף בזה אחר זה. וכן בבנותיו שמות שרה, רבקה, רחל, לאה, ואלו שהקפידו שלא לעשות כן הוא כשכונותו על שם האבות או האמהות, אבל אם נולדו לו בימי האושפוז או שרצה שיהיה לבניו שמות כמו שם האבות והאמהות בלבד, מותר.

יד. שם שלום אפשר לקרוא לבנו אף שהקב"ה נקרא בשם שלום, וכן שמות מיכאל גבריאל רפאל אפשר לקרוא אף שדם שמות המלאכים אמנם שם אוריאל יש שהקפידו שלא לקרוא בשם זה. אבל בשם שאר המלאכים אין לקרוא כלל.

טו. מי שמת בלא בנים והצית אשתו מעוברת קוראין לבן על שם אביו. וה"ה בת שנוגדה ואמה אינה בין החיים קוראין אותה על שמה. וי"א שאם האב או האם חייבים בגלגול נשמתם מתגלגל בבן או בבת הזה. עוד כתבו שאב"י נקרא בן בנפיקון אשר כך ירחם יהושע, והיה גלגול אביו. ויש שכתבו שמלפנים היו קוראין לו "ברודער" את. ונראה שאינו שם אלא כינוי לרחמים עליו.

טז. אלו שמותו בלא בנים ראוי למשפחתם לקרוא שם אחריו.

יז. יכול לקרוא לבנו שם אחר אדם שמת לאחר לידת זה דבן ואף אם לא נקבר עדיין. ויש שאמרו שאין לחת שם כלל אחר מי שמת לאחר לידת החניניק.

יח. יכול אדם לקרוא לבנו שם אף בשמות שקדם אברהם אבינו אלא שלא יכוין על שמם, כגון נח לא יכוין על נח.

יט. כשרוצה לקרוא שם בנו על שם אדם שקדם אברהם אבינו יוסיף שם אחר עמו, כמו "שם טוב" ששם הוא על שם בן נח וטוב על שם הנזאל של רות.

כ. כשיש לו סיבה שלא לקרוא בשם המלא אפשר לקצרו כדוגמת שם מנחם או נחום לקצרו לשם נח.

כא. ראוי ליתן שם כדור או כמו שכתוב בתורה, ולא שם של קטנות כגון רחל ולא רעכל.

פ. גולד בספירת העומר אין לקרוא משום כך עקבא, כי לא מסמנא מילתא שמתו בו כ"ד אלף תלמיד רבי עקיבא ע"ה.

י. גולד ביום השנה [יארצותיו] של רבי או שנימול ביום זה, יש נדחגים לקרוא בשם רבו או שמוסיף על שמו האחר שדיה ברצונו לקרוא.

יא. שמות שמחה, יונה, יוסל, צמת, הוא לאנשים ונשים, ויש שדגנו שלא לקרוא בשמות אלו, אמנם בחוספת שם אחר ודאי שאפשר לחת, כגון שמחה בונם, או מאיר שמחה, וכיו"ב.

יב. אדם שגולד לו בן וחזה חולה י"א לקרוא לו בשם מן החיות, כגון אריה, צבי, וכדומה. ואם הוא בת יקרא יעל, אילה, וכדומה, או בת ציץ שהוא מסגל לאריכות ימים.

יג. אדם שאין ביו מתקיימים אצלו, י"א לקרוא לו בשם שכלל בו שמו של הקב"ה, כגון אליהו, שמואל, רפאל, וכיו"ב. וי"א לקרוא לו בן ציץ, ולבת בת ציץ, שהוא מסגל לאריכות ימים. ויש שקוראין לו בחי, וי"א שקוראין לו יוסף ותקיימו בניו, וי"א לקרוא לו אלמר ובן זידע, או זידיל לבן, ואלפא לקבבה, עד שיגדלו ואח"כ יקראו להם שם נוסף. וי"א לקרוא להם בשמות מן החיות כנ"ל. וי"א שסגולה שלא לקרוא להם שם כלל עד שיגדלו ואח"כ יקראו להם שם, ואין נודגין בן.

יד. כמור דאי קוראין לו כידור על שם הפסוק כי דור הדפוכות המה, וכן למפלות יקרא כידור, ובממור ספק או בפניה שילדה וכן בן הנדה י"א שקוראין לו זוגל שבלשון לע"ז זוג"ד הוא לשון חסא, או שקוראין לו איסר שהרי גולד באיסור, וי"א שקוראין לו בשמות שקודם אברהם אבינו ע"ה, ולספק ממורת או בת הפניה - הנדה קוראין לה חוכה [גם אם הוא בזמנים שנותנים שמות מיוחדים קוראים בשמות הנ"ל].

פו. שמות הנ"ל בצירוף שם אחר מותר לקרוא לכל אדם.

פז. בן חלל אפשר לקרוא בשם כפי רצונו.

יז. שמות ישעיה, ירמיה, גדליה, בלא וא"ו לבסוף, כי אין זה מסמנא מילתא הואיל ונהרג, או בירמיה שדיה כל ימיו ביסורים, ומי שנקרא בשם ישעיהו על שם אדם שנקרא בן אין לחוש שאינו על שם ישעיהו הנביא.

יח. שם זכריה אין לקרוא על שם זכריה הנביא שנהרג, כי אין זה מסמנא מילתא, אלא אחר אדם שנקרא בן.

יט. קריאת שם חזה אינו על שם חזה אשת אדם שהרי הוא קודם אברהם אבינו.

כ. אפשר לקרוא לבנו ישמעאל כיון שעשה תשובה, או משום שהשם נותן ע"י הקב"ה.

כא. אין קוראין שם אבישלוס אלא אבישלוס, מלבד אלו שדגנו לקרוא אבישלוס יש להם על מה שיסמכו.

כב. שם חנניה אין לקרוא על שם חנניה בן עוזר, שדיה נביא שקר.

כג. מיכה אין קוראין שהוא שם רשע, וי"א שהוא על שם מיכה הנביא אף שאין זה אלא כינוי.

כד. מותר לקרוא אלישע שאינו על שם אלישע בן אביה אלא על שם אלישע הנביא ע"ה.

כה. שם אלכסנדר יכולים לקרוא אף שהוא שם מלך מאוה"ע.

כו. שמות נח, יפת, חנוך, מהללאל, צילה, יובל, אף שאין לקרוא בהם שהם מקודם אברהם אבינו, מ"מ אם רוצה לקרוא בשם נח מלשון מנוחה, יפת מלשון יפה עינים או יפה במעשים, חנוך מלשון חנוך, מהללאל מלשון הלל להקב"ה, צילה מלשון בצל ה', יובל מלשון ועל יובל ישלח שרשיו, מותר.

זכות קביעת השם פרק ט

א. קביעת השם לבן או לבת הוא על ידי האב והאם בלבד, ושלא יבואו ליד מריבה ח"ו. ואף אם עכשיו זכות נתינת השם לצד האם, מ"מ יש לה לקבל דעתו, שאם הוא מתנגד לשם מסוים יכול למנוע מלת השם הזה לבנו או לבתו, אמנם אם השם אחר אביה או אמה אינו יכול למנוע בעדה אלא עפ"י רצונה. ולהפך אם האם מתנגדת לשם מסוים, יבוא הענין בפני ת"ח מוכהק להכריע אם הסיבות מוצדקות.

ב. הקביעה ונתינת השם הוא ע"י כח עליון מעין רוח הקודש ונבואה, ולכן יש להם להתבונן בזה בכובד ראש ולהתפלל ולבקש עוד מרש"ה על כך.

- ג. יש מקומות בתורה שראב קרא השם לבנו ויש מקומות שראב קראה לבנה, ויש מקומות שראב או ראב קראו השם על ידי ציווי מרקב"ה. ויש שאחר זולתם [אף לא קרוב ומודע כלל] קרא בשם הבן. ויש שרקב"ה קרא בשמו קודם שגולד עדיין.
- ד. צריך מאוד להזהר מלהתקומט בבית הולדת על ענין השם כי סכנה הוא לחינוך ולחינוקה.
- ה. האם שנתנה שם לבנה או לבנה י"א שאין ראב רשאי לשנות ולהוסיף על השם כלל, וי"א שרשאי להוסיף על השם שניתן ע"י האם, ושמו העיקרי יהיה כפי רצון העניד לכשיגדל או כפי שנתקבל אצל העולם, ואם עברו שלושים יום מנתינת השם ע"י האם אפשר שאין ראב רשאי להוסיף.
- ו. האם נתנה שם לבנה ע"י אביה וראב נתן שם אחר לבנה במקום שנמצא שם, שם ראב עיקר, ומכאן ואילך יחליט ראב אם לקרוא בשני השמות או רק בשם שנתן הוא.
- ז. ראב שנותן שם לבנו על שם רשע וכדומה אפשר שיכול המבדך הברכה לשנות שמו לשם אחר כי ראב עובר על דברי חכמים.
- ח. כשאביו ואמו של החינוך תבושים בבית האמורים ואינם יכולים לומר ולחת את השם, יתן השם אבי אביו או אבי אמו והשם יהיה לצד מי שעכשיו זכותו בנתינת השם, ואם אין להם אב יתן ע"י הקרוב קרוב קודם, או ע"י המגדלים אותו.
- ט. אם החינוך יחום מאב ואם יתן השם ע"י אבי אביו, ואם אין לו אב יתן ע"י אבי אמו והקרוב קרוב קודם. אמנם השם הוא כפי מי שזכותו עכשיו לצד ראב או לצד האם, וה"ה בנתינת מאביו או מאמו יתן השם לצד מי שיהיה זכותו עכשיו.
- י. אם ראב או האם חוששים בנתינת שם אחר מי שמת בקיצור ימים וכיו"ב אף בתוספת שם אחר והשני אינו חושש מכך מ"מ יש להתחשב בדעתו ולא ליתן השם, ועוד דמאן דקפיד קפדינן ליה.
- יא. כשעכשיו הזכות לצד האם וחמיו או חמותו מתנגדים לשם שרצונם ליתן, אין זכותם לעכב בעד ראב והאם מלאת השם שברצונם לקרוא, וכן הוא כשהוא לצד ראב ואביו או אמו מתנגדים. אמנם כשיש כוח סיבה לביטול והוא כבוד אביו או אמו או חמיו וחמותו יש להתחשב בדעתם. וכמו"כ אם התנגדותם הוא רק לפני.

- יב. אם החליטו כבר על שם מסוים ואח"כ הציעו להם תשלום עבור שם אחר אין להם לשנות מדעתם הראשונה, אבל אם נתברר להם שיש קרוב יותר וכיו"ב לקרוא אחריו בשם ואם היו יודעים זאת מלפנים בראי שהיו נותנים אחריו, כוח אפשר לשנות מהחלטתם הראשונה.
- יג. אם אחר שגולד הבן או הבת הוחלט אצל אביו ואמו שם שניתן לחינוך ועד שהספיק לקרוא לו השם נפטר לו אביו או דכו וכיו"ב וברצונו ליתן אחריו שם, יכול לקרוא לו בשמו או לצרף שתי השמות יחדיו אף שכבר הוחלט אצלם שם פלוני בלבד, כי עדיין לא קרא בשם שהחליט מקודם.
- יד. כשהראב הבטיח לפלוני לתת לבנו שם אחריו או אחר אחר מקדכויו של פלוני אין לחזור בו משום מחוסר אמנה. אבל הופא שהבטיחו לסיעו בלדית החינוך כחנאי שיתנו על שמו או על שם אחד מקדכויו וקיים הבטחתו וכל כיו"ב, הרי זה שבר פעולה. וכן מי שנתן ממון עבור השם צריך לתת שם אחריו כפי חנאו. ואם נתברר שהוא מהשמות או מאנשים שאין לקרוא אחריהם יכול לחזור בו מלבד כשאפשר להוסיף שם.
- טו. מקצת מרבנותיו בפירושם על החזרה [בראשית ל"ח ה'] כתבו שנתנו שראב קרא שם לבנו הראשון והאם לבנה השני ואח"כ ראב לבנו השלישי, וכיחודה הואיל שלא היה במקום הלידה בבנו השלישי לכן קראה האם את השם, ויש מרבנותיו שפירשו באופן אחר, ואדרכה יש שכתבו שחזה קראה לבנה הראשון קין ואדם קרא לבנו השני הכל והוא כי לאם יש צער לידה לכן זכותה בשם הראשון.
- טז. מגדניו שזכות קריאת שם לבנו תחלה לצד האם ואח"כ לצד ראב וכן הלאה. ועדות הספרדים ומקצת מעות האשכנזים גורגין שהזכות תחלה לצד ראב והשני לצד האם וכן הלאה. וי"א שהיו דוקא בנותן על שם אחד מדמשפחה לכן ראב ראשון משום כבוד אביו, ועוד דק אם קרא על אביו ממש ולא על אבי אביו, ובאופן כזה יתפשו בנייהם.
- יז. נולדו לו תאומים שני זכרים והמילה אפשר שתדחה מיום השמיני, והלכין אחר מי שנימול ראשונה אף שהוא שני בלידתו, אמנם כשעשה נישואים יחד הראשון שייד לצד ראב והשני לצד האם, כי ממילא יהיה גם אחד לאם לכן יש להקדים ראב. אמנם אם הראשון בן ואח"כ בת אף שנתנית השם לבת לעולם קודמת למילת הבן שהוא כיום השמיני, מ"מ שמו של הבן שייד לצד האם.

יח. אם הראשון בת והשני בן והשלשי בת והרביעי שוב היה בן, יכולה האשה שתאמר עכשיו רצוני שיהיה שם בן לצד שלי ג"כ, וה"ה להיפך.

יט. כשנתנו שם אחר או שני שמות בבת אחת אחר שני הצדדים הבא אחריו ממשך זכותו של מי שיהיה עכשיו. כגון אם עכשיו היה זכותה של צד האב, לא אמרינן שהבא אחריו יהיה הזכות לצד האב שהיה השם ניתן גם אחר צד האב, אלא הזכות חוזרת לצד האב.

כ. אם נתנו שם אחד או שני שמות בבת אחת לשני הצדדים ועוד שם נוסף לצד אחד הרי זה איבר זכותו. כגון אם עכשיו הזכות לצד האב ונתנו שם אחר דוד והוא אהרן אחר צד האב וצד האב ודוד על אדם נוסף שבצד האב, הבא אחריו יהיה הזכות לצד האב. וכן להיפך אם השם דוד היה על אדם נוסף שבצד האב, שני הבאים אחריו יהיה הזכות לצד האב. וכן אם נתנו ג' שמות כגון נפתלי צבי יהודה, והוא נפתלי אחר צד האב וצבי אחר צד האב ויהודה אחר אדם נוסף שלצד האב הבא אחריו יהיה הזכות לצד האב. וכן להיפך כנ"ל.

כא. אדם שנשא אשה כיווג שני ויש לו בן מזיווג ראשון שנקרא על שם צד אשתו הראשונה, וכן לאשתו השניה יש בן מזיווג ראשון שלה שנקרא לצד שלה, מ"מ עכשיו זכותה הוא כי השכן חדש הוא והבן הראשון המשותף להם שיך לצד האב.

כב. גם בנתגרושו אין מי שזכותו עכשיו מפסיד בנתינת השם אם לאב אם לאם.

כג. אם נפטר הבן או הבת קודם שקראו להם בשם, מי שזכותו היה עכשיו בנתינת השם לא איבר זכותו והבא אחריו ינתן לצד שלה, וכן אם ניתן לו השם אלא שמת בתוך י' יום מלידתו לא איבר זכותו.

כד. מי שזכותו עכשיו מחל על שלו עכור השני, הבאים אחריו יש לו זכות פעמיים, ואם אמר במפורש שמחל על עיקר זכותו של עכשיו, הבאים אחריו יש לו זכות אחת.

כה. גם אם זה שזכותו עכשיו רוצה לתת שם מסוים שאינו קרובו והשני שזכותו אחר זה רוצה לתת אחר קרובו, לא הפסיד, וקורא השם מי שזכותו עכשיו.

כו. אם ברצונו לתת שם אחר רבו או גדול הדור וכיו"ב שגם האשה חייבת בכבודו כמותו, אפשר שלא איבר זכותו, ומ"מ יש לבורר המנתג הדגוג אצלם, אבל כשאביו או זקנו הוא רבו או גדול הדור איבר זכותו.

כז. יכול לתת שם אחר רבו או גדול הדור וכיו"ב קודם שנתן שם על שם אביו וכיו"ב, כי רבו מביאו לה"י העוה"ב. וה"ה אם ברצונו לתת שם מסוים לסגולה לרוע של קיימא.

כח. ראוי להקדים לתת שם אחר מי שמת מקרב מאשר אחר מי שמת כבר מוכן, והיינו אצל מי שזכותו עכשיו אבל אינו דוחה זכותו של השני גם כשהוא על שם מי שמת מכבר.

כט. אם אביו של האב אינו בין החיים לעולם נתנו לתת תחלה לצד האב על שם אביו, ואח"כ יש לאם שני פעמים זכות לנתינת שם, וה"ה כאבי אביו שאינו בין החיים ואבי אביו של האב חי. וה"ה להיפך כגון השני אם אביו של האב אינו בין החיים נתנו לתת תחלה על שם אביו ואח"כ יש לאב שני פעמים זכות לנתינת שם.

ל. ולמנתג המפרידים שנותנים אחר הרי אין זכות לה שאביו אינו בין החיים כשאין זכותו עכשיו לנתינת השם.

לא. אם אבותיהם של האב והאם אינם בחיים, יש אומרים שמקדימים השם תחלה לצד האב, ואין המנתג בן.

לב. כשעכשיו זכות האב לנתינת השם וברצונו לקרוא שם אחר אביו, והאם ג"כ רצונה לתת אחר אביו, אם מסכים לכך יתן שני השמות ויקדים שם אביו.

לג. כשאביו רוצה שיקרא על שם אביו או אמו, ואמו רוצה על שם אביו או אמה, אביו קודם לאמו משום שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו. ואף למנתגו שהשם הראשון שיך לצד האב, מ"מ בזה אין אמו קודמת, ויש בזה ביטול בכור אביו.

לד. אם אביו ואבי אביו אינם בין החיים יש להקדים לקרוא שם אחר אביו קודם וכן אחר אמו היא קודמת לאמה, וכן קודמת לאם אביו. אבל כשאביו נשאל על ידי איזה שם ליתן על שם אמו או על שם אשתו אמו של אב התינוק, אפשר דמשום כיבוד אם יש לו להשיב שיקרא על שם אמו.

לה. אלו הנדונים שהשם הראשון לעולם שיך לצד האב אין נכון למחל על זכותו ולתת לצד האב אלא מפני סיבה מיוחדת, משום בכור אביו, וכן בתבאים אחריו כשזכותו בנתינת השם והוא ממשפחת אביו ששייך בזה בכור אביו.

לז. הנהגים שהראשון הכות לצד האב, יש שכתבו שנתנו שוכות כיבוד הקואופרי שך לצד האם.

לז. אדם שקיבל על עצמו שאם יעוררו השי"ת ויפקדנו בבן זכר של קיימא יזן שמו שמעון כשם התנא רבי שמעון בר יוחאי, הרי הוא קודם לכויות אחרות. אמנם אם האם קיבלה על עצמה כנ"ל בלא ידיעת הבעל, אם עכשיו זכותה בנתינת השם אין הבעל יכול למונעה ויש לו לתת השם שמעון, אבל אם אין זכותה אפשר דיכול למונעה, אלא שאין ראוי למנוע ויש לו לתת השם כמו שצדקה.

פרק י

זמן קביעת השם

א. אין לדבר מענין השם שנתן לחינוק או החינוקת קודם הלידה ואין הסייעתא דשמיא נאצלת לאדם מענין השם דק אחר לידת החינוק או החינוקת, שאו הרי הדבר עומד לפניו מוכן לנתינת השם.

ב. גם שם שבוראי יתנו עכשיו לחינוק שיוולד להם אין לדבר מענין זה קודם הלידה.

ג. אחר הלידה אף שיעבור זמן רב עד מילת החינוק כגון שהוא באינקובטור, מ"מ מותר לדבר מענין השם שעכ"פ נחשב שעומד לפניו מוכן לנתינת השם. ויש להעלים השם שנתן לו עד אחר המילה או עד שנתן לו שמו כמו שיתבאר.

ד. אין לקרוא לחינוק או החינוקת בשמם עד שיקרא להם באופן הנהוג, ואף שכבר הוכרע הדבר אצל אביו ואמו, ואם מוכרח לומר השם עפ"י חוקי המדינה וכי"ב אל יציא השם בפיו אלא יכתוב אותו על הנד.

ה. חינוק שגולד קמן ועבור זמן רב עד המילה וכדי לקרב החינוק לאמו שהוא טוב להתפתחות גידול הילד הוצים לקרוא לו בשם, אף באופן זמני אין לקרוא לו אפילו בשמות כינוי וחיבה שאינו מהשמות הנהוגים לקרוא לאדם כן.

ו. גם כשאינו יכול האב להיות במילת בנו ועכשיו נמצא אצל בנו וברצונו לקרוא לו שם, אינו רשאי עד המילה ויקרא לו אחר בשעת המילה בשמו שהוא יאמר לו.

ז.

המנהג לקרוא שם לזכר בבית מילה ולא קודם לכן, אף אם אין המילה כמנהג מכל סיבה שהיא ומתחזקים בנתינת השם עד המילה, וכמה פעמים נאמרו בו, או שער עכשיו היה ערל והיה לו שם שומאה ועכשיו שנימול והוסרה הערלה ממנו צריך לקרוא לו בשם קודש, סוד הנשמה הקדושה שנכנסת בו עכשיו. ועוד שעכשיו בברכת קיים את הילד הזה הוא משתף את הקב"ה בנתינת השם ובקשת הסכמתו לבן. ועוד שכשמברך לחינוק יש לקרואו בשמו. ודרושי רשומות אמרו דמו מהפסוק "ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו" [בראשית ב' י"ט] ד"ת מילה.

ח. אם החינוק גולד קמן וחולה גם בנמצא באינקובטור ישאל פי חכם גדול בתורה אם לקרוא לו שמו, שקריאת השם מועילה להעמידו על צביונו, וכדי שיוכלו להתפלל עליו לדפואתו ולברכו בשמו, ואין צריך להמתין למילתו או לאמנים המבוארים. אבל קודם לידתו אין נותנין שם כלל אף אם הוא במצב סכנה.

ט. נתינת שם לחינוק חולה קודם המילה הוא במצב עשרה לאחר תפלה או פרקי תהלים לדפואתו, ואומרים מי שברך וכו' ויקרא שמו בישראל וכו', או שיעלה לחורה ויאמרו אח"כ מי שביך כנ"ל.

י. חינוק שמתו אחיו מחמת מילה שאין מלין אותו עד שגדל ויתחזק כח, י"א שקוראין לו שמו לאחר שמונה ימים מלידתו והוא יעלה לחורה כמו בנתינת שם לבת. וי"א דוקא לחורה לקרוא לו שמו קודם שיעברו שמונה ימים מלידתו שעדיין לא נקרא ערל. והאב יעלה לחורה כנ"ל.

יא. חינוק שנימול כבר ולא קראו לו שמו מכל סיבה שיהיה והוא כבוד אין להמתין לפדיון הבן, אלא לקרוא לו בשמו מיד במנין עשרה והוא יעלה לחורה כנ"ל.

יב. חינוק שגולד קמן מאד ומילתו חידתה ביותר, והוא כבוד וצריך לפרותו, יש שכתבו לקרוא לו את השם בשעת הפדיון, והוא שקודם הפדיון יאמר בעשרה מי שביך וכו' ויקרא שמו בישראל פלוני וכו', אמנם מן הראוי להמתין עד המילה.

יג. אם החינוק חולה ועוד לא נתנו לו שם מתפללין עליו ומזכירין אותו כר, מי שביך וכו' הוא יבדק ויחפא את החולה החינוק הגולד מהראשה פלונית בת פלונית, וכשאר יודעים שם האם מזכירין כן שרה אמנו, או עכ"פ שם המשפחה לסימן לידע על מי הבונה.

פרק י"א

קריאת שם לבן

- א. יש מהראשונים שגירסתם, שנקרא שמו פלוני וכו', גירסתנו על פי הגאונים והראשונים ויקרא שמו בישראל פלוני וכו', כלומר שעכשיו הוא קריאת שמו לעולם. "ויקרא שמו בישראל" הוא פסוק במגילת רות [ד'] "יד" ואומרים זה במילה כי ע"י מילתו ניכר שישראל הוא. ואין לשנות מעוטת הברכה והתפלה כלל.
- ב. מיד אחר המילה כשאומר המבכר או"א קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל, אומר לו האב בלחש השם ואומר אחריו המבכר השם פלוני בן פלוני בקול רם [או ע"י המקול] כדי שישמעו הצעיר ויתפרסם ששמו כך הוא. ובמדר המבכר אומר המוהל מי שביכר וכו' לדפנות התינוק כנהוג.
- ג. האב אומר למבכר בברכת קיים את הילד וכו' את שמו של בנו [וכן בכתו למי שאומר המי שביכר], שהוא הנוהג השם ולא המבכר וכ"ש שלא אחר, ואף שהמבכר ידע איזה שם ברצון האב לקרוא לא יאמר המבכר מעצמו, ועוד שאפשר שגשגה רצונו לשם אחר. אמנם כשהוא אינו במקום הברית וקודם הברית הודיע למי שעתיד לבכר ברכת קיים וכו' את השם שברצונו לקרוא לבנו אם בכתב אם בעל פה, ד' כזה, ואין צורך שאחר יאמר לו בשעת הברכה.
- ד. המבכר ישמע היטב השם מפי האב, ואם לא שמע מדאב יכול לשואלו, ואינו תפסק אף אם לא שחה קצת מהיין קודם או"א קיים וכו' כיון שהוא לצורך.
- ה. המבכר יבטא בפיו ובשפתיו את השם היטב כגון מלא וחסר, וכדוגמת חקיהו, חניני, אליה, אליהו, גרשון, נתן, יהונתן, אלהן, נתן, ועוד הדבה כיו"ב. השם ישכר אומר בשין שמאלית אחת.
- ו. אם לא אמרו המבכר בדיקדוק יתקנו האב מיד, או אח"כ כשאומר המוהל מי שביכר יזכירו בפייו הנוהג, ואם לא אמר נכון לא איכפת לו שהעיקר כמו שאמר האב.

- ז. שכח לומר את השם ועדיין לא סיים הברכה יחזור לחיבת קיים את הילד וכו', ואם קשה לו יאמר במקום שעומד ויקרא שמו בישראל פלוני בן פלוני וימשיך במקום שעומד עד הסוף.
- ח. הנינוק כהן או לוי אומרים השם בן פלוני הכהן - הלוי. ואם אין האב כאן ואין יודעים שמו אומרים השם הכהן - הלוי בן פלוני. ואם האב מומר אומרים השם בן פלוני שם אבי אביו הכהן - הלוי.
- ט. הנינוק שאמו ישראלית והאב עכו"ם כשאומרים ויקרא שמו ידלגו חיבת בישראל, וכן אומרים השם בן פלוני שם אמו של התינוק, וכשאיב הכן מומר שהמיר דתו או מוחל שבת כפרהסא וכופר בעיקר וכו"ב אומרים בן פלוני שם אבי אביו, ואם גם אבי אביו מומר יזכיר שם אבי אביו או בן פלוני שם אמו, ואם גם אמו מומרת יזכיר בן אברהם אביו.
- י. בן מאומץ כשקוראים לו שמו אומרים פלוני בן פלוני שם אביו האמיתי ולא שם האב המגדל, כן יש לו בנים וכן שאין לו בנים. ואם אין האב ידוע לו יקרא שמו פלוני בן אברהם אביו. וי"א כשם אבי אמו ואם גם זה אינו ידוע קוראים בן אברהם אביו.
- יא. תינוק שנולד מהול ומשפין לו רם ברית, ובכל אופן שצריך להשיף לו רם ברית ולא ניתן לו שמו עדיין, אף כשאין מברכין ברכת אשר קידש אומרים או"א קיים את הילד וכו', וקוראים לו בשמו כנהוג.
- יב. הנינוק שקוראים לו בשם קודם המילה כגיל אח"כ בשעת המילה אומרים או"א קיים את הילד הזה וכו' ויקרא שמו בישראל פלוני בן פלוני כנהוג, וי"א שיש לומר ונקרא שמו בישראל, ואין משני שמו אלא אומר שמו שבער ניתן לו קודם, וגם אם ברצונו לקרוא לו בשני שמות אין לו לקרוא לו קודם המילה בשם אחר ואח"כ במילתו להוסיף לו גם שמו השני, אלא יתן לו שני השמות יחדיו, וגם כשנותן לו שם רפאל לסגולה וכדומה.
- יג. אם נתנו כבר את השם קודם המילה, לכי"ע ישמע המבכר מן הכוס מיד אחר ברכת אשר קידש קודם שמתחיל או"א קיים את הילד הזה וכו'.
- יד. אם האב עצמו מבכר ברכת אשר קידש וכו' אומר או"א קיים את הילד הזה לי ולאמו ויקרא שמו בישראל פלוני בן פלוני, ולא יאמר פלוני בן פלוני שמו של עצמו.
- טו. כשנצרך ליקח את התינוק ממקום המילה קודם אמירת הברכה, אפשר לכרך ולקרוא לו שם גם שלא בפניו הכל כנהוג.

פו. לכתחלה אין להזכיר שם חול בשעת המילה, אלא שאם צריך להזכיר שם חול במילה חזירי קודם שם הקודש ויאמר המכונה שם החול, כגון צבי המכונה הירש.

יז. יש שעושים קצת שמחה במינוי מגדים בשעת קריאת שם חול לבנו או לבתו שקוראין חול קרי"ש [פירוש צעקת שם חול]. ויש להם מצג וסדר מיוחד בזה.

פרק יב קריאת שם לבת

א. בנתינת שם לבת הוא נוסת הנשמה כמו בנתינת השם לבן בשעת הברית מילה, ולכן נדגו שהוא עולה לתורה [ואינו דוחה חיוכים אחרים], וכתבו רמז לזה הכתיב "וקרא לך שם חדש אשר פי ה' יקבנו" [ישעיהו ס"ב ב'] ותורה הוא מפי ה'. אח"כ בשאומר הש"ץ מי שבידך וכו' ויקרא שמה בישראל, אומר לו האב השם בלחש, והש"ץ אחריו פלוגת בת פלוגי בקול רם, כדי שישמעו הציבור ויתפרסם ששמה כך הוא, וגומר המי שבידך בנהוג שיזכו אביו ואמו לגדלה וכו'.

ב. אם אינו יכול לעלות לתורה מכל סיבה שהיא, יעשו מי שבידך כנ"ל על יד הס"ת במנין עשרה.

ג. אם האב לא נמצא במקום הכתב אין לאחר לקרוא את השם עד שיבוא האב עצמו ויתן השם. אמנם האב עצמו יכול ליתן את השם במקום שנמצא שם אף שלא במקום התינוקת, ואם נמצא במקום שאין ס"ת או שאין מנין עשרה, מ"מ אין כדאי להמתין יותר מהזמן הנהוג לנתינת השם.

ד. אם אין האב בחיים, יתן השם אבי אביו מצד האב או אבי אמו, ואם גם הם אינם בחיים יתן אחי אביו או אחי אמה, וכן הלאה הקרוב קרוב קודם.

ה. קריאת השם לבת בעדות הספרדים נקרא זכר הבת, ויש להם סדר ונוסח מיוחד לזה.

ז. זמן קריאת השם לבת יש בזה כמה מנהגים. א. ביום הלילה. ב. ביום שחל בו קריאת התורה הראשון מהלילה. ג. בקריאת התורה שביים שבת קודש. ד. להמתין חמשה ימים, ואם יום השלישי חל בשבת נותנין בו בקריאת התורה. ה. להמתין עד שבת שהולדת הולכת לכיבד"ג ומברכת ברכת הגומל. ו. להמתין חרש ימים [אם לא הולכת לכיבד"ג], ולא יקרא לו יום אלא די בארבע שבועות. ז. להמתין עד ארבעים יום. המנהגים הנפוצים כיום הוא ב' ג' ד' אלא שכל אחד יש לו לנהוג כמנהג אבותיו ומקומו.

ז. כשנולדו לו תאומות - שתי בנות, יאמר הש"ץ מי שבידך לכל אחת לחד ולא יכלול שתיהם כאחת, ואין בזה מירחא דציבורא. אמנם אין האב צריך לעלות לתורה פעם נוספת, וכ"ש שאין לכלול במי שבידך אחד שניים או שלשה אנשים הנחתנים שמות לבנותיהם, אלא לכל אחד מי שבידך לחד. ח. נורגים לעשות שמחה בסעודת מיני מזונות ושתיית י"ש בעשרה אנשים בשנתון שם לבתו, וטוב שיהיה בתוך ל' יום מלידתה.

ט. כשיש שמחת חתן שעלה לתורה קודם החתונה ושמחת נתינת השם לבת, הולכין קודם אצל שמחת הבת, [שנתינת שם לבת הוא במקום מילה לזכר]. ואח"כ הולכין לשמחה שאצל הרוהץ.

פרק יג קריאת השם לאחר נתינתו

א. קריאת השם לבנו או לבתו צריך להיות כמו שנתנו לו, וכשנתנו לו שני שמות מדראוי לקראו בשני השמות יחדיו גם כשהוא על שם אדם אחד.

ב. בכל מקום שכתבנו שיש להוסיף שם יקדים בקריאתו שם הנוסף, וכן אם נתן שם אחד על שם אביו או רבו וכו' ועוד שם על שם פלוגי יקדים בקריאתו שם אביו או רבו על שם פלוגי, וברדאי שיש לקראו כן לעולם בשני השמות, שאם לא כן לא הועיל בקריאתו כלום.

ג. למנהג הספרדים שקראו בשם אביו החי אין לו לקרא לבנו בשמו ממש בפני אביו אלא בכינוי, וכשנתנו לו שם נוסף יקרא לו בשם הנוסף בלבד ואין לקראו בשני השמות יחדיו.

ד. אדם שנתנו לו שם על שם אדם רשע, מ"מ אין איסור לאחרים לקרוא לו בשם זה.

הלכות והליכות

בעניני שווי שמות בנשואין

פרק יד

שמו בשם חמיו ושמה בשם חמותה

א. כתב בצוואת רבינו יהודה החסיד ז"ל ע"ה כי "לא ישא אדם ואשה ששמה בשם אמו או שמו בשם חמיו, ואם נשאה, ישנה שם האחר" אולי יש תקנה.

ב. מעט הדבר, יש אומרים משום עין הרע כיון שהוא דבר שאינו שכיח. י"א שרמזם שרבו לא יוכל לקיים מצות כיבוד אם כשאשתו תלך בת אחר מיתת אמו לקרותה בשם אמו. י"א כיון שאסור לקרות בשם אביו בפניו גם כשקרא לאחר, ובאופן זה הרי אשתו תקרא לבעלה בשמו בפני אביו, וי"א שמה יקרא לאשתו ותבוא תמותו ויבואו ליד איסור. וכמו כן בחתן וחוחנו, שמה אשתו תקרא לבעלה ויבא חמיו וכו'.

ג. גם אם יקבל על עצמו שלא יקרא לאשתו בשמה, דינו ככל פרטי הצוואות. ד. יש להחמיר יותר, שכלה לא יהיה שמה בשם חמותה, מאשר חתן בשם חמיו.

ה. בשמות משולשים חמור יותר, כגון שלשמעון יש חתן בשם שמעון שלא תנשא בתו של חתנו לאיש בשם שמעון, וכן אם לרחל יש כלה בשם רחל לא ישא בן כלהתה אשה בשם רחל.

ו. גם מי שברור לו שאינו מורעו של רבנו יהודה החסיד, יש לו להחמיר בדבר זה, ומ"מ חמור יותר בורעו, ונ"מ דיש צירוף סופים להקל. חומרת זרעו חלוי בחתן ולא בכלה ולא בחמיו.

ה. יש שהקפידו שלא לקרוא השם כלשון חיבה שני"ץ מתקצר או משתנה השם כמה משה משתלה, אלו"ה אל, ולא תרגום השם כגון צבי הירשל. ו. הקוראים לבניהם או בנותיהם בקטנותם בשם כינוי, עכ"פ כשיגדלו יש לקרואם בשם האמיתי שניתן להם ולא בכינוי.

ז. אדם הנקרא יוסף אין לקרוא יוסי כי הוא שם אחר כלל, ואפשר שה"ה בשם שמעון אין לקרוא שמעי שהוא שם אחר.

ח. שם גד אין קוראין אלא בקמ"ץ תחת הג' כי בפת"ח הוא שם ע"ז.

ט. שם שלום יש לחזור שלא לקרוא בשמו [וגם לא כלע"ז] בבית המרחץ ומקום מסונף אלא במקצת מן השם, ויש שהקפידו גם בשם יהודה, אלא כלע"ז.

י. כשמתפלל על החולה או בבקשה לישועה או מברכין אותו בני שביד כנהוג יש להזכיר בשמו ושם אמו פלוני בן פלונית.

יא. כשקוראין אדם לס"ת וכן כשמברכין אותו או משפחתו ועוד בני שביד מוכרין בשם ושם אבותם פלוני בן פלוני.

יב. כששואלין אדם מהו שמו ושם אביו או אמו יאמר שםם בהקדם תואר כבוד, כגון מר, ר', הרב, מרת, רבנית.

* ועי' שו"ת דברי חיים אהע"ז סי' ח דכתב ח"ל והנה לפלפל בזה הוא למותר, כי אין בדבר שאין לנו שום ידיעה והוא מדברים הנסתרים ובמחשבת הגאונים בתראי שהחלו לפלפל בכוונות רבינו יהודה החסיד ז"ל, וכי נשכיל בדבר שאין מובא לשכלנו להשיג. אולם גם לסכל ח"י דעת רבנו אדון החסידים ג"כ ח"י, כי ידוע רבנו יהודה החסיד היה רבו של הסמ"צ ואור זרוע אשר כל תורתו ומנהגו בארץ אשכנז וצרפת נמשכים אחריהם, ולכן בודאי יפה שיתחן מחורקן של בני האחרונים וכו', ובדאי אין בחכמי האחרונים לדחות דברי הקדמונים, אם לא נמצא בדורות הקדמונים חלקים עליו, כי אנו כאן נגד חכמתם ודורותם וחסידותם ויראתם, ועלינו לקבל דבריהם באהבה וגם שהוא נגד החלמוד, אך מתמת וכו'. ועי' זוה"ק משפטים דף קל"ג ע"ב. ושד"ח מערכת חתן וכלה סי' ה דכ"ה ומצאתי, ומה שהובא בספר אור משה קידושין סי' א. חלקים מהצוואה הובאו בתלמודי, רבינו יוחנן נתיב כח, דוקח סי' ש"י, ארחות חיים ה"ל שמחות סי' לא, תשוב"ז סי' קנה.

- ז. גם כשאומר שאין מקפיד ורושש על זה, אין לו לעבור על דברי הצוואה. וגדולים וטובים העידו, שמי שלא חשש לצוואה זו לא עלה זיווגו יפה. ואף אם אין ההורים מקפידין אין לעבור על דברי הצוואה. אמנם אם מסכיבות מסוימות החזירו לו, ילמד לעצמו שלא מקפיד ואינו חש לזה.
- ח. בדברי הצוואה גם לספרדים יש להחמיר, ואם ידוע שמכנה מקומם שלא לחוש, ישאלו חכם בזה.
- ט. להתחלה יש להחמיר גם בזיווג שני.
- י. גם אם החתן יותר מבן עשרים שנה, יש לו לחשוש לדברי הצוואה.
- יא. כשהחתן הוא בן תורה וכוונתו למצוה ולשם שמים, יש לו להתחלה לחשוש לזה, מ"מ ישאל בזה חכם מוכבד.
- יב. השוכן חייב להודיע שמות החתן והכלה והמחותנים, ואין לו להעלים.
- יג. אם החתן והכלה אינם יודעים מדברי הצוואה, צריך להודיעם.
- יד. אחר שתקשרו הצדדים בתנאים, אין לבטל השידוכין מחמת הצוואה, וגם כשרואו מזויעו של ריה"ת, ומכל מקום עדיין יש לדרוש ולחפש בכל האופנים שיחאפשר שלא יעברו עליו.
- טו. אם נודע להם מצוואה זו אחר הנישואין גם יוסיפו או ישנו את השם. ויכל למורה הוראה לכתוב כתובה חדשה כפי השם שנקרא עכשיו.
- טז. גם כשאין דדים יחזיו החתן עם חמיו או כלה עם חמותה, יש להחמיר לדברי הצוואה, ואף כשאינם דדים באותו העיר או באותה ארץ.
- יז. יש להחמיר בנכתב בצוואה גם אחר מיתת אמו או חמיו.
- יח. כשיש לאחר שם אחד ולאחר שני שמות, וקוראין לו בשני השמות או בשם האחר, אין הקפדה בזה ומותר, ואם שם הנוסף הוא מלידה גם כשאין קוראין לו בשם הנוסף יש להקל, מ"מ ראוי להחמיר, ועכ"פ ע"י הסכמת שלשה רבנים אפשר להחזיר.
- יט. כשיש לאחר שם אחד ולאחר שני שמות, ואין קוראין לו כלל בשם המשותף, מותר.
- כ. כשינוי בסדר השמות, כגון מ"משה אהרן" ל"אהרן משה", מותר.

- כא. כשיש הבדל מועט בין השמות, כגון האחד אליהו והשני אליה, האחד ישעיה והשני ישעיהו, או האחד גרשום והשני גרשון, יש להחמיר בזה, ורק בצירוף סגופים אחרים אפשר להקל. אבל אם הם שני שמות, כגון אחד אריה והשני יהודה, וכן אליעזר ואליעזר, או יוסי ויוסף, וכן יוסי ויוסא יש להקל. וכן אם ניכר היטב הבדל ביניהם. כגון שהאחד כפ"ח והשני בקמ"ץ וכיו"ב יש להקל. אבל אם ההבדל הוא רק מחמת חיבה כגון אהרן וארהלה, נחשב לשווי שמות.
- כב. כששונים בשם הקודש וכשם הלע"ז משתנים ונקראים בשם הלע"ז, או משתנים בשם לע"ז ומשתנים בשם הקודש ונקראים בשם הקודש, אי"ז ככלל הצוואה. גם כשבלע"ז הוא תרגום השם כגון אריה לב, זאב וועלולין כשאננם שוים בזה מותר.
- כג. שם שאין נקרא, הכונה שבנ"א אין קוראין לו כן, וגם אם נכתב בתעודות, אמנם אם בברכת מי שבידך וכי נקרא כן, מסתבר נחשב לשמו.
- כד. אם היושיו השמות ע"י שם שניתן בחול, יש להחמיר נחשב לשווי שמות.
- כה. כששמותם שוים, אפשר להתחלה להוסיף שם, ועדיף שיהיה בהסכמת שלשה רבנים, ויקראו לו בשם ההוספה.
- כו. כשמוסיפין שם יש להוסיף בחתן או בכלה ולא בהורים.
- כז. כשהשמות שוים ויוקשה להם להוסיף שם, אפשר לשנות את השם.
- כח. הוספת שם או שינוי השם, נצרך שיהא לכל הפחות שלשים יום קודם הנישואין, ובאם אפשר שלשים יום קודם ההתקשרות.
- כט. יש מקילים אם אחד יש חוספת רב בשמו, כגון שהחתן נקרא רב מאיר וחמיו נקרא מאיר, או כשהכלה נקראת רבקה והמותה הרבנית רבקה, וכן כשאחד כהן או לוי והשני ישראלי, או אחד כהן והשני לוי, ואין להקל אלא בהסכמת שלשה רבנים.
- ל. גם כשבני אדם קוראין לו בשם משפחתו ולא בשם פרטי, נחשב לשווי שמות.
- לא. אם שם החתן כשם חמותו, כגון יונה או שמחה, או שם הכלה דומה לשם חמיה, יש להקל ע"י שלשה רבנים. אם שם אחד מלא והשני חסר, כיון שלא מוזגש במכבא כ"כ יש להחמיר, אבל כששם האחד יצחק והשני שמו איציק וכיו"ב, יש להחזיר בהסכמת שלשה רבנים.

ב. מותר לישא אשה ששמה כשם אשת אביו [שאינה אמו], וכן מותר להינשא לאיש ששמו כשם בעל אמה [שאינו אביה], אבל בשמות משולשים אסור, כלומר אם נשא אשה ששמה כשם אשת אביו, אסור לבנו לישא אשה הנקראת בשם זה, וכן אשה שנשאת לאיש ששמו כשם בעל אמה, אין לבתה להינשא לאיש הנקרא בשם זה [ספר חסידים או' תע"ז לביאור רוב האחרונים].

פרק טו

שמות מחותנים שוים

- א. כתב בצוואת רבינו יהודה החסיד זיע"א או' כ"ד "שני בני אדם ששמותיהם שוים לא ידווגו יחד בילדיהם" [ס"א לא יעשו נשואין לשני ילדיהם יחד], וזה ספק אם לזרעו או לכל אדם [כמדומה לכל העולם ויש להזהר].
- ב. רק בשמות שוים של המחותנים יש להחמיר, אבל בשמות שוים של המחותנות יש להקל, בהסכמת שלשה רבנים או צירוף סניף להקל בזה.
- ג. גם בחתן וכלה הגדולים בשנים העומדים מצד עצמם, יש להקפיד כששמות המחותנים שוים.
- ד. יש להחמיר בזה גם כשהמחותנים אינם גרים באותה העיר.
- ה. כשאחד מהאבות אינו בין החיים, יש להקל עפ"י הוראת חכם.
- ו. יש מחמירים שבצוואה זו לא מועיל הוספת שם.
- ז. כפי הפרטים שהזכרו להתיר בשינוי שם בצוואה או' כ"ג, יש להקל גם בצוואה זו.
- ח. יש להימנע מלהשתדך כששם החתן והכלה שוים הם, ואפשר להוסיף שם לאחד מהם, אבל אם רק דומים כגון נחמיה נחמה מותר.

מעשה רב - מגדולי הדורות בעניני שמות

קריאת שם ע"ש סב הילד

כשנולד לבתו הבכירה של "החתם סופר" זי"ע א מרת הינדל [אשת רבי דוד צבי ארנפלד] בנה הבכור [בעל החתן סופר], והגידו ל"חתם סופר" כי נולד נכדו הראשון, אמר, "שמואל בקוראי שמו", כלומר שיקראו אותו שמואל על שם רבי שמואל אבי החת"ס.

כתוב זאת זכרון עמ' 373

קריאת שם ע"ש מי שהלך לעולמו בקיצור שנים

בדבר שם על מי שנפטר ל"ע בצעירותו, רגיל אני ליעץ למשל כשהשם הוא אברהם, שהאב בשעת קריאת השם יתכוין שאם ח"ו לא מוצלח שיהא נקרא ע"ש אדם פלוני, יהא השם אברהם ע"ש אברהם אבינו, או ע"ש הראב"ד ז"ל, או ע"ש צדיק אחר שיודע שהיה שמו אברהם, באופן שיקרא השם שרוצה אלא שהכוונה תהיה כנ"ל, וכ"ש אם יוסיף עוד שם ודאי טוב.

הדו"ש

יעקב ישראל קניבסקי

קריינא דאיגרתא ח"ב קמ"ט

רבנו מרן בעל "הקהילות יעקב" זצוק"ל נשאל אודות תינוק שנולד, ויודעים שהכנסתו לבריתו של אברהם אבינו תתאחר הרבה, האם כדאי לקרוא לו שם קודם הברית, כדי שאפשר יהיה להתפלל עליו בשמו. והשיב, שכמדומה לו, שהמנהג לא לקרוא שם עד אחר הברית.

שאלוהו, אודות מי שרוצה לקרוא את בנו על שם אביו שנפטר בצעירותו, אם יש לו לחשוש. והשיב שנוהגים שהנותנים שם ע"ש הנפטרים בצעירותם

או ע"י צוות וגזירות, מתנים, אם יש קביעה בדבר, יהיה על שם תנא או צדיק. ואף באופן זה הוא טובה לפטור, שיזכר שמו תמיד.

ובענין החשש אמו, שמקורו הוא מבית שמואל הלכות גיטין, שאין קוראין ישיעיהו וגדליהו משום דריע מזליה. והסביר, שאין לומר שכל אדם שריע מזליה יפסל שמו מלקרוא בו, ולא מצינו אלא אם האדם הראשון שנקרא בשם זה היה ריע מזליה לא יקראו בשמו, שריע מזלו של השם, אבל אם האדם היה ריע מזליה לא מצינו ששמו ידחה. אלא שהעולם חושש, וע"כ יעצו לעשות תנאי.

מעשה, והמשפחה לחצה על אבדך, שיתן שם לבנו ע"ש פורק עול ושמו פנחס. ויעץ לו רבינו שיחשוב לקרוא את שמו פנחס אחרי בעל ההפלאה זצ"ל, ובני המשפחה יחשבו מה שיחשבו.

לילד.
תקופה היו כולם יראים ושלמים ברוסיה, ואין שום פקפק מלת את שמו
מלפני כמאה שנה, אלא שלא היו לו כל ידיעות אודותיו. ואמר, שבאותה
פעם נשאל מאבך שביקש לתת שם אחר אחד מאבות אבותי ברוסיה,

רבו הקפיד, שלא יקראו לילד בשמות שנהגו בחו"ל ונשמעים מזרחיים כיום, ויסבו לילד צער מלעג חבריו. אפשר לתרגם את השם המקורי לשם הנוהג, וראיה מזהבית שמואל [אוה"צ] סי' קכט] שאסתר אפשר לקרוא סתירה, ועי' ש' דגם הכינוי מקרי שם, וכן אפשר להמיר אותיות המתחלפות [כגון קילא - גילה ומי'].

מעשה שבקשו לקרוא ע"ש סבתא שנקראת "טוֹיבֶּא". ואמר רבנו, שבישם "טוֹיבֶּא" הילד תתבייש בשתדל, ו"יונה", שהוא תרגום השם, הוא שם של ילד. והציעו שיקרא שמה "טוֹיבֶּא" המכונה "יוֹנִית".

אמר, שאף אם מוסיפים על שם הנפטר שם נוסף, יש בזה עדיין ענין לזכר שם הנפטר, שנוכרים בשמו.

תורת הדין **ערכה**

קריאת שם על שם רבנו יצחק הלון מבעלי התוספות

הנולד לו שם "יצחק", על שם אחיו [אחי האב] שמת בצעירותו. מרן זצ"ל אברך נכנס אל מרן בעל הקהלות יעקב זצוק"ל, ושאלו אם ליתן לבנו

ענה לאבדך, שיקרא לבנו "יצחק", ויכין שיהיה על שם רבי יצחק הלבן מבעלי החיספות.

קריאת שם לתינוק ע"ש מולידו ומגדלו

הגאון ר' שלמה זלמן זלוניק זצ"ל, התייתם בביל ארבע מאביו ר' מנחם יעקב זצ"ל, ומאז גידלו זקנו ר' אברהם בריסק. כשנולד בנו בכורו רצה לתת לו שם ע"ש אביו ר' מנחם יעקב, כלילה לפני הברית בא אליו בחלום זקנו ר' אברהם בריסק, ואמר לו, יש לי חלק בזה שגידלתו, אוחז מילדותך ואני כאב היית לך, לכן אל תשבח לתת שם גם על שמי. וכן עשה. וקרא שמו אברהם יעקב, על שם אביו ועל שם חמיו.

החלטה לקרוא שם ע"ש אבותיו הוי נדר לדבר מצוה

מעשה בזוג שהחליטו קודם הלידה, שכשיזולד להם הבן יקראו שמו על אחד מאבותיהם, ועד הלידה נפטר אחד מגדולי הדור, ורצו לקרוא לך הנולד על שמו.

ושאלו את רשכבה"ג מוין בעל עזרי שלומי"א, ואמר שיש בזה חשיש נדר לדבר מצוה, כי יש בזה ענין של כיבוד אב ואם. ואם בכל אופן ירצו לקדוה השם של גדול הדור, יעשו התרת נדרים.

הוספת שם זהו שינוי מהותי השם2

כשמוסיפים שם נוסף, דעת רש"ב"ג מן בעל אבי עזרי של"ט"א שזה משנה את מהות השם, וכבר אינו על האדם שהיה לו שם אחד בלבד.

לקרוא על שם גדולי תורה

הגאון הצדיק רבי יהונתן מוואלין זצוק"ל [שמחן החפץ חיים זצוק"ל כתב עליו "הגאון האמתי הצדיק המפורסם בדור שלפנינו בין חכמי ישראל לגאון לתפארת ישראל, וקדוש ה' בהתמדת לימודו ובמעשיו הנוראים, כקש"ת מורה"ר יהונתן זצ"ל מעיר לובטש, הנקרא בפי כל רבי יהונתן וואלינער"ף].

הבת שהיתה נקראת שלומית. כשראה הגדול את שם הבת אמר ששם זה אין לקרותו כי נחפרסמה בתורה לגנאי, ועל כן ישנה את השם לשולמית. שאלו אם יכול לשנות את שם הבת גם ללא ידיעת אביה [שהרי לא יכל להודיע לאביה באותו הזמן], וענה לו שאפשר, ומיד מסר פתק אחר שהיה כתוב שם הבת שולמית, והתפלל על הבת בשמה החדש, ובחשדי ה' הבריאה לגמרי.

ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם

המופלג מו"ה זלמן, וכד הגאון מוילנא ז"ל, סיפר שאמו בת הגר"א היו בניה מחים כשהם קטנים ר"ל, וכשהיתה מעוברת נסעה מביתה אל אביה הגר"א שיבקש רחמים שיהיה הולד של קיימא. ובבואה לפניו אמר לה במילים קצרים, "סגולה לקיום בנים, שהילד שיוולד לה יקראוהו בשם אחיו המת אשר מת לפניו באחרונה, עם עוד תוספת שם שני חדש, והחדש לראשונה ושם המת לאחרונה".

ויעשו כן, כי הילד שנפטר לפניו היה שמו "דוב בער", ואותו קראו "זלמן בער", ונתקיים הוא, וגם הולידה אחריו ילדים אחרים. ועל פיו עשו כן כמה בני אדם שלא נתקיימו בניהם, וסגולה זו עמדה להם להיות להם זרע של קיימא.

קריאת שם מהפרשה - סגולה למי שמתו בניו בקטנותם

אדם שמתו לו בניו בקטנותם ר"ל, נולדה לו בת. יעצו לו שיתן לבתו שם מהפרשה. וקרא לה צלפונית. [היה זה בפרשת נשא, ובהפרשה הוזכר משמשון, וקרא על שם אמו שנקראת צלפונית כבובא בבא בתרא דף צא ע"א. עיין בחכמת שלמה על הגמ' הנ"ל שכותב על השם צלפונית "והוא טוב מפני רוח רעה"].

אופן קריאת השם כדי שיתקיימו בניו

מעשה במהר"ש שמתו לו י"ג בנים, והפסיקה אשתו הרבינית ללדת. לבסוף עזר ה' וחורה והולידה, ונתן לו שם אביגדור, והיינו אבינו שבשמים גדר פירצת י"ג, עכ"ל.

שם הגדולים פנה אות ש

אשה אחת שבניה היו מחים בקטנותם, ונולד לה עוד בן, באה אל הגאון בעל "הצפנת פענח" זצ"ל, לבקש סגולה שיתקיים בנה שנוולד לה. אמר לה, לקרא לבנה שם "יוסף" על שמו, אמרה לו הלא הרב עדיין חי, והשיב לה "כשם שאני חי כך הבן הזה יחיה".

שמיה קגרים להנצל מצרה

הגאון ר' פיבל איידלמן זצ"ל [מתלמידי מרן הרב מבריסק זצוק"ל], נסע בבחינתו מעיר בריסק אל ה"נפה" * בליטא לבקש את ברכתו בשביל לקבל פטור מהצבא, שאלו הצדיק מה שמרן, והשיב מרדכי, אמר לו שמרן מרדכי, ומרדכי אינו מוכרז מותקן. ויהי לפלא, וקיבל שיקדור מהצבא.

לפרסם בברית פסול הנולד2

הגאון ר' יצחק קוסובסקי זצ"ל [ניסן של מרן ר' חיים עזר זצ"ל], בהיותו רב בדרום אפריקה, נחבד בסנדקאות ע"י אחד מהעשירים. כשאמרו אלוקנו ואלקי אבותינו וכי ויקרא שמו בישראל, קרא הרב בקול רם שהילד מכור.

* הגאון הצדיק ר' יצחק הובמן זצ"ל בספרו בן לאשרי [ח"ג עשרת ימי תשובה]. כותב מי היה ה"נפה". וז"ל: אלה לך מה שקיבלתי, ומעין זה ראיתי מעשה בספרי הצדיקים. שיש הנהגה בשמים. שבכל שנה מכריזים על איזה מצוות שמי שיקיים מצוה זו יזכה לשכר מסוים בעולם הזה. בידוע שהרב הקדוש מסלומס קודם פטירתו גילה שעיבות עיר דראגיטשיין נמצא נפח שעשה מצוה אחת שבוכותה זכה להיות מעל ישיעות שתי שנים ומחצה, ואני בעצמי הכרזתי והתלפתי עמו מבתיים יותר משנה. ולא היה יכול ללמוד, אלא שהיו לו משניות ומדרש בעברי טייטש שעשה הרב יעב"ץ, וקרא העברי טייטש, ובחו היה נפלא ממש לא נפל דבר אצרה מהבטחתו, ויודעני הרבה מעשיות נפלאות, בפרט במשפט שהיה לישראל עם נכרים.

נשא ולא עלה זיווגו יפה. כשחזר אל מו"ן החזן איש אמר לו, "אין זה הלכה או דין, לא שייך בזה שיצרפו סניפין להקל או דעות של אחרים, רבי יהודה החסיד צפה ברוח קדשו עד סוף הדורות, וראה שכל השידוכים בנסיבות הללו אינם עולין יפה ומה שייך להקל בזה".

קובץ יד אברהם ישעיהו

בענין צוואת רבי יהודה החסיד בשמות, מו"ן בעל "הקהילות יעקב" זצוק"ל רוב הפעמים הקפיד ע"י. אך לפעמים הורה שאם זו הצעה טובה במאד מאד, אפשר להוסיף שם לכלה, שעשה כשם המותה.

ואמר שאין מספיק להוסיף שם, אלא צריך לקרוא לה בשם הנוסף או בב' השמות, ועכ"פ בני הבית יקראו לה באותו שם. ומטעם זה לא יעץ להוסיף שם לאדם מבוגר, כי מסתמא לא יקראו לו בשם זה, כיון שכולם כבר רגילים בשם הישן.

בעצם הקפידא צידד, שאם לזו מכנים הנה במבטא אשכנזי, ולזו הנה במבטא ספרדי, וכולם קוראים לזו כך ולזו כך, אין אלו שמות שוין. ונימק דבריו, שעיקר טעם רבי יהודה החסיד משום צניעות, שלא יקרא לזו ותבא זו [הוסיף שאף שמקפידין בצוואת רבי יהודה החסיד אף לאחר מיתתו, שטעם זה שוב אינו קיים, מ"מ זהו עיקר הטעם והתקנה] וממילא אם השמות שונים במבטאם לית לן בה.

ומאייד גיטא, אם לאם או לכלה שתי שמות וקוראין לה באחד מהם בלבד שהוא כשם השניה, יש לחשוש לצוואת רבי יהודה החסיד, כי החשש הנ"ל שריר וקיים שיקרא לזו ותבוא זו.

מעשה שהיה בחתן ששמו היה כשם המחזן, והוסיפו לו שם, וזמן קצר לאחר נישואיו נתגלתה אצלו מחלה קשה רח"ל, והרופאים אמרו נואש, על הפרק עמדה השאלה האם להוסיף לו כעת עוד שם אחד. והורה רבנו שכולם יקראו לו מעתה רק בשם הנוסף, שהוסיפו לו בזמן השידוך שבביל היוווג. וכך היה, ולאחר זמן קצר מאוד הבריא לגמרי.

תולדות יעקב

ספרה לי הרבנית אשת מו"ר מו"ן בעל "הקהילות יעקב" זצוק"ל ע"ה בעת שכתבו את התנאים של בנה הגאון רבי חיים שליט"א שנקרא ומפורסם רק

בשם חיים, אמנם יש לו עוד כמה שמות מעריסה "יוסף שמדיהו", ונתעוררה שאלה איך לכתוב את השמות.

ואמר מו"ן החזן"א זצ"ל, מי אמר לגלות שיש לו עוד שמות לא היו צריכים לגלות את הדבר. והסיבה שגילו את שמותיו, היית ושם אחד משמותיו השם "יוסף", וגם חמיו נקרא כן הגאון רבי יוסף שלום שליט"א. ומו"ן החזן"א לא חש לבק, אבל אמו הרבנית משום שחששה אולי הצד השני מקפיד גילתה הדבר לפני התנאים, ואמר מו"ן מי אמר שתגלה כ"ל, ומה"ע אמר מו"ן לכתוב רק את השם חיים בתנאים וב"כ בתנאים, אבל בכתובה כתבו את כל שמותיו ולא זוכרים אם שאלו את מו"ן על כך, מו"ן היה בחתונה.

בנוגע לשמות כלה וחמותה, שלמדו דברת קוראים "מלכה" ולאם הבחור קוראים "מלכה יענטא", אמנם נקראת רק בשם "מלכה", ואמר מו"ר בעל הקהילות יעקב זצ"ל אף ששתי שמות הם כשם אחד, וזהו שם של שתי מילים והוא כשם אחד, מ"מ כאן מאחר שקוראים לה רק מלכה א"כ העניקו היא הקריאה. ואמר מו"ר אם הכל כהוגן והגון, אפשר להוסיף שם נוסף לכלה כגון שרה מלכה וכדו' ולקוראה בשם זה שלשים יום כדי שתתפרסם בשם זה.

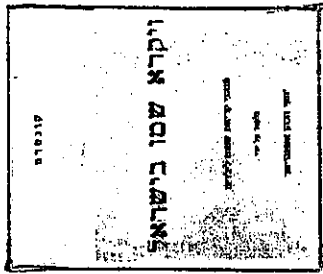
בפעם אחרת בשאלה כזו שקראו לשתיהן "מלכה", אמר מו"ר בעל "הקהילות יעקב" להוסיף שם לכלה ולקוראה "אסתר מלכה", ואמר אף שאפשר לקוראה "שרה מלכה" אבל יותר מתאים "אסתר המלכה".

ועוד אמר מו"ר שאם קוראים לאחת מלכה [שוא תחת הלב"ד והכ"ף] ולאחת מלכה [שוא תחת הלב"ד וקמץ תחת הכ"ף], ג"כ הוי כשני שמות, וכדוגמא אחד נקרא "חזקיה" וחזנו "חזקיה" שמוכא בפוסקים שנחשב כשני שמות.

וכן סיפר לי ראש"י מילר שליט"א מפ"ת, שבאירוסיו בתו של הרב ספיר ז"ל היה נוכח מו"ן החזן"א זצ"ל ושם הכלה היה כשם חמותה, ואמר מו"ן זצ"ל להוסיף לכלה עוד שם.

אמר לי מו"ר בעל "הקהילות יעקב זצ"ל בשם מו"ן החזן"א זצ"ל וכן שמע בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל, היכה ששמות החמות והכלה המדוברת שונים, שאחת מהן תוסיף עוד שם [ובפעמים אחרות אמר לי מו"ר בשם מו"ן החזן"א שיוסיפו שם לכלה] ויקראו אותה בשמה החדש והישן יחד דהוי כשם אחד

<p>רבי יהודה החסיד, וכשהיו שואלים בזאת לרבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, היה משיב כ"ל, שאין זה שווי שמות. והוסיף הגרא"י מלצר שהנה לרבי משה מודכבי אפשטיין זצ"ל היו שלשה חתנים שנקראו רבי משה.</p> <p>מכל מקום הוסיף ראש הישיבה, תשאל את ר' יעקב, והלך אבי המדוברת למון הגר"י קנייבסקי זצ"ל, והוציא בעל הקהילות יעקב מן ארון הספרים ספר חסידים, והראה לו שכתוב שם בצוואת רבי יהודה החסיד, שמי ששמותיהן שווים לא ישתדכו ביניהם, והוסיף מה איכפת לכם כל כך לגמור את השידוך הזה, הנה במשך ארבע שבועות תוכלו לגמור שידוך עם בחור טוב אחר, ומה לכם להיכנס לחששות.</p> <p>הדבר היה לפלא בעיני השואל, וחזר שוב למון ראש הישיבה שליט"א, וכך אמר לו, לא מפני חשש שווי שמות אמר לכם ר' יעקב שלא לעשות את השידוך, כי ברור שאין בזה חשש שווי שמות, וגם ר' יעקב מורה הרבה פעמים להוסיף שם לאחד מהם, וכבר אין זה שווי שמות, אלא שמן השמים שמו את הדברים בפיו, שיאמרו לכם ששידוך זה אינו טוב עבורכם.</p> <p>אגב, סוף המעשה היה, שאכן תוך ארבעה שבועות נגמרו שידוך עם בחור טוב אחר.</p> <p>פניני רבנו דקהילות יעקב ח"ב עמ' 171</p>	<p>מעשה רב</p>	<p>מה</p>
<p>לדעתי שמונת יחד היו כשם אחר לגמרי, ומותר לבנה לקחתה. וכן הורה מו"ר למעשה, ואמר מו"ר דצריך להוסיף את השם שלוש יום לפני החתונה כדי שתוחזק באותו השם וכדאיתא לגבי גט, ויקראו שלושים יום בשם החדש.</p> <p>סיפר לי הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א עובדא בכלה וחמותה מאנגליה ששמותיהם היו זהים, ושאלו את מו"ר זצ"ל ואמר להוסיף לכלה עוד שם לשמה לפני הנשואים והוסיפו לה, כעבור זמן לאחר הנשואים חלה החתן במחלת הסרטן ל"ע ומצבו החמיר מיום ליום, וכל כמה ימים טלפנו מאנגליה להכנס למו"ר שיתפלל עליו, ומצבו החמיר.</p> <p>פעם אחת טלפנו ובקשו מהשליח שישאל את מו"ר היות ועלה בדעתם שאת השם החדש שהוסיפו לה לא קראו אותה בו וקראוה רק בשמה הישן, השליח כבר החבייש להכנס למו"ר כלכל לו את הראש כל כמה ימים וסיפר את זה להגאון רבי חיים שליט"א, הגדו"ק שליט"א סיפר את כל זה לאביו מו"ר זצ"ל, ומו"ר אמר שזו סבת מחלתו שצריכים לקוראה בשמה החדש ולכל הפחות בני ביתה שיקראוה בשמה החדש, ולא מספיק מה שהוסיפו לה שם אלא שצריכים לקוראה בו. והתחילו לקוראה בשם החדש והלה קם ממטת חליו, וכשם שהמחלה באה כן הלכה ממנו נרפא כליל והוא אדם בריא ושלם.</p> <p>הגר"ח שליט"א ראהו אצל מו"ר בריא ושלם.</p> <p>מו"ר בעל "הקהילות יעקב" זצ"ל אוסר אף בחתן וחמיו ששמותיהם שווים במש, ורק בבחור טוב מאד אמר להוסיף שם ולקוראו בו שלושים יום, והיו עובדא שלשניהם קראו מנחם, והקד מו"ר אם לאחד קוראים קצור ממנחם או כיווי מזה, דאז מותר משום דהוי כשני שמות.</p> <p>מו"ר בעל "הקהילות יעקב" זצ"ל, אמר לאחד מעדת התימנים ששאלו אודות חתן וחמיו ששמותיהם שווים ממש אם לעשות את השידוך, ואמר לו מו"ר, שדעתו שצוואת רבי יהודה החסיד לא נתקבלה אצלם ואין לאסור, אף שאצלם אסורים, מ"מ לבסוף אמר לו שאינו יודע ולא רצה להתיר לו במפורש.</p> <p>אורחות רבנו עמוד ערך</p> <p>אבן עמר לגמור שידוך לבתו עם בן ישיבה אחד. ביום שעמדו לגמור, נתעוררה השאלה אודות שווי השמות של אבי המדוברת והמדובר. היה להם שם שווה, ולאחד מהם היה עוד שם נוסף. אבי המדוברת נכנס אל מון הגרא"מ שך שליט"א, והשיב לו זה לא נקרא שווי שמות, ולא על זה ציוה</p>	<p>שמה גרים</p>	<p>מה</p>

מכר

פי"א: טעמי קריאת ראש

טימי קדם קוראים כל יושבי תבל שמות לילדים הנולדים להם. אולם
טימי קריאת השם חלפו במשך הדורות.

בתקופתנו אנו ובמדינות אלה, ז"א, העולם המערבי החילוני, רובם
הולכים אחרי הצליל הנעים ואחרי האופנה: קוראים את בניהם ואת בנות
תיהם בשם "הגדולים אשר בארץ", מלכים ומלכות, מנהיגים מדיניים, גבורי
כח הספורט, כוכבי הסרט וכו'.

לא כן אהנו בני ההולכים בדרך ה' ואוהבים מעשי אבותינו כירינו,
יש לנו הרבה טעמים המביאים אותנו לקרוא את ילדינו באחד השמות.
בקרואו שם לילד, מביאים לידי ביטוי את השקפותינו ומחשבותינו בכלל,
ואת רגשינו בפרט. רגשי תודה לשעבר ורגשי תקווה ותקווה לעתיד. על ידי
קריאת השם מביעים תודה לא להי"ת בלבד, אלא לפעמים גם לבני אדם
שרוצים לכבדם ולהנציח זכרם. לאבותינו ולאנשי משפחתנו (א) ולגדולי
אומתנו (ב) בחייהם ובמותם.

מסע לשם

(א) כן מצינו בפי' יבום, יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל (דברים
כ"ה ו'). ואעפ"י שמקרא זה קאי על הנחלה (פי' יבמות כ"ד ע"א), מ"מ אין מקרא יוצא
מדי פשוט (שירת זכרון יהודה סי' קכ"ז). וכן משמע מדברי רש"י עה"פ "ימנה יוסף
כי נבמרו רחמיו" (בראשית מ"ג ל') שאלו (יוסף לבנימין) מה שמם, אמר לו כולם על
שם אחי וכו' (עיי' ובסוטה ל"ו ע"ב) כי בנימין היה סבור שאחיו כבר מת (שירת זכרון
יהודה שם).

(ב) כמו שמצינו בר' אלעזר בר' שמעון שבא לביהמ"ד והביאו לפניו ששים מיני
דם וסימני את כולם והחזיר להשיב להיוסף לפעליהן בלא טבילה וילדו כולם זכרים וקראום
אלעזר על שמו (ב"מ פ"ז ע"ב). וכן מצינו בר' נתן הבבלי שבאו לפניו גשים שמתו
ביתו מחמת מילה ואמר להן להמזין עד שיבואו ושמעו לעצתו וקראו את הנוגים
"נתן הבבלי" על שמו (שבת קל"ד ע"א). וכן מצינו פארוץ הפזן שהיו כמה אלפים
בישראל שנקראו שמה אהרן, שאלמלא אהרן לא פארו לעולם, שהיו משימים שלום בין איש
לאשתו ומזרחין זה תם זה והיו קורין שם הילד על שמו (אבות דרבי נתן פ"ב ד').

סימן ב': היחס שבין האדם ונשאו

יש כמה קשרים בין מהות האדם ובין שמו שנקרא בו. יש קשר סובייקטיבי-פסיכולוגי, ז"א שהאדם מרגיש ששמו קשור בקשר אמיץ עם מהותו, ויותר מזה: הוא מזדהה עם שמו ומבין שבשמו מתגשם אישיותו. (ג) היחס הסובייקטיבי הזה משפיע גם באופן אובייקטיבי על מדות האדם ועל מעשיו (ד). שמו הוא גשמתו (ה) ובגלל זה רומז שמו של אדם לאיזו מדה הוא נוטה (ו)

מסע לשם

(ג) על פי הנחה זו יש להבין דברי הגמרא ששינוי השם הוא אחד הדברים שמקצין
חור דינו של אדם (ר"ה סי' ע"ב), וכן כתב הרמב"ם שמדובר בתשובה לדעות השב משנה
שמו, כלומר אני אחר ואניו אותו ששם האיש ששעה אותו המעשים, ומשנה מעשיו כולן
לסובה ולדרך ישרה (הלכות תשובה פ"ב הל' ד').

וכן יש להבין בזה ענין שינוי השם מחמת חולי. יש לשער שהחולה שהגיע עד
שקרי מות כבר התחרט על כל מעשיו הרעים שעשה והחליט לשוב בתשובה שלימה
ולהתחיל בחיים חדשים, ועל חזקה זו סומכים המתפללים בעדו ומשנים שמו (פי' מאמר
ר"מ הוב יוסף מריער שליט"א בירחון "דורש טוב לעמי" שנה ה' (תשע"ח) חוברת ט'
ע' 265; ועיי' מה שכתב על ענין שינוי השם מחמת חולי הר"י יוסף יהודה בלאו במאמר
"נסים ונסים" בשערי דעת (מית ח"א, קליבלנד תשכ"ד) ע' צ"ט).

(ד) פי' מה שכתבתי בסוף שלפני זה, ועוד ראיתי בשם הר"י צבי אלימלך מדינאו
(הובאו דבריו בסי' מעשה של תורה) על הפסוק, "ויאמר מלך מצרים למלכות הכהנים
אשר שם האחתי וכו' (שמות א' ס"ז) והקשו שלא נאמר במסוק זה מה אמר לו, וביאר
הרצ"א שיועד ה' פתח כי כל זמן שהמלכות יהיו נקראות בשמותיהן העבריים יוכבד
ומרמז, לא יוכל לבוא אליהן בהצעה אכזרית כזו להמית את ילדי ישראל. לפיכך צוה
עליהן תחילה לשנות את שמותיהן לשפה ופועה. סבור היה לכשיוויו נקראות בשמות
מצריים ישפיע הדבר על הלך-רוחן וישנה את מהותן ואומנין עד אשר תהיינה מסוגלות
לרצות את ילדי ישראל. ורק אז נתן להן את הצו השני, ואם בן הוא והמית אותו, —
כל עצמו של האדם הוא השם, סמנית השם משפיעה מאד על סמנית פנימית
של הרוח והאופי, עכ"ל.

(ה) כ"כ הרמ"ז הובאו דבריו בסי' מדבר קדמות לר' חיד"א בקונטרס אחר המדבר,
ע"ד צדיק.

(ו) מי שנקרא אברהם נוטה לצד עשיית חסד, ומי שנקרא יוסף, או הוא בבור
בקשריו או הוא זן ומפרנס לאחרים כמו יוסף שון וכלכל את אביו ואת אחיו (ר' יוסף
קארו בסי' מגין משרים פ' שמות). וכן מצינו אצל נבל שאביביל אשמו אמה עליו. כי
כשמו בן הוא, נבל שמו ונבלה עמו" (שמואל א' כ"ה כ"ה). וכן חשב עשו הרשע כאשר
שאל, "הכי קרא שמו יעקב ויעקב זה פעמים" (בראשית כ"ז ל"ז). ואילו וכו' הדורות,
היה תפיסה קורא שם לכל אחד ואחד, ומשמו היו יודעים את כיבו ואת מעשיו
(עיי' ליקוט שמעוני ישעי' פ' תמי"ט בשם מדרש תהומא).

ואינו רזמו על המעשים שעשה בלבד, אלא גם לכתחלה גורם השם למה שהאדם עתיד להיות (ז).
על כן החזירו אותו חז"ל (ח): לעולם יבדוק אדם בשמות לקרא לבנו הראוי להיות צדיק, כי לפעמים השם גורם טוב או גורם רע (ט) (אולם אין הגורם הזה סותר את בחירתו החפשית של האדם (י)).

מסע לשם

(ז) כמו שמצינו במסי ברכות (י ע"ב) מגלו דשמה גרים? איך אלעזר דאמר קרא "לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ" (תהלים מ"ז ס'). אל תקרי שמות אלא שמות, ובניאר מהרש"א שפעולות ה' נמשכים אחרי השם של אדם שהוא גרים עכ"ל.
ואותו במס' סוטה (ל"ד ע"ב) א"ר יצחק מרגלים על שם מעשיהם נקראו, סתור בן מיכאל, סתור שמתו מעשיו של הקב"ה, מיכאל, שעשה שוואו מן, נחבי שהחביא דבריו של הקב"ה וכו'. והקשה ע"ז ה' יהודה ל"ב על בספרו אמיקי יהודה (דרוש י"ח) אם נאמר דשמה גרים בכינוי כזה, ירעמס ג"כ כותה הדרשן גם בשם מיכאל שר הגדול, והם כי לא להוכיח, ועוד אם הכנים סתור נחבי חסאן, אבותיהם מיכאל הפסי מה עשו עד שדרשו שמותיהם לגנאי? וחז"ל בודע ר' יצחק שלא דעה לומר שמתחילת קריאת אותם השמות נזמו עין המעשה העתיד לבא, כי בהרא כבשי ולכא מאן ידע, אבל רצונו בזה, כי אבותינו אשר רצו ללמד אותנו ולהעיל ולהרחיק מאתנו הדעות הנשטותות שעלו על לב המרגלים, סמכו עינם בדרך אסמכתא כלשון שמות המרגלים, ע"ייה באורך.
ודבר זה שזוהם גורם, לא על אדם יחיד בלבד נאמר אלא ללמד על הכלל כולו יצא שכן מצינו אצל ירמיהו הנביא שנקרא כן משום שבימיו נעשה ביחזק' ארמון (פי' חרב ושם), ר"א שבימיו נהרסו מות הוי"ו (פסיקתא דרב כהנא, הרצאה ר' שלמה באבער, פרק י"ג ע' קס"ז וע"ייה בעצרות ס"ק ק"י). ובא"י דבן סירא נאמר בשגולד אמר לו אליהו, יקרא שמך ירמיהו שבימיו יקם הקב"ה אויב שירי'ם דו על ירושלים" (א"י חז"ר, הובאו דבריו בס' אישי התנ"ך לר' ישראל יצחק חסידה ע' רל"ג). ואיחא בבורר (פ' תצוה קע"ט ע"ב) "העל דא דא שמה דההוא נביאה דאחנני על דא ירמיהו... אבל ישעיהו שמה גרי'ם לפורקא ולהורא נהרא עלאה לאחריה."
(ח) במדרש תנחומא פ' ואינו ע"ייה, "זכור ימות עולם, כינו שנות זור הדור" (זכרים ל"ב ד').

(ט) כמו שמצינו במרגלים, שמוע בן זכור, על שלא שמע בדברי המקום וכו'. ע"ייה במ"ת ובמה שכתבו במסע לשם סק"ו. הנה המדבר המ"ת הנ"ל, כי לפס' מ"ס השם גורם טוב או גורם רע, משמע כי השם לבדו אינו הגורם היחיד והבלעדי, וכן מצינו בילקוט שמעוני לשמואל סוף ס' ע"ייה, "אין יצא ר' את דבריו", ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר' יצחק: בכל יום יום היתה בת קול יוצאת ומפוצצת בכל העולם כולו ואומרת עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל, וכל אשה שילדה בן מוציאה שמו שמואל, וכיון שהיו רואים את מעשיו, היו אומרים אין זה שמואל, וכיון שגולד זה ורואים את מעשיו, אומרו כמומרין אנו שזה הוא, עכ"ל הילקוט.

(י) כלל גזול בחורה שהרשות נותה לכל אדם להיות צדיק או רשע, וא"כ יש

זה שאמרו שהשם גורם לטובה או לרעה, לא לענין תורה ומעשים טובים ויראת שמים לבד אמרו, אלא גם לענין הצלחה לגדולה, אם יחיה ויהיו בניו

מסע לשם

לשואל איך יוכל השם שניתן לו מאביו או מאמו להיות גורם טוב או גורם רע ולהשפיע על בחירתו וחופשית? כבר עמד בזה ר' יעקב ו' חביב בפירוש הכותב לעין יעקב (ברכות ז' ע"ב) בבניאר דבריו ר' אלעזר, "אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמתי וכו', ובניאר הוא ז"ל שלא דעה לאה העתיד, אבל הקב"ה יודע העתידות שם על לבד לקרות שם בנה בדרך שירה רמזו בו הדבר העתיד, וזאת כלנו באמרו, "שמה גרים" כי השיי יודע מה שעתיד להיות ובהכרח סגולית משארת סכע האפשר כמו שאמרנו הכל צפוי והרשות נחוצה, ומן ההכרח לומר כן, שהרי אמרו, "מאי רות? א"י שזכחה וצא ממנה דוד שדרוה להקב"ה בשירות ותשבחות", וכי כשגולד בתוך עמה בשדה מואב היו גביאים לידע שעתיד לצאת ממנה דוד ועל כן קראו שמה רות? אלא ודאי האמת יורה דרכו שכתוב חז"ל לרמוז בזה ובכינוי צא בו אמורה רבה, ידעתי "העלה בעתה, ואם כל זה הרשות ב"ל האדם לבחור בסוב, עכ"ל ר"י ו' חביב.

גם הרי יצחק ז"ל הלוי באמבטורעך השיב על הנביא "הי"ל בסוב סעם בספרו קורא באמת (פראקטורס דמין, חר"א) ע' 2, ואציעה כאן חוכן נדביו: מצינו בבסי' יומא (פ"ג ע"ב) מעשה בר' מאיר דהוי רייך בשמא וכו' וב' מסו להגא דוכתא וכו' אמר לו מה שמך, אמר כידור, אמר שמע מנה ארם רשע הוא שא"י כי דור הנפוכות המה וכו', ע"ייה, והענין צריך ביאור, הדיקנות בשמא שהיה ר' מאיר נותן בו מה שרשו וסודו? וע"ז פירש שר' מאיר שקל במאנו שכלו ובינתו העמוקה שראא אשר קורא שם בנו בשם מנוה כזה, "כידור", קרוב הדבר שדעותיו ומחזיו לא יתכנו ומעשיו אינם תלמידי, כי לילא וזא ודאי לא היה בוחר בשם מנוה כזה לבנו, וידוע שע"י הרוב, סכע האב ירשה הוא לבן בהרבה נדביו, ואף שיש בכת הבן ובבחינתו לשנות סכעו ודעותיו מדותיו ומעשיו היפך ירשה אביו, עכ"פ צריך לזה ודיות ושקידה ואמצות כח, ור' מאיר חשב על האפשרות שאביו של כידור לא היה מהישרים בלבבות, כנראה מבחי' רחו שם מנוה כזה לבנו, וממילא חשב גם להחשש הנ"ל מה דהיו פן כותע ובמעשי האב כך דעת ומעשי הבן, על כן גמר בדעתו למיחש עכ"פ לזה שלא להפקיד פקדון אצל כידור.

ולעומת זה מצינו במד"ר פ' נשא פ"ג למה נקרא שמו נחשון? על שם שידר תחילה לנחשול שבים, יש לפרש שעמידת אבי נחשון היתה חביבה לו המדה הטובה למיחש ולמהר מעשה הסוב בלי מורא ופחד, העל כן קרא שם בנו נחשון למיכאן שאלחו ובקשחו מהי"ת שגם הבן הזה שגולד לו יאחו במדה היקרה הזאת.

סוף דבר, כיון שעל פי הרוב מעשי אבות יורשים הבנים, ויש לנו לזון שמסתמא כספס האב שמתבסא בתנ"ת השם, כן סכע הבן, ובהו השם גורם טוב או רע, ועכ"פ הבחירה והחכ ביד הבן לשנותם להימין או להשמאל (ע"ייה באורך אמרי גווע, וצ"י. גם במאמרו של ר' אברהם וולצבאן בירחון ישורון שנה ב' (טבת ה'תרע"ה) ע' 37).

קיימים ויעמידו חולדות, או להפך ח"ו (יא).

ייתכן ג': הרשפעה האלונית בקריאת השם

כל השמות שבעולם אינם במקרה. כמו שהחשבים הכריות שהאב קרא לבנו באקראי בעלמא בלי שום טעם. אלא הכל בהסכמה מאתו יתב' שגלוי לפניו מה ענין האיש הזה ופעולתו, ואעפ"י שהשמות הם הסכמיים, אעפ"כ הקב"ה שהוא מסבב הסיבות מזמין בפי האב שיקרא את בנו בשם הראוי לו בעת המלה (יב). כאשר הוא שמו למעלה (יג) ורומז שיש לכל אחד מישראל חלק אלקי ממעל. ושמו הוא חיותו של אדם כל ימיו (יד).

מסע לשם

(יא) יש אדם שכל הנקראים בשמו יצליחו לגולה, והו' ויקרא בהם שמי ושם אבותי (בראשית מ"ח ט"ו) וכתיב: "כי כאשר השמים החדשים וכו' עומדים לפני נאפס ה' כן יעמוד יורעכם ושמכם (ישעיה ט"ו כ"ב), ע"י בסי חסידים הוצאת מקי"נ סי' שס"ג והוצאת מוסד ד"ק סי' רמ"ד ע"י"ש.

(יב) כן מצאתי כתוב בשם האר"י ז"ל (הובאו דבריו בסי זכרון ברית לראשונים. בחלק המלואים ע' 244 ובשו"ת מל"י דאבות, ח"ה אה"ע סי' ד') ובעין זה כתב הר' יהואל מכל מולדסשוב (הובאו דבריו בסי טעמי המנהגים סי' רי"ז בקונטרס אחרון), וראה מה שהבאתי לעיל במסע לשם סק"י בשם הר' יעקב ד' חב"כ וכ"כ הר' יהודה הלוי ליפשיץ בסי נחל יהודה (פיטריקוב, תרע"ג) ע' 16.

(יג) נ"ל שמקור דבריהם הוא במכילתא פ' בא (פרשה ט"ו—ק"ב) עה"פ קדש לי כל בכור, וז"ל: מצינו שמוותיהן של צדיקים ומעשיהם גלויים למקום עד שלא נוצרו. שני, "בסתר אגור בבטן ידעתיו" (ירמיה א' ה'), מצינו שמוותיהן של צדיקים, שמוותיהן של רשעים מנון? ח"ל, "ורו רשעים מרחם" (תהלים נ"ח ד') עכ"ל המכילתא. ואולם יש הברל בין צדיקים לרשעים, כי כשהקב"ה רואה צדיק גולה, הוא בעצמו קורא שמו, כשם שקרא לאדם ולחיה, ואילו זכו הודות, היה הקב"ה קורא שם לכל אחד ואחד (ילקוט שמעוני, ישעיה סי' תמ"ט).

נראיתי בסי מדבר קומות לר' חיד"א (מערכת צ"י אות א') שקודם שיבואו צדיקים לעולם, אמר הש"ת: חידושיהם למעלה, וזה ביאור מאחורי, "צדיקים שמם קודם להם (מדרש אסתר פ"ו), ר"ל לביאתם בעוה"ז.

(יד) כ"כ הר' נפתלי צבי הורבין מרופשיץ בסי זרע קודש (הובאו דבריו בסי טעמי המנהגים סי' צ') והר' יהואל מכל מולדסשוב (ע"י לעיל במסע לשם סי' ק"ב), ועפ"י אפשר להבין מה שאמרו שמי שלא גזנו לו שם (כגון נפל) גברא ממנו חיצון (שו"ת השיב משה סי' י"ג), הובאו דבריו בשו"ת פרי השדה ח"א סי' מ"ו ובשו"ת מערכת אבילות סי' קמ"א וסי' ר"ב).

על ידי קריאת השם ממשיכים קדושת ישראל על הילד ויש אמרים שבשעת קריאת השם באה הגשמה מעולם העליון (טו).

יש בשמות הצדיקים הכנה גדולה להשרות עליהם השפעה האלוני (טז).

יש אומרים שקריאת השם הוי העתקת הנפש מהמת למי שנקרא בשמו (יז) ויש חולקים (יח).

מסע לשם

לר' צבי הירש שפירא, וע"י בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' ק"ז סק"א *.

(טז) כמו שכתוב בבבלי, "ראה קראתי ב ש ש", ואח"כ, "ואמלא אותו רוח אלקים" (שמות ל"א ב' וג') וכן בני שרה שבעוה נקראה שרי לא היתה ראויה לפקידה, וקריאת פקודתה, וקריאת השמות לכל נוצר היא גמר צוירתו (ר' מנחם עזריה מפאנו, מאמר אם כל ח"י, ח"ב סי' י' וסי' ל"ג ובפירושו יד יהודה שם).

האמית הקדושים פעלו בהם וגמיר בריאתם (מלואים לסי זכרון ברית לראשונים, ע' 247).

(יז) שו"ת תורת ש"י מה"ק סי' ה'.

(יח) בשו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' כ"ז השגי על דברי שו"ת תורת שו"ת שי הנ"ל וכתב דהו אינו ברור ושלל הביא שום ראיה מוכחת שיש בה ממש.

אמר המלפס: דבריהם לכאורה צריכים עיון, שהרי במסי סנהדרין (צ"א ע"א) א"ל אוסמוגוס לדבי: נשמה מאימתי ניתנה באדם, משעת פקידה (מירש"י שנקרא כולו בבשר וגידיו ועצמות) או משעת יצירה (מירש"י משעה שהמלאך פוקד הטיפה וכו') והודה רבי לדברי אנומוגוס שמשעת פקידה ע"י"ש.

ואולי יש לחלק לפי מה שכתוב שם בעין יעקב בחידושי נאונים בשם סי' אמונה חכמים שלא דברו שם אלא על הנפש המרגשת, שגם הוא לפעמים נקראת נשמה ע"י"ש.

פרק א'

מי רשאי לקרוא שם לילד

האב והאם רשאים לקרוא שם לילד (יט), אך בזמננו נתפשט המנהג שרשות קריאת שם הבכור שייכת לאמו, ורשות קריאת שם הילד השני שייך לאביו, וקריאת שם הילד השלישי לאמו, וכן הלאה בסדרוגיו (ז) ואין בכך

מסע לשם

(יט) כן כשמע מדברי המדרש: שלשה שמות נקראו לאדם, אחד שקרא לו אביו ואמו וכו' (קולת רבוי ד' ג').

(ז) מן המקרא אין להביא ראיה מכרעת מי רשאי, האב או האם, כי את זה לעומת זה מצינו שם. יש שהאב קרא שם בנו, כגון שם את אנוש (בראשית ד' כ"ו), למן את נח (שם ה' כ"ט), יצחק את יעקב (שם כ"ה צ"ג), יהודה את עד ופרץ וזרח (שם ל"ח ג' כ"ח ול'), משה את גרשם (שמות ב' כ"ג), דוד את שלמה (שמואל ב' י"ב כ"ד) ועוד. ולעומת זה הריב פועמים שדאם קראה שם הילד, כגון חוה את קין ואת שרה (בראשית ד' ו'), בנות לוח את בניהן (שם כ"ט ל"ו ול"ח), נשי יעקב את בניהן (שם כ"ט ל"ב וכו'), אשת יהודה את אונן ואת שלה (ע"י לקמן ע"ז), חנה את שמואל (שמואל א' א' כ'), אשת פנחס את אִי־כבוד (שם ד' כ"א) ועוד. ולא הוכרחי כאן את השמות שנקראו צ"י האב או האם על פי צווי ה', כפי שמעאל, יצחק, מנחם שלל חש בו, יורצאל, לא רחמה. וכוהה.

מן הכתובים שהבאתי, אין להביא ראיה אם היו מחליקים את רשות קריאת שמות הילדים בין האב והאם. אולם יש מרבויא הראשונים שהביאו ראיה מיהודה ואשוח (בראשית ל"ח ה') שכן היה מנהגם: הוא היה קורא שם לבנו ראשון, והיא קוראה שם לבנו שני, וא"כ מן הדין היה לו ליהודה לקרוא שם לשלישי, והיא קוראה לו שם כוכביב ותקרא, לכך הוצרך לומר שהיה יהודה בכובי בלוח אותו ולא היה באותו מעמד לקרוא לו שם (רבותינו בעלי התוס' שם, וכן כתבו הדר"ק וחזקוני ור"מ אלשיך).

והרמב"ן בפירושו ע"ה"ת הביא דעתם וכתב שאין בזה טעם או רית, ומדברי הרמב"ן

• אמר המלקט: ר' חיד"א בפירושו נחל קדומים ע"ה"ת (שמות י"ח ג') מביא בשם רבנו אפרים שגורשים בכור משה, וקרא בן ע"י אמו צפורה, ורמו לזה, אשר שם האחד "רית אשה, ומשה קרא שם לשני, ע"י"ש, וזה תמורה לפענ"ד כי מפשטא דקרא (שמות ב' כ"ג) ומדברי המדרש (שמות רבה א' מ') לא משמע הכי.

לקרוא שם לחינוק ע"י אחד מקרוביו או ע"י הסנדק (כא). זה שאמרנו שהוא קודמת לאב בקריאת שם הילד, דוקא במקום שאין

מסע לשם

אלו רצה להוכיח ה"ר מאיר אמסעל [במכ"ע המאיר, כסלו תשל"ב (חובות ר"א) ע' 7] שהמנהג של קדימת האב בקריאת שם הבכור אין לו טעם וזקת. ולפענ"ד דבריו אינם מוכרחים ואין להביא ראיה מדברי הרמב"ן מפני שאפשר לפרשם באופן אחר, והיינו מה שכתב, ואין בזה טעם או רית, קאי על מה שפירשו בעלי התוס' והדר"ק שלכן קראה אשת יהודה את שם בנה השלישי מפני שיהודה לא היה אז אצלה אלא בכובי (והרמב"ן פירשו כצ"א), אבל על עצם המנהג שהוא קורא שם הבכור, והוא קוראה שם הבן השני וכו', יש לומר שעל זה לא יצא הרמב"ן לחלק.

אך שיהיה יש עדים נאמנים שהיום נתפשט המנהג לקרוא שם הילד הראשון על שם משפחת האם, והשני ע"י שם משפחת האב, וכן כל הילדים קוראין כסדר, א' על שם משפחתה וא' על שם משפחתו (כ"כ הר' יחזקאל שרגא הברשטאט משיבואה בסי דברי יחזקאל בשם אדמו"ר מבעלזא, הובאו דבריו במאמר הר"מ אמסעל במכ"ע המאיר הנ"ל, וכן כתב גם בסי' עזות לישראל ע' קכ"ט). גם הרב כהניאל מישל טכורש פסק בן פספור בתר אפרים סי' ל"ט [דבריו הובאו בקיצור בשו"תו, נועם], כרך י"ג (תשל"ג) ע' רצ"ה] חסדיר שורש המנהג משום שהאשה בהינשוא צוונה את בית אביה ואמה והיא הא כאלו מנותקת מתורתם וסביבתם. ולמען לא להפסיק לגמרי את הקשר עם הוריה ועם משפחתה, הרי ניתנה לה זכות לקיים יד' שם להוריה ע"י קריאת שם הילד הראשון על שם.

ואם אין ראיה לדבר, זכר לדבר: כשנולד לבנו הבכורה של בעל "חתם סופר", מ' הניול (אשת ר' דוד צבי עזרעלפנעל) בנה הבכור (שחבר אה"כ ספרי "חזון סופר") והגידו לבעל החת"ס כי נולד גבול הראשון, אמר "שמואל בקוראי שמו", וזדינו שיקראו אותו ע"ש ר' שמואל, אבי ר' משה סופר (ע"י בסי' כתב זאת וזכרו, ע' 273).

וג"ל שאפשר למצוא אסמכתא למנהגו. גם בדברי הילקוט (שמואל סוף סי' ע"ח) בת קול היתה יוצאת ואומרת: עתה צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שמו שמואל וכו'.

ואשר לעדות המורה, נראה שרשות קריאת שם הבת שייכת לאמה [כן מצאתי בסי' דברי ימי יהודה בגדא (כשפה האנגלית) לר' דוד ששון (לציונות, תשי"ט) ע' 183].

(כא) מפני שהקב"ה מומינו בפי האב ודוק ולא בפי אמו אחר, שישמח שם זה הוי אצלו באקראי ולא לפי הכונה הראויה לשמחו (ע"י בסי' זכרון ביתו לראשונים, בחלק המלאים ע' 244) וע"י מה שכתבו למעלה במבוא סי' ג' ובמסע לשם סי' י"ב.

• אחר כתבי זאת, מצאתי כתוב גם בשם סי' בריית אברהם (סי' ח', הובאו בדבריו בסי' שערים המצוינים בהלכה סי' קס"ג סי' י"ו) שהיום נוהגין להקדיש, והיינו שרשות קריאת שם הבכור שייכת לאמו וכו'.

הדבר פוגע במעוות כיבוד אב ואם (כג). אבל אם יבוא לידי מיעוט כבוד אביו (היינו אבי אב הילד) אין אם הילד יכולה לעכב. כיצד? מקום שנהגו לקרוא הבן הראשון שנולד לו לאדם בשם אביו (ו"א אבי אב הילד) ואשתו רוצה שיקרא על שם אביו. והאיש, משום שלום בית, היה מרצה. אפילו הכי אין ביד האדם לשנות. ואל יבזו בכבוד אביו לקרוא לראשון בשם חותנו ואת השני בשם אביו (כז). ואם היא מתעקשת והאב ירצה לקרוא הבן על שם שניהם, יקדים שם אביו (כז).

אם אם הילד קראה לו שם ואח"כ בא אביו וקרא לו שם אחר, שם שנתנה לו אמו עיקר (כח) וי"א שהאב יכול לשנות את שמו (כז).

מסע לשם

(כב) שדה הארץ ח"ג סי' כ"ב. הובאו דבריו בעיקרי הד"ס חו"ד סי' כ"ז סק"ז ובסי' סעמי המנהגים סי' תתקכ"ט בקונטרס אחרון.

(כג) שמא לא יזכה לבן שני ואף אם יזכה לא יפה עושה להקדים שם חותנו לשם אביו, והביא ראיה ממה שקרה לגדב בכור אהרן, שנקרא על שם עמינדב אבי אמו (ע"י בעיקרי הד"ס הנ"ל).

(כד) הסעם הוא כמו שכתב הד"ס במקום הנ"ל שלפעמים אינו נחלקים קריאת הבן שמו וקורין בשם הראשון בלבד, ואז לא יזכר שם אביו אם יקדים שם חמיו (וע"י בסי' בן איש חי, שנה שניה, פ' שופטים סי' כ"ז).

(כה) סי' נחלת יעקב פ' שמות בשם סוד גיסין, הובאו דבריהם בסי' כורת הברית [אינו תח"י, דבריו הובאו במכ"ע המאור, כסלו תשל"ב (חוברת ר"א) ע' 8]. ואין להביא ראיה לסתור מבנימין בן יעקב, שאמו קראתו בן אוני ואביו קרא לו בנימין. דשאני דהם ואפשר לפרש עפ"י דברי המדרש (ב"ר פ' פ"ב י"ז) שאמו קראתו בשם ארמי, בר צערי (ע"י סעם לוח בפירוש אונים לתורה לר' זלמן סורוצקין) ואביו קרא לו בנימין בלה"ק. או לפי הרמב"ן שם שאביו מירגם. בר צערי"י לטובה.

(כו) סי' ברית אבות [הובאו דבריו בסי' ברית עולם ע' 229] והשיג עליו הר"י מאיר' אמסעל במאמרו במכ"ע המאור הנ"ל. ובסי' הברית ע' ש"כ סק"ל כתב בשם סי' ברית אבות וז"ל: ואפשר לומר דעכ"פ לא ישנה השם לגמרי כגון מראובן לשמעון. רק השם הזה ישנה קצת. כמו שעשה יעקב אצ"ה. בגון משם מסעולם לשם שלום וכו'.

פרק ב'

מתי קוראים שם לילד

ח"מ א"א: זמן קריאת שם לבן זכר

ונתנים לקרוא שם הילד בעת המילה (כז). אחרי שברכו אשר קידש ידיד מבוסן וכו' בא"י כורת הברית. מברכין את הנימול א"א קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל פכ"פ וכו' (כח).

מסע לשם

(כז) לא מצינו במקרא מתי קראו שם הילד. ונראה שקראו שמו מיד כשנולד. וכן משכח ממה שנאמר אצל יצחק. "ויקרא אברהם את שם בנו זכר. יצחק וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים" (בראשית כ"א ג' וד'). ואם שקרא לו שם לפני המילה. אולם מדברי המדרש יוצא שמנהג קריאת שם בעת המילה מנהג קדום. מצאתי כתוב בשם פוקי ר' אליעזר (פ' מ"ח) כשנולד משה מלא אותו לך ימים וקראו שמו יקותיאל. ובסי' פ"ח אברהם לר' צבי בנימין אויערבך (פראנקפורט תמ"ח תר"ס) ע' 83 כתוב. "קורין לו שם כשעת מילה. כי אברהם לא נקרא אברהם אלא ביום המילה". אך הרשב"א לא הערה מקור המדרש, ונ"ל שהוא מן הוזהר (פ' לך לך צ"ב ע"א. וזכר אתגור אתחבר בהאי ה' ושכינתא שריא ביה וכו'ין אקרי אברהם).

ויש מביאים רמז לקריאת שם ביום המילה מן הכתוב. "ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו" (בראשית ב' י"ט) ר"ת מילה [כי אכן שלמה לר' שלמה זלמן עהרנרייך (ירוש' ל"ם, חשכ"ט) סי' בראשית ע' ע"ה]. ונראה שבזמן התלמוד כבר נחפשו המנהג לקרוא שם הילד בעת המילה. ע"י מו"ק כ"ה ע"ב מעשה בר' חנני עיי"ש. וכ"כ יש להביא קצת ראיה מזה דר' נתן הבבלי (ע"י שבת קל"ד ע"א).

אולם נראה שהיו בזה גם מנהגים אחרים. כי בסי' תמידים (הוצאת מוסה"ר"ק) סי' תתשי"ב כתב וז"ל: "זה ספר תולדות אדם". מכאן רמז כשמשימין את הנער בערסו קורין לו שם משימין ספר של תורת כהנים מראשוניו וכו' (וכבר העיר ע"ז ר' ראובן מרגליות בפירושו מקור חסד שכתבנו לקרות שם בישראל אחר שנימול) וע"ז שימת הילד בעריסה ע"י לקמן בפ' י"א.

(כח) נאמרו כמה סעמים לצ"ה קוראים שם הילד כשעת המילה. וז"ל ר' יעקב הגורן בסי' זכרון ברית לראשונים ע' 94: מפני שהוא נוסק בברכת הקטן (והיינו בברכת קיים

מי שאי אפשר למלא אותו בזמנו, יתנו לו שם בעת שאביו יעלה לתורה (כט). וי"א שיש לדקדק לקרותו בדרך שמונה ימים ללידתו בטרם יבוא לכלל חיוב שעריין לא נקרא ערל (ז), ויש ג' נהגים להתחין שלא לקרות שם לכן אלא בשעת המילה ואפילו אם הוא חולה ואין מלין אותו עד כמה שבועות (לא), ואם הוא בכור שחייבין לפדותו, נותנים לו שם בשעת הפדיון ואין ממחנינים עד זמן המילה (לב).

מי שמתו אחיו מחמת מילה ואין מלין אותו, קוראים לו שם בעת עליית

מסע לשם

אח הילד הזה (וכי) צריך לקרותו בשמו. ד"א מפני מה תקנו לקרות לו שם לנער חיוב למילה משום דעד צמח לפני המילה היה שם סומא לפניו וחרפה שם ערלות ועפשו שנומל וקיימו בו מצות מילה צריך לשנות שמו לשבח, שם סהור וקדוש כשם אבותיו וכו' עכ"ל.

ועוד טעם אחר מצאתי בפרוש דובר שלום לסידור אוצר התפלות שכאשר נמול הילד והגיע לתכלית שלימותו, שלמות ישראל, נקרא אינו שמו לפי חכונת שלימותו.

(כט) הר' מאיר אייזיקוואן במאמרו על שמות בני ישראל (בשו"ת המאור כרך א', ע' קל"ה) בשם ר' פנחס אליהו.

(ל) חמודי דניאל על שו"ע י"ד הובאו דבריו במאמר הר' אייזיקוואן (ע"י בסיק שלפני זה) ובהולק המלאים ל"ס זכרון ברית לראשונים ע' 248. וכן כתוב ב"ס ברית אבות, הובאו דבריו ב"ס ברית עולם ע' 229.

(לא) חמודי דניאל, הובאו דבריו ב"ס זכרון ברית לראשונים, ע"י בסיק שלפני זה.

(לב) "בעת שנקשה התינוק חפץ של מצוה" (ס' פורין הנפש ס' ה' אות י', הובאו דבריו ב"ס שיעורים המצויים בהלכה ס' קס"ד סק"ז). וב"ס ערוך לישראל ע' ר' פקפק ע"ז מזה דכתוב ב"ס חסד לאברהם מעין ב' נהר ב"ן שוארם לא יקרא אדם רק ע"י מצות המילה שהיא החולה לקיים התורה וכו' ע"י, ולדבריו יש אסמכתא בזה ע' יתרו, עמוד פ"א.

* אמר המלך: לא זכיתי לרדת לסוף דעתו במה שכתב שלפני המילה היה שם

סומא לפניו ושצריך לשנות שמו. אמנם איתא במ"ס מנהגין (צ"א ע"א) ע"י"כ לבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות, איך ירמיה בר אבא מלמד שמסר להם שם סומא, ופרש"י כשוף ומעשה שדים. אך לא ידעתי מה ענין שם סומא זה לילד לפני שנמול, ומה מה שכתב ר' יעקב הגור שצריך לשנות שמו קשה להבין. אמנם נמצא כתוב בספרי ראשונים ופירושים שאומות העולם משנים שם הילד. הערכים הישמעאלים משנים את שם הער אחר שערל ונימול, ואומות אחרות נוהגין לשנות שמות ילדיהם בקטנותם מפני שראים מפני שדים ורוחות ורוצים להסוותם ע"י שינוי שמות הילדים. אבל במה שנוגע לנו בני ברית לא מצאתי דברים שכלל.

אביו לתורה בתוך ח', בהודמנות הראשונה בקרה"ת ב' או ה' (לג), וי"א דעדין טפ"ל לאחר ח' (לד).

מי שנולד מהול קוראים שמו אחר הטפת דם ברית (לה).

אם האב מזמין לו במחשבתו שיתן לילד שם זה, ובשעת הברכה כשאמר המברך "ויקרא שמו בישראל" אמר האב שם אחר, ישאר בשם זה השני (לו).

מי שקרא שם בנו בשעת המילה ביעות. כיון שקראו בשם אביו ואח"כ

נודע שאביו חי ומקפיד, או שקראו בשם אביו ובהו חרה אפיו של הזקן.

לא יעקר את שמו הראשון (לז) אלא יצחק לו שם אחר (לח), ואם לבו גוקפו

כאד יכול לעקור את שמו הראשון לגמרי (לט).

מי שמתו לו בניו ר"ל ואח"כ נולד לו בן, לא יקרא את שמו כלל בעת

המילה, רק אלטער ולא שום שם כלל, ורק כשיגדל יקרא לו אביו שם (והנכון

מסע לשם

(לג) שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב ס' ז' בשם בעל בני יששכר, הובאו דבריו ב"ס הבית ע' רפ"ג.

(לד) כורת הברית. הובאו דבריו ב"ס ברית עולם ע' 229. וראיתי שהר' יצחק ביידי בויס כתב [במ"ע המאור חוברת קפ"ד (תמוז תשכ"ט) ע' 8] שאי אפשר שיהיה נקרא בשם ישראל, ולפענ"ד דבריו המהיני, ולמה יגרע מנקבה שאין מלין אותה, וכי משום שהוא זכר יפסיד?

(לה) אגפ"י שאין מברכין עליו מ"ס אומרים בקשת רחמים. קיים את הל"ה וכו' וקורין לו שם (ס' הברית ע' רפ"ב).

(לז) כי הוא לא בבקרה (כמו שכתבנו במבוא סימן ג') אלא שם זה שייך לשורש נשמת ילד זה (ברית אבות, הובאו דבריו ב"ס ברית עולם ע' 229), וע"י לקמן במסע לשם סי"ק ל"ט שלפנינו יכול לשנות.

(לז) מפני שהקפ"ה מוסיף בפי האב שיקרא את בנו בשם הראוי לו בעת המילה (כמו שכתבנו לבעלה במבוא סימן ג').

(לח) ס' זכר הברית וס' יד אליעזר (הובאו דבריהם ב"ס ברית עולם ע' 230).

וע"י ב"ס הברית ע' ש"כ ס"ק כ"ט.

(לט) בשו"ת בית נפתלי ס' ט"ג נשאל באור שקרא לבנו הנולד לו בשם ישראלי יונה, ושכתב ממנו שיש לו בן גדול ששמו ישראל, ועתה הוא צועק לשער ומתחזק וכו', והעלה דאם כי מדברי הג' כבושטאש (ב"ס מלי דחסידות) מביא דווקא כשחמיוהו שוין לגמרי, ומש"כ בזה שאי יקרא בשם ישראל לבד וה"ו יקרא יונה ישראל, הנה שיינו גמור, על כל כ' לו, כיון דנברא קפיד הוא ואינו מוצא מרגוע לנפשו וצועק שקראת השם היתה בסעוה, יש לעקור שם ישראל מבנו הב' ויקרא שמו רק יונה לבד וכו' (הובאו דבריו בורכי חשובה י"ד ס' קס"ז ס"ק מ"ח).

שירשום שמו בחילוף לשון שלא יבין שום אדם עד שיגדל (מ) (ועי' מה שכתבנו לקמן בפ"ז).

סימן ב': זמן קריאת שש לבת

מי שנולדה לו בת, נותן לה שם כשקוראים אותו לתורה (נח). יש אומרים שקוראים שם הבת ביום קריאת התורה הראשונה אחר הלידה או בחול ואין ממתנינים עד השבת (נח). ויש מקומות שנהגין להמתין עד השבת (נח) וי"א שלבת אין לקרות לה שם קודם חמשה ימים, ואם יום השלישי הוא בש"ק יכול לקרות לה שם בש"ק (נח) ויש נוהגין להמתין עד השבת כשהיולדת הולכת לביהכ"ז וכשאינה הולכת. מ"מ האב או אחר נותן לה שם בסוף ד' שבועות ואין צריך להמתין שלשים (נח). ויש נוהגים להמתין

מסע לשם

(מ) ר' יצחק אייזיק ספרין מקאמארא (הובא דבריו בס' טעמי המנהגים סי' תתקכ"ט בזה).

(מא) ועליה זו אינה דוחה שום חיוב אחר מפני שיכול ליתן השם בפעם אחרת ולקט הקטת החוש סי' קל"ז ס"ק כ"ח).

(מב) זה מנהג זירטשוב, הובא בס' דרכי חיים ושלום סי' רי"ט בשם הגה"ק בעל בני יששכר באמרו בשלמא כשנולד בן ציונה התורה להמתין שמונה ימים למולו ואז יקראו לו שמו, אמנם בנקבה מודע גמולין אפילו יום אחד מכלי לקרוא שם בישראל, כי את אשר נקרא לו נפש חיה הוא שמו וממשיך קדושת ישראל על הילה, ואין יאחרו מיום קריאת הראשון האפשרי?

(מג) ככה נהגו בסיני, ופעם בפני שבעת שקרא שם לבת, הוא קצת מעין לשמות ולעשות סעודה, ובימי החיל כרדים על המחיה העל הכלכלה ואי אפשר לקבוע סעודה בשיר ושבת והלל, ע"כ כדי לעשות מצוה מן המוכרח ממנהגים עד ש"ק (עי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' ק"ז).

(מד) זו דעת הר"ר שלום מבעל, עי' בס' טעמי המנהגים סי' תתקכ"ט בקונטרס אחרון. וכתב עי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' ק"ז ור"ל: ופעמו ונימוקו בקדוש כמס' ממנו, ואולי בנוגע להחמשה ימים, יש שייכות עם מה דאיתא בבלי יקר (פ' ויגש עה"פ) הא לכם זרע) בשם המקובלים שכן ה' אחרונה שבשם נמשכו כל התולדות, וכל דבר קדוש פרי עיניי.

(מה) כיכ בסידור, "בית יעקב" לר"י עבודין כמנהג ספרד ע' 212, והטעם לפי שהאשה משולה לירח, וכשיש לה ימים כימי מולד הלבנה נקראת בשם (עי' בס' הבריה עי' רפ"ג סי' נ"ג בשם סי' זכר לזכר).

עד שהיולדה תהיה בת שלשים יום (מח). ויש נוהגים להמתין עד שהאם הולכת או מביאה את היולדה לביהכ"ז וכירכה ברכת הגומל (מח). כשהאשה יולדת נקבה ובעלה אינו בעיר, יש נוהגים שאין משימין לה שם עד שיבא האב (נח).

מסע לשם

(מ) עי' בסידור "תפלת כל פה" כמנהג ק"ק ספרדים בוולגה, עי' ר"ד.

(מא) עי' בסדר התפלות כפי מנהג הספרדים באמריקה ע' 417.

(מב) וביני לבני קורין לה בשם המשפחה (פ' הברית עי' רפ"ב סי' נ"ג בשם סי' ברית אבות).

פרק ד'

שמות שאין ראוי לקראם

סימן א': שמות רשעים

לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע (נז). בד"א בשם שלא מצינו אותו באיש אחר חוץ מאותו רשע. אבל שם המשותף לרבים שנקראים כן, אין לחוש (נה). ויש אומרים שהקפדה דוקא כשהשם גופא מורה על זה שהיה רשע (נח).

מסע לשם

(נז) שני. ושם רשעים ירקב" (משלי י' ז) ואמר ר' אלעזר: רקיבות תעלה בשמותיו, ולא מסקינן בשמיותו (יומא ל"ח ע"ב). ופירש ר"ח שאין אדם נקרא בזה השם ומצליח, והנמי מביא ע"ז מעשה בדואר בן יוסף שסכתו ואכלתו אמו כשגבר ואויב, וזה בא לו מפני שקראוהו בשם דואר האדומי שהיה רשע, עיי"ש בחוסי ד"ה דלא, ועי' בס' הברית ע' ש"ו.

ובס' מעבר יבוק, מאמר שפת אמת פיי"ב ראיתי שגון סעם לזכרי הגמרא הג"ל דלא מסקינן בשמיותו של רשעים, כיון שהיה בית יד לסמא, וכל הכלים צריך להגביל ידוהתן כמותן, ולכן טוב לומר מזה וכיוצא בזה ובחרי הריא חזקה וכו' עיי"ש. ובמודש כתוב על הפסוק הג"ל: שמעת ממנו אדם קורא שם בנו פרעה, סימא, סנחריב: אלא אברהם, יצחק, יעקב, ראובן, שמעון (בראשית דב' פ' מ"ט א' וכן במודש שמואל פ"א).

ובס' חסידים (הוצאת מקי"ג) סי' תה"ר כתב: חנוך ולמך קצרו ימים לפי ששמו כשם חנוך בנו של קין, ולמך לפי ששמו כשם למך בנו של מתושלל, וקין ובנו, שם רשעים ירקב". — ומה שמצינו בכמה תנאים ששם ר' ישמעאל, חירץ בשו"ת בשמים ראש (סי' ק"צ), הובאו דבריו בשו"ת עין יהודה בסוף הספר סי' י"ב, ע' דב"ט) שלפי דברי המדרש ישמעאל עשה תשובה, והוא חורצים עיי"ש.

(נה) שו"ת הרמ"א סי' מ"א, והביא ראיה מתוס' כתובות ק"ז ע"ב ד"ה שנה.

(נו) כגון דואר וכיוצא בו, פדורשינו דכתיב דואר וקרינן דוג שהיה הקב"ה דואר שמו יצא לחובות רעה (פני יהושע ר"ש פ' שני דיני גזירות, כתובות ק"ז ע"ב עיי"ש).

פרק ג'

קריאת שם לגפל

תינוק שמת קודם שהגיע להיות בן ח' מלן אותו על קברו ומשימים לו שם (מט) והוא הדין כשהגיע לבן ח' אלא שלא נימול בחיים מחמת איון סיבה (נ). וגם תינוקות שמתה סמוך ללידתה גותנים לה שם (נא). אם קברו את הגפל ולא נתנו לו שם, קוראים לו שם כשהוא בקבר (נב) ואפילו עובר שמתה אמו בטרם ילדתה, גותנים לו שם (נג).

מסע לשם

(מט) לזכר שירחמנו מן השמים ויחיה בחיות המתים [הרא"ש בסוף פ"ג דמריק וי"ל לזכר נחשון ינוקא דאחיליך והוה בר תרין או בר ג' ד' יומי וכו' דמהלא ליה על קברו ומספי ליה שמה דזכר מרחמין מן שמיא והויא חחית המתים הויא ידעא בינוקא ומבחי ליה לאביו עכ"ל] (וכדכדיו פסק מרן בשו"ע יו"ד סי' סע"ז ה"א, וכן מובא בשם ר' נחשון באון בשלטי הגבורים ושאר ראשונים ע"י במבוא למחזור ויטרי, דפוס פראנק-פורט, ע' 41). ובקרבן גונאל סי' כ' ביאר דברי הרא"ש דע"י קריאת השם יודע אביו שהיה לו ילד ששמו כך וכן, וגם הכן מכיר עי"ן את אביו שמתייחס אליו, וכסוף זה כתב גם רבנו ירוחם בשם דבנו הגרשוני, דובאו דבריו יצ"ט משה חלק שביעי סוף סי' כ"ה.

(נ) ש"ך יו"ד סי' רס"ג סק"י.
(נא) שו"ת מערכת אבילות סי' ר"ב (ע' 1424).

(נב) שו"ת שער נתיבים סי' מ"ז, הובאו דבריו בשו"ת פרי השדה ח"א סי' מ"ו.
(נג) שו"ת מנחת אבילות סי' קמ"א (ע' 1412) וכתבו שם בענין מעוברת שמתה שהגבנה בכמה קוללות שגזורים עליה שתמלוט הילד, ואם לא גזמלוטה יש לחוש שהוא משום שחשש שמה לא יקראו שם לילד, ויש קפידא בזה, לכן ילכו אצלה ג' אנשים כשרים בתורת ביי"ד ואמרו לה זכר ואולי הוא מפני שחששת שמה לא יקראו שם לחולד, ע"כ אנו ביי"ד מצמיחים אותה שיקרא לו שם זכר וע"י קריאת שם יזכה לעמוד בתחייתו עמן זכר עיי"ש.

סימן ג': שמות שנים לשני אחים אן לשתי אחיות

אין לקרוא שני בנים בשם אחד (נח) ואפילו אם הבן השני נולד לו נאשה אחת (נס) ואין צריך לומר שאין לקרא בשם אחד לבן ולבת (כגון) שמחה או יונה (ס). ואפילו אם יש לאחד מבניו שני שמות, אל יקרא את אחיו באחד מן השמות האלה (סא) וכן אם קרא את אחד מבניו בשם אחד, אל יקרא את אחיו בשם זה בצירוף עוד שם, ואם יש שינוי קצת בין שני השמות, אין קפדה (סב) וכן אם שם האחד חרוגו של שם האחר אין קפדה (סג). ומי שמת לו בן ר"ל ואח"כ נולד לו בן אחר, ע"י לקמן בפ"ו כיצד יעשה.

סימן ד': קריאת שם בנו או בנו כשם אביו או אמו

אין אדם קורא בנו בשם עצמו (סד). מנהג אשכנז שלא יקרא אדם שם

מסע לשם

(צ) שמפני שאנו בנולחנו מהיר, מכנין האדם יומילים שם של קודש לשם אחר, נהג רצונו, — והרי אליעזר יהודה רבינו יצא ללמד זכות על מי שמכנה את עצמו או את בנו בשם לויעזי, והביא כמה ראיות לדעתו שאין בזה בריה במנהגנו הדתיים (ע"י בשו"ת עין יהודה בסוף הספר סי' י"ב ע' רנ"ח).

(נח) שיש לחוש משום עין הרע (שו"ת אורח פני, הובאו דבריו בפ"ה י"ד סי' קט"ז).

(ס) ע"י בשו"ת צ"ח אליעזר חלק י"א סי' נ"ז שחולק בזה על דעת סי' כותה הברית.

(סא) ע"י בשו"ת דברי מלכאל הנ"ל בס"ק י"א, וע"י לקמן בסי' ה' ובמסע לשם

סי' ע"א.

(סב) ע"י שו"ת שערי תצה ח"ב סי' ק"ט בסוף התשובה.

(סג) כגון אברהם, אברהם או אברהן, ארון (שו"ת הרב"ז סי' נ"ה, וכ"כ בסי' מ"ל).

דחסינותא, הובאו דבריו ב"ת הנ"ל במסע לשם ס"ק (ל"ט) וב"ל ר' הלל פוסק בירחון

"הפוסק" חוברת ע"ח סי' תחק"כ, גם בשו"ת צ"ח אליעזר ח"א סי' נ"ז הסכים לזה.

אלא שסיים שיש ליעץ לשואל להוציא את שם האחד לקרוא (כגון כשקרא את בנו אליעזר, אל

יקרא את בנו אליעזר) אם אין השואל עומד על דעתו.

(סד) כגון שיש לו בת ושמה שושנה ונולדה לו בת שניה, יכול לקרוא שמה רוזא

(ר' הלל פוסק, ע"י ב"מק שלפני זה).

(סו) לכל המונחין אין אדם קורא בנו בשם עצמו [א' חידא בפירושו בריית עולם

ל"ס חסידים (הוצאת מוסתריק סי' ת"ס), וע"י בשו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' ק"כ], וסעם

הדבר משום מפני כבוד האב. מפני שאם יהיו לאב זה עוד בנים אחרים, אסור להם

סימן ב': שמות נכרים

אסור לקרוא את בנו או את בתו בשמות הגוים להתדמות להם (נז).

מסע לשם

(נז) מהר"ם ש"ק צחק ככרוביא על אותם בני אדם שמכנים עצמם בשם הגוים, דהרי אמרו ו'ל' (במדרש תהלים פ' קי"ד ובמודש במדבר רבה פ' כ"א, תוך מקומות) שבוכות שלא שמו את שם זכו אבותינו לצאת ממצרים, ומה שמשיבים שלוח ד' שיש להם שם יהודי לקרואם בו לעלות לתורה, זה הכל ומפשות, כי בודאי יש בזה איסור דאורייתא במ"ש הרמב"ם בפ' י"א מהלכות ע"ז ומקרא מלא נאמר, "ואביל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא כ' כ"ז), ומשם ילפינו בספרי דאין רשאים לדמות להם בשום אופן, וכל שהוא עושה לדמות להם עובר על זה שנאמר בהורה דאסור לנו לדמות להם, וכ"ש דאסור לדמות להם בשם, כמו שעשו אבותינו שניא בהם, "ויהי שם לגוי גדול" ודרשו חז"ל שהיו ישראל מצוינים שם.

בא ראה שכל האומות חשבינן השמות הבאים להם מראש האומה, וכולם מה שיכין הלשון והשמות שלהם ואינם משנים בשום אופן, כי מחזיקים זאת להם לכבוד ולתפארת, ואם היהודים אשר הם מקדמוני האומות ב"ש ומשנים שםם לשם האומות, הרי זה להם גנאי גדול, ואותן האנשים שקוראין עצמם בשם הגוים, מראים בזה שהם מחשיבים את הגוים יותר מהישראלים וכו', ע"י"ש באורן (שו"ת מהר"ם ש"ק וד"ד סי' קט"ט, הובאו דבריו בדרבי תשובה סי' קע"ח סי"ק י"ד ובסי' פסקי תשובה ח"ב סי' קצ"ח).

וע"ז מה שכתב בזה בשו"ת מהר"ם ח"ו סי' י' מה שנהגין בזה"ל לקרוא את עצמן בשם גוים, הרי יש בזה פקדא ומכשול להיות בכלל מעבדי הנאולה שהרי חז"ל מנו זאת בין זכויות ישראל בכ"מ שנאלו בשביל שלא שמו את שםם, והיא שמעודה לאבותינו וכו', ע"י"ש.

וראיתי בשם ילקוט הגרשוני שלכן ציוה כלן מצרים את יוכבד ואת מרים שיסנו את שםם לשפורה ופועה כרי להפיק מכן זכות של, "לא שמו את שםם", וע"י מה שכתבנו לעיל בכבוא סי' ב' במסע לשם סק"ד.

עוד מצאתי כתב בסידור "בית צובר" שהוציא לאור ר' יהודה שמואל אשכנזי (לחורו תר"ג, נדפס שם מחנש חשיח) בגלכות ברית מילה (ע"קצ"ר) וד"ל: יש לזהר מאד בקריאת השמות לחנוך שלא לשום שמו בשום אופן מהשמות שרגילין בהם אומות העולם, כי השם פועל והוא פוגם פגם גדול כנודע, ודלא כאותן שקורין לבניהם בשמותם עלי חזמית לנכרים, והוא גבר לא יצלה ביצאי חלציו ועונש ייעוש בשמם וכו'.

בחרתי שמוצאין שמות עובדי כוכבים" (נבינן י"א ע"ב), גם יודע שהרבה מגדולי ישראל היה להם שם לויעזי, ר' יהודה הלוי נקרא בערבית אבן אל חסן, הרמב"ם נקרא בערבית אבן עמראן מוסא, הרמב"ן נקרא בקסטילית מנסטר בונמחורק די פורטה, וכן ורבה, ודוא לא חתנו בזה להתדמות לנכרים, ואולי יש לפרש דובר כמו שכתב בסי' יוסף אומץ

ילדו כשם אבותיו כשהם בחיים (טח). והספרדים אינם מקפידים על זאת (טו).
אף לפי מנהג אשכנזי אם רואה אדם בבני משפחתו שנקראו בשם אביו
תזו ומתו בלא תולדות ולא האריכו ימים, אל יאמר "אקיים לאבותי שם שלא
ישכח", ואם אעפ"י עושה כן, נושא על נפשו עון (טז).
ואם אבי אם הילד צוה לקרוא את בנה הנולד לה על שמו, אין
לאסור (סח).
מי שמת אביו ונולד לו בן ורוצה לקרוא שמו כשם אביו המת, אך אביו
חרוג, ששמו כשם אביו, מעכב ומקפיד, אל יקרא את שמו בשם זה אפילו
בלא קפדה, אלא יתן לבנו שני שמות. דהיינו שיצרף עוד שם על שם
אביו (טט).

מסע לשם

לקרוא את זה בשמו שהוא כשם אביו (ברית אבות, הובאו דבריו בס' ברית עולם ע'
229).
ולפעמים בישראל לא היו מקפידים ע"י, ע"י בכחובים האחרונים בס' סוניה א' י'
טכניה קרא את בנו בשמו מוכנה, ועוד הרבה דוגמאות מש"ס בבלי וירושלמי מביא
ר' ראובן מרגליות בפירושו בקור חסד לס' חסידים (הוצאת מוסה"ק סי' ח"ט סק"א)
ור' יהודה ויסטוצקי בפירושו לס' חסידים (הוצאת מקי"ג סי' ע"ז), וע"י בס' הבית
ע"י שפי"ז.
(סח) סי' חסידים, ע"י בס"ק שלפני זה ובס' ברית עולם ע' 220 בשם סי' ברית אבות.
(טו) וחושבים שזו סגולה לאריכת ימים (ס' ברית אבות, ע"י בס"ק שלפני זה).
ואולם יש גם יוצאים מן הכלל הזה: ר"י רפאל ברוך סולידאנו (אב"ד מקנס במולד)
הקפיד לכל יעשו צאצאיו כך ואסר עליהם לקרוא ע"י מילדהם בשמו בעודו חי על
אמות (השוה ירחון בית יעקב גליון קל"ג ע' 23).
(טז) סי' חסידים (הוצאת מקי"ג סי' שפי"ז).
(סח) בס' גוה צאן יוסף, ערך יולדת סי' ה', מעשה שהיה באחד שלא היה לו כי
אם בת יחידה ולא היה לו בן, ובתו ילדה בן בחייו, צוה לקרוא את בנה על שמו, והוא
יאמר קריש אחריו כשימות, וכן עשתה. באופן זה אין לאסור, דכל עצמו של המנהג
הוא משום איבה כדי שלא יאמר שמצפים על מיתתו, וכיון שהוא עצמו אינו מקפיד, אין
בכך כלום.
(טט) שהרי חייב אדם בכבוד בעל אמו [שרית חתן סופר סי' פ"ד (אינו תח"י,
והובאו דבריו בס' כל בו על אבילות ע' 34), אך דבריו, כפי שנמסרו בס' כל בו על אבילות,
קשה להבינם, כי החזיל בחמיו חרוג וסיים בעל אמו, ואולי יש כאן ט"ס].

סימן ה': קפדות שונות

יש שמות שהם שם זכר וגם שם נקבה (טו), ויש מי שאומר שאין ראוי
כלל לקרוא בשם כזה לבנו או לבתו, וכ"ש שאין לקרוא לבן ולבת גם יחד
באותו השם (נא), וה"ל שאם מצרף לשם עוד שם זכר מובהק (נב) או
שם נקבה מובהק, אין קפדה (נז).

אין ראוי לקרוא נקבה אחר זכר (נד).

יש אומרים שמן הראוי להקפיד שלא לקרוא בשם מי שהיה ריע
מחליה (נח) אך שינוי קצת מסלק הקפדה (נו), ואם הוא שם שאין יכולים

מסע לשם

(טו) יש מהם הרבה בכתיב הקודש, כמו שכתב הרד"ק בפירושו להי"א ד' י"ן
(כגון מרים, אביה, עיפ"ה), ובס' חורש והעיון (בראשית מאמר פ"ד, ושמות מאמר פ"ד),
ובמאמרו של ר' מאיר איזיקובאן (בשרית המאור ח"א ע' קל"ו) הוסיפו על אלו פהנה
וכונה עי"ש. ואף כי רוב השמות הנזכרים שם אינם שכיחים בימינו, בכ"ז גם היום
ישנם עדיין שמות המשתמשים לזכר ולנקבה, כגון "שמחה" (ע"י שר"ת דברי מלכאל
ח"ג סי' ע"ה), ודלא כמו שכתב הר"י אלקור מינץ (בספרו ג' מסודר ע' 302) ש"שמחה"
שם איש בלבד, וגם כתב בספרו הנ"ל על "דסל" שהוא שם נקבה, ואינו כן, כי השפעת
שמחה ודסל משותפים לזכר ולנקבה אצל יהודי ליסא. וגם "צמח" הוא שם לאיש ולאשה
(ע"י גתל שבעה סי' מ"ז) וכן שם "יונה".
(נא) שיש בזה כמה חששות (משום עין הרע ומשום מכשול), וזכר לדבר יש
(מב) כגון שמחה בוגם או מאיר שמחה וכו' וכו'.
(נז) שדאי מנהג ישראל שגדולי תורה, בניהן של קדושים, נקראו כן ע"י אביו
חיהם.
(נו) הטעם עפ"י קבלה, וכתב ע"י בשר"ת מלי דאבות ח"ה אה"ע סי' ד' עוד
סעם, כי זכר ואי יש לו מעלה וקדושה יתירה מנקבה, כי הזכר מקיים כו"כ מ"ע משא"כ
הנקבה, ע"כ אם קוראין שם הזכר בשם הנקבה שמחה, ואי יש לה עליה, ומעלין בקדוש,
משא"כ שם קוראין נקבה על שם זכר המת, ח"ו ויהיה ח"י לו, עי"ש. וכן כתוב בשרית
פמ"א ח"ב סי' פ"ח (והובאו דבריו בשרית שואל ומשיב ח"ג סי' פ"ה) שבגט צדיקין
לכתוב את שם המתגרשת, "לביא" באלף, ע"ש הכתוב, מה אמר לביא" (יחזקאל י"ב ב')
ולא בה"א, שאין לתוש שאביה היה נקרא לוי ונולדה אחר מיתתו וקראה לויא, דא"י
חולין נקבות בזכרים. וראיתי עוד סעם אחר לזה משום חשש פן לא תהיה
מסוגלת עי"ו להוליד בנים, וגם אם תלד, לא תלד אלא נקבה אחת (ע"י בשר"ת צ"ח
אלעזר ח"ו סי' מ"ט פרק י"ג, וע"י מה שכתבנו לקמן פ"ה סי' ב').
(נח) כגון גדליה או ישעיהו שהרגו ע"י בס' הבית ע' שריא מקי"ו, ומי שהיה
צעיר ומת על מנתו, אם מת בלא בנים, ודאי יש להקפיד שלא לקרוא ילד על שמו; ואם

לשנותו, טוב לשים לילד שני שמות, דהיינו להוסיף עוד שם על שם האדם שזוהי רע (עט).
 אם רואה אדם שיש שני אחים שקראו שם בניהם או בנותיהם אחר שם פלוני, אפילו אחר צדיק, ומתו בלא תולדות, או שהיו בהם מדות רעות, אל יקרא יותר באותו השם (עטו).
 יש מי שאומר שאין לקרוא בשם אדם או נח או שם ועבר, שאין להעלות שם אלא מאברהם אבינו ואילך (עט). ויש חולקים עליו (ע).
 יש אומרים שאין לקרוא להינזק שם ע"ש המת שלא נקבר עדיין (פא).

מסע לשם

היו לו בנים, יש ספק אם מיתתו בגיל צעיר הוא עונש ויש קפדה, או שהוא מצד קצבת השנים שנקצבו לו מאת ה'ית, לכן רשאי שלא להקפיד מצד רע מוליה, כיון שיש בזה פלוגתא דרבנן (מהר"ל ורמ"א) ואיכא חרי ספיקי. אבל אם אשמו מקפדת, אין לבקל לבטל דעתה, מאחר שעכ"פ יש במקום להקפיד (ע"י שו"ת אגרות משה חידושי ח"ב סי' קכ"ה), וע"י מה שכתבנו לקמן בפ"ו במסע לשם סי' קס"ח).
 (עז) ע"י בשו"ת אגרות משה בתשובה הנ"ל.
 (עח) סי' חסידים (הוצאת מק"י סי' שס"ב, הוצאת מוסדה"ק סי' רמ"ד). וראיתי בסי' חיים וברכה למשמרת שלום, אות ש' סי' מ"ב, מכא בשם סי"ח, ודלא לקרות שם אפי' אחר צדיק שמת בלא תולדות, ונ"ל שלא דקדק בדברי סי"ח, שבסי"ח לא כתב שצריך מת בלי תולדות, אלא שהבנים שנקראו על שמו מתו בלא תולדות.
 (עט) והנקרא בשם יפת וכוונתו מאשר קדמו לאברהם, אינו בכלל מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליצור, כי"כ המביא ח"א סי' רע"ו (הובאו דבריו בברכי יוסף י"ד סי' רס"ה סק"י ובפ"ת יד סי' רס"ה סק"י).
 (פ) כהנ"ג ושו"ת חשוכה מאהבה ח"א סי' ל"ה (ע"י בסי' שלפני זה) שהרי מצינו ר' בנימין בן יפת, ועקבא בן מהללאל וכו', וע"י בסי' הברית ע' ש"ח סק"י שווארך בזה.
 (פא) שו"ת השו"ת שי (הובאו דבריו בסי' חיים וברכה למשמרת שלום, אות ש' סק"י) וע"י מה שהשיג עליו בשו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' כ"ו.

פרק ה'

שמות שראוי לקרוא אותם

סימן א: קריאת שם ע"ש האבות
 מעג ישראל לקרוא בניהם על שם אבותיהם (פ) שכבר מתו (פג).

מסע לשם

(פ) המנהג הזה הוא מנהג קדום, וכבר בחזקת תקופת ביהמ"ק השני היו נוראים ביב (אלפנטינו) לקרוא את הילדים בשמות סביהם (ע"י מאמרו של בצלאל מירסן בפתח עת, "בית המקרא", שנה ז', חוברת ד' (אדר תשכ"ג) ע' 72; וכבר הקדמו הח' שמואל קרויס בספרו על קדמוניות התלמוד, כרך ב', ע' 12, בהוצאת הגרמנית].
 אמנם בשנים קדמוניות נהגו לקרוא שם הילד על פי המאורע, כמו שמצינו אצל נח, יצחק, אדם, יעקב וכו', אפרים ומנשה משה וכו'. אך יוסף אומר: הראשונים לקראו את בניהם ע"ש אבותיהם, ונתלקו ונאמרו בטעם הדבר: ר' יוסף אומר: הראשונים על ידי שהיו מכירים את ייחוסיהם, היו מוציאים שמן לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו מכירים את ייחוסינו, מוציאים לשם אבותינו, רשבי"ג אומר: הראשונים ע"י שהיו מש' חמשים ברוה"ק, היו מציצין לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשין ברוה"ק, אנו מוציין לשם אבותינו (בראשית רבה ל"ז י').
 מדברי המדרש אינו יוצא מפורש מתי תמה תקופת, והראשונים ומאמתי החזקו לקרוא בשם אבותיהם. וראיתי בשו"ת עין יהודה סי' י"ב (ע' רנ"ג) ששינוי המנהג היה בימי ר' יוסי ורשבי"ג שנתלקו בטעם השינוי כנ"ל, ולפע"ד אינו כן, שהרי בשושלת הלל הזקן נקראו ע"ש אבותיהם גמליא' ושמעון. אלא נראה שהמנהג החזק להחפש בימי התנאים הראשונים, כאמור לעיל.
 וראיתי בפירוש חוריה תמימה (בראשית ל"ב י"א) הביא דברי המורש הנ"ל וביאר דעת ר' יוסי שמצני שאלו עדים וגדים בגלות, דאין לנו לזכור השתלשלות ייחסי אבות על ידי שראובן לקראו לבניהם בשם אבותיהם של האבות המנוחים וכו' ע"ש. ואף שהמנהג הזה מתקבל על הדעת וראויה למי שאמרה, בכ"ז ק"ק, שהרי בשושלת הלל הזקן קראו את בניהם גמליא' ושמעון הרבה ודורות כזה אחר זה, אעפ"י שלא היו בגלות אלא בא"י, וכמה מהם בזמן שביהמ"ק היה קיים.
 לכן נלע"ז שיש להביא עוד טעמים אחרים למנהגו, דהיינו שזה ענין של סגולה, שכליל הנולד חזייה כל המדות הטובות שהיו באבותיו ובאמהותיו המנוחים, ועוד שצ"י קריאת השם עושה נחת רוח למתים וגורם תועלת להשפעת (ע"י בסי' ברית עולם, ע' 229) ועוד שמקיים בהם מצוה כיבוד אב ואם במוחם.
 (פ) ע"י בסי' חסידים (הוצאת מק"י סי' שע"ו ובהוצאת מוסדה"ק סי' ת"ס).

ומנגז המפרדים אפילו כשהם חיים עדנה (פד).

נחגים שהבן הבכור אשר תלד יקום על שם זקן הילד מאביו (פה), ואם זקנו מצד אביו חי, ואני אמו כבר מת, שפיר דמי לקרוא את הילד על שמו (פג).

מי שנוצל לו בן ורצה לקרוא אותו על שם אביו שמת, ואמו מבקשת ממנו שיוסיף לשם הבן גם את שם אביו (היינו שם זקינו של אבי הבן מצד אמו), לא יקראוהו אלא על שם אביו בלבד. ואם רואה שאמו מצטערת ע"ז הרבה, או אפשר ששם הראשון יתן על שם אביו, והאחרון על שם אבי אמו, ויקרא את בנו רק בשם הראשון או עכ"פ בשניהם, אבל יקפיד שלא יקרא אותו בשם השני בלבד, פן ישתקע שם הראשון על שם אביו, שהוא עיקר (פז).

אם שמות אבי אב הילד ואבי אב הילד שונים, ואחד מהם מת, וכן אם שמות אב אב הילדה ואם אב הילדה שונים, ואחת מהן מתה, ורוצים לקרוא שם הילד או הילדה ע"ש זקנו וזקנתו או זקנתה שמתה, אעפ"י שזה מותר, בכ"ז אם הזקן או הזקנה מקפידים, אין לעשות דבר דקפדי בית אינשי, על כן, אם היה לזקן שמת או לזקנה שמתה שם כני גם כן (פח), רשאים לקרוא את הנכד או את הנכדה על שם כנוי זה (פס) (ואחר אריכת ימים של הזקן או

מסע לשם

(פז) לפי המנגז הקדום שלא היו מקפידים ע"ז, ע"י מה שכתבנו למעלה בפ"ד סי' ר' ובמסע לשם סי' ס"ז.

(פה) אעפ"י שהאידא נתפסט המנגז שזכות קריאת שם הילד הראשון שייכת לאם, זה דוקא כשאניה פוגעת במצות כיבוד אב ואם, כמו שכתבנו לעיל בפ"ק א' במסע לשם סי' כ"ב—כ"ז.

(פז) ר' שלמה בנו של הרמב"ן גולד לו בן ורצו לקרוא אותו משה ע"ש הרמב"ן, וצוה הרמב"ן לקרוא אותו יונה על שם אבי כלתו, שהיה רבנו יונה (שמת באותה שנה) ע"ש הפסוק, וזרח השמש ובא השמש" (קהל א' ה'), ע"י בתשרי הרי"ש בן התשב"ץ (הרשב"ש) סי' רצ"א, הובאו דבריו בפירושו מקור חסד לסי' חסידים (הוצאת מוסתר"ק סי' ת"ס) ובהנחות לסי' חסידים (הוצאת מקי"ז סי' שצ"ג) ובסי' מקורות הלכה, ע' קפ"ה, ובסי' עדות לישראל, ע' קכ"ט.

(פח) שור"ח באר משה ח"א סי' סק"ג (וע"י מה שכתבנו לעיל בפ"א במסע לשם סי' כ"ב בשם זיקרי הרי"ס).

(פח) כנון ששמו היה יצחק וקראו לו אייזיק.

(פז) כיון דאייזיק יש לו שם קודש אחר, כנון שאלהא.

הזקנה יכולים לקרוא את הילד גם בשם הקדוש (צ), או ישנו את השם קצת (צא), או יוסיפו לבנו או לבתו עוד שם (צב).

אם יש לאב או לאם שני שמות, אין קפדה לקרוא את בנם או את בתם באחד משני שמות הללו (צג). אמנם מהיות טוב, יוסיפו לילד שם אחר ויקראו אותו בשני השמות או בשם האחר בלבד, כדי שיהיה שנוי גמור (צד).

מי שמת אביו וגם אחיו הגדול, ועדיין אין מי שנקרא על שמם, ואח"כ גולד לו בן, יקרא את שמו רק על שם אביו (צה), אך אם מת אביו זה מוקדם, וקורבו מת קרוב ללידה, יש אומרים שמקרה של עכשיו עדיפה ויקרא בנו על שם קרובו, או יצרף שני שמות ויקדים שם אביו (צז).

יתום שנולד אחרי מות אביו, קוראים אותו בשם אביו (צז) ה"ה לבן

מסע לשם

(צ) שור"ח זכרון יהודה סי' קכ"ז.

(צא) כן משמע ממה שכתב בבית שמואל (ארי"ז סי' קכ"ט) שמות אנשים אות א' (אברהם) בשם מהריש"ל ז"ל: לפעמים אביו חי ונקרא אברהם, ושם אבי אשתו יצחק אברהם ומת, ורצה לקרות בנו אחריו, לכן נקרא שמו אברהם עכ"ל, ודומה לזה כתב הב"ש שם בשמות הנשים אות א' (אסתר) ששנו את שמה וקראו אותה, "סתירה".

(צב) שור"ח חלקת יעקב ח"ב סי' ק"כ.

(צג) כנון אם שם האשה, "חיה שרה", אין קפדה לקרוא את בתה, "חיה" לבת, כי זה שם אחר (ר' עקיבא ותורתו, ילקוט אגרות סי' ס"ז).

(צד) ע"י בסי"ק שלפני זה.

(צה) שור"ח באר משה ח"א סי' סק"ג בשם שור"ח בצל החכמה.

(צז) סי' בריח אבות (הובאו דבריו בסי' בריח עולם, ע' 230), אינו חח"י, אך נלפע"ד לפי מה שכתבו לעיל בפ"א ובמסע לשם סי' כ"ג בשם עקרי הרי"ס (שם לא יזכר לבן שנוי) שיותר טוב לצרף שני השמות ולהקדים שם אביו.

(צז) מקור מנגז זה במס' מרי"ק כ"ה ע"ב, "ר' חנון לא הז ליה בני, בעא רחמי וגו' ליה, הווא יומא דהוה ליה נח נפשיה וכו', אסיקו ליה חנון על שמה", וכתב ע"ז בסי' האגודה (הובאו דבריו בחידושי הגרע"ק לרי"ד סי' רס"ה סק"ג) מכאן נגזר אום שמת בלא בנים, קורין לבן הנולד אחר מיתתו בשם אביו, ובפרט לפי דעת האר"י שהאב (כשחייב גילגול) מתגלגל באותו בן הנולד לו אחר מותו (ע"י בסי' חיים וברכה למשמרת שלום, אות ש' סי' מ"א, ובסי' בריח עולם, ע' 230 בשם סי' בריח אבות).

ולפנים בישראל היו קוראים בן שנולד אחר מיתת אביו, "בדור" (נחלת שבועה סי' מ"ו בשם אליקים).

בשם אמו ולבת בשם אביה (אם הוא שם השוה לאיש ואשה כמו "שמחה") (נחז).
מה שנהגו לקרוא את הילד על שם אביו שמת, זה דוקא אם מת ממשי.
אבל אם הוא גוסס, אצפי שרוב גוססין למיתה, אין להמתין ולקרוא את
הנולד על שם אביו, אלא מלין אותו מיד (נצט).

האשה שהלך בעלה למדינת הים והגידו לה שמת, ובטרם שנתברר
הדבר בביד ילדה זכר, מותר לקרותו על שם אביו (ק).

מי שהיה נשוי ואשתו לא ילדה ומתה, ואח"כ נשא אשה אחרת וילדה
לו בת, יכול לקרוא את שמה כשם אשתו הראשונה שמתה (קא) אם אשתו
השניה אינה מקפדת (קב).

סימן ב': קריאנו שם זכר אחד נקבה

ראוי לקרוא שם זכר אחד נקבה (קג).

מסע לשם

(נחז) אבל לא בשנינו, כגון מצבי לאביה, מבין לברכה (כורת הברית, והבא דבריו
בסי הברית, ע' שייח סק"ב).

(נצט) מעשה בר שלמה קלוג כשבא לברא נחבד בסנקוא, ואבי הילד היה
גוסס, ואמרו לו אנשי בראד שבמקרה כזה נוהגין להמתין ולקרוא את הילד על שם
אביו, אלם הגרש"ק צוה לזרז הכנסתו של התינוק בבריתו של א"א, ומיד הוסיב לאביו
ונתופס (ע' בסי בית ישראל לר' ישראל מוסיג מ"ק ע' יד ומ"ח ח"א ע' ע"ח).

(ק) שו"ת ורבי' בסוף הספר בחשובות בן המחר ב"י, וסעמו שאצפי שמותיו
לומר קריש מפני שחוששין לחקלה שחונשא ע"י בלי היתר ב"י, שאנו זכא מפני שבלאו
הכי אסור לה להנשא עד כ"ז חודש מטעם מונקת ואחר שלא נשמע ממנו זמן רב לזה,
קורב לזוהי שמת, אף שאין משיאין בזה את אשתו, ע"י"ש.

(קא) לא מצאנו זאת בספר הפוסקים, אלא למדתי ממעשה שהיה בראב"י בירר
שלם ע"ה"ק, המסופר בסי אביוהו לר' יצחק יעקב לין (ירושלם תשכ"ו) ע' רס"ז.

(קב) כך נ"ל, דא לאו הכי קשה מזה דמ"ק כ"א ע"ב שאסור לגרום עצמת נפש
לאשתו השניה ע"י הוכרת אשתו הראשונה.

(קג) בסי מדרש פנחס (ע' י"ג ס"י י"ב) סיפר שאשה אחת היתה בעלת גמילות
חסדים ביותר, ושמה דנה, ואחר פטירתה נולד בן לבתה, והעלה את שמו דן, ואמר כי
מחמת שחיטה לה עלייה מעלמא ודוקא לעלמא דדוכרא, ועליה היא לשבס דן, ע"י"ש.
וכבר כתבתי לעיל בפ"ד סי' ה' ובמסע לשם ע"ק ב"ש שו"ת מילי האבות שאין
ליתן שם לנקבה אחר זכר, ע"י"ש.

אח"כ ראיתי בשו"ת צ"ח אליעזר ח"א סי' נ"ו בסוף החשובה, שיש ליעץ שלא
לקרוא נקבה אחר שם של זכר וכן להיפך וצ"ח למה שכתב בספרו ח"ו סי' מ"ט פ"ג.

סימן ג': טאר מנהגים

אין קפדה לקרוא שני בנים או שתי בנות בשם אחד, אם יש קצת שני
בין שני השמות (קא) או אם השם האחד לה"ק והשם השני תרגומו בלע"ז (קב).
מי שרדצה ליתן לבנו או לבתו יותר משם אחד, הרשות בידו (קג).

מסע לשם

זהו תמזה, שלא כתב שם אלא, שבעל נפש יחוש לעצמו ולא יקרא לנקבה אחי שם של
זכר, וכו' לא.

(קא) כגון אחי, הרי, איון או אברהם, אברהם (שו"ת הרב"ז סי' נ"ה) או אליעזר,
אליעזר [ר' הלל פוסק במכ"כ הפוסק, כסלו תש"ז (תולדת ע"ח) סי' חתק"ב], וע"י מה
שכתבתי לעיל פ"ד סי' ג' ובמסע לשם ס"ק ג"ח—ס"ב.

(קב) כגון אחי וליב או שושנה ודודא, או מרגלית ופערל, או שמחה ופרידא, או
צפורה ופגל (ר' הלל פוסק, ע' בסי"ק שלפני זה).

(קג) בתקופת המקרא והתלמוד רבינו הבינים לא מצינו שאדם נקרא בשני שמות
כאחד, ואפילו מי שהיו לו שני שמות כמו יעקב אבינו, לא מצינו שנקרא יעקב ישראל
בבת אחת, ועוד בימי הגמרא (אשר מת לפני כארבע מאות שנה) לא היו נוהגים כלל
לקרוא שני שמות, ורק בשני דורות אחריו התחילו לזנוג בן, כמו שהביא בסי גמלת
שבעה (שכתב לפני כשלש מאות וחמשים שנה) שמתפלל על שראה אנשים שהיו נקרא
אדם בשני שמות יחד (ע' שו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סי' י"ח).

אמנם מצינו בכמה מאשי המקרא שהיו להם יותר משם אחד, כגון מרע"ה שהיו
לו שבעה שמות (מדרש ויקרא רבה פ"א ג' וילקוט שמעוני סי' קס"ו), וכן צתנאל בן

• אמר רבלקס: עמר אני חתח רגלי מן החתים, אולם נ"ל מה שכתב החתים קאי

רק על מה שנתנו באשכנז ובפולין, אך באיטליה התחילו כבר לפני כן לקרוא ילדים
בשני שמות, והרי יש להביא ראיה מר' מנחם מ' עזריה מפאנא שולד בשנת ש"ח,
זאת אומרת כ"ה שנה לפני פטירת מהרש"ל, וכשלושים שנה לפני רמ"ע מפאנא נולד ר'
אברהם מנחם, מחבר פירוש "מנחת בלילה" על התורה.

אח"כ ראיתי בנהגות אשכנזי במס' ב"מ פ' הוזהב סי' מ"ז נזכר הר' ברוך יצחק
מריגנבורג, ולכאורה משמע מזה שכבר בימי הבינים היו קוראים שני שמות, אולם
אינו קשה על דברי החת"ס, כי כנראה יש כאן טעות וצ"ל, ר' ברוך בן יצחק, תלמידו
של ר"ת, שחיבר את ס' התורה.

הוא ר' שמואל יהודה ב"ר מנחם הלוי מעיר לנדשהוט באשכנז (נזכר בתשובות בעלי
התוספות, הוצאת הר' אברהם יצחק איגוס, גיריירק תש"ז, פוק כ"ט) והוא היה חי
במאה"ם שנה לפני מהרש"ל, וזה אינו מתאים למה שהבאנו לעיל בשם החת"ס, ועי'
עוד מה שבי' הברית ע' שייח בס"ק י"ב.

פ ר ו

קריאת שם הבת

מנהג אשכנז לעשות "מי שבירך" לילדה בביהמ"ג כשקוראים לה שם בישראל (ק) ויהיה לקרוא שם בתו בשם ברור של תורה (כגון רחל) ולא בשם קטנות (כגון רעכלא או רייכלא) (קז), וגם בזכר ישגיח ע"י.

אצל אחינו הספרדים נקראת קריאת שם הבת "זכר הבת" ויש ביניהם קצת שנוי מנהגים (קט). וזה סדר זכר הבת:

המברך לוקח את התינוקת בידו (ק"י) ויאמר: "יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה, הראיני את מראיך, השמיעני את קולך, כי קולך ערב ומראך נאות" (שיר השירים ב' י"ד).

מ ס ע ל ש מ

קנו שהוא יעבד, ומה שמו: יהודה (ע"י תמורה ס"ו, ע"א), וכן כתב הרמ"ק בפירושו לסי' יחשע ס"ז י"ז כי הרבה גמזאים שני שמות לאדם אחד, אך אין משם ראייה, כי יל שנקראו כן יל בני אדם שונים, אבל לא בשני שמות יחד ע"י אדם אחד.

וראיתי במכ"ע, הצופה לחכמת ישראל, [שנה י"ב (תרפ"ז) חוברת א' ע' 56] שהיו יעקב בארזאן רצה להוכיח שגם בזמן התלמוד היו נקראים בשני שמות, אך ראיוניו אינן מכריחות לפענ"י. מה שמצינו אבא אלעזר (בבבא י"ב ע"ב ותענית ס"ז ע"ב) ואבא בנימין (ברכות ה' ע"ב) וכאלה, יש לפרש כדברי ס' ערוך השולחן (אה"ע ס' קב"ס ס"ק י"ב ובר קרמ' בזה בשו"ת נ"ב מ"ח אור"ח ס' קי"ג) בני אבא שאול, שאינו אלא שם אחד: ואבא הוא שם החומר כמו רב, רבי [וכן יל לפרש שם אימא שלום, דביתו דר"א (כ"מ נ"ט ע"ב) שהוא תואר של חשיבות], ובחש"י החת"ס הג"ל פירש אבא שאול, ואבא יורן בענין אחר, עיי"ש.

(קז) לעיל בפ"ב ביארנו מתי נותנים שם לבת, ועתה נבאר סדר קריאת שם לבת. (קח) שלא יביאו לספק בכתיבת כותבתה וגיסה (ר' יעב"ץ בסידור בית יעקב, ע' 212).

(קט) נמפני מסדר "זכר הבת", שהוא בענין מנהג יפה, אינו שכיח בסידורי האשכנזים, אע"פ כן.

(ק) ולפי סידור בית יעקב (ע' 212) קוראים את הפסוקים האלה על עריסתה.

[ואם היא הבת הראשונה שנולדה לה יאמר: "אחת היא יונתי תמתי, אחת היא לאמה, ברה היא לילדהה, ראוה בנות ויאשרוה, מלכות ופילגשים ויהללה" (שה"ש ו' ס"ו) (ק"א)].

"ויברכו את רבקה ויאמרו לה: אחתנו את היי לאלפי רבבה, וירש זרעך את שער אויביך" (בראשית כ"ד ס') (ק"ב).

ואח"כ (ק"ג) מברכים את הילדה: מי שבירך (אמותיו) שרה ורבקה רחל ולאה ומרים הנביאה ואביגיל ואסתר המלכה בת אביהן, הוא יברך את הילדה הנעימה (הזאת) ויקרא שמה פלוגית (בת פלוגי) במזל טוב ובשעת ברכה, ויגדלה בבריאות שלום ומנוחה, ויוכה את אביה ואת אמה לראות בשמחתה ובחופתה, בבנים זכרים עושר וכבוד דשנים ורעננים יונכו בשביה, וכן יהי רצון ונאמר אמר (ק"ד).

מ ס ע ל ש מ

(ק"א) סידור תפלת כל פה ע' רמ"ז, וסדר התפלות כפי מנהג הספרדים באמריקה, מהורה שניה, ע' 417, וסידור בית יעקב ע' 212.

(ק"ב) הספרדים באמריקה אינם אומרים ויברכו את רבקה וכו'.

(ק"ג) לפי סידור בית יעקב ע' 212 אין אומרים "מי שבירך" זה אחרי הפסוקים הג"ל אלא בשבת כשהיוולדת הולכת לביתה"י, ובשבת זו עושרין קצת שמחה בחילוק קליזת ואגודים לילדים המבקרים את הילדה, ואח"כ קוראים על עריסתה את הפסוקים הג"ל.

(ק"ד) באמריקה אומרים אח"כ תהלים מזמור קכ"ח -- נוסח זכר הבת נמצא גם בסידור תפלת ישרים הגדס בירושלים.

מי שמת לו בן או בת ר"ל

פרק ז

אם רואה אדם שבניו אינם מתקיימים, יחוש שהשם גרם זאת להם (קטס).
לכן יזהר מאד איהו שם יקרא לבנו או לבתו הנולדים אח"כ, ויש בזה כחה
סגולות.

יש אומרים אם מת אחד מבניו אין לקרוא את אחיו בשם זה (קטז).

ויש חולקים (קיז).

סגולה אחרת לקיום הבנים, שהילד אשר יולד לה יקראו שמו כשם
אחיו המת אשר מת לפניו באחרונה, עם עוד הוספה, שם שני חדש, החדש
לראשונה, ושם הזאת לאחרונה (קיח). ויקרא בפי כל בשם האחר (קיט).

מסע לשם

(קס) סי חסידים (הוצאת מקיצי סי שס"ו: הוצאת מוסתריק סי דמ"ו), ואם אחיו
קוראים לבניהם באותו השם, ולו לבד אין מתקיימים, ידע שהמקום גורם, ויש לו לצאת
משם ולילך למדינה אחרת (סי חסידים, שם).

(קסא) שרית אני פו (הובאו דבריו ביריד סי קט"ז בפ"ח סק"ז ובדרכי תשובה
שם ס"ק מ"ח) וסעמו משום ריע מולא.

(קסב) שרית רמ"ז (הובאו דבריו בדרכי תשובה יר"ד סי קט"ז ס"ק מ"ח) והביא
ראה מרד המלך שקרא שם בניו אלישבע ואליפלט כשם אחיהם שמחו (ע"י ברשי
וה"א ג' ו'), וכ"כ בשו"ת בעל קרבן נתנאל ע"ה"ש, ובס' הדרש והעיון (בראשית, סי
רס"ה) הביא עוד ראיות לדעת זו, גם בשם שרית בית יצחק חו"ד ח"ב סי קס"ג.

(קסג) סגולה זאת נתן הגר"א לבתו שהיו בניה מהנים כשהם קטנים, ונעשו כן, כי
הילד שנפטר לפניו היה שמו זוב בער וקראו לילד שגולד אח"כ ולמן בער, ונתקיים הוא
וגם אשר הולידו אחריו ילדים אחרים (ע"י עליות אליהו ע' ל"ד בוצעה ג"א בשם הדר"ל,
הובאו בדרכי תשובה יר"ד סי קט"ז ס"ק מ"ח).

(קסד) ר' יצחק יהודה שמעלקיש בס' בית יצחק סי קס"ג הסכים לדברי הגר"א
הג"ל וביאר שפ"י שמוסיפין עוד שם אשר בו נקרא בפי כל, יש כאן שנוי שם ואין לחוש
משום דרע מוליה.

מי שאין בניו מתקיימים, יקרא שמות בניו שילולו אחר כך בשם שיש
בו שיתוף שמו של הקב"ה כגון שמואל רפאל מיכאל ישראל, או ירמיה
אליה ישעיה וכו' (צא בזה נחמ"ס).

סגולות אחרות: מי שמתים בניו יקרא לבנו אשר יולד לו בן ציון
ויחיה (קכא). מנהג אנשי תימן לסגולה: מי אשר לא יקיימנו בניו ר"ל,
יקראו לבנו בחייו כשמו (קכב). בארצות המזרח נהגים לקרוא את שם הבן
הנולד אח"כ "בחי" (קכג).

אם מתה לאדם בתו וילדה לו אשתו בת אחרת, אם הראשונה הניחה
בן או בת, אז יקרא פעם שניה בשם המתה, כיון שיש לה זרע, ואם אין לה
זרע, לא יקרא השניה בשם המתה, ויהיו לו בנים מן השניה (קכד).

מי שמתו לו בניו, ראוי שיקרא את הילד שנולד לו אח"כ אלסער (קכה).
או אלטע ולא שום שם כלל, רק כשיגדל יקרא לו אביו שם, העבון שירשום
שמן בחילוף לשון שלא יבין שום אדם עד שילולו הבן או הבת (קכז).

מסע לשם

(קכ) בס' יוסף אומץ, ע' 361.

(קכא) ר' חרדי בס' שם המוליד, מערכת מולידים את ב' בקונטרס אחרון סק"א.

(קכב) ר' יעקב ספיר בספרו אבן ספיר ח"א ע' נ"א א'.

(קכג) כן ראיתי בס' "יורשם לכסיקון" (בטרמיני) ע"ד ר', ע' 395.

(קכד) סי חסידים (הוצאת מוסתריק סי תע"ז) והקיר שם בפירושו מקור חסד סק"ס

דאם אינו השם ההוא ממש, אין קפונה, וגם אם מוסיף לו עוד שם מצטרף, אין חשש,
ע"ה"ש. ובכנה"ג אה"ע סי ס"ב ברעב"י (אינו תחז"י, ה"ד בס' הברית ע' ש"ב סק"ז)
כתב שהמנהג עכשיו להזכיר, דאורכא כשלא הניחה זרע מסיק בשמה יותר מכשהיה לה
זרע.

(קכה) כי "אלסער" אינו בדר שם כלל (וכמו שכתב בשו"ת דברי חיים ח"ב אה"ע
סי קל"ד) רק להסתיר שם הקדוש מפני עין הרע ושלא יהיה כח בני השם לפגוע בו,
וסימן טוב שהילד יזכה לוקנה (וה"א כ"ז שמלאך המות כשמתחשף ילד קטן או ילדה
קטנה, ימצא "וקר" און "קנה" וירף ממנו וילך לו), ומצאתי בשו"ת אבני חפץ סי פ"ב
סק"ז שהוא הדין לשם זינא או זינל, שגם שם זה נתון לסגולה זו.

(קכז) כבר כתבנו מזה לעיל בפ"ב סוף סי א' ובמסע לשם סק"ב ומה שאינו עושה
כן וקורא בעת המילה שם אמיתי וקורא לו אלסער גם כן, לא מהני ולא מיד וגורם על
חיות מיתו לילד, כי הוא סגולה נפלאה שלא יקרא לו שם עד שיתגדל (ר' יצחק אייזיק
ספרין מקאמארא, הובאו דבריו בס' סעמי המנהגים סי תתקכ"ט בזה).

פ ר ק ח

קריאת שם לילד מאומץ

כשממציין ילד שנולד מנכרים, אין לקרוא לו שם בשעה שמלין אותו (קמח) אלא כשיגדל קצת עד שיהיה ראוי לטובלו שהוא כשהיה ערך בן שתי שנים, ואז יטבלוהו ואז יקראו לו שם. ואם יתביישו ולא ירצו שידחו קריאת השם עד אחר הטבילה, יכולים לקרוא לו שם גם תיכף אחר המילה. אבל טוב לדלג תיבת "בישראל", אלא לומר "קיים את הילד הזה ויקרא שמו פכ"פ" וכו'.

ואם היא ילדה, אין לקרוא לה שם עד שתגדל קצת שתתא ראויה לטבילתה, ויטבלוה במעמד בית דין וכו' ואז יקראו לה שם תיכף אחר הטבילה. ואין צורך לחכות עד יום הקריאה (דהיינו, קריאת התורה) (קמח).

מ ט ע ל ש מ

(קמז) כיון שענין מחוסר טבילה.
(קמח) כי בשעת הטבילה עדיף, ע"י בשרית אגרות משה חידושי סי' קס"א (והובאו דבריו בסי' חוקת הגר לר' משה שטיינברג (ירושלם, תשל"א) פ"ק ג'.

פ ר ק ט

מנהגים שונים

ראוי לקרוא את בנו בשם רבו שלמנו תורה (קמח).
מי שנולד בשבת, יש נהגים לקרוא את שמו שבת (קמז). מי שנולד בסוכות, יקראוהו ע"ש האשפז של אותו היום. מי שנולד בחנוכה, יקראוהו ע"ש הנשיאים או מתתיהו (קמז), ומי שנולד ביום כ"ב יקראוהו רחמים (קמז). ילד שנימול בט' באב יש לקרוא אותו מנחם (קמז) (ואם שם האב אינו בנו הקדוש מנחם, יקראוהו נחמיה (קמז)). ומי שנימול בפורים, יש לקרוא אותו מרדכי (קמז). ילדה שנולדה בט' באב יש לקרוא אותה בת ציון, וכשינולדה בפורים: אסתר (קמז).

פניה שילדה בן, יקראו את שמו ונולד בלא שם קודש (קמז). ממור יש לקרות שמו כידור (קמז).

מ ט ע ל ש מ

(קמס) סי' ברית עולם ע' 231 בשם סי' זוכר הברית, והטעם גיל פשוט ק"ו מאכיל מפני שרבו מכילא לעולם הבא, כבא מציעא פ"ב מ"א.
(קמז) שרית דברי חיים ח"ב אה"ע סי' קל"ד.
(קמז) סי' ברית עולם, ע' 232.
(קמז) סי' הברית, ע' ש"ח בשם סי' גברון ברית לראשונים.
(קמז) חשב"ץ ח"ג סי' ח' (הובאו דבריו בשו"ת זכר שמחה סי' רכ"ז).
(קמז) סי' ברית עולם, ע' 232.
(קמז) סי' יוסף אומץ סי' תרצ"ח.
(קמז) ר' יצחק דוב הלוי במבשר, הובא דבריו בירחון ישורון שנה ב' (סבת תרע"ז) ע' 38, ובש"ח זכר שמחה סי' רכ"ד.
(קמז) ע"י בסי' ברית עולם, ע' 231, הסעף.
(קמז) ע"ש הפסוק, כי דור תהפוכות המה" (דברים ל"ב כ') סי' ברי"ד סי' רס"ה סק"ח בשם מהר"ל, ובענין קריאת שם ספק ממור יש מחלוקת האחרונים, ע"י סי' הברית ע' ש"ח סי' כ"ב.

פרק י'

לעשות סעודה כשקוראים שם

ראוי לבני עליה לשמח ולעשות סעודה בעת שקוראים שם, ואפילו כשקוראים שם לבת. שאין שם אלא קריאת שם בלבד (קלט).

מסע לשם

(קט) כי באה נשמה קדושה מעולם העליון, כי הנשמה באה בעת קריאת השם, והוא קראי מועד אנשי שם, היינו שעושים מועד יום טוב בשיר ושבח ה' כשקוראים שם לאנשיהם (סי המאור הגדול, וזכאו דבריו בסי סעמי המנצחים סי התקכ"ט בקונטרס אחרון, ובשרית מנחת יצחק ח"ד סי ק"ז).

פרק י"א

קריאת שם חול לילד

יש נוהגים (קמ) לעשות קצת שמחה כשקוראים שם חול לילד (קמא) וזה נקרא "חול קרייש", ר"ל צעקת (שם) חול. מאספים תינוקות סביב לעריסה ומניחים לתוכה את הילד המקושט, והתינוקות מגביהים את העריסה וקוראים בקול רם: "חול קרייש" — ווי זאל דאס קינדלן הייסן זי" (מה יהיה שם הילד ז'), ואח"כ קוראים שמו. ככה עושים ג' פעמים, ואח"כ מחלקים ממתקים לילדים (קמב).
מי שרוצה לקרוא שם חול לבנו בעת המילה, ידויק לומר "המפתח" בין שם הקודש ושם החול, כגון צבי המכונה הירש (קמג).

מסע לשם

(קמ) מרמזי הדומות והמערבית והחולת ובצורת הדומות.
(קמא) בראשונה היו נוהגים שבשבת שהילולת ה' לכה לביה"ב, היו בני משפחה וידידות, אחרי שגמרו תפלת שחרית ויצאו מביה"ב, הולכים לביה"ב ומשימים את הילד לעריסה וקראי פסוקים ומחפילים בשלומי, בין לומר ובין לנקבה.
(קמב) שירת מהר"ם מינץ סי י"ט, ועי' בסי יוסף אומץ ע' 362.
(קמג) כן יוצא משו"ת חת"ם אה"ע ח"א סי ע"ז, ועי' בסי הברית ע' שי"ד סי"ג י"ג.

פרק ו – קונטרס זה שמי לעולם

☆	ענין וחשיבות שם האדם
☆	זמן קריאת השם
☆	זכות קריאת השם
☆	שם אחרי מאורע – אבותיו – רבותיו
☆	שם רשעים
☆	שמות של נכרים
☆	אחר מי שמת בצעירותו
☆	אחר מי שריע מזליה
☆	שמות שקודם אברהם אבינו
☆	שמות שוים לשני בנים
☆	שם לזכר אחר נקיבה ולהיפך
☆	שם, צירוף שמות מב' אנשים
☆	אחר הגוסס או אחר מי שמת אחר שנולד
☆	קריאת שני שמות
☆	טעות בקריאת השם
☆	מי שאין בניו מתקיימים
☆	בן פנויה או ממזר
☆	שונות
☆	מילה וקריאת שם לנפלים

ענין וחשיבות שמו של אדם

סימן א'

שמה קא גרים

מנלן דשמה גרים א"ר אלעזר דאמור קרא לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות אלא שמות.

(ברכות ז' ע"ב)

לעולם יבדוק אדם בשמות לקרוא לבנו הראוי להיות צדיק, כי לפעמים השם גורם טוב או רע וכו'.

(תנחומא פ' האזינו)

רבי יהודה פתח לכו חזו מפעלות אלקים אשר שם שמות בארץ. האי קרא אוקמוה ואתמר אבל לכו חזו וגו' מאי חזו כד"א חזות קשה הוגד לי בעובדיו דקב"ה אתגלי נבואה עלאה לבני נשא, אשר שם שמות בארץ שמות ודאי דהא שמה גרים לכלא. וכו' ת"ח נח כד אתילד קרן ליה על שמה דנחמא וכו' נח בהפוך אתון חן כד"א ונח מצא חן א"ר יוסי חן היינו נח. בצדיקיות שמהוין גרים לטב, בחייביא שמהוין גרים לביש בנח כתוב ונח מצא חן בעיני ה'. בער בכור יהודה אתהפכו אתווי לביש, ע"ר ר"ע, רע בעיני ה' וכו' ר' אלעזר פתח לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות, בארץ האי דא אתמר ואוקמוה כו' שמות ודאי דהא שמה גרים לכלא כו', זכאין אינון צדיקיא דרשימן ברשימו דגושפנקא דמלכא למהווי בשמיה רשימן ואיזו שוין שמהן בארעא כדקא יאות וכו'.

(זהר בראשית ניח ע"ב)

אמר ליה מה שמך א"ל אלעזר, אמר ליה אלעזר ודאי שמה גרים דאלקן סייעך והוה בסעך.

(זהר ויקרא ע"ה ע"ב)

ועוד אמר דברים שהשם גורם לטובה או לרעה, לטובה יש אדם שכל הנקראים בשמו יצלחו לגדולה, וזהו ויקרא בהם שמי ושם אבותי (בראשית מ"ח ט"ז) וכתוב (ישעי' ס"ז כ"ב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם ה' כן יעמוד זרעכם

אוצר הברית

ושמכם, וכתוב (שם מ"ג א') קראתי בשמך לי אתה, הרי שיש אדם שכל אותם הנקראים על שמו יחיו ויהיו בני קיימים ויעמידו תולדות, ויש שכל אלה להם להפך שנאמר (שם ס"ה ט"ז) והנחתם שמכם לשבועה לבחירי והמיתך אד' ה' ולעבדיו יקרא שם אחר, וכתוב שם (י"ד כ"ב) והכרתיו לבבל שם ושאר ניין ונכד, וכתוב (איוב י"ח י"ט) לא נגן לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו, וכתוב (שם י"ז) ולא שם לו על פני חוץ וכו'.

(ס' חסידים ס"י רמ"ד)

דחין דשמהן תלי במאי דאמור רבנן אל תקרי שמות אלא שמות, דמאן דאינקרי אברהם נוטה לצד עשיות חסד ומאן דאינקרי יוסף או הוא גבור בעריות או הוא זן ומפרנס לאחרים כמו יוסף שזן וכלכל את אביו ואת אחיו, וכן שאר שמות. ואע"ג דאינש רשיעיא אית ליה שמה דצדיקא ההוא שמה לרע למגנא הוא דמ"מ אית ליה נטיה למדה דרמיזי ההוא שמה ליה, וכו' עכ"ל. ומאריך שם בסודות שמות השבטים, וכ"ה בזהר פ' משפטים ד' ק"ד ע"ב.

(מגיד משנים להב"י פרי שמות)

במדרש טוב שם משמן טוב וכו', ע"ש, ועפ"י הנ"ל יש לפרש דהנה באונקלוס תירגם, חזו דרבי ה' בשום, ובכל מקום תירגם תיבת קרא כמו בלח"ק קרא וכאן בשנותו את טעמו וחירגם תיבת קרא רבי, וכן בפ' תשא בפ' ראה קראתי בשם, חוי דרבייתי בשום, ובתרגום ונתן הא רבוותא וקריאת בשם טב בצלאל, שפירושו שגדלו ה' כמה שקרא שמו בצלאל דפירוש המלה הוא צל-אל הייתי. וקריאת שמו בשם זה גרם גדלותו ועי"ז ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה.

(אגור וכלא שמות ל"ה ל')

מי שיש לו שם מאבות העולם או מאבותיו הקדושים, וכיוצא בהם מהצדיקים אשר בארץ המה, יש לו ללמוד ממעשיו הטובים וללכת בדרכיו ולא לעשות נגד מדותיו הטובות וכו', כ"ש ק"ז שיש ללמוד מחסידים ראשי אלפי ישראל אשר קראו בשמותם ולא יהיה ח"ו אשר ישא את שמו לשוא, ואפשר לזה כוון יעקב אע"ה באמרו המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם יצחק וגו'.

(נפש החיים מע' ש' אות צ"ח)

שמו הוא חיותו

אמרין כל מה שברא הקב"ה בעולמו שם שמו מענינו דכתיב וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, כלומר הוא גופו, ומגלן דשמי גופו היינו דכתיב וזכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב, אטו שמו מרקב אלא גופו ה"נ גופו.

(ס' הבהיר אות פ')

הנה כתיב לעולם ה' דברך נצב בשמים ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב ודבר אלוקינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים לעד וגו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש ובין בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים וכו' וז"ש האר"י ז"ל שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בחי' נפש וחיות רוחניות דהיינו בחי' התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרות המהות ומהות את הדומם להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית ואף שלא הוזכר שם אבן בעשרה מאמרות שבתורה אעפ"כ נמשך חיות לאבן ע"י צירופים וחילופי אותיות המתגלגלות ברל"א שערס פנים ואחור כמ"ש בספר יצירה ער שמשחלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם כלשון הקודש הן הן אותיות הדבור המשחלשל מדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שערס עד שמגיעות ומחלכשות באותו נברא להחיותו וכו' וזה שמו אשר יקראו לו בלה"ק הוא כלי לחיותו המצומצם באותיות שם זה שנשלשל כו' לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא וקב"ה כולא חד.

(ליקוטי אמרים תניא שער היחוד והאמונה פ' א')

ומצאתי כי המלאך שאל ליעקב שמו יען כי עיקר החיים והמות תלוי בשם האיש וגם במזל. ומטעם זה הנדונו קצת מקובלי האמת שלא לקרות שם בניהם כשםם והרכה סודות דברו חכמים בשמו של האדם. וכן רבנו אמרו שמו גרים וכו' ושינוי השם ושינוי מקום והתשובה משנים צבא השמים ומערכת הכוכבים כו' וכתב בעל נהר שלום פ"ד מאמר ה' השם

אוצר הברית

מורה על המהות. וא"כ חילוף השם מורה על חילוף המהות וכו' וכמו דחינו נחש נחושת שעשה משה שהשם הסכים עם עיקר מציאותו. גם שם האדם יורה על עיקר מציאותו שהוא הצדיק והרשע. ואם כינו אותו בשם אבותיו כוונתו שרוחו ונשמתו אליו יאסוף ולא יברת שם המות מעל נחלתו ולא ימחה מישאל שמו. והגורל מה' כל משפטו. וכשנזכיר שמו במנוחה אחד מיתתו צריך כוונה שהדבור התחתונים פועל בעליונים מאד בסוד הכל פה העולה כנוצר ובפרט אם יזכר המת מבני או מקרובו ובביהכ"ס שהיה רגיל להתפלל בו וכ"ש אם בנה אותה או הקדיש בה הקדשות שהכל מסייע להשכין נשמתו בעונג שמתגלה באותו היום קדוש על הנשמות קדושות וכו'.

(ס' מעבר יעקב מאמר שפתי רננות פרק כ"ג)

שמעתי מפי אדמור"ד נור ישראל וכו' רבינו יחיאל מיכל זצוק"ל שאמר לי בפ' שחלילה לשנות שם החולה אם לא אדם שכל מעשיו כמעט ברוה"ק. כי שם הנקרא לאדם כהולדו ודאי רובו ככולו מודמן מאת השי"ת כאשר הוא שמו למעלה והוא חיותו של אדם כל ימיו, ואפשר שבשינוי השם עוקרין חיותו.

(באר מים חיים פ' בראשית)

וכן נשמה שלנו מלא אותיות וכו' כשהם נצבים יחד הם מורים דמות חיות הקודש והכל אותיות. לכן זה לעומת זה באותיות שקרין בטומאה ער שמכשף וכו' כללו של דבר כל נשמה של אדם הוא אותיות לכל המלאכים כו' כי זה ענין אותיות עצמותו, וזהו שמו של אדם שהוא כולל לנשמתו וכשארם חוטא נמחקים ונשברים האותיות ולכן הרשעים אינם יודעים שםם לאחר מותם. וכמו שמרכב קדושה עיקרה אותיות לשה"ק כן כל שר מאומה עיקרו הלשון מאותו אומה וכאותיות אלו כן עצמותו, ולכן אנו אומרים ורוממותו מכל הלשונות כי כל שר עיקר הלשון והוא כאילו תאמר מכל שר ושר רומם אותנו וכו'.

(יערות דבש ח"ב דרוש ה')

השם מורה על שורש הדבר

ר' מאיר הוה דייק בשמא, ר"י ור' יוסי לא היו דייקו בשמא כי מטו לההוא דוכתא בעו אושפיזא יהבו ללו אמרו לו מה שמך אמר ללו כידור

אמר ש"מ אדם רשע הוא שנא' כי דור תהפוכות המה וכו' ע"ש סוף המעשה שצדקו דברי ר"מ ולבסוף גם ר"י ור"י יוסי הו' דייקן בשמא.

(ימא פ"א ע"ב)

ושם האיש אלימלך, ר' מאיר ה' דורש שמות, ר"י בן קרח היה דורש שמות, ושם האיש אלימלך שהיה אומר אלי חבא מלכות, ושם אשתו ננמי שהיו מעשיה נעים ונעימים, ושם שני בניו מחלקן וכליין מחלקן שנמחו מן העולם, וכליין שכלו מן העולם.

(רוח רבה פירשה ב')

לא תשא את שם וכו', וז"ל שכל דבר ודבר נרמז בשם שיש לו, וזה שכתוב וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, ובאגדה ומנא לן דשמו גופו וכו'.

(ס' אמונה ובטחון להרמב"ן פ"ט ד"ה לא תשא)

וזה היה חכמת אדם הראשון אשר קרא שמות לכל דבר וכו' כי ברוח הקדש שעליו בנה אותיות ומלות מיוחדות עם הדבר הפנימי בשביל שהשמות ההם יורה על שורש הדבר ההוא כי אין מתפשט ההשפעה וההשגחה מאדון הכל בהם וכו' וכנהו בשם ההוא והוא שמו ודאי.

(של"ה בהקדמה בית אהרן)

בשם הארז"ל שכל השמות שבעולם אינם במקרה כמו שחושבים הבריות שאביו קורא לו בן במקרה בלי שום טעם אלא הכל בהסכמה מאתו ית' שגלוי לפניו מה ענין האיש הזה ופעולתו בן מודמן בפני אביו לקוראו בשם. שהשם ממש יורה על ענין ופעולה שבאותו אדם אם הוא מצד הטוב או מצד הרע ובאיוה אופן יהי הטוב שבו ובאיוה ענין הרע שבו הכל יורה עליו שמו והכל מרמזו בשמו ולא זו השם עצמו אלא אפילו מספר שמו וכל אות ואות ונקודה שבשמו מורה על פעולתו וענינו אשר באותו איש באופן שאין דבר קטן וגדול שבכל איש ואיש שלא יורה עליו שמו ואפילו כשתמצא לפעמים אדם רשע ושמו יורה על הטוב יורה שיש בו ניצוץ טוב ולפיכך ראשונים שהיו יודעין סוד זה היו בודקין בשמות כמו שמצאנו בכ"מ בגמרא וכו'.

(ס' עמודי שמים עמ' ד' אות כ"ז)

אמר ארז"ר וכו' מה שאני קורא את שמו כר' אינו שם דבר ושם מושאל להכיר רק נאה לקרותו כך כי הוא שם שרשו ודאי ולכן שמו נאה

לו, וגם שמות בני אדם כמ"ש חז"ל (מד"ר בראשית פ' ל"ז): ראשונים קראו בניהם על שם המאורע כי יצחק קרא את שם בנו יעקב על שם שהי' ידו אוחת בעקב עשו וכן הרבה ג"כ הכונה ע"ש המאורע ידעו כי שורש נשמות הבן הוא מעין שורש דבר המאורע וקראו שמו כך, ועבשו אף שאנו קורין שמות בנינו על שם אבותינו או קרובים כדאיתא במדרש עכ"ז גילה האר"י זל"ה שגם אלו השמות אינם דרך מקרה או רצון האב או האם שקורין לבניהם כך, אך הקב"ה הוא הנותן שכל ודעת בלב אביו ואמו לקרותו בשם שהוא שורש נשמתו של הבן, ומחמת זה האדם מושרש בשמו מאוד וכו', אכן אם יקראו אותו בשמו חייב הוא נאפרד מעסקיו וממחשבותיו והכל הוא מטעם הנזכר ששמו הוא שורש נשמתו וזה ג"כ פי' ר' מאיר דייק בשמא שהיה מאיר ומנהיג וכו' והי' יודע שורש נשמתו של ב"א.

(ס' ליקוטי אמרים להגמ"ד ממעריטש דף ל"ד)

גם באומות כימי קדם היה להם דעה זו ששם האדם מורה ובה משפט הנער ומעשהו שהיו חכמיהם ונבונים שלהם יסדו חכמה אחת על ענין השמות וקראוהו אונומנסיא ותלמידי פטאגור"א ופלאטוני" סדרו כללותיה ופרטותיה וחקקו חוקים און דלפי גימטריאות וחשבונות ותנועות השמות ידעו כל המאורעות שיפלו על האנשים אשר נשאו בהם המה ראו וכתבו שבהסתכלם בדברי הימים של האומות בכלל מבואר נגלה שהמלכיות היותר גדולות ומבוארות נתכוננו ונפלו מבני אדם שהיה להם שם אחד כי בן כורש בן קמביסי ייסד מלכות פרס וכורש בן דריוש השליך לארץ תפארתו דריוש בן יוסאצפי" החזיר ליושנו ודריוש בן ארצמיי" הרסו ואבדו פיליפו בן אמניט"א הרחיב מלכות מוקדון ופיליפו בן אנטיגנוס אבד המלוכה והיא וכהנה רבות עוד קיימו וקבלו עליהם שלא לקרוא שם קאני"ו ברומים ולא יואנ"י בערפתים וכיוצא לפי שלא יעליחו במעשיהם והגם שלא מחשבותנו מחשבותם ולא דרכנו דרכם מ"מ נקוט מידה שאף האומות הקפידו בדבר השמות לברר מהם הטובות והבריות כ"ש אנתנו מאמינים בני מאמינים אשר ידענו דהשם גורם שנהיה נוהגים להשיג לבנינו שם צדקים ותמימים שירתת ה' היתה על פניהם והצלחיו בחייהם וזכו לחיי עד ג"כ כמ"ש בתנחומא פ' האזינו ע"פ זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור לעולם יבדוק אדם בשמות לקרוא לבנו הראוי להיות צדיק כי לפעמים השם גורם טוב או גורם רע ע"י שם על כן לזכר עולם יהיה

וכפוא טעמים נאמרו בזה:

א. דבעת שהוא עושק בברכת הקטן צריך לקרותו בשמו (א) משום דעד עתה היה לפניו שם של טומאה, שם ערל, ועכשיו שנימול וקיימו בו מצות מילה, צריך לשנות שמו לשבח (א), שנתינת השם בזמן תפילה קיים וכו', היא בקשה שהשם יהיה בהסכמתו של הקב"ה (א), ד' כשנימול והגיע לתכלית שלמותו אז ראוי לחת לו שם (א).

ג. באופן שהמילה לא תהיה בזמנה מאיה סיבה שהיא, י"א שקורין לו שם בעת שאביו יעלה לתורה. וטוב שיהיה זה לאחר ח' ימים מהלידה (א), וי"א שיש לקרותו שם בתוך שמונה קודם שיבוא לכלל חיוב שעדיין אינו נקרא ערל (א), אולם העולם נוהגין שאין נותנים שם עד המילה (א), אם לא שהתינוק הוא בכור שחייבין לפדותו, דאז יש הנהגים שנותנין לו שם בשעת הפדיון, ואין ממתנינים עד המילה (א).

ד. תינוק שנולד מהול קוראים לו שם אחר הטפת דם ברית (א).

ו כללי המילה שם.

ו כללי המילה שם וראה בברית אבות שם שבי' בשם ס' חסד לאברהם שאין קורין שם לילד עד אחר המילה שמאחר שכבר נסתלק הערלה והטומאה או יחול עליו סוד הגשמה ר"ל נשמה של הנפש וכו' ויקרא בשם אדם הישראלי.

ח פירוש התפילות לר"י בר יקר רבו של הרמב"ן ח"ב ע' ס"ז.

ט סידור אוצר התפילות בפירוש דובר שלום. ומא"ח הגה"צ ר' שמעון זאב עהרנרייך וצ"ל שמעתי רמו על המנהג שקורין שם ביום המילה בפי' ויבא אל יד' אדם ל' דאות מ"ה י"י קרא לו ר"ת מילה.

י שרית המאור ח"א עמ' קל"ד בשם ס' פתח אליהו מובא ג"כ בשו"ת הלל אומר סי' קנ"א וכ"כ בכוה"ב סי' רכ"ה לענין שמתו אחיו מחמת מילה שאין מלין אותו עד שיתגדל.

יא ברית אבות סי' ח' אות א' בשם ס' המדרי דניאל עפ"י הרמב"ם ה"ת פ"א ה"ז ועיין בסי' הברית סי' רס"ה אות י"ג שהביא משר"ת מבריתם ח"ב סי' ד' בשם הרה"ק בעל הבני יששכר במי שמתו אחיו מחמת מילה שאין מלין אותו עד שיתגדל ויש ליתן שם בדורמנט הראשונה בקרד"ת ב' או ה'.

יב חמורי דניאל שם.

יג פדיון נפש סי' ה' אות י' וראה בסי' עדות לישראל (ורדיגר) שפקפק בזה.

יד ספר הברית שם אות י"ב בשם מדרש שכל טוב פורשת לך לך שכתב הדיכוי שנולד

א. קודם שנולד הילד אין לדבר כלל אודות השם שיקרא לו לכשינולד

(א), ולאחר שנולד אין לקרוא לו בשם עד הזמן המובא לקמן. ואם יש הברה לרשום שם התינוק עפ"י חוקי המדינה (תעודת לידה וכו') ישתלל לא להוציא השם בפיו אלא יכתוב על הנייר (א), אם התינוק נולד פג וסובל ממחלה, אפשר לקרות לו שם מיד בין לבן ובין לבת, ואין צורך להמתין לזמנים המבוארים להלן וזאת בכדי שיוכלו להתפלל לרפואתו בשמו (א).

לזכר

ב. נוהגין לקרות את השם לזכר לאחר שנכנס לבריתו של א"א ע"ה בתפילה שאומרים לשלום אחר ברכת "אשר קידש ידיו מבטן", וה"א: אלהינו ואלהי אבותינו קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל, פלוני בן פלוני (א), וכן מציינו באברהם אבינו שלא נקרא אברהם אלא אחר שחל עצמו (א).

א שרית המאור ח"א ע"מ קל"ד ושרית מבשר טוב סי' ע"ט

ב זכר חיד מ"א פ"א וע"ע בשערי הלכה סי' ר"ב.

ג שרית או נדברו ח"ז סי' ע"ג דאף בן שאין מלין עד אחר המילה היינו משום שמאחר שכבר נסתלק הערלה והטומאה משא"כ כאן שלא כלל לו חרשיו אין עליו שם ומציאות של ערלה דהוי כחתיכת בשר ועיי"ש שבי' דמ"מ בשעת המילה א"צ לשנות ואפשר לומר כרגיל ויקרא שמו בישראל דשם הקשור בשרש נשמחו נגלה דוקא בשעת המילה ועיי"ש עוד משי"כ בשם האדמו"ר מאחורוב והגאון מפוניבז' וצוק"ל, וטוב לעשות שאלת חכם. וע"ע להלן סי' בהערה שם.

ד כללי המילה לר"י הגאון עמ' 94 ויש שהביאו סמך לזה מפרד"א פרק מ"ח ורכשנולד משה מלו אותו לח' ימים וקראו שמו יקותיאל, וכן מהזוהר פורשת לך לך וכו' אתגר אתחבר בהאי ה' ושיבנתא שריא ביה וכו' אקרי אברהם, וראה בברית אבות סי' ח' אות א' שהביא מס' חסד לאברהם שכן נוהגים דלא כמ"ש בסי' זכ"ל בשם ס' ח"ד דאין קפידא בזה ומה שהביא ראיה מא"א שקראו ליצחק עד שלא מל אותו אין זה ראיה שזה היה מפי השם כמו שכתוב בבר' פ' מ"ה סי' י"א. ויש להעיר ממשי"כ בסי' חסידים סי' תתש"מ דכשמשמין את הנער בעריסה קורין לו שם, וע"ע בסי' זכר חיד מאמר א' פרק פ"א שהאריך בזה.

ה כללי המילה ומג"ע שם.

לנקבה

ה. בזמן הראוי לקריאת שם לבת ישנו כמה מנהגים:
(א) ביום הלידה (ט"ו, ב) ביום הקריאה הקרוב ליום הלידה (ט"ז, ג) בשבת שאחר הלידה (י"ח, ד) לא לקרות שם קודם חמישה ימים, ומ"מ אם יום השלישי ללידתה הוא בש"ק יכול לקרות לה אז שם (י"ח, ה) בשבת השניה שאחר הלידה (י"ט, ו) חודש ימים לאחר הלידה (כ).

מהול ואין צריך להטות ממנו דם ברית וכי' שם דבשעה שמכניזין בו שהוא מהול קורין לו שם בפני עשרה ואם אין שם עשרה קורין בפני שנים עכ"ל וכי' בכללי המילה לר"י הגור שם ועי"ש שהסיק דלדין דפסקין בגול מהול שצריך להטות ממנו דם ברית אע"פ שאין מברכין עליו מ"מ אומרים בקשת רחמים קיים וכו' וקורין לו שם וכמ"ש בכללי המילה לר"י הגור לענין גר.

טו. זכר דוד מאמר א' סוף פרק פ"א הובא ג"כ בבית אבות סי' ח' אות ג' ריש נוהגים כן.

טז. ספר הפארית בנים בתשובה סי' ה' בסוף הספר מהגאון בעל דרכי תשובה ששמע כן בשם הבעל בני יששכר והטעם משום דבשלמא בבן צותה תורה להמתין ח' ימים עד מילתו ואו יקראו לו שמו משאיכ' בבת אין שום סיבה להמתין אפילו יום אחד כי את אשר נקרא לו נפש היה הוא שמו וממשיך קדושת ישראל על הוולד ועי"ש שהסכים עמו והוסיף טעם ודמו עפ"י 'הסוד' וכי' בדרכי חיים ושלום הלי' קרה"ת סי' רי"ט עי"ש שהסכים עמו גם בעל מנחת אלעזר שלא להמתין עד שבת מובא בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' ה' וז"ע בתשובות וביאורים (ליזבאוטש שנת תשמ"ג תשובה קנ"א) שכתב בשם בעל התניא דאף שיש טעם הנותן לומר להכות בקריאת השם עד קריאת החזרה דש"ק, עכ"ז מפני טעמים ידועים אין להמתין כן ויקרא שם לבתו ביום הקריאה הסמוכה ללידה.

יז. שו"ת מנחת יצחק שם שכן מנהג העולם והטעם הוא עפ"י מש"כ בספר המאור הגדול מובא בספר טעמי המנהגים חלק ג' עניני מילה שיש לעשות קצת שמחה ולעודד כשנותנים שם לבת ולכן בשאר ימות החול טורחים על המחיה ועל הכלכלה ואי אפשר לקבוע סעודה ויעיין ברמ"א ארי"ח סי' קמ"ח, ע"כ כדי לעשות מצוה מן המוכרח ממחננים עד שבי"ק, וכתב שם עוד דלטעם זה אפשר דתלוי בפלוגתא הירדעה אם מעבירין על המצות משום מצוה מן המוכרח (יעיין בחד"ד סי' ל"ה ובשו"ת חכם צבי סי' קי"ז), וכן כתב שם עוד טעם דכיון דשבת מסוגל להמשכת נפש וקדושה במ"ש בא"ר ארי"ח סי' ר"מ פק"ב בשם התיקונים, לכן שפיר נותן לו שם דכמו כן הקריאת שם להמשכת נפש היה דקדושה מסוגל ג"כ יותר בשבת. וכן המנהג בגור שנותנים השם בש"ק.

יח. טעמי המנהגים שם אות חתק"ט דשמע כן בשם המהר"ש מבעלא וצוק"ל ועיניו במנהג"י שם שכתב דטעמו ונימוקו בקודש כמוס מפני, ואלי' בנוגע להחמשה ימים יש

ו. הסדר הנהוג בקריאת השם לבת הוא: אחר שעולה הבעל לתורה

אומרים "מי שברך", ואז נותן השם (כא).

הנוסח המדויק של המי שברך הוא (כב):

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משח אהרן חור ושלמה הוא יברך את האשה היולדת (פלוגת בת פלוגת) עם בתה הנולדה לה למי"ט בעבור שבעלה עלה לתורה. בשכר זה הקב"ה ימלא רחמים עליה להחלימה ולרפאותה ולהחזיקה ולהחיותה וישלח לה מהרה רפואה שלימה מן השמים לכל אבריה וגידיה בתוך שאר חולי ישראל רפואת הנפש ורפואת הגוף השתא בעגלא ובזמן קרוב ואת בתה הנולדה לה למי"ט לאורך ימים ושנים ויקרא שמה בישראל (פלוגת בת פלוגת) ויזכו אביה ואמה לגולה לתורה לחופה ולמעשים טובים וגאמר אמן.

ז. מצוה לשמוח ולעשות סעודה בעת שקורא שם לבתו שנולדה (כג).

שייכות עם מה דאיתא בכל יקר פרשת ויגש על הפסוק הא לכם וזע בשם המקובלים עי"ש.

יט. השאל שם בשו"ת מנחת יצחק וכן נוהגים בכמה קהלות, ושמעתי מח"א דהטעם הוא דכיון דאין היולדת נתרפאת עד אחר שבועה ימים, וכדי שלא יהיו כלם שמחים והיולדת בצער וכו'א רכזוהו דף ח' ע"א, או כדי שיעבור עליה שבת כמ"ש בזהר בטעם מילה לשמונה דהוא משום דהשבת מכשירו למילה.

כ. זכר דוד שם בשם ספר אות ברית פירא שיש שנהגים כן, והטעם לפי שהאשה משולה לירח וכשיש לה ימים כימי מולד הלבנה נקראת בשם, ועי"ש שהביא בשם ספר יד אהרן דיש משפחות שנהגו כשהאשה יולדת נקבה ובעלה אינו מצוי בעיר, אין נותנים שם לנערה עד שיבא אביה, וכשם שמקפידין אצל הזכרים שדוקא האב יקרא להם שם בשעת הברית, כמו כן לנקבות בזמן הנהוג האב יבטא שמו בפניו, ועיין במג"ע שכתב דהאב או אחרים נותנים לה שם ולא כתב דיש להקפיד שדוקא האב יתן.

כא. זכר דוד שם וכי' היעב"ץ במג"ל עז.

כב. שו"ת אגרות משה ארי"ח ח"ד סי' י"ז ועיין תשובות וביאורים שם סי' מ"ט שהנוסח הוא לתורה לחופה ולמעשי"ש עפ"י מאמר חו"ל ברכות י"ז ע"א נשים במאי וכן וכו' שיש להם חלק בלימוד התורה.

כג. יעב"ץ במג"ל עז וכן הובא בטעמי המנהגים בשם המאיר הגדול ח"ל שמעתי שאפילו בעת שקורא שם לבתו הנולדה הוא קצת מצוה לשמוח ולעשות סעודה כי באה נשמה מעולם העליון כי הנשמה באה בעת קריאת השם כי נפש היה הוא שמו לכן הבני

זכות קריאת השם

א. הנהגה המקובלת בקהילות אשכנזי זכות קריאת השם הוא ששם בן הראשון שייך לאם ושל בן השני לאב ושל השלישי לאם וכן הלאה בסדרונות (א). אבל יש עוד כמה מנהגים כזה: (א) ששם בן הראשון שייך לאב וכן הלאה לסדרונות (ב). (ב) שמות הבנים לאב והבנות לאם (ג). ובתאומים שני זכרים הולכים אחר מי שנימול תחילה (ד).

עליה הוידועים מה עושים מועד וידע להלל ולשבח לבוראם וזהו קריאת שם שייך להיווה שדיו מבני עמדה וזהו עושה מועד וידע בשירי הלל בעת שהיו קוראים שם לאנשיהם אפילו בבת שלא היה שם אלא קריאת שם בלבד אפילו היו עושין מועד וידע.

א. בטעם מנהג זה כתב בשו"ת חתר אפרים סי' ל"ט שהוא לפי שהאשה בהנשואה עובדת בית אביה ואמה והיא כאלו מנותקת מחברתה וסביבתה ולמען שלא להפסיק לגמרי את הקשר עם הוריה ועם משפחתה ניתנה לה זכות לקיים יד ושם להוריה ע"י קריאת שם הילד הראשון על שמה, ובאוצרות ירושלים כרך י"ד ט"ז ח' ק"ח אות ש"ט, כתב טעם לשוב שמכין שהמנהג בכל תפוצות ישראל אצל לומדי התורה שאבי הנערה מתחייב את עצמו ליתן להנז כמה שנים מוזנות ולכן נחננו לו לאבי האם הקדימה בילד הראשון לקרוא ע"ש אבותיו או משפחתו וע"ע בפירוש נחל קדומים להחיד"א (שמות י"ח ג') שהביא בשם רבינו אפרים שגרשום בכור משה נקרא ע"י אמו ציפורי רמז לזה אשר שם האחד ר"ת אשה ומשה קרא שם לשני ועי"ש במדרש (שמו"ר א' מ') דלכאורה לא משמע כן וכי"כ הדברי יחזקאל מובא בקובץ המאור חוברת ר"א אבל בבבית אבות סי' ח' אות ל"ה כי דאין למנהג זה שום שורש ויסוד. וראה בליקוטי מהר"י בסדר המילה דכעת המנהג אצל המון עם דשם הבכור שייך להאם וכ"ה בשערירים המצויים בהלכה סי' קס"ג אות פ"ב.

ב. מקור מנהג זה הוא בדעת זקנים מבעלי החסות ובפירוש הדי"ק והחוקני והאלשיך עה"ת בפסוק ותקרא שמו של כי הוא היה בכוב בלדתה אותו (בראשית ל"ח ה') ופרשו דמכאן שמנהגם היה שהאב קורא את השם לכן הראשון והאם לכן השני וכן השלישי שייך לאב א"כ היה שייך השם ליהודה כי הוא היה הבן השלישי ולכן מפרש הכתוב

ב. לנהגים שכן הראשון שייך לאב יש שכתבו ראין לבעל לאחר לאשתו משום שלום בית ולקרא ע"ש אביה ולא ע"ש אביו משום דהוי פגיעה בכבוד אביו (ה). ואם היא מתעקשת כזה, ומשום פשרה נקבע ביניהם לתת לו שם על שם שניהם יקדים שם אביו (ה).

ג. יש שכתבו דכשאין להורי הילד הורים בחיים או לעולם צריך להקדים לתת שם אחר אביו ולא אחר שם חמיו. אבל כשיש להם הורים בחיים הזכות הוא למשפחת האם (ו).

השם שהיה נתנה השם הוא משום שיהודה היה בכוב בשלדה אותו, אבל ברמב"ן שם חולק עליהם וכי שאין לפירוש זה טעם וריח עי"ש, וראה בספר אוצרות ירושלים שם שכי' שאף הרמב"ן אינו חולק רק על הפירוש אבל על עצם המנהג אפשר שגם הרמב"ן סובר כן וכי"כ בלקט יושר ע' ק"ו ובשו"ת תשב"ץ סי' רצ"א שכן הוא המנהג. וראה בבבית אבות סי' ח' אות י"ד שהביא מעשה בשם ספר סדר הדורות (לא מצאתי שם אלא בסי' שם הגדולים ערך רבינו יונה) שכשנולד נכד להרמב"ן שהיה נכד גם מרבינו יונה שנפטר לא מזמן אמר אז הרמב"ן שאף שמהראוי היה לקרוא בשם חמיו משום שכל זמן רצונו אני שיקראוהו בשם זקני רבינו יונה על שם חורח השמש ובה' השמש.

א. מנהג עדות המזרח הובא בספר דברי ימי יהודי בגדאד לר' דוד שישון ע' 138 מובא בקונטרס ויקרא שמו בישראל.

ג. שרית אגרות משה יו"ד ח"ג סי' ק"א והדיין באופן שמי שצא ראשון נחלה ונדהה מילתו.

ד. שרה הארץ ח"ג סי' כ"ב מובא בעיקרי הדי"ן יו"ד סי' כ"ו סק"ו וע"ע בשו"ת בצל חכמה ח"ג סי' ק"ח אות י"ב שכתב שאף אם אינו קורא את הבן אחר אביו ממש, אלא אחר משפחת אביו יש כזה גם משום כיבוד אב.

ה. עיקרי הדי"ן הלי' כיבוד אב ואם סי' כ"ה ועי"ש דהטעם הוא משום דכיבוד אב ואם יותר גדול מהחיות לכבוד חמיו שאין הדעת סובל שכבוד חמיו יותר גדול מכבוד אביו. ויש להעיר ע"ז ממה דאיתא במדרש שוה"ט מובא בב"ח יו"ד סי' ר"מ שהיה אדם בכבוד חמיו בכבוד אביו כע"ל וגם אם אמנם לא קיי"ל כדמדרש (ע"ש בב"ח ובשו"ת סי' כ"ב) אולי נסמך עליו למנוע מחלוקת ובפרט לפמ"ש לקמן אות ו' שהוא סכנה לילד. וע"ע בעיקרי הדי"ן שם שסיים שם דפוק חזי מאי סליק בנזכר ואביוו ששמע מפרי הארץ בשם הדי"ל דנזכר נקרא על שם חמיו עמיתר ואביוו ע"ש אביו ר"ל אבי הוא פגע על הקדמת שם חמיו לאביו. וכתב הטעם משום שלפעמים אינו נתקיים קריאת הב' שמות וקורין אותו רק בשם הראשון בלבד ואז לא יזכר שם אביו אם יקדים שמו של חמיו וכי"כ בבבית אבות סי' ח' אות ל"ה ועי"ע שרית משנת הלכות ח"ז סי' רנ"ח.

ו. אוצרות ישראל שם חובא בקונטרס ויקרא שמו בישראל.

קריאת שמות אחר — מאורע — אבות — רבותיו

א. כימי קדם נהגו לתת שם לנולדים אחר מאורע שקרה להם (א), אבל בתקופה מאוחרת יותר נשתנה המנהג, ונותנים שם אחר אבותיהם או רבותיהם (ב).

אבות
מנהג ישראל לקרוא בניהם על שם משפחת אבותם (ג), שמותו כבר (א).

א. כגון אדם הראשון ע"ש שנוצר מן האדמה, חוה כל היא היתה אם כל חי, קין ע"ש קנתי איש מאת ה' וכן הלאה, וכ"ז בשמור" פ"א סי' ל"ג ויקרא את שמו גרשון דרך הצדיקים לשם שם לבניהם לענין המאורע.

ב. ב"ר פרשה ל"ו סי' ל"ז ר' יוסי אומר הראשונים ע"י שהיו מכירים את חזוניהם היו מוצאין שמן לשם המאורע אבל אנו שאין אנו מכירים את יחוסינו אנו מוצאין לשם אבותינו רשבי"ג אומר הראשונים ע"י שהיו משתמשים ברוח הקודש היו מוצאין השם לשם המאורע אבל אנו שאין אנו משתמשים ברוח הקודש אנו מוצאין לשם אבותינו א"ר יוסי בן חלפתא נביא גדול היה עבר שהוציא לשם המאורע וכו'. ובקונטרס ויקרא שמו בישראל (אופנהיימר) פ"ח סי' א' הביא בשם שרית עין יהודה סי' ר"ב ששינו המנהג הזה בימי ר' יוסי ורשבי"ג שנחלקו בטעם השינוי ועי"ש שנחלקו עליו שהמנהג התחיל להפשט בימי התנאים הראשונים ועי"ש עוד מה שהביא בשם התורה תמימה (בראשית ל"ב י"א) שבי' עוד טעם משום שאנו נעים ונדים בגלות ראו לנו לזכור השתלשלות יחוסי האבות ע"י שהאבות יקראו לבניהם בשם אבותיהם של האבות וחוסין שם עוד טעמים אחרים למנהגו דהיינו שהיו ענין של סגולה שלילי הנוגד חדייניה כל המדות הטובות שהיו באבותיו ובאמותיו המנוחים ועוד עי" קריאת השם עושה נחת רוח למתים וגורם תועלת לשמחתם ועוד שמקיים בזה מצות כבר אב ואם במותם.

ב'. ראה משנה הלכות ח"ו סי' רנ"ז שבי' בשם הגאון בעל מחנה חיים שבי' להגאון בעל דברי ירמיהו שמתחרת על שהבטיח לרבו בעל שערי תורה שיתן לאחר מבניו שם אחר רבו, שיש בו טעמים ונימוקים וסודות גדולות ליתן השם דוקא רק אחר המשפחה, וכי דלכן לא נתן ההתח"ס שם לאחר מבניו אחר רבו המובהק ר' נתן אדלר אע"פ שלא השאיר אחריו בנים. ועי' בזכר דוד מ"א סי' ס"ג שבי' חז"ל אם נולד הנער הנימול אחר מיתת אביו נהגו לקרות לו בשם אביו ונ"ל דטעמא דמילתא היא עפ"י מש"כ הא"י ונ"ל דכשדאס מת וחייב בגלגול ונוגד לו בן אחר מיתתו הוא מתגלגל באותו הבן. ועי' בספרי רבנן הקדוש מצאנו ח"ב עמ' נ"ט מכתב מהרד"ק משינוא בשם הרה"ק מבעלזא שטוב לאריכות ימים לקרוא ע"ש המשפחה של אב או אם.

ג. ראה בדערה הקדומת ובשרי חמו מערפת חתן וכלה אות ה', ובברית אבות סי' ח'.

- ד. אם קראה לו אמו שם י"א שאח"כ יכול האב לשנות השם כרצונו (א), וי"א שאין האב יכול לשנות את שמו אלא רק להוסיף עליו עוד שם (א), וי"א שאין האב יכול אפילו להוסיף לו שם (ט).
- ה. אם כל אחד מההורים בפני עצמו קרא שם מכלי לדעת אחד מהשני — שם האב עיקר (א).
- ו. צריכים זהירות יתירה לא לריב בבית הולדת אודות השם — כי אז ח"י סכנה להולד (א).
- ז. יש הנהוגים לשאול ולדרוש מפי צדיק וגדול הדור על אודות השם שיקרא לבנו או לבתו (ב).

ז. ברית אבות סי' ח' אות ל"א עפ"י הרמב"ן בפרשת וישלח עי"ש.

ח. אגרות משה יר"ד ח"ג סי' צ"ז.

ט. כה"ב בשם ס' נחלת יעקב פרשת שמות.

י. שרית פתחא וטא ארי"א ח"א סי' מ"ה. וראה בזכר דוד שגם בבת יש להקפיד שהאב יתן השם, והוא לעיל בפרק זמן קריאת השם הערה ב'.

יא. ברית אבות סי' ח' אות כ"ג בשם ס' יוסף אומץ ומגד"ע. וכ"כ בס' שמירת הנפש אות צ"ט בשם עבודת הקודש.

יב. ברית אבות שם בשם ס' חז"ק סי' י"א עי"ש שהביא מקור לזה מפי מרכבת המשנה הנדמית על המכילתא פרשת בא. ועי' בספר אבני המקום, להגד"ק משמלוי"א באבן הראשה שבי' שם וכל אשר יקרא לו האדם נפש חי' הוא שמו ופרש"י שפסוק מסקס הוא דהול"ל וכל נפש חי' אשר יקרא לו האדם הוא שמו ועי' ב' למה באמת הוא מסוס וי"ל דרמו יש בו דהנה שמענו ממון הגה"ק בעל דברי חיים זע"א שבברית מילה דיי' הוא אומר הברכות וקריאת שם התינוק ולא שאל את אביו איזה שם יתן לו רק הוא ד"ל קרא לו שם אחר שהיה עומד מעט בשתיקה בדביקות חוה היה אחד מנפלאות שראוה עין בעין אצל מרן וי"ע, א"כ מבואר מזה דהצדיק יכול להבטיח ולידע משרש נשמתו מה שמו באמת.

- ומנהג הספרדים לא להקפיד בכך, ונותנים שם אף אחרי מי שחי עדיין (ה). ומי אף אצל הספרדים מקפידים שלא לקרא אדם שם בנו בשמו. הוא אלא כשם הוריו וקנינו (ה).
- ב. אין לקרות שם אחר מי שאין מיתתו ברורה אלא יצא עליו קול שמת (ו).
- ג. אם אביו אינו מקפיד אפשר לקרוא בנו אחר שם אביו אפילו אם חי עדיין (ו).
- ד. יש שכתבו דאם יש לאב או לאם שני שמות אין קפידא לקרוא את בנש או בתם באחד משני השמות (ח).

אחת י"ד הביא בשם ספר נהג צאן וסוף שטעם המנהג הוא כדי שלא יאמרו שמצפים על מיתתו.

(ז) ראה בסי' ברית אבות סי' ח' אות י"ד ובסי' הברית עמ' שט"ז שהאריכו בזה, ועיי"ש שנקטל אצל הספרדים בירושלים לסגולה לאריכות ימים האב שיקרא בנו בחייו בשמו. והיה מקיף אבות סי' ח' אות י"ד שהביא מעשה כשנולד נכד להרמב"ן שהיה נכד גם מצדו וזנה שנפטר לא מזמן אמר אז הרמב"ן שאף שמהראוי היה לקרותו בשמו בשם משה ופנה הרי שהרמב"ן רצה לקרותו משה בחייו. וראה לעיל בסידור הקודם הערה ב' ובענין קריאת שם אביו בחייו ראה עוד בפרד"י שמות עמ' קל"ג טור א'.

(ה) ראה ברית אבות וסי' הברית שם באריכות, עפ"י החיד"א בפירושו ברית עולם על הספר חסידים סי' ח"ס והטעם הוא ע"פ מש"כ הרמב"ם בהל' ממרים פ"י ובהל' ח"ת פ"ה: דאם היה שם אביו כשם אחרים משנה שמם ראסור לקרות אחרים בשם בפני אביו, וכי' בשרע יור' סי' ר"מ ובשי' שם וע"כ כדי שלא יהיה פגיעה בכבוד האב מפני שאם ידור לאב זה עוד בנים אחרים יהיה אסור להם לקרוא את בן זה בשמו שהוא כשם אביהם. וראה עוד מ"ש בסי' מסעות וירושלים ושם מביא שהתמנים אף קוראים בשמם הם.

ז. זכר דוד מ"א פ' י"ג בשם מהר"ד מאיר ברזילי ראש הישיבה בצפת ע"ש.

ח. עפ"י מ"ש לעיל הערה ג' בשם סי' נהג צאן וסוף דכל הטעם שאין קורין משום שלא יאמרו שמצפים על מיתתו וכיון שהוא עצמו אינו מקפיד אין בכך כלום.

(ז) קונטרס ויקרא שמו בישראל פ"ה סי' א' וע"ע בשו"ת אפרקטא דעניא סי' ק"א שנשאל באחד דרע מוליה בבנים הראשונים ואשתו נתעברה ויחלום שנאמר לו דכשילד זכר יקרא שמו מרדכי על שם מרדכי בלשון ויהיה זרע של קיימא וילדה זכר ובא פשאלה כי חותנו נקרא בשם מרדכי מעניל דר במקום אחר ועדיין הוא בחיים ע"ש שהזכיר לקרוא שמו מרדכי.

- ה. מי שמת אביו וגם אחיו הגדול ועדיין אין מי שנקרא על שמם לא יקרא את שם הנולד רק על שם אביו (ה).
- רבותיו
- א. יש הנוהגים לקרוא את בנם אחר שם רבותם (ט).
- ב. יש שכתבו שאין לצרף שם רבו ושם אבותיו בקריאת שם הבן (ו).
- ג. אם רבו שהיה צריך וחסיד היה כל ימיו מדובא ביסורים יש שכתבו שנכון לזוהר שלא לקרוא בשמו (יא).

(ח) שו"ת באר משה ח"א סי' ס, סי' ג' בשם שו"ת בצל החכמה.

(ט) מנהג זה מצוינו בזמן התנאים באבות דר' נתן סוף פט"ו דאחיהגו שגירי הלל במתק שפתינו כשנולדו לו ב' בנים לאחר קראו הלל ולאחד קרא גמליאל וכן מצוינו ג"כ בשבת קל"ד ע"א תניא אי' נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים וזבאה אשה אחת וזכר והי' קורין אותו נתן והבבלי על שמי וראה זכר דוד מ"א פ' י"ב שכי' ח"ל יקרא שם לבנו בשמות הגדולים והתמנים אשר באוין כי השם גורם להצליח את הנושאן אשר ע"כ רבים נהגו לקרוא את בניהם בשם רבם שחייב אדם בכבוד רבו יותר מכבוד אביו עיי"ש שהביא מאבות דר"י ומסוגיא דשבת שם, וראה לעיל הערה (ב').

ובסי' נועם אלימלך (פרשת במדבר) כי דיש ג' מדרגות הגורמים לאדם שיהיה צדיק וכו'. ג' מחמת שהש"ת גור בבריתא עולם שיהיו כן וכך שמות ראובן וכך וכך שמות שמעון ועת כשנתגלגל איזה אדם בעולם ונתחנן לו שם בשם צדיק אחד שהיה כבר בעולם זה גורם לאיש הזה שיהיה ג"כ צדיק מחמת שנתעורר האור של הצדיק בעולם העליון הרי' בבני יששכר חדרש כסליו מאמר ד' אות קכ"א. וע"ע פאר הדור ח"ד עמ' ר' שהחז"א היה אומר דאם קוראים לילד שמו של נפטר הרי' זו טובה לנפטר ואם בשם מפרשת השבע הרי' זו טובה לילד.

(י) ראה ברית אבות סי' ח' אות ל' וכי' אדמיר מליזבאוויטש בתשובה הנרפס בקובץ יגדיל תורה ג' י. ניסן-איר תשמ"ג משום דאין מערבין בין קודש וחול ועיי"ש דאף לבית ששם אחד הוא גם לשמו של רבותיו אסור אבל בשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' רכ"ג ב' להיפך שאם היה לו אב או קרוב שלא היו שומרים תורה יש לאביו הבן לבחון בשעת קריאת השם גם אחר צדיק שנקרא בשם זה. וע"ע ברית אבות סי' ח' אות ל"ט.

יא) שו"ת אפרקטא דעניא סי' ק"א משום דשמה גרים עיי"ש שכן בשם ירמיהו ע"ש ירמיהו הנביא.

סימן ה'

שם רשעים

א. לא יקרא אדם לבנו אחר שם של רשע (א), אם לא שיש אחרים חוץ מאותו רשע שנקראים בן (ב), ומי"מ יש שמחזירים באופנים מסויימים והם: (א) אם עשה חשובה (ב) אם אינו רשע גמור (ג), כשהשם גופא אינו מורה ע"ז שהוא רשע (ה), שאין השם שמו העצם של הרשע (ו), (ה) שם רשעים המוזכרים בתורה (ז) מי שאינו רשע מתולדתו רק שנעשה רשע אח"כ (ח), אם הרשע היה אביו או קרובו (ט).

א. יומא ל"ח ע"ב מאי ושם רשעים ירקב אי"ר אליעזר רקיביות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמייהו ע"כ, ועי' ב"ר"ח שם שכי' שאין אדם נקרא בזה השם ומעליה, ובעין זה כתוב בספר חסידים אות תת"ר שתתן ולמך קצור ימים לפי ששמו כשם חנוך בנו של קין ולמך לפי ששמו כשם למך בנו של מתושאל וקין ובניו שם רשעים ירקב.

וראה במהרש"א בחידושי אגדות תענית כ"ח ע"א ד"ה הוא אומר שכי' דאסור לקרא אדם בשם רשע ועיין בקונטרס זו השמות פכ"א ס"א בשם אחרונים הסוברים שאינו רק והיות זהו מדרגת חסידות ואינו איסור ועי' בשו"ת אפרקסתא דעניא מה שהאריך בטעם מה שקורין שם אבשלום ושם טיטוס כמובא בירושלמי תרומות פ"ח ה"ג וכן יעוין בסי' שיש הדודה (בדף שלפני קונטרס תשלום יפה עינים תחת הכותרת למלאות הגליון) שרן אם זה שאין קורין אחר רשעים הוא מעיקר הדין או ממידת חסידות ועי"ש בדעתה שהביא מהמהרש"א תענית דף כ"ח עמ"א עי"ש אבל לכאורה אין הוכחה מכאן שהרבה פעמים מצינו מדרגת חסידות בלשון איסור וכמו שהאריך בזה בשדי חמד כללי הפוסקים סי' ט"ז אות י"ב ודו"ק, ובענין קריאת שם של רשעים עיין עוד בפד"י בראשית עמ' קס"ח, ובח"ב עמ' י"ב (הערות של כ"ק האדמו"ר מגור זע"א) ובשו"ת חירוש ויצהר סי' קח.

ב. שו"ת רמ"א סי' מ"א וכן משמע בתוס' יומא שם.

ג. תוס' ישנים וריטב"א יומא שם יעיי"ש דעפ"י חירוש קושית הראשונים דאין מצינו אצל צדיקים השם ישמעאל היינו משום שעשה תשובה.

ד. פסקי הותם' סוטה אות כ' הו"ד בסי' הברית ובקונטרס קריאת השם אות ג'.

ה. סי' הברית שם בשם הפני"י.

ו. מדרש אליהו מובא בסי' הברית שם ובסי' שושנים לדוד הובא בשדי חמד קונטרס הכללים מערכת ו' כלל ו'.

ז. תוס' ישנים יומא שם וחירון בזה שלכן מצינו שם ישמעאל אצל צדיקים ששם זה

ב. וכן לא יקרא אדם לבנו שם של מי שהוא בנידוי או בחרם (א).

סימן ו'

שמות של נכרים

א. אסור לקרוא שם לבנו או בתו כשמות הגויים (וכן אסור לכנות עצמו או בנו בשם של גויים) (א), ומי"מ לתרגם שמו העברי ללשון אחר יש שכחתו דמותו (ב).

הקב"ה קראו וכו' בסי' יוסף אומץ להחיד"א מובא בשו"ח שם מערכת ר' כלל מ"א. (ה) שו"ת דברי יעקב סי' ע"ט עי"ש דיש ב' טעמים למזה אין קוראין שם אחר רשעים (א) כדי לגנותם ולאבד את שמם (ב) משום דשמה קא גרים וכו' ולטעם הא' זה דוקא ברשע מעיקרא אבל צדיק מעיקרא לא אבל ראוי למנוע גם בכה"ג מטעם השני הזה רק למאן דמקפיד.

ט. משנה הלכות ח"ז סי' רנ"ג לדעת הרמב"ם וכי' שם המכל מקום בשעת קריאת השם יכוין גם לצדיק שנקרא בשם זה.

י. סי' חסידים אות תתש"כ וראה בברית אבות סי' ח' אות ל"ב שכי' דאפשר שהכוונה שמת כשהוא עדיין בנוי או בחרם מדקאמר שהוא בחרם ולא קאמר שהיה איהו זמן קצת בנדי או בחרם ואח"כ התירו לו דאומתא לקרוא בשמו אבל משהיה בחרם שלושם יום ר"ל ב' בסי' חד"א שאין לו היתר עולמית.

א. שו"ת מהר"ם שו"ק ייד קס"ט, הו"ד בדרכי תשובה סי' קע"ח ס"ק י"ד יעיי"ש הדעתם הוא משום ובחוקיותיהם לא תלכו ואסור מדאורייתא ועי' בסי' שמע ישראל ח"ב אות י"ד שהביא בשם ספד"ק שכי' להודיע מלקרא הבנים בשמות הנכרים מן נפש חיה הוא שמו והשם הק' הוא ממש הנשמה של האדם כידוע ועי' שקורין אותן בשמות הגויים ממשיכים עליהם חיות מסטרא אחרא, וראה בשו"ת עין יהודה סי' י"ב מה שכי' ללמד זכות על אלו שכינו את עצמם ואת בנם בשם לועז. ועי' בשו"ת מהרש"ם חו"ד סי' קצ"ט הדתי לאלו האנוסים שבאו מפורטוגל והיו להם שמות בשמות האומות ואחר שבאו לבקש את ה' ואת חרות שנו שמם לשמות בני ישראל ויש להם צורך לכתוב ממקום אשר יושבים ביהדותם אל מקום שהיה להם שמות בשמות האומות דכילום לכתוב ולשנות שמם כשמות שהיו להם ביותם ואינו אלא מדרגת חסידות למנוע עצמם מזה.

ומספרים בשמו של המהר"ם שו"ק שהיה בזמן שגורו על היהודים שחייבים לקבל שמות אחרות (ז"א שם משפחה) ואביו החליט לקחת על עצמו השם שו"ק שהוא ר"ת שם ישראל קודש למען ידעו ורעו חרע ורעו עד עולם שרק בגלל גזירה לקח עי"ע שם משפחה.

ב. שו"ת צפנת פענח סי' רע"ה.

שם אחר מי שמת בצעירותו

א. נהגים שאין קורין שם אחר מי שמת בקיצור ימים (א) וי"א דאם הוא צדיק קורין אחריו אף אם מת בצעירותו (ב), יש הנהגים דאחר אב ואם קורין אף שמתו בצעירותם (ג).

ב. יש שכתבו דהקפידא לא לקרות אחר צעיר ימים הוא דוקא אם נהרג אבל אם מת על מטתו קורין אחריו, אמנם אם מת כדרכו בלא בנים אין קורין בכל אופן (ד).

ג. לענין קריאת שם אחר האנשים הצעירים שהומתו על קדוה"ש בשו"ת אירופה יש שכתבו דאין להקפיד (ה), ויש שכתבו דטוב להוסיף עוד שם

(א) ים של שלמה מס גיטין פ"ד סי' ל"א וע"ע בכ"ש הל' גיטין שמות אנשים י' ובפתחי תשובה סי' קט"ז סק"י בשם שו"ת אדני פז, משום דהוה ריע מוליה וע"ע בבבית אבות שם בשם שו"ת נהר אפרסמון חיד"ד סי' ע' ובשו"ת שאלת יצחק סי' קס"ג.

(ב) אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קכ"ב. וראה בשו"ת אפרקטא דענא סי' ק"א שבי' דטוב להוסיף שם. ראה בסי' חסידים (מועקת בדנהגות החינוך פרק ט') דאל יאמר אדם אקרא לאבי או לדבי שם והוא יודע שקראו אחרים וכשלו וכו'.

(ג) כן מקובל בהרבה קהלות.

(ד) שו"ת אגרות משה שם משום דרק כשנהרג או הוי ריע מוליה אבל השנים שקצב לו הקב"ה לאדם אינה קללה ח"ו, ואם מת בלא בנים י"ל שהוא מצד שחטאו וא"כ זה הוי העונש שלהם והוי ריע מוליה. תיע"ש דאם אשמו מקפדת אין לו לבטל דעתה מאחר דמי"מ יש מקום להקפיד.

(ה) שו"ת שאלת יצחק סי' קס"ג וקס"ד דרק כשמתו בדרך הטבע אבל כענין שנעשה באחב"י שהיה מכת חרב על פני תבל ר"ל פשיטא שאין לחלות שמול שלהם גרם מיתתם וע"כ אין שום חשש לקרוא בשמותם ואדרבה יש לישא את שמם לזכר עולם והוסיף דמי"מ טוב יותר להוסיף עוד שם. ומי"מ הרבה צדיקים לא הקפידו ע"ז ומאן דלא קפיד לא קפידין.

שם אחר מי שרוע מזליה

א. י"א שאין לקרות שם אחר מי שהיה ריע מזליה, אלא ישנה שמו קצת או יוסיף עוד שם (א), אבל אחר אלו שמות בשווא אין שום קפידא לקרות אחריהם אף ששופם היה מר. ומי"מ אם רוצה יכול להוסיף עוד שם (ב).

שמות שקודם אברהם אבינו

א. יש שכתבו שאין לתת שם לבנו בשמות הדורות שלפני אברהם אבינו כגון נח שם וכדו' אלא מאברהם אבינו ואילך (א), ויש אומרים שאין להקפיד ע"ז (ב), ומי"מ לקרות שם נח וכדו' לא על שם נח המוכרך בתורה, אלא מחמת טעם אחר מותר (ג).

(א) יש"ש מס' גיטין פ"ד סי' ל"א ובכ"ש הל' גיטין שמות אנשים י' דלכן אין קורין ישעיהו אלא ישעיהו ועי' בשו"ת חת"ס אע"ז ח"ב סי' כ"ה שבי' דנ"ל דאין קורין אחר מי שלא היה סופו טוב ויש לקרות עקיבה בה"א בסוף ולא באל"ף אע"ז דכל ר"ע בש"ס באל"ף לבסוף מי"מ מפני ששרקו בשרו במסרקות של ברזל אין קורין אחריו ועי' שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קכ"ב ולא ראינו נוהגים כן.

(ב) שו"ת שאלת יצחק סי' קס"ג וקס"ד משום דהיינו רק כשמתו דרך הטבע אבל כענין מה שנעשה לאחב"י שהיה מכת חרב ע"פ תבל ר"ל פשיטא שאין לחלות שמול שלהם גרם מיתתם וע"ז אין שום חשש ליקרא בשמות שלהם ואדרבא יש לישא את שמם לזכר עולם. והוסיף דמי"מ טוב יותר להוסיף עוד שם וראה בסמ"ק הקודם סק"ה.

(א) שו"ת מבי"ט ח"א סי' רע"ז תיע"ש שבי' דנ"ל משרות הדין שאין להעלות שם אלא מאברהם ואילך עקב אשר שמע אברהם בקולו ולבנו לא קם כמותו ולא יקרא לכחלילה שם אדם ולא נח דהנודר מבני נח מותר בישראל כמו ששינו בנדרים אפילו שם ועבר דלא מסקינן שם אלא בשם מי ששמר את התורה כולה והתקרא בשם נפתח וכו' וצא בו מאשר קדמו לאברהם אינו בכלל מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח לו וצוה גדול בשם טוב ותפטר בשם טוב עכ"ל.

(ב) ראה כנה"ג יו"ד סי' רס"ה אות ח' שתמה על דברי המבי"ט שהרי מעיני בגמ' ר' במימין דר' יפת חז"י שאב"ז של ר' יפת פרץ גדר חכמים חכה לכן גדול בתורה וכו' בפתחי תשובה יו"ד שם סק"י בשם שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ל"ה ומהר"כ י"ש שם.

שמות שוים לשני בנינים

- א. אין לקרוא לשני בניני באותו השם, ואפילו כשהראשון מת כבר (א), וכן אם לאחר מדם שני שמות אל יקרא את אחיו באחד מן השמות האלה, וכן אם קרא את האחר מבניו בשם אחד אל יקרא את אחיו בשם זה בצירוף עוד שם (ב), וי"א דאסור אף אם הבן השני נולד לו מאשה אחרת (ג).
ב. וכן אין לקרוא לבן ובת בשם אחד, כגון שם שמחה (ג').
ג. אם יש שינוי קצת בין שני השמות או ששם האחד תרגומו של שם האחר אין להקפיד (ד).

וע"ע בזה בשו"ת זרע יעקב סי' ל"ה שהביא מבעל ברכי" שחלק על המבי"ט והוסיף שם דאף ראובן קרא לבנו בשם חנוך אף שהיה שם חנוך קודם אברהם ע"ה. וע"ע זכר דוד מ"א פ' שבי' לדרוש לשבח כמה גדולי ישראל שנקראו בשמותם על שמות האנשים שקודם א"א דהם סמכו עצמם על רשב"ג דאיתא בבב"ד פל"ג ע"ה פולעבר ילד שני בנינים וגו' דהראשונים שהיו משתמשים ברחק הקדוש היו מוצאין שמם ע"ש המאורע אבל אנו שאין אנו משתמשים ברחק הקדוש אנו מוצאים ע"ש אבותינו. עיי"ש. וראה פוד"י א' עמ' קס"ח ושו"ת תורה ויציאה סי' קח.

ג. בריית אבות סי' ח' אות כ"ד בפירוש דברי המבי"ט.

א. פ"ת יריד סי' קט"ז סק"ז בשם שו"ת ארני פו סי' כ"ה וסי' ל"ד בהשמטה, וע"ש שבי' דהטעם משום דיש לחוש משום עין הרע, ובאם מת האחד אין לקרות לשני בשם זה משום ריע מולא. וע"ע מנחת פהים סי' קט"ז שפסק דנכון לקרוא בשם אחיו והוסיף לו שם אחר ושם אחיו המת יהיה באחרונה וכ"כ הגר"א בעליות אלוהו הובא ג"כ במעשה רב אות נ"א שהי' סגולה לקיום בניו. וראה בשו"ת דברי מלכאל ח"ג סי' ע"ה מה שהאריך, וראה גם בפרס יוסף בראשית עמ' מ"א טור ב', ובח"ב עמ' קלו טור ב'.

ב. שו"ת שערי דעה ח"ב סי' ק"ס בסוף התשובה, וראה ביקרא שמו בישראל (אפנהימור) פ"ד סי' ג'.

ג. שו"ת ציץ אליעזר חלק י"א סי' נ"ו, וע"ע בשו"ת בית אבי יריד סי' פ' שכחב דהעולם נהגין שלא לקרוא.

ג'. ראה שו"ת דברי מלכאל שם.

ד. שו"ת הירדב"ז סי' נ"ה, וע"ע בשו"ת ישכיל עבדי ארי"ח סי' כ' בשם שו"ת יפה ללב דאם אחד שמו אליה בלא וא"י ואחד שמו אליהו עם וא"י או שאחד שמו גרשום ואחד שמו

ד. ויש חולקים על כל זה וסוברים דיכול לקרוא שני בנינים בשם אחד בן מת אחד או ששניהם חיים (ה).

סימן י"א

קריאת שם לזכר אחר נקבה ולהיפך

- א. מקובל לקרוא שם לזכר אחר נקבה (א), או לנקבה אחר הזכר (ב), כגון דן אחר אשה ששמה דינה וכן להיפך דינה אחר דן. יש שכתבו דדוקא זכר אחר נקבה קורין אבל נקבה אחר זכר אין לקרות (ג), אבל יש שחלקו וכתבו דאין לשנות כלל לא מזכר לנקבה ולא מנקבה לזכר (ד).
ב. אם נטן שם לבנו ברוך אחר אמו שהיתה נקראת ברכה, ואח"כ נולדה לו בת ורצונו כעת לקרוא לה שמה המקורי של אמו וכן להיפך מזכר לנקבה כגון ששם אביו היה ברוך וקרא לבתו ברכה ועכשיו נולד לו בן ורצה לקרותו ברוך יש להדר שלא לקרוא (ה).

גרשון אין שום חשש בזה, וע"ע ביקרא שמו בישראל שם מה שהביא בשם ר' דלל פוסק בירחון הפוסק חוברת ע"ח סי' תתקצ"ב ומשו"ת ציץ אליעזר שם.
ה. שו"ת רמ"ן הרי"ד בדרכי תשובה יריד סי' קט"ז ס"ק מ"ח ושו"ת שואל ומשיב תנינא ח"ג סי' ט"ז, ועיין בס' תורת נחנאל וז"ל סי' כ' שכן במי שנולד לו בן והחליט בדעתו לחתום מסוים והוליד מת לפני המלה אם מותר לו לחת לבנו השני שנולד לו אח"כ את השם ההוא.

א. סי' חותם קודש סי' י"ב אות י"ג. הרי"ד ג"כ בשו"ת יד אפרים סי' ל"ב וראה בריית אבות סי' ח' אות כ"ט שבי' דהוא מנהג טוב ושפיר דמי וכ"כ בס' כה"ב דאם מתה האם תיכף אחר הלידה קורין לבן בשם אמו אם הוא שם השווה לאיש ואשה כגון מברכה לברך וכדו'.

ב. שו"ת המאור ח"א עמ' קל"ד וכ"ה בירחון נועם כרך ח' עמ' רצ"ב.

ג. בריית אבות שם דהטעם הוא עפ"י מ"ש המקובלים משום דמשום זכר לנקבה הוי ח"י וירדה לנשמת הוזהר, ובס' דברים ערבים ח"ב דף ק"ט כתב על אשה שהיה שמה חיה בחילוף חיים ואמר שלא הוי לא זכר ולא נקבה ולא תוליד רק אם יוספו לה עוד שם. וראה בשו"ת דברי מלכאל ח"ג סי' ע"ה שכחב: ובלא"ה אני תמה במה שנהגו לקרוא לנקבות בשמות הנקראים בהם זכרים ואין ראוי לעשות כן וכי'.

ד. שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' מ"ט וחלק י"א סי' נ"ו וע"ע בשו"ת חת"ס אע"י ח"ב סי' ל"ח משי"ב בשם שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' פ"ח.

סימן י"ב צרוף שם אחר שני בני-אדם

א. יש אומרים שאין לצרוף שני שמות משני בני אדם (א), ומ"מ אם נתן שם לבנו אחר שני בני אדם נכון שיקראו לו בהשגה השמות (א).

סימן י"ג שם אחר הגוסס או אחר מי שמת אחר הולד (א), אבל בתנאי שהמת נקבר כבר (א).

א. קורין שם אחר מי שמת אחר לידת הולד (א), אבל בתנאי שהמת נקבר כבר (א).
ב. ואם הוא גוסס עדיין, אין לעכב את המילה עד שימות כדי שיוכל לקרוא בשמו אלא יעשה המילה מיד (א).

ה. שרית צין אליעזר ח"א שם, אבל בשרית ישכל עבדי ארי"ח סי' כ' כתב דאין להקפיד ע"ז כלל.

א. בריית אבות סי' ח' אות ל"ט ע"ש שהסיק דאפשר דרק לצרוף ב' שמות אחד של אדם פשוט ואחר של צדיק אסור אבל שני שמות של שני אנשים פשוטים או של שני צדיקים מותר וע"ע בספר פאר הדור ח"ד עמ' ר' שהחזיק"א היה אומר שאם קוראים לילד שני שמות המצורפין משני בני אדם הרי זה שם חדש לחלוטין, וע"ש בהערות שצ"ן לס' קהלת יצחק פ' בלק.
ב. קונטרס זיו השמות פ"ח אות ח' דכן משמע בעיקר הדי"ט זי"ד סי' כ"ז אות ז'.

א. שרית-תשרת ש"י מהדרי"ק סי' ה' עפ"י הוזהר וע"ע שם בס' חר"ל, וכ"ה בשרית משנה הלכות ח"ד סי' קנ"ב, ועי"ן בשרית מנחת אלעזר ח"ד סי' כ"ז שהאריך בזה.

ב. שרית תשרת ש"י הדי"ד בסי' משמרת שלום אות ש' סמ"ג ומקורו מזה"ק והרמב"ם, וראה שרית מנחת אלעזר ח"ד סי' כ"ז מה שהשגו עליו ושרית משנה הלכות שם וע"ע בשרית שאילת יצחק סי' קנ"ד שהאריך בזה.

ג. בית ישראל (מאטרסדורף) מהדרי"ק עמ' י' ומהדרי"ק ח"א עמ' ע"ח שהיה מעשה בר' שלמה קלוגר דכשבו לבראד נתכבד בסנדקאות ואבי הילד היה גוסס ואמר לו אנשי בראד שבמקרה כזה נהגין להמתין ולקרא את הילד על שם אביו, אולם הגרש"ק צוה לזרז הכנסתו של החינוך בביתו של א"א ומיד הוטב לאביו ונתרפא.

סימן י"ד קריאת שני שמות

מי שרצוה ליתן לבנו או לבתו שני שמות הדרשות בידו אף שלא מצינו בשום מקום במקרא ובש"ס מי שנקרא בשני שמות (א).

א. עי"ן שרית נוב"י מהדרי"ק ארי"ח סי' קי"ג שכ' זי"ל ואני לחלשתי וכתבתי אינני זוכר בשום מקום בש"ס שום תנא או אמורא שהיה נזכר בשני שמות ושניהם שם העצם וחל"ת אבא שאול ואבא יוסי וגם זה אינו שני שמות כי אבא ליעתו אינו שם העצם רק שם התואר לשון חשיבות עי"ש, וכ"כ בשרית חתם סופר אע"פ ח"ב סי' י"ח דלפנים לא היו נוהגים לקרות בשני שמות בבת אחת כי הדרשים מקרב באו ואפילו יעקב אע"פ לא מצינו שנקרא יעקב ישראל בפ"א ולא מצינו בכל השמות שבתנ"ך וש"ס והפוסקים שיקראו א' בב"א ב' שמות ביחד עי"ש, וראה בשרית משנה הלכות ח"ד סי' רנ"ד שכ' דבאחרונים מצינו אצל החת"ס שקרא לבנו הכת"ס ג' שמות אברהם שמואל בנימין עי"ש מ"ש בשם הגאון ממונקאטש.

וע"ע בזכר דוד מ"א פ' פ"ו שכ' זי"ל דע שריבוי השמות אשר יקראו ה' בפי אבי הבן מורה על ריבוי כוחות נפשיים ממורגות הנשמות כמו שכ' הרב לב אריה בפרשת ויגש שכן קבל מרבותיו ולכן אין ללעוג במי שמשים לבנו ב' או ג' שמות כאחד כי לא דבר רק הוא.

ובסי' שבעים תמרים (על צוואת ריה"ח) סוף סי' כ"ז שהוכיח מהש"ס דגם בזמניהם היו נוהגים ב' שמות ועי"ש בהשגחה בסוף הספר (דף 166) שהאריך בזה והשיג על דברי החת"ס הנ"ל, ועי"ע גם של שלמה גיטין פ"ד סי' כ' באחד שהיה שם אבא מאיר ושם חמיו אורי, והיה מחלוקת כיצד יקראו הילד ולשם שלום קראוהו שניאור כלומר שני אורי (מאיר-אורי) עכ"ל, (ועמ"ש"כ ע"ז החד"א" בשם הגדולים אות ש' בקונטרס אחרון, הלאורה מוכח מזה דבזמנם לא נתנו ב' שמות דאלי"כ היו יכולים לחת לו ב' השמות מאיר ואורי, אך אפשר דאין זה ראייה מוכרחת דאולי באמת נהגו לחת ב' שמות אף לא נתנו ב' שמות אחר שני בני אדם או שהמחלוקת ביניהם היתה גם שם מי יהיה קורם.

מי שאין בניו מתקיימים

- א. מי שאין בניו מתקיימים, יש שכתבו שיקרא לבנו שילד לו בן ציון^(א), ויש שכתבו שיקרא לו בשם שיש בו שיתוף שמו של השרית כגון שמואל, רפאל, מיכאל, ישראל, ירמיהו, אליהו, ישעיהו וכיוצא^(ב). ויש שכתבו, שעד שיגדל, יקראו לו אלתר או אלטע לנקבה, ובשיגדלו יקראו להם שם^(ג).
- ב. מי שבניו נולדים במחלות יש שכתבו שיתן לבניו שילדו לו שמות של חיות כגון צבי, אריה וכדו'^(ד).

- א. חז"א בסי' שם הגדולים אות ב' קונטרס אחרון סק"א בשם ירושלמי הרי"ד בבית אבות סי' ח' אות כ"ה.
- ב. ברית אבות שם אות כ"ז בשם יוסף אומץ להחיד"א בחל' גדול בגנים.
- ג. ברית אבות שם אות כ"ח בשם סה"ק וזהו דף פ' רש"י בראשית דף ר"ג ובשם הד"צ כעל אור עינים ח"א אות ש' ערך שמות בני ישראל כתב שיש לה שורש בלשית פ'רשת בראשית בפרשת ויחי למך ע"ש עיי"ש שהיא סגולה נפלאה.
- ד. ברית אבות שם אות כ"ט בשם החיד"א בשם הגדולים ויע"ע בוכר דף מ"א פ"ג כתב שמצא כתוב דמי שאין בניו מתקיימין שיקרא אותן בשם איזה חיה והוא ברוך ומנוסה.

טעות בקריאת השם

- א. אם קרא אדם שם לבנו או לבתו בשם ואח"כ נודע לו שהוא שם של אחר ממשפחתו שמקפיד ע"ז או שקרא כבר שם זה לאחר מבניו, יכול לעקור שם הראשון לגמרי ולתת לו שם אחר^(א), ואם אין מקפידים ע"ז יוסף לו שם אחר^(ב), ויש שכתבו שאין להוסיף כלל עוד שם^(ג).
- ב. אם טעה האב בשם שרצה לקרותו בשעת הברכה "אשר קידש" או כשעלה לתורה, אין לשנות שמו אלא ישאר בשם זה^(ד), אם הטעות נעשתה ע"י המכרך או ע"י מי שאומר ה"מי שברך" אין לחוש בכך ונקרא בשם שאמר לו אבי הבן^(ה).

- א. ברית אבות סי' ח' אות כ"א בשם שרית בית נפתלי סי' ט"ג וע"ע בדרכי תשובה סי' קט"ז אות מ"ה.
- ב. ברית אבות שם בשם שרית יד אליעזר.
- ג. תשובות וביאורים לאדמו"ר מליובאוויטש שליט"א הובא בקונטרס זיו השמות פ"י.
- ד. ברית אבות שם ובשרית מבשר טוב סי' ע"ט.
- ה. סי' הברית בשם שרית מהר"ם בריסק ח"ב סי' יז.

- א. י"א שאין לאדם לקרוא לשלושת בניו בשם אברהם יצחק ויעקב (א), והעולם אין מקפידין ע"ז (ב).
- ב. י"א שלא יקראו בנם בשם יהודה או שמואל, אבל לא ראינו נוהגים כן (ג).
- ג. אם רוצה יכול לקרוא לבתו או בנו שם כשם אחד מכ"ב האותיות כגון אל"ף ב"ת, ובן אפשר לקרוא באחת מאותיות שם הוי"ה כגון יו"ד או וא"י או ה"ה (ד).

- (א) חכמת הנפש הו"ד בברית אבות שם אות י"ז, עיי"ש שכתב דאפשר דדקא אם הם רצופים זה אחר זה או יש קפידה, אבל אם יש הפסק בשם אחר ביניהם אין להקפיד.
- (ב) ברית אבות שם ועיי"ש שכ' דאפשר שהמחבר הנ"ל כתב זאת רק לזרעו או לזרעו.
- (ג) צוואת ר"י החסיד הו"ד בברית אבות שם אות י"ב ועיי"ש שהביא בשם היעב"ץ שכ' דרכים תמהים ע"ז, וכי כשכנ"ג דאולי צוואה זאת היא פרטית על זרע החסיד דיל מפני סיבה ידועה לו, ואנו כתבתי ע"ז הנ"ל ברור מפני ששמו של בעל הצוואה היה יחידה ושם אביו שמואל הו"ה ירא שלא יתקיימו הנקראים על שמו עיי"ש בברית אבות משי"כ ע"ד בזה, וכי"כ ג"כ בשו"ת שם אריה יו"ד סי' כ"ז הובא בהגהות מהרש"ם על צוואת ריב"ז, ובדרכי"ת סי' קט"ז סי"ק מ"ז ועיי"ש שו"ת בית שערם יו"ד סי' קצ"ז שכ' דאפילו לזרעו רק לזרעו חתן או אולי רק לג' דורות.

- (ד) שו"ת תורה לשמה סי' ח"ב ועיי"ש שהביא ממשנה ראבות בן הא הא אומר לפום צערא אגרא הרי שקראו שם אחר אותיות וכן מציינו בתענית דף כ"ב ע"ב בחכם אחד ששמו יו"ד, וכמ"ש רש"י שם יש להעזר מתוסי' הגיגה דף ט' ע"ב ד"ה בר די הוי, שכ' שם שהיה גר ולכן קראו לו בן די הו' דהיינו רמו שהוא בן אברהם ושמה שהקב"ה הוסיף להם הא בשמם וכן בגבולה גמי עולה ה' עיי"ש עכ"פ מוכח דלא נתן ע"ש אחד מהאחריות אלא מטעם אחר לגמרי.

יש לציין בדרך אגב שבספר יחוסין איתא דבן גו דגא בעצמו היה נקרא גי"צ בן הא הא, אבל מהרמב"ם בהקדמתו לזרעים מנאם לשתיים וכן משמע במדרש שמואל ספ"ה ראבות שהביא בשם הרשב"ם ששמע מדר"י בן הרא"ש שגרים היו וכן מובא בסדר הדורות מחוסי' הנ"ל ועיי"ש בית וועד לחכמים (מכעמ"ח"ס מלוא הדורעים) ערך בר די הו' דר"ק.

ועמ"ש ראייה מתענית שם יש להעזר דהרי"ף והרא"ש והמהרש"א שם אינם גורסים בכלל השם יו"ד כמיי"כ יש לציין שבסדר הדורות ערך יו"ד הביא מפרש"י הנ"ל וכתב ע"ז

בן פנויה או ממזר

- א. פנויה שילדה בן, קורין לו זונדל או איסר (א).
- ב. נולד ממזר קורין לו כידור (ג), ואם הוא ספק ממזר אין קורין לו כידור אלא זונדל או איסר (ג), וי"א שיקראו לו ע"ש הדורות שקודם אברהם אבינו (ה).

(א) כוה"ב סי' רס"ה בנחל כרית סוס"ק כ"ח ח"ל שמעתי שבכד"ג ואפילו בפנויה שילדה דהוי בן זונדל יקראו שמו זונדל בלא שם הקודש כי הוא לשון חטא בלשון לעז או יקראו איסר להיכר שנעשה באיסור וכי"ה בברית אבות סי' ה' אות ל"ג ובזכר הברית סי' כ"ד אות י"ז.

(ב) ט"ז סי' רס"ה סק"ח בשם המהר"ל ע"ש הפסוק כי דור תהפוכות.

(ג) כוה"ב שם, ובטעם הדבר כי שם בשם סי' שער דעה משום דכין דספק ממזר אסור בממזרות ואם יקראו לו כידור יחזיקו אותו לממזר וראו משא ממזרות, ובכוה"ב שם כי טעם אחר משום דהוה מכנה שם לחבירו.

(ד) אות ברית חובא בכוה"ב שם, והיינו משום דלא שכיח לקרוא בשמם יהיה היכר קצת.

ד. אשה שמת בעלה ונשאה לאיש אחר, וילדה בן, והאשה רוצה לקרוא לבנה אחר שם בעלה הראשון והבעל השני מקפיד ע"ז, אין לה לקרות בשם בעלה הראשון ^(ה).

ה. יש שפקפקו על אלו שקורין את שם בניהם שלום, מכיון שהוא שמו של הקב"ה אבל לא מצינו שיקפידו ע"ז ונהגים לקרוא בשם זה ^(ו). וכן קורין אחר שמות המלאכים שהורגלו בזה כגון רפאל גבריאל מיכאל אבל שם אוריאל יש שהקפידו שלא לקרוא ^(ז).

ו. יש שנכתבו שאין לקרות שם אחר הגרים כגון יתרו או אונקלוס ^(ח).

ואולי קטן היה ולכן קראו לו יו"ד שהוא אות קטן דלא קראו לו אחר אות יו"ד.

ה. ראה בקונטרס זו השמות פרק ט' בשם שרת עשה לך רב ח"א סי' מ"ה.

ו. זכר דוד מ"א פ' פ"ב עפ"י שם בספרי (לא מצאתי בספרי אלא במד"ר י"א י"ח) גדול השלום ששמו של הקב"ה קרוי שלום ומצונו להרמ"א ביו"ד סי' רע"ז ריש נהדרים דאפילו במילת שלום שלא לגמור כתיבתו אלא לכתוב של"ו וכן איתא בתוס' פ"ק דטוטה דף י' ע"א דס"ל דשם שלום הוא משמות שאינם נחזקים עמ"ש שהסיק דליכא חשש כלל וכמו שנהגו אבות אבותינו וכמה גדולי ישראל שנקראו בשם שלום והביא שם סמך לזה דאף הקב"ה בעצמו השאל שם זה לבני אדם כדאיתא בסנהדרין צ"ד ע"א אמר הקב"ה ובא חוקיה ובר' וקרא שמו פלא יתען אל גבור אבי ער שר שלום ובר' הרי שחוקיו קראו הקב"ה שלום.

ז. זכר דוד שם והביא סמך לזה מהמדרש דב"ר פ' מ"ח ס"ט ריש לקיש אמר שמות המלאכים עלו מבבל מיכאל רפאל וגבריאל ועיי"ש דמאז למדנו להשתמש בשמותם, ועיי"ש שהביא ריש מערערים ואומרים דאין ליתן שם אוריאל שהרי מלאך זה הוא אשר נראה למנוח ולא רצה לגלותו, ועיי"ש שהביא בשם ר' חיים ויטל שגם הוא סובר דאין לחוש לשם אוריאל אף שלא נזכר בכתובים.

ועיי"ש עוד שבי' בעיקר הטעם שאין קורין אחר שמות המלאכים כפי ששמע מרבו דכשחקב"ה ברא המלאכים והממששים צוה אותם דבישראו אותם וישיבועו אותם שיבואו ולכן בזמן שאדם מזכיר אותם חושבים שקוראים אותם ובאים כששומעים שגם וכשבאים ורואים שקראו אותם לבטלה יבא או נזק למזכיר את שמם ובר' ומסיק שם וא"י מאי שנא גבריאל מיכאל ורפאל ואוריאל אפשר דכיון שאלו המלאכים רפאל מיכאל גבריאל ואוריאל כבר נתגשמו וידדו לארץ בזמנים ידועים לצורך הבריות ובפרט לישראל עיי"ש הותרו שמותם אצלנו לא כן שאר המלאכים המשרתים פני מלך המלכים הקב"ה.

ח. זכר דוד מ"א פ' צ"א.

סימן י"ט מילה וקריאת שם לנפלים

א. תינוק שמת קודם שכלו אותו, בין שלא הגיע עדין להיות בן ח' ובין כשהגיע לבן ח' אלא שלא נימול בחיים מחמת איזה סיבה ^(א), מלין אותו על קברו ^(ב). בצור או בקנה ^(ג), ואין מברכין על המילה ^(ד), וקורין לו שם שירחמנו מן השמים, ויחיה בתחיית המתים ^(ה).

א. ש"ך יו"ד רס"ג סק"ז.

ב. שר"ע שם סעיף ה', עפ"י הטור שם בשם גאון, ועיי' בב"י שהביא בשם הכלבו והטעם הוא כדי להסיר חרפתו שלא יקבר בערלתו כי חרפה הוא אבל רוב המפורשים נהנו הטעם עפ"י המדרש דמי שמהול אינו יורד לגיהנום דמהניא ליה להצילו מאש של גיהנום, ועיי"ש בב"י ובהגהות מימוניות פ"א דמילה, שבי' דמה שנזהגים להסיר ערלת הנפלים בצור ובאבן הוא משום תקנת פושעים ראמוהין בב"י א"ר לוי לעתיד לבא אברהם יושב על פתח גיהנום ואינו מניח אדם מהול מישראל להכנס לתוכה ואותם שחטאו יותר מראי מזה עושה להם מעביר את הערלה מע"ג תינוקות שמתו עד שלא מלי ונתנה להם ומוריד לגיהנום, ועיי' באר"י הל' מילה סי' ק"ד שבי' דאדרבה מכאן ראה שאין מלין את התינוקות שמתו קודם המילה דאי מחתכין ליה מהיב מעביר, אבל בזכרון ברית הראשונים לר"י הגורח עמ' 92 כתב ג"כ כהא"י דמהדמ"ר משמע דאין מהללין שהרי אמרו שמעבירין את הערלה מקטנים שמתו ומהיבן יקח ומסיק שם אומא דאי בעית אומא צריך שיתן הערלה ביד הקטן והמלאך נוטל מיד ואי בעית אומא עור הפרעה שנשאר לו עדין אותו עור שני נוטל ונותן לאותן שחללו ברייתו.

ו. ראה בכזה"ב באות ברית אות י"ז שכתב דאין עושין לו פריעה, ועיי' באות שלום שם אות ו' שהאריך בזה והביא סמך לזה מהר"י הגורח הנ"ל. וראה בשו"ת חידוש ויעדך סי' קנ"ה מה שהאריך והביא בענינים אלו.

א. שר"ע שם ועיי' בכזה"ב כנחל הברית אות י"ז שהאריך בטעם מה שלוקחין צורו או קנה ולא סכין, וראה בשולחן גבוה יו"ד שם שבי' דאורחא דמילתא נקט שבבית הקברות לא נמצא סכין אבל אם יש סכין מלין בסכין.

ז. שר"ע שם ועיי' בשו"ח מערכת ברכות ס' א' אות י"ד שבי' דהוא משום שאינו אלא מנהג וג"כ דמילה זו היא בלא פריעה ראה לעיל הערה ב' בשם הקב"ה.

ה. שר"ע שם עפ"י הרא"ש סוף פ"ג דמוע"ק סי' פ"ח וי"ל לרב נחשון יטקא דאיתחילוד

- ב. יש שכתבו דאף אם היה ודאי נפל, כגון שלא כלול חרשיו, נהגין כן (א) וד"ה אם נולד מת או אפילו יצא מן האשה אחר שמתה כבר (א).
- ג. תינן שנוכל מהול ומת קודם שהטיפו ממנו דם ברית אין צריך להסיק ממנו דם, רק קורין לו שם (ח).
- ד. מילה זו מלין אף בלילה (ט) וכן ע"י נשים או עכ"ם (א) וי"א דאינו נימול ע"י עכ"ם (יא).
- ה. וד"ה בחינות שמתה סמוך ללידתה או אחר לידתה קודם שנתנו לה שם נותנים לה שם קודם שקוברין אותה (יב).
- הוה בר תרין או בר ג' יומי וכו', דמהלל ליה על קברו ומסקי ליה שמא דבר מרחמין מן שמאי והוי חתיית המתים הוי ידיעה בינעקא ומבחיין ליה לאבה וכו' בשלטי הגבורים ובשאר ראשונים בשם ר' נחשון גאון, ועי' בקרבן נתנאל שם סקי' שביאר דברי הרא"ש דע"י קריאת השם ידע אביו שהיה לו ילד ששמו כך וכך וגם הבן מכיר ע"י את אביו שמתחיים אליו.
- ז. ס' הברית סי' רס"ג אות מ' שכן משמע בהגהות מימוניות פ"א מהל' מילה ובבבארא שם סקי' אבל דעת רבינו גרשום מובא בס' זכרון ברית לראשונים לר"י הגהות עמ' 92 כתב לחלק בין כלל לו חרשיו ללא כלל לו חרשיו דנפלים גמורים שלא הגיעו לכלל ס' חדשים ולא היה להם סימנים לגמרי אין חותכין ערלתן והקב"ה שולח מלאך ומעבירין ערלתו ממנו ונותן לאותן שחטאו יותר מראי ומורידין לגיהנום ראיה לעיל הערה ב'.
- ח. טוב"י יר"ד סי' קס"ד הו"ד בפ"ת יר"ד סי' רס"ג סקי' וי"א בשו"ת השיב משה ארי"ח סי' י"ג ועי' בשו"ת מערכת אבילות סי' קמ"א עמ' 1412 שכי' בענין מעוברת שמתה שהמנהג בכמה קהילות שגורמים עליה שתמליט הילד ואם לא המליטה יש לחוש שהיא משום שחוששת שמא לא יקראו שם לילד ויש קפידא בזה לכן ילכו אצלה ג' אנשים כשרים בחורח בי"ד ויאמרו לה וכו' ואולי מפני שחוששת שמא לא יקראו שם להולד ע"כ אנו בי"ד מבטחים אותן שיקראו לו שם וכו' ועי' קריאת שם יוכה לעמוד בהל"ה עמך וכו' עי"ש.
- ח. כוה"ב שם.
- ט. כוה"ב שם באות ברית אות ט"ז וכי' שם דאין מלינים מת כדי למולו כיום שאינו אלא מנהג, ובזכר דוד כתב שלא למולו בלילה.
- י. כן משמע מהא"י שם ועי' בחת"ס ארי"ח סי' קמ"ד.
- יא. ערוה"ש שם משום דגנאי הוא לו.
- יב. שד"ח שם סי' ר"ב.

- י. גדול שלא נימול במזיד ומת, י"א שמלין אותו על קברו (יג) ויש שפקפקו בזה (יד).
- ז. אם קברו אותו ולא נתנו לו שם, אין פותחים את הקבר למולו אלא נותנים לו שם אף אחר שקברוהו (ט) ויש שכתבו שפותחין את הקבר ומציצין אותו ומלין אותו (טו).
- יג. שו"ת יד הלוי סי' רי"א.
- יד. כוה"ב שם ועי"ש שכי' דיל' דאין מלין אותו על קברו כעין שכתב הפת"ש בס' שניא דאין לקבור בטלית למי שלא קיים מצוות ציצית ומסין שם דאפשר שיש לחלק.
- טו. שו"ת מאיר נתיבים סי' מ"ז הו"ד בפתחי תשובה סי' רס"ג אות י"א.
- טז. ראה ס' הברית סי' רס"ג אות נ' בשם ספר בכור שור סנהדרין דף מ"ז וכן מתשובת טוב"י חמנא יר"ד סי' קס"ד ושו"ת כנסת יחזקאל סי' מ"ד עי"ש בארובה.

הרב מרדכי הלפרין

הקדמת קריאת שם היילוד אשר מילתו מתעכבת עקב מחלה

פרק א — מבוא

במאמר הקודם¹ דן פרופ' א. אידלמן² בשאלת זמן קריאת שם היילוד שמתעכבת הכנסתו לבריתו של אברהם אבינו.

כותב פרופ' אידלמן שם, שיש מתאם בין הקשר של האם לתינוקה לבין מצב בריאותו של התינוק, ולדעתו אם מתעכבת קריאת השם (כשנדרשת דחיית הברית מטעמים רפואיים), אנו מוסיפים בכך לבעיה הרפואית גורם נוסף העלול לפגוע בתינוק, וזאת על ידי החלשת הקשר בין האם לתינוק. לעתים שהותם של התינוקות חסרי-שם אלו ממושכת ביותר³... ואין ספק (ההדגשה שלי—מ.ה.) שבסופו של דבר ישפיעו התנאים על התפתחות הילד. ולכן לדעתי, במקרים של דחיית הברית, צריך לשקול פסיקה לפיה מותר ומחוייב לתת שם לתינוק (לפני הברית המתעכבת — מ.ה.) כדי להזק את הקשר בין התינוק ומשפחתו⁴.

בשורות הבאות ננסה לדון ב-3 שאלות הלכתיות הקשורות להמלצתו של פרופ' אידלמן:

1. מהו הבסיס ההלכתי למנוגד ההצמדה של קריאת השם לזמן הברית דוקא, ולהמתנה (אם הברית נדחית) בקריאת השם עד החלמת התינוק ובכיסתו לברית?
2. מהו חוקפו של מנהג זה ומתי ניתן הוא להדחות?
3. נימוקים המעוגנים בהשפעות פסיכולוגיות על התפתחות התינוק — האם מוכרים הם בהלכה כגורם מחייב בעל השלכות מעשיות?
- נדגיש כי אין מאמר זה מתיימר לקיים דיון רפואי במסקנות הפסיכולוגיות רפואיות נשוא הדיון, אלא יוצא מתוך ההנחה שהמסקנות הרפואיות הנ"ל הן מוסכמות ולאחר בדיקה נסיונית מבוקרת.⁵

1 בעמ' 234-235.

2 מהלך מחלקת הפנים. המרכז הרפואי שערי צדק.

3 עמ' 234 שם.

4 עמ' 235 שם.

5 ללא בדיקה נסיונית מבוקרת במקובל היום בדרך כלל בעולם המדע (בניגוד למצב שהיה קיים בעבר) קיימת הסתייגות אצל הפוסקים מהסתמכות מוחלטת על חוות דעתם של חכמי הטבע. לדוגמה ראה שו"ת הריב"ש סי' תמ"ז וז"ל שם: "...כי לא מפי הטבע והרפואה אנו חיים, ואנחנו על חכמנו נסמך... לא נאמין אל חכמי הימים והישמעלים שלא יברו רק מסברתם ועל פי איזה נסיון מבלי שישיגורו על כמה ספקות יפלו בנוסיון

פרק ב — הבסיס ההלכתי להצמדת קריאת שם היילוד לזמן הברית

1. בבריתו של יצחק בספר בראשית מבואר ע"פ פשוטו של מקרא⁶ שקודם קראו אביו בשם יצחק, ורק אח"כ נימול. וזה לשון הכתוב⁷: "ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק", ובפסוק שלאחריו, "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלהים".

וסדר הדברים ברור: קודם קריאת השם, ואח"כ המילה⁸.

אמנם ניתן לחלק בין קריאת שמו של יצחק שכבר נצטוו אבות⁹ על שמו לפני יצירתו לבין קריאת שם בעלמא¹⁰. אך על כל פנים מקור מנהג קריאת השם בזמן הברית איננו ממילתו של יצחק.

2. סדר המילה המקובל, כולל [אחרי ביצוע מצוות המילה עם הברכות שלפניה] ברכת בורא פרי הגפן, ברכת אשר קדש ידך מבטן עד כורת הברית, ומיד אחר כך הפילה להחלמתו ולקיומו של הילד הנמול: "וא"א קיים את הילד הזה לאביו ולאמו" ובמהלך התפילה נקבע שמו ע"י אמירת: "ויקרא שמו בישראל..."¹¹.

ומקור לזינו הברכות בזמן המילה היא במסכת שבת¹² ושם מוזכרת ברכת אשר קדש ידך מבטן... כורת הברית, ולא מוזכרת כלל התפילה לשלום הנמול והמסגרת לקריאת השם כמנהגנו היום.

הוא כמו שהיו עושים תכנונו ו"ל כמוכר בפני המפלת..." עכ"ל. ולכן לא קיים תנאי זה יש פחות בתוקף ההלכתי של אומון רפואי לא מבוקר, והמסקנה ההלכתית עלולה להשתנות. ראה מנחת יצחק (לגריי"י דייט שליט"א), חלק א סימן קכ"ה אות ו' וסימן קכ"ז אות ב', ובספרי הפוסקים המובאים שם. לעומת זאת כאשר הניסיון נעשה בצורה מבוקרת עם השתתף מלאה, שלא יפלו כמה ספקות¹³ מבואר במקומות רבים שהמסקנות הנוכחיות מניסיון זה מוסכמות הם, כדוגמת ביטויי של הרמב"ן על התורה, בראשית סי' י"ב, "ואנחנו בעל כרחנו נאמין לדברי היוונים שמהלך השמש באויר הלח יהיה הקשת בתלוה, כי בכלי מים לפני השמש נראה כמראה הקשת" עכ"ל, ועיין בראב"ע שם.

6 ראה שבת סג. "א"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אמר רב כהנא, כד הוינא בר תמני כרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס ולא הוי דדענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא" ע"כ.

7 בראשית כ"א, ג-ד.

8 ראה פסחים דף ו' ובהו עניינא יש מוקדם ומאוחר בחורף. אמנם עיין בבבארי הר"ל פדרי"א פכ"ט אות מ"ד, ואכמ"ל. ועיין עוד באוצר השמות לא. ת. ראובנצ'רג, כרך תשיעי תרפ"ג, בערך "שם", דוגמאות רבות מתקופת המקרא, שהשם ניתן לילוד מיד אחרי הלידה.

9 בראשית י"ז י"ט.

10 ראה בספר כ"א בשם ספר חסד לאברהם מעין כ' נהר נ"ב — הובאו דבריהם בספר הברית (לגרמ"ב פירסטינסקי, ניו יורק תשל"ח) סי' רס"ה בליקוטי הלכות סי"ק ב"א.

11 זכר הברית סימן א, וכן הוא בכל הסידורים. וראה הערה 17 לקמן.

12 קלו:

וכן הרמב"ם בהלכות מילה¹³ מוכיח ברכת אשר קידש ידך מבטן ולא מוכיח כלל את תפילת א"א הכוללת קריאת השם לנימול.

ואכן, אין מקור לא בשי"ס ולא ברמב"ם למנהג המקובל של קריאת שם בזמן המילה.

3. בעל העיטור הובא בטור י"ד סי' רס"ה מביא את המנהג לומר תפילת א"א וכו' וז"ל הטור שם: "וכתב בעל העיטור: ומנהג ליתן יין בפי התינוק אחר ברכת היין ואחר כורת הברית ולומר קיים את הילד הזה לאביו ולאמו שנקרא שמו פלוני וכו', ובקשת רחמים לא הוי הפסקה בין ברכת השתתף ויש אומרים שכיון שנמנו יין בפי התינוק לא הוי הפסקה היא. ויש סדורים שכתוב בהם ברור אתה ה' כורת הברית—וישוחזק" [היינו שהמברך שותה את היין מיד אחר, "כורת הברית" לפני תפילת, "קיים את הילד"]. ומדברי בעל העיטור בולטות שתי נקודות: האחת — נוסח התפילה לשלום הילד היא שנקרא¹⁴ שמו פלוני. משמע שנקרא כבר בעבר — ומשמעות הדברים שאין קריאת השם חייבת להיות בזמן המילה דוקא. והשנית — משמע מדבריו שכל ענין תפילת קיים את הילד הזה — הוא תפילה לשלום הנימול והדיון הוא האם תפילה זו מהווה הפסק בין ברכת השתתף. אך לא מוכרח כאן כלל חיוב קריאת השם דוקא בזמן ברכת המילה, שאילו היה חיוב כזה, היתה סיבה נוספת להחשיב את התפילה עם קריאת השם כחלק מענין המילה כדי שלא תהזב הפסק. ואי הוכרת נימוק זה מהווה סיוע להנחה שקריאת השם איננה חלק בלתי נפרד של ברכות המילה מעיקרו של דין¹⁵.

4. האבודרהם¹⁶ מביא את סדר ברית מילה, ולאחר המילה ברכת בורא הגוף וברכת אשר קידש ידך מבטן. כותב האבודרהם: "ואלחינו ואלחי אבותינו קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ש נ א ר שמו פלוני. כי הרבה גסים ונפלאות נעשו לו כשנולד כמו שפירשנו בברכת אשר יצר בהכמה, וגם היום אין לו כי אם שמונה ימים שנולד ושופכים את דמו במילה, לפיכך תקנו להתפלל עליו לשם שיקיימהו לאביו ואמו וירפאנה" עכ"ל.

ושוב בפשטות לשון האבודרהם ניתן להבין כי קריאת השם קדמה למילה, וברכת הנימול אינם מציינים את שמו שנקרא בו לפני כן, בניגוד לנוסח המקובל היום י"ו... קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו¹⁷ ב"ישראל", בו אנו מדגישים שמעכשיו והלאה יקרא שמו בישראל פלוני בן פלוני. גם סתומות דבריו של האבודרהם לבני מועד קריאת השם איננה מצביעה על חיוב להצמיד קריאת השם למילה. וברור שמדברי האבודרהם אין מקור למנהג הצמדה זה.

- 13 פרק שלישי הלכות א—ג.
- 14 זמן הנוסח באבודרהם, וראה להלן.
- 15 וראה פרק ה' לקמן.
- 16 הלכות ברכות, שער תשיעי.
- 17 שעיך מקורו במחזור ויטרי, בספר הרוקח, ועוד. הובא בספר הברית, שם, סי' מ"ז.

5. בספר חסידים¹⁸ כתוב: "ד"א זה ספר תולדות אדם — מכאן רמז כשמשימין הגער בערס וקורין לו שם, משימין ספר של הורת כתנים מראשונותיו..." עכ"ל. ומפשטות הלשון משמע שקריאת השם איננה קשורה ליום המילה.

6. מקור ברור להצמיד קריאת השם למילה נמצא בכללי המילה לר' יעקב גרונר¹⁹ וז"ל: "א"א קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל פב"פ פירוש, מפני שהוא עוסק בברכת הקטן צריך לקרותו בשמו. דבר אחר: מפני מה חקנו לקרות לו שם לגער חיקף למילה, משום דער עתה לפני המילה היה שם טובאח לפניו וחרפה, שם עורלות. ועכשיו שנימול וקמו בו מצות מילה צריך לשנות שמו לשבת, שם טהור וקדוש כשם אבותיו..." עכ"ל.

7. בספר חסד לאברהם²⁰ כתב וז"ל: "והגדים שלא לקרוא שם לילד עד אחר המילה. שמאחר שכבר גסתלק העורלה והטומאות, אז יחול עליו סוד הנשמה, ר"ל גשמה של הנפש, ובזה יקרא בשם האדם הישראלי" עכ"ל.

8. בספר אצור כל מנהגי ישורון²¹ כתב וז"ל: "והמנהג לקרוא שם להבן הנולד בעת המילה — נדע כי כבר בימי הבית השני נתנו כן (אצור השמות)²² אולי הטעם שכן מצינו שקרא הקב"ה לאברהם אברהם, ושם כתוב "אני הנה בריתי אתך" וגו' "וזהו שמוך אברהם" עכ"ל עיי"ש.

מסקנת הדברים: המקור להצמדת קריאת השם לזמן המילה איננו בגמרא ובפוסקים, אלא מקורו במנהג ישראל קדום, אשר שורשו בסוד ה' ליהאין. וכמבואר בספר חסד לאברהם ובכללי המילה לר' יעקב גרונר.

פרק ג — תוקפו ההלכתי של מנהג הצמדת השם לברית, ומתי ניתן להדחותו

1. "והנה מצות מילה נחלקת לכמה חלקים:

1. עיקרי הלכות מילה ופרטיה המעכבים בה,
2. ויש שאינם אלא שיורי מצוה,

18 סי' תתשי"א, הובא בספר הברית שם, סי' נ"א.

19 עמ' 94. הובא בספר הברית שם.

20 מעיין ב' גור י"ב, הובאו דבריו בספר זוכר הברית סימן כ"ז, אות י"ה, ובספר הברית שם.

21 מאת הרב אברהם אליעזר וירשאוויץ, הוצאה רביעית, נדפס מחודש באדר"ק תשי"ג, סי' מ"א סעיף ז'.

22 ומקורו כנראה באוצר השמות לא. ת. ראובנער, כרך תשיעי תרפ"ג, בערך "שם". תורתו נתונה לר' פנחס ליבון שאיתר את מקור הדברים ב"אוצר השמות".

וראה עוד מקורות במכתבו של הרב א. אלימלך לנגה, להלן עמ' 243-244. ג

3. ויש מהגנים שונים נהרא נהרא ופשטא לחביבות ולשמחת המצות.

4. ויש אשר משנת חסידות היא להם, ושוורשן בסוד ה' ליראיו לחועלת הנימול ותיקון עולמות בסודות גוראים, שהנהיגו רבותינו הקדושים או שגילו לנו תיקונים ההם,
5. ויש אופן מעשי המילה שהיא מהלכות הרופאים אשר כל אחד מחוייב ליפות ולהקל הרפואה של הנימול להוציאו מסכנה ח"ו.²¹

ממסקנת הדברים של פרק ב ברור שקריאת השם בזמן הברית שיבת לחלק 3 (מנהג ישראל לחביבות המצות) ולחלק 4 (משנת חסידים ע"פ הסוד). ולכן גשאלת השאלה, כאשר קיימת סיבה רפואית להקדמת קריאת השם קודם לברית (החייבת להדחות), האם סיבה זו מספיקה לביטול המנהג אם לאו. והנה יעויין בספר ציצן אליעזר²², וז"ל שם: „אבל כידוע אין לערב דברי קבלה עם ההלכות כדכותב בשו"ת חת"ס חאו"ח סי' נ"א וכן כותבים עוד פוסקים ולכן כל היכא שיש להתיר ע"פ ההלכה, אין מעכב מה שאפשר להבין ההפך מזה ע"פ הקבלה, בפרט בדברים שאינם מפורשים גם שם" עכ"ל.

ולכן יש מקום לדון שסכנה של פגיעה בתינוק (כמבואר במאמרו של פרופ' אידלמן), הינה סיבה הלכתית מספיקה להחייב מנהג (שאינו לו מקור בש"ס) אפילו מקורו בדברי קבלה, אם אכן יש תוקף הלכתי לשיקולים הפסיכולוגיים של התפתחות התינוק. נקודה זו מהווה את מוקד הדיון בפרק ד' להלן.

יתר על כן, בג"ד מבואר בספרים הק' שגם ע"פ סוד אין מניעה להקדמת קריאת השם קודם הברית כאשר הברית נדחת. אלא שיש מחלוקת אם עדיף לקרא השם קודם יום ה' ללידה או אחריו. לדעת החימודי דניאל (כת"י)²³, „מי שידעים בו שאי אפשר למולו בזמנו קורין לו שם בעת שאביו עולה לתורה, וטוב שיהיה הור' ה' ללידתו שעדיין אינו ערל" עכ"ל. לעומתו סובר בעל כורת הברית²⁴ שיקרא לו שם בעת עליית אביו לתורה אחרי ה' ללידתו. אך אין צורך להמתין עד המילה המאוחרת.

לכן נראה ברור להלכת, שבמקום חשש פגיעה של היילוד אין סיבה לאסור הקדמת קריאת השם ואדרבה, עדיף להקדים קריאת השם בעת עליית האב לתורה קודם ה' לדעת החימודי דניאל, ואחר ה' לדעת כורת הברית. ואע"פ

21 מתוך ספר הברית, בהקדמה (דברים אחרים מהמלך — עמ' 9 שם).

22 חלק י"ד סי' ק"א אות כ' במאמר מוסגר.

23 הובא במילואים לספר זכב"ל, ובספר זוכר הברית שם, פרק כ"ה, אות כ"ה ובספר הברית שם, סוף סי' ק"א.

24 הובא בספר זוכר הברית שם, ספר הברית שם.

שלמעשה קיים המנהג²⁵ להמתין בקריאת השם עד המילה המאוחרת, אין בכוחו של מנהג זה לעמוד בפני החשש לבריאותו של התינוק.

פרק ד — פסיכולוגיה התפתחותית של התינוק בהיבט הלכתי

אף כי בתשקפה ראשונה יש מקום לחלק מבחינה הלכתית בין תקפותם של שיקולים רפואיים פיזיים לבין שיקולים שמקורם בגורמים פסיכולוגיים, עיון נוסף יביע על תקפות הלכתית גם של הגורמים הפסיכולוגיים הללו, ואין כוונת הדברים לדוגמא הקיצונית של פיקוח גפשו בה מצב רוחו של החולה המסוכן משפיע ישירות על בריאותו, ולכן למצב רוח כזה השלכות הלכתיות מיוחדות ומתירות חילול שבת ואיסורים אחרים כדין פיקוח גפשו²⁶ אלא מצינו בתלמוד שגם מצבים או מעשים המשפיעים על התפתחותו הנפשית התקינה של התינוק הינם בעלי משמעות הלכתית. כדוגמא נציין למסכת יומא²⁷, שם מבדילה הגמרא בין עינוי של אייגועיות הסנדל ביום הכיפורים בו חייבים (מדברנו) גם ילדים קטנים לבין אכילה, שתוק רחיצה וסיכה, בהם מותרים הקטנים גם מדברי סופרים. וטעם ההבדל — בעובדה שאכילה, שתייה, רחיצה וסיכה הם חיוניים להתפתחות הקטן („הנך דרביהמיהו"), טעם שאינו קיים לגבי נעילת הסנדל, וכאסמכתא לחיוניות של רחיצה וסיכה להתפתחות הילדים מביאה הגמרא את דברי אביי בשם אומנתו: „אמרה לי אם:

רביהיה דינוקא — מיא חמימי ומשחא.

גדל פורתא — ביעתא בכותחא.

גדל פורתא — תבורי מאני."

(תרגום חפשי לעברית: אמרה לי אומנתי: להתפתחות התינוק חיוני

רחיצה במים חמים וסיכה בשמן או במשחה²⁸

גדל מעט — אכילת ביצה עם לבן [ל' סנדל, ב' דגושה וסנדל]

גדל מעט — שבירת כלים [ע"י התינוק].)

ופירש"י את ה"צורך" בשבירת הכלים: „תבורי מאני — להפקיר לו כלים לשבר ולמלאות תאוותיו" עכ"ל.

25 הובא ללא מקור או נימוק בספר הברית שם, ובספר דיון גפש (הובא בזכר הברית שם) כתב: „שאם הוא בכור שא"א למולו בזמנו, יקרא לו שם בשעת הפיון שאו נעשה חפץ של מצוה."

26 לדוגמא: שבת קכ"ח: לענין חלוקת הנר לילדת עיורת, הובא בשו"ע סי' ש"ל סעיף א'; רמב"ם פ"א מהלכות עבודה זרה, הלכה י"א לענין לחש על המכה: שמירת שבת כהלכה (תשל"ט) פרק ל"ב סי' כ"ה כ"ו ובהערות פ"ב פ"ג שם, ועוד.

27 דף ע"ח:

28 ראה שבת נ"ה קמ"ו. בגמרא: משחא — רב אסר ושמואל שרי וברש"י ד"ה משחא — שמו עב.

לכבוד העורך של וברכה

שמחתי לראות את מאמרו של הרב מרדכי הלפרין בחוברת אסיא ל"ג (תמוז תשמ"ב). העוסק בין היתר במקורות למנהג קריאת שם היילול בזמן הכרית. במאמר הבא מקור מפורש אחד מתקופת הראשונים, והוא ב"זכרון בית לדאשונים" לר' יעקב הגור וכו' ר' גרשם הגור שחיו בוורמיישא במאה העשירית לאלף החמישי. ברצוני להוסיף עוד שני מקורות מפורשים השייכים בערך לאותה תקופה.

א. ר' יהודה בר יקר, רבו של הרמב"ן (נולד בדרום צרפת ועבר לביצלונה) אומר בספרו "פרוש התפילות והברכות" בפרק על ברכות המילה (ירושלם תשכ"ט, חלק ב, עמוד סו) "ואומר מיד שאמר קיים את הילד הזה לאביו ולאמו, ויקרא שמו בישראל, ויל' שלא רצה לקרוא לו שם עד עכשיו שנימול ונעשה ישראל, כדי שיהא שמו קיים", ובהמשך דבריו מבא שני טעמים לכך, האחד: שם שניתן לאדם יהודי, דהיינו אחד שנימול, נשאר קיים כמו שמצאנו ששמו הראשון של יעקב לא נעקר ואילו שמוחיהם הראשונים של אברהם ושרה נעקרו. והטעם השני הוא שנתינת השם בזמן תפילת "קיים את הילד" היא בקשה שהשם יהיה בהסכמתו של הקב"ה ולכן לא יהיה צריך לשנינו, כמו שמצאנו אצל יצחק שהקב"ה נתן לו את שמו ולכן לא נשתנה שמו, בניגוד לאברהם ויעקב.

ב. מקור נוסף נמצא בסידור ר' שלמה מגרמייא, פרק קיט (ירושלם תשל"ב, עמוד רפז). יש לציין שבמבוא לספר (כעמ' 22) מעיד הרב משה הירשל שפרק זה נכתב בתקופה קצת יותר מאוחרת וכנראה שייך לבעל הרוקח. כדאי לשים לב לכך שבעל הרוקח ר' יעקב הגור חיו שניהם בוורמיישא במאה העשירית לאלף החמישי. וז"ל: "ואי"א קיים את הילד הזה לאביו ולאמו שיחיה ויקרא שמו בישראל פלוני בר פלוני, ולמה אין קוראין שם לנער כי אם ביום המילה, לפי שלא נקרא אברהם אלא אברהם כי אם כשעת מילתו וכו'".

שני מקורות אלה הם מקורות מפורשים, נוסף לכך קיימות עדויות פחות מפורשות כגון הנוסח "ויקרא שמו בישראל", שהובא במאמר הנ"ל בשם מחזור יטורי ועוד. גם כאן אפשר להוסיף לרשימה.

שתי תפילות לשלמו של התינוק הוזכרו בדברי הראשונים. האחת בעברית: "ואי"א קיים את הילד הזה" וכו' והשנית בארמית "תשתלח אסותא דחיי ודחמי מן קדם מרי דבשמיא לדיבא דהיי" וכו'. כאמור, יש בחלק מן הנוסחאות גם קריאת שם באחת מן התפילות, והנה כמה מהם:

הספר הקדום ביותר בו ראיתי את התפילה העברית הוא מדרש שכל טוב שנחתבר באיטליה בשנת ד"א תתצ"ט על ידי רבנו מנחם ברי שלמה, ונזכרת בה קריאת השם (בפרשת לך לך, ברלין תר"ס, עמ' 19): "ואי"א קיים את הילד וכו' ויקרא שמו בישראל פכ"פ". לאחר מכן נמצאת שם גם התפילה בארמית, ללא הזכרת שם התינוק.

בסורב עמרים גאון, סדר המילה, נמצאת רק התפילה הארמית (הצ' גולדשמידט, ירושלם תשל"ב, עמ' קעט), ויש בה קריאת שם לתינוק: "תשתלח אסותא וכו' ויתקרי שמיא פלוני בישראל".

וממשיכה תגמרא בדוגמא מעשית משל רבה: "כי תא דרבה זבין לחו מאני גווייה דפחרא לבניה ומתברי ליה". כלומר: אין זו אמירה תיאורית של אומנת אב"י בלבד, אלא הלכה מעשית על פיה נהג רבה עם בניו, ודעש עבודם כלי חרס (סדוקים בול — ראה רש"י) כדי שישבירו.

וצריך להדגיש שאילו לא היתה תועלת בשבירת הכלים הללו על ידי התינוק, היתה קיים אז איסור של כל תשחית בשבירתם³⁰, ורק הצורך האנושי הקיים כאן (שמקורו בצרכים הפסיכולוגיים של התינוק) הוא³¹ היוצר את ההיתר ל"שימוש" מיוחד זה בכלי החרס הסדוקים.

מסקנת הדברים: צרכים פסיכולוגיים המופיעים על התפתחות התינוק מוכרים בהלכה כגורמים בעלי השלכות מעשיות, ולכן אם הנסיון מראה שעיקוב בקריאת שם משפיע על התפתחותו התקינה או על בריאותו של העולל — הרי שמצב זה יכול להוות סיבה להכחית להקדמת קריאת השם.

פרק ה — איסור הפסק בין ברכת כהנ"ג לטעמות היין

אם תוקדמה קריאת השם למילה מאוחרת כדעת החימודי דניאל, או כורת הברית וכמבואר לעיל בפרק ד', אוי ראוי להקפיד שהמבקר ברכת בורא פרי הגפן ישעם מכוס הברכה מיד אחרי ברכת כורת הברית, ולפני אי"א קיים את הילד הזה³². שכן גם במילה בזמנה קיימת מחלוקת הפוסקים³³ אם אין ברכת או"א מהווה הפסק בין בפה"ג לטעמות, וכאשר קריאת השם קדמה לברית וברכת או"א איננה נועדת לקריאת השם כלל, אוי התפילה עם קריאת השם קרובים יותר לזרות הפסק, ולכן צריך המבקר בפה"ג לטעום קודם שימשך בתפילת או"א.

29 לזעת ר' יונה בשערי תשובה, שערי שלישי סי' פ"ב האיסור בהשחתת ממון הוא איסור תורה, וכן דעת הרמב"ם בספר המצוות ל"ת נ"ז, אמנם בהלכות מללם פ"ו ה"י כתב הרמב"ם על השחתת ממון שלוקין עליו מכת מדרות מזבניהם. משמע שאין בה איסור תורה.

30 ראה מקראות פרק ב' משנה ה' בהפאת ישראל בועז אור (ז).

31 שמעתי באב"י תשמ"ב מהגרש"ז אויערבך שליט"א, ועיין לעיל פרק ב' סוף סעיף 3.

32 הובא דבריהם בטור יר"ד סי' רס"ה, ונהנתקתי משם לשונו של בעל העיטור, בפרק ב' סעיף 3, וראה גם בטור או"ח סוף סי' קפ"ט, ובזכור הברית סי' כ"ג אות ו' איתא שהגר"א נהג לטעום מן הכוס חיכת אחר סיום ברכת אשר קידש, וכן נהג גם הגר"ם פינשטיין שליט"א, כמבואר בספרו אגרות משה או"ח חלק רביעי סימן ק' ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א שכן נהג גם הגר"ח קוק, ועיין עוד בספר הברית שם במקור ובציור הלכה סי"ק ב' ובליקוטי הלכות סי"ק ב' ו' ואכמ"ל.

הרב שך קבע שיש לקרוא שם לילוד החולה קודם הברית אלא אם כן מצבו של התינוק אנוש. לעומת זאת דעת הגר"י קניבסקי שליט"א היתה להתנע מקריאת השם עד לברית.

על מקרה נוסף שמעתי בהיותי השנה לאחר תג הפסח באירופה. גמסר לי כי לפני כמה שנים היה מקרה של ילד שנולד חולה וגסע אבי הבן לאומ"ר מסטמאר וצ"ל, וזה אמר לו כי צריך לתת שם לילד ורק אח"כ לבוא לבקש ברכה, כי הרי כעת אין על מי לבקש.

בהיותי בן למוהל ידוע לי על מקרים חומים נוספים בהם נתנו שם לפני הברית, וכולם בהתעצות עם גדולי חורת ופוסקים.

בתפילה כי רופא החולים ירפא לכל חולי עמו ישראל, ובברכת התורה,

הרב חיים מילר
פחת תקוה

בסודו רב סעדיה גאון (ירושלים תשא. עמ' צט) נמצאת לאחר ברכת כורת הברית כותרת: "אחר כך מתפלל בעדו וקורא לו שם בתפילה", ואחריה התפילה הארמית בנוסח הבא: "תשתלח אמותא ובר' לאסאה לפלוני בר פלוני" וכו'. העיד על כך המו"ל (שמחה אסן) שאולי כוונת הכותרת היא לתפילה העברית (שלא מוזכרת בפירוש בסידור). אך יתכן גם שהכוונה היא לתפילה בארמית.

עוד רמז לקריאת השם בזמן המילה נמצא בפרקי דר' אליעזר פרק מ"ח, ד"ל: "ר' נתנאל אמר ראו אבותיו של משה תאור של משה כמלאך אלוקים, מלו אותו לה' ימים וקראו שמו יקותיאל".

בכבוד רב ובכונה
הרב אלימלך לנגה

לכבוד העורך --
על דבר נתינת שם לילוד לפני הברית. כרצוני להוסיף מספר עובדות של מעשה רב

שוחחתי עם אברך מבני ברק * והוא סיפר לי כי גולד לו לפני מספר שנים בן חולה רח"ל ונכנס להרה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין וצ"ל, המשיג דשיבת פוניב' ובקש ממנו שיתפלל על בנו. הרב שאל מיד מה שמו, וכשנענה שעוד לא נתנו לילד שם היות ומזובר לפני הברית, אמר מיד, והרי אין על מי להתפלל? לשאלת האברך מה עליו לעשות אמר לו הרב המשיג וצ"ל שישע לאדמו"ר מאורוב בתל אביב, ויאמר לו כי יש לו בן חולה שעדיין לא נתנו לו שם.

נכנס אותו אברך לאדמו"ר מאורוב וצ"ל וסיפר לו אודות בנו. האדמו"ר דרש שינתן שם לילד, ומיד עשה, "מי שברך" ונתן לו שם.

חזר האברך אל הרב המשיג וצ"ל, והלה אמר לו: "עכשיו יש על מי להתפלל ולבקש, כי הרי יש לנו שם", וברכו: "הקב"ה יעזור והילד פב"פ יבריא". וב"ה הבן הבריא.

על מקרה מיוחד שמעתי ממש בימים האחרונים. לאברך אחר מבני ברק * גולד בן חולה מאד ר"ל בעת שהותו בארה"ב (לפני חודשים), והברית נדחתה, פנה האברך לגר"מ פיינשטיין שליט"א אשר פסק לקרוא לו שם מיד ולא להמתין עד לברית.

עם שובו לארץ ישראל שאל בענין זה גם את הגרא"מ שך שליט"א ראש ישיבת פוניב' ואת הגר"י קניבסקי שליט"א (בעל הקהילות יעקב).

* שמו שמור במערכת.

קריאת שם

קריאת שם לילד היא מן היסודות החיוניים לרקמת קשר בריא בין הורה לילד¹. העובדה שזכות זו הוענקה על פי רוב דוקא להורים² מהווה חלק בלתי נפרד מאותו קשר³, והזכרת השם שוב ושוב על-דם

נתיבי מרחבים

סיון תשנ"ט

1

1.

ראה משייך בזה פרופ' א. אידלמן (ראש מחלקת יילודים ומגיה בגימיה שערי-צדק בירושלים) במאמרו, "אסימ" ד' עמ' 234: "... יש משהו מיוחד בדקות ובשניות הראשונות שמאפשר בגיית קשר מיוחד בין היילוד לאמו... כנראה שם אצל בני האדם נותק הקשר בין האם לתינוק גורם בסופו של דבר לפגיעה בצמצם בריאותו של התינוק. גם מבחינה נפשית האם תתניח בדרך שונה לתינוק, ואולי כתוצאה מכך יהיה לה פחות חלב לתינוק..."

2.

ראה בספר "זכר דוד" ל' דוד זכות, מאמר א' פרק פ': "... לא נכון הדבר שעושים לקרוא שם לתינוק ע"י הסנדק או קרוב אחר ואליהם נותן האב רשות להשיב השם שהם חפצים והאב טרם מלקראת השם, דהא הקב"ה מומינו (לשם הכוון והמחמא) דוקא בפי האב כמיל וזהו יאות שימות השם ולא לאחר זולתו כי לו אין ה' מזמינו בפיו וכיון שאין בו סיעתא דשמייתא הוי באקבוי ולא לפי הכנה הדאזיה לשמעתו". אף לגבי קריאת שם הבת מביא מספר יד אחרון, להקפיד שדוקא האב יקבע ויבטא השם הנבחר. אמנם ע"י בספר "אוצר הברית" (ניסבג) היא עמ' ריו סיוז שם צין כי "יש הנהגים לשאול ולדרוש מפי דודק וגדול הדור על אודות השם שיקרא לבנו או לבתו", ור' שם סיוז סוף סק"כ - מנעשה רב שכזה מפני בעל "דברי הקפיד על קריאת האב שם בתו. עם זאת הנהג המקובל משייך ומזכה את ההורים בקריאת שם גם הבת. ע"י דיונו של שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סי' ז' במקרה ששינה המבין מן השם שאמר לו האב, וצייד בוודאות לבכר שם האב.

3.

כדברי פרופ' א. אידלמן (אסימ), שם עמ' 234-5: "חלק מהמגע הנפשי וקשירת הקשר בין הורה לבנו בצעם מותן השם. ראה ל', וזה הוכח, כי הענקת שם מיוחדת את האדם וגורמת לו להיות "בג"י או "בתי" כל איש מתניחם לאדם שיש לו שם בדרך אחרת. אם התינוק חולל הרי שיש ניתוק בין האם לילדה מאחר ואין היא מניקה אותו. אם נמנע מהמשפחה להעניק שם לתינוק מטעמי מגזר או חלכה, הרי שהתינוק נשאר חסר אישיות מיוחדת. ויכן וחדבר נשמע מזוהר, אבל לי מפרעה העובדה שילדים המאושפזים במחלקתי אינם בעלי שם. לעתים שותתם של התינוקות חסרי שם אלה ממושכת ביותר ואין ספק שבסופו של דבר ישפיעו התנאים על התפתחות הילד."

211

נתיבי מרחבים

יש בה משום גילוי ומשוש סיפוח חיבה וידידות בין הקורא ובין הקורא⁴. הדברים שלהלן מכוונים איפוא להבעת חשיבותו הגדולה של השם המוענק לאדם על ידי הוריו, ולחשיפת מהותו הפנימית של השם, על סגולתו ועל משמעו, ויעמדו הדברים לנגד עיני בוחרים שם בישראל.

א. ביסודו משמש השם כאמצעי להכרת אדם או חפץ ולהבדילו בינו ובין זולתו. ואכן כך ביאור פרשנים⁵, בדרך הפשט, את קריאת האדם שמות לכל בעלי החיים, כאמצעי להכרה ולהבדלה. באופן דומה מוצאים אנו את המונח "שם" במשמע של תו וסימן, ומכאן עבר וקיבל מונח זה משמעויות נילוות⁶.

4.

ראה דברי רבינו בחיי עה"ת בראשית ז' י"ג: "... ויכרתו הכתוב תמיד בשמו דרך חיבה, ומנה העולם הוא שיזכיר אדם לאותו בשמו כשהוא מוצא חן בעיניו". ועיי' בספר "ענפי חיים" להגר"ח פלאיז מערכת חשי' אות צ"ח, וצינוני ומקורותיו הנוספים לענין זה. וכיו"ב כתב הצי"צ בפני הרחי"ח לפרשתי וחי מ"ח ח' "הבן יקור לי אפרים וגו' כי מיד דברי בו זכר אוזכרו עוד... אם הנדב הוא אוהבו מכיזר בכל דע בשמו אישי שאינו לצורך הספור... והוא לאות על אהבה ושתחה בחיבור שמו. וכן כתוב ה' זכרת יגדל - בשעה שמזכיר את שמו מברך". מכלל הדברים ניתן לשמוע שעצם הזכרת השם שוב ושוב יש בה משום גילוי וחבנת אהבה, חיבה וידידות רבה.

5.

ראה פירוש הפשט של רמב"ן עה"ת בראשית ב' כ': "ושיהא לכל אחד שם לעצמו כדי שיהיו ידועים ונוכחים לתולדותיו בשמות אשר יקרא להם... קריאת השמות היא הבדלת המינים וכו'". (ור' שם פירוש של כפשוטו ולהלן הערה 8); כן ראה לשון המהר"ל - "עבורות ה'" סוף פרק ע' - "השם הפ' מורה על דבר המיוחד בו מבין שאר הנמצאים"; ובספר "זרע שמעון" - בראשית ד' ו' ע"ב - כתב: "... השם לאדם הוא כמו ידיית הפירות שעל ידי השם אנו קוראים ומשתמשים באותו האדם וכו'". וראה משייך רש"י הרש עה"ת ויקרא כ"ב ב': "... שם" אינו אלא אמצעי פנימי - שנוצר מהנאים - לצורך הכרת אדם או חפץ או לצורך ההכרה בו. השם "ע"י וכדו מורה להכיר את החפץ, והוא אמצעי להכרתו... הוא מצוין תכופות כל אמצעי אחר להכרת אדם או חפץ, ומכאן הוצאת השם הדרק מעבר לחוג המצומצם, כלפי כל השייך למנו. עיי' בספר "זכרון בריית לאישונים" חלק המילואים סי' י"ב: "עבר הוא נודע לכל שמעות אנושי הארץ הם מוכרחים כדי להקל הידיעה ולהבחין בין איש לחבירו וכו'". וכיכ בשו"ת "מחנה חיים" - ח"ב אה"ע סי' מ"ג: "כיון כי העיקר נתינת השם הוא להיות נודע גוף המרטי וכו' בקריאתו". עוד על השם כמזכר מבידל מדומים אחרים, ר' בספר "עיונים במקרא" לש' ד. גויטיין עמ' 318.

6.

במשמע של תו סימן, כגון: "נענשה לו שם פן נמץ על מני האדמה" (בראשית י"ד ד') "יד ושם טוב מבנים ומבנות" (נשעה י"ז ה'). במשמע של זכרון, כגון: "שם ושאר וכו' ונכד" (נשעה י"ד כ"ב) "ושם רשעים ירקבי" (משלי י' ה'). במשמע של

ולא מקרה הוא ששם מסויים מוענק לאדם מסויים מעין בחינת נבואה וצפייה עתידית¹³ יש להורים בבחירת השם ועל אף שההורים בדרך

נשמות שאול על זו של דוד. וראה עוד שם - מספר הגלגלים - על חילוקי מהות נשמות של הרמב"ם והרמב"ן, שזה זכה וזה לא זכה לחכמת הקבלה! וראה עוד אריכ"ל בענין זה בספר "זכר דוד" לר' דוד זכות מאמר א' פרק פ'.

לזכירוש "דובר שלום" שבסידור "אוצר התפילות" (ח"א - סדר ברית מילה) "ויקרא שמו בישראל... השם נקרא תמיד לפי תכונת תכליתו. היען כשהוא מוזכר נקרא אילן, כשהוא נקצץ נקרא עץ, כשנעשה ממנו איוה כלי נקרא עיש הכלי. לכן כאשר נימול הילד וחגלו לתכלית שלימות ישראל, נקרא אז שמו לפי תכונת שלימותו. ולכן אין מכנים בשם רשעים, לפי שהשלימות הוא בתכונת השם וכו'".

וראה עוד בכתבי מרן הראי"ה זצ"ל - "שולת ראיה" א' עמ' פיה: "כשהי קורא אל האדם בשמו, הרי זו קריאה המטבעת את האדם בעצמותו". ושם עמ' רכ"ז: "השם יכול על פי עין תכלית הדבר". ור' אהר"ק ג' עמ' קל"ז: "... היסוד... עצמותו... אותיות של שמו שבתורה... ואת שמו אל ידע...". ור' גם הערות הרצ"ו זצ"ל שבסו"ס "אורות התורה" - לפרק ד' פיס' ב'.

13.

"קול התורה" פרק ג' י': "כל איש ישראל יש לו שורש למעלה בשמו לפי שורש נשמתו וזכות אבות. וכדוע שהשם הנקרא ליל בהולד לא באקראי הוא אלא מה שהושם בפי אביו משמים לפי שורש נשמתו (ולכל אחד לא פחות משבעה מספרים וכולם מרומזים בתנין או בחייל ולפעמים גם שניהם וכו'). וכן כתב ר"ח בן עטר בספרו "חפץ ה" - ברכות י"ג ב': "... ידוע הוא אומרים ז"ל כי כל השמות שקורין האבות לבניהם הם הם השמות העקריים שקורא ה' לנשמה בעולם העליון והי נותן בלב האדם לקרות השם ההוא לבניו כשם שקרא ה' לנשמתו" (וזהו הדבר שמות יעקב מאברהם - שיעקב לא יוכל להיבטל אחר שכך קראוהו אביו אמו. והתוספת לאברהם אינה משנה שמו - ור' עוד על כך בפרק: מועד קריאת השם, הערה 9).

וכן הובא בספר "אדרת אליהו" (האתמר) ח"א פאה פ"א פיס' י"ח: "... הנה זה המאמר מורה באצבע שמות האדם אינן נופלים על צד המקרי בפי אביו ואמו. כי אם שישמות השמות בהשגחה פרטית שמשים הקב"ה בפי אברהם שישמנו אותו שם לרמוז בו המאורעות העתידין לעבור על האדם ולהודיע שהכל גלוי וידוע לפניו".

בספרי חסידות: "אגרא דכלה" (לרצ"א מדינוב, מח"ס "בני נשכר) ויקהל ליה ל' ויראו קרא י' בשם בצלאל בראשית (וכו'): "והנה האדם, אביו ואמו קוראין לו שם, אבל מחשי"ת י'א הדבר לקרוא אותו בשם כפי השורש שבנשמתו (ואם האדם לא יקלקל את שמו הנה מוכן אל השלימות אשר לזה נוצר וכו'); וזו היתה מוכנתו הנשמתית של בצלאל (ולהעיר כי מכאן משמע שביכולתו של האדם "לקלקל שמו"). וכן כתב בפי "באר מים חיים" עה"ת - פ' בראשית ב' י"ט: "... שם הנקרא לאדם בעת הולדו ודאי רוב ככולו מודמן מאת הקב"ה כאשר הוא שמו למעלה והוא חיותו של אדם כל ימיו כאשר הוא חי על פי האדמה וכו' (ומכאן נבעה הסתייגותו משניו שמו של חולה). וכן בספר "עמוד העבודה" הני, בדרוש מילת ד"ה "ועיני פרשתי - ... הנה הארז"ל כתב, והוא במשני חסידים במסי מילה וז"ל: השם שקורא אדם לבנו בשם המילה, הקב"ה מומינו בפני כי זהו שם

וילך "... השמות שיש לישראל הם שמות הנשמות" (ור' שם בנוגע לרשעים אשר אינם בעלי נפש). ור' עוד בדבריו ריש פרשת פנחס, ולהלן - מספרו "חפץ ה"'. וכן כתב החיד"א בספר "פני דוד", פרשת מקץ אות ב': "... כל השמות מן השמים וכו' (אף כשהקורא עצמו אינו מודע לכך, כפרעה), וכן בפרשת ויקרא אות ו': "ויקרא אל משה... שקרא לנשמה שמה משה, וכן רב ראיתי לעיר וקדשי הרב הנשמה כפי מדרגתה ואחיותה ושרשה וכו' אחר אחר, וכן רב ראיתי לעיר וקדשי הרב הגדול מהר"ם זכות זלה"ה בהנהגותיו כ"י על דבר שכתב שכתב דשמו הוא נשמותו". וכן בפרשת מטות אות ח' (דיוק כללי על הייתור המצוי "כאשר צוה ה' את משה" - ולא כאשר צוהו): "... הנשמה נקראת בשם זה (משה) והגוף טפל אליה... דגופו היא נשמתו... הדשם הוא כפי נשמתו הקדושה... יש למר דכאשר ה' מדבר כביכול אל משה היה מדבר לנשמה שנקראת משה וכו'". ובספרי החסידות: ראה "מגיד דבריו לענק" (לקוטי אמרים - למגיד ממזריטש) פיס' י"ג: "... כלשולמו בגמרא אי"כ שמעון תנבת שמעון הוא חיות התנא. וכן שם כל האדם הוא החיות שלו..."; ושם פיס' קצ"ו: "... שמות אישי ישראל כולם שרשם בשמות הוי"ו ב"ה הכותבים בספר תורה... נמצא שכל שמות בני ישראל שרשם הם נשמות הוי"ו עצמית". וכן ב' מספר אדמו"ר בספר "יתגא - שער היחוד והאמנה" פרק א': "... וכן בכל הנבראים שבעולם, השמות שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשלי ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חלופים ותמורות האותיות ברלי"א שגרים עד שמוניות ומלכשות באותו נברא להחיותו וכו' וזה שמו אשר יקראו לו בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה וכו'. והרי זה מקביל למש"כ השל"ה - בית אחרון, בענינה של "לשון הקדוש": "... והנה הדבר הזה שנקרא בשם הזה הוא שמו באמת למילה בשרשו כי שם מקור אלו האותיות וחבורן, רק שכל חבל ההשתלשלות נקרא בשם זה מושאל משרשו...". והאריך דבר, עייש; וזו היתה חכמתו של אדה"ר. ור' עוד מהר"ל - "דרך חיים" פ"ב סוף מ"ז: השם הינו עצמי-מהותי לאדם.

ובספר "נעטם אלימלך" פרשת שמות צ"ה "ואיתא בגמרא... ואיתא בזוהר הקדוש דשם זה הקוראים לאדם ביום המילה הוא השם עצמו שבשרשו... דהרונות והנשמה של אדם נקראים בשם שמות, דעיקר השם הנקרא לאדם כגון: ראובן או שמעון, זה השם הוא להנשמה ולא להגוף" (וראה עוד שם ראיתי מאופן ההקצה מהשניה). וכן ראה דבריו לפרשת בחר ד"ה "כי ימך אחיך וכו'... שהאדם משראל הוא כולו שמוותו של הקדוש ברוך הוא... והוא אשר שם שמות בארץ, ודרשו רז"ל אל תקרי שמות אלא שמותי משרטו: שמות ממש, שתוא כולו שמוותו של הקדוש ברוך הוא". ובספר "צדקת הצדיק" פיס' קפ"ד: "... השם הוא יסוד הדבר, ובחמש" "... שמות בני ישראל הם עצמם שמות הקב"ה". ובספר "באר מים חיים" עה"ת פ' בראשית ב' י"ט: "... וכל אשר יקרא לו האדם נפש היה הוא שמו... לא קרא לן שמות לפי שכל אנושי... כ"א עיקר קריאת השמות היה לפעם היה שבתו, כי תביט למקור שורש חיות נפש בהמה זו וחיה אשר במרכבה העליונה ושם הוא עיקר שמו כי חיות בחי זו מאותיות אלו...". (וביאר בזה יתרון חכמת האדם ע"פ המלאכים, וטעם אותו יתרון הטמון במעלת נשמות ישראל) "ועיקר קריאת שמות של אדם היה הכל לנפש חיה, כלומר לערך הנפש שבו ששם זה הוא חיותו וכו'".

ובספר "עמוד העבודה" (לר' ברוך מקאסוב) דרוש השלום ד"ה "ועיני פרשתי - ... הרי נשמות האדם יש לה שם כפי מקום מחצ"י (ובזה ביאר מעלתה היתירה של

כל אינם מודעים לכך, עם זאת בחירתם אינה מקרית, ומגובה הושמה בפיהם. מובן מאליו שגם הקביעה כי מקור השמות עליון, אינה אלא פועל יוצא של אותה השקפה בדבר מהותם ומשמעותם הפנימית של השמות.

ה. מתוך אותה תפישה המעמיקה במהות השמות ובהתאמת הממשית לאדם, נבעה יכולתם של חכמים אחדים¹⁴ לדרת לשורש

נשמות בעולם העליון, כי האותיות של שם נשמת אדם הם דוגמי אור נשמותיו. וראה עוד בספר "טעמי המנהגים" - מאמר אל תפוש תורת אמן, עמי תקניה בחזרה: "... ועתה פוק חוי עד היכן הדברים מגיעים כי שם הנקרא לאדם בהולדו ודאי מזדמן מאת השייט כאשר הוא שמו למעלה, והוא חיותו של אדם כל ימיו; ור' עוד שם בקוויא סי'ק ל"ו - מספר הגלגלים, על שמו הקליפתי הנוסף של כל אדם: "... והשם שקורים לו אביו ואמו נעת שנימול הוא נכתב למעלה בסא הכבוד וכך הוא נקרא למעלה, כי אין הדבר באקראי, כי הקבי"ה מזמין אותו השם בפי אביו ואמו שיקראוהו כ"י. ור' עוד שם בסי' תתקכ"ט ובהערות שם ומ"ש מספר זרע קודש: עו"ר בספר "מכתב מאלהיו" ח"ב עמ' 17 - "שם השמים מסבבים שיקרא האדם בשם שהוא על פי תוכן מדותיו ואופיו", ור' שם לגבי השם "מצרים" - מלשון דוחק וגבול.

14. ובראש ר' מאיר, שלקח פי כמקור שיטתו את מעשה משה בנחש הנחשת - כמבואר בירושלמי ר"ה פ"ק הי"ט: "מיכן היה ר"מ דורש שמות". בבבלי יומא פ"ג ע"ב - אחד המעשה המובה שם - הצטרפו לשיטתו זו גם ר' יהודה ור' יוסי, אשר "לכסוף הוא דייק בשמא". במדרש ב"ר פמ"ב ח' הוסיפו כי גם רבינא היה דורש שמות, וכן הובא במדרש רות דבא פ"ב פ"ס ה' ובתנחומא (בבא) נשא ל"ה. וראה תנחומא (בבא) בראשית ל': "אמר רבנן, כשהיה ר' מאיר רואה אדם היה למד משמו, ומשמו היה יודע מעשיו; וכן הובא בלפניו ר' רמא תמיט, ואף על הגרי"א נאמר "ויקול חזו"ר פרק ג' י"ז "רבינו היה נוהג לדייק בשמו של כל אחד, כמו שאמר בגמ' על ר' מאיר... ומעשה שהיה בפני רבנו"; וראה שם פ"ס י"א על הדברים למצוא שמו ויעודו של כל אחד מישראל, ויע"ז בספר "זכר דוד" מאמר א' פרק פ"א מדי"ה "ביבליקטי" ואילך.

ולחז"ר כי במדרש תנחומא בראשית הנ"ל נאמר: "... אילו זכו הדורות היה הקבי"ה קורא שמותם כשם שקרא לאדם ולחיות... וכן אותה מצא כשהיה הקבי"ה רואה צדיק טלל הוא בכבודו קורא אותו שמו... ואילו זכו הדורות היה קורא שם לכל אחד ואחד ומשמו היה מודיע מעשיו... ללמד שאלו זכו הדורות היה הקבי"ה קורא שמותם וכו'". וכן הובא בלפניו ישעיה רמז שיינן. ואם מחד יאמר שמענו מכאן השתקפות מעשי האדם בשמו, הרי מאידך גיסא שמענו שזו מדרשו של הקבי"ה לבדו - ולא זכינו לה, ואילו מדרשם של החכמים משמע שהדבר נוהג גם היום, נשמות הניתנים ע"י בני אדם; אכן אפשר שההבדל הוא בין שם המבטא מפורשות וברורות זקק ישירה למעשים - וזו דרכו של הקבי"ה - ובין שם המבטא דברים ברמזיה בלבד, שרק חכמי לב יכולים לדרת לשורשה ולחושקה ולחשוף משמעה וסודותיה.

תכונת נפשו של אדם בהסתפקס אך בידיעת שמו. יכולת זו וידיעה זו לא היו ערטילאיים גרידא, אלא הביאו לשינוי התנהגות החכמים על סמך אותה דרישת-שמות, ומצינו שנמנעו חכמים להתאכסן אצל בעל שם מפוקפק, בהנחה ששמו המפוקפק מעיד גם על מעשיו.

אמנם דרך זו של הסקת מסקנות מעשיות על סמך שמו של אדם, דרך זו ייחודית לחכמים מסויימים לעומת זאת עצם דרישת השמות, זו כבר נחלתם של רבים, והיא מצויה ושכיחה אצל חז"ל.¹⁵ דומה שגם

15.

חז"ל - לכל אורך ורוחם ספרותם. כך לדוגמא: ברכות ז' ב' (ראובן, רות) יומא י' א' (אחמן, ששי ותלמן) שם פ"ג ב' (כידור, בלה) מגילה י"ד א' (יסכה) שם שם ב' (זבורתא וברכשתא, ור' י"קב בשמים" להר"ר מרגליות, אות י"ט - והערות לשם "ללתא", ושב והעיר לכך בספר "לחקר שמות וכינויים בתלמוד" עמ' ל"ט, עניינן). סוטה י"ב א' (עזובה) ב"ב צ"א א' (אמותיהם של אברהם וחמץ - זה סוחר זה טמא) שם קמ"ג ב' (חוששים; ועניינן בתוס' ד"ה "שהיו לו וכו'") - על שם העתיר, וירושלמי ר"ה פ"ג הי"ט (כידור) - וכתנה הרבה. ובמדרש ב"ר פמ"ב ד' (אחז) ושם ה' (כוש). נמרו ואמרפל ושם ח' (ברע, ברעש, שנאב, שמאבר, וכן שם העיר בלע) ושם ט' (עמק השדים, עמק שיה, עמק סוכות) פ"ז ו' וכן פל"ז (יסקת) ככ"ה ב' (נח צי"ד ו' (בני בנימין) פ"ה"ד (נעשן, שמעאל, עולי הגולה, שמות המרגלים ושמות השבטים) רות דבא פ"ב ה' (אלימלך, עמל מחלו וכלון) קהלת רבה פ"ו ג' (שפרה ופועה). ובתנחומא (בבא) בראשית ל' (כידור, לבני, שמני וחברות) שם נשא ל"ג (שמות הנשיאים) ובתנחומא (רגיל) האזינו ז' (מרגלים - שמעו בן זכור, שפט בן חורי, יגאל בן יוסף, פלטי בן רמא, גדיאל בן סודי, גדי בן סוסין, עמיאל בן גמלי, סתור בן מיכאל, נתני בן פסטי, ובוזר ברשאית ניה ב' (נח, ער - ור' הגהות "ידך אמותי" שם) וכן ר' שם א' וקכ"ז סעי"ב (ראובן) ושם שמות קע"ט ב' (ירמיהו ושעניה) - ור' בזה פסדר"כ (בבא) קט"ו סק"י וקהלת רבה על א' ובי' ושם רכ"ג א' (בצלאל) ושם ויקרא ע"ה ב' (אלעזר).

ואכן ענין זה של דרישת שמות היה כה פשוט ומבואר לחז"ל, עד שקבע רבי יוסי בן דורמסקות בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים (ספרי דברים א' ס"ה): "... אין מקום שנקרא אלא על שם המאורע וכו'". ור' כ"י"ב ברש"י דברים א' א', הרי לך שכל שם ושם, לצד פשוטו מצוי בהכרח גם מדרשו.

ובאמת דרך זו קדומה ביותר, וכבר נזכרה מפורשות בתנ"ך עצמו בהרבה מקומות, כגון: בראשית ד' כ"ה (נח) י" כ"ה (פלג) י"ז ד' ואילך (אברהם) ושם ט"ז ואילך (שרה) שם ל' כ"ג (יוסף) (יוסף) ל"ב כ"ז (שראל) שמות ד' כ"ב (גרשום) שמאל א' (עמק ברכה) וכתנה הרבה. וראה משי"כ ר"י קול ב "נספחות" לספר "ידעית מקרא" דהיי"ב עמ' 36 ואילך, ושם האריך בדבר השמות ומשמעם בתנ"ך.

ור' משי"כ בזה ר' אליהו הכהן האומניר בספרו "אגדת אליהו" ח"א פאה פ"א פ"ס י"ח - על שאלת חגמי "למה נקרא וכו'". דמה שואל למה נקרא כך, שהלא אביו

או אמו ששמו אותו לא כוונו לשום דבר, אלא מוכרח דכין שהשם הוא מהקב"ה

מידה זו, שורש צמיחתה באותה קרקע פוריה של שמות מהותיים - לא מקריים וגמולי משמעות. לכן אנו מוצאים, בדרות מאוחרים יותר, חכמים הממשיכים דרך זו¹⁶ ודורשים שמותיהם של נביאים וכן של מלכים; והרי זו מידה ישראלית מצויה ושכיחה.

שמים השם במי האב או האם שיקראוהו כך, לכן שואל למה נקרא ובר"י ונקט שם דוגמאות מרות, נמרוד, יצחק ועוד. וראה עוד בייספר חסידים" מהדור ויסטניצקי - פריימן סי' תנ"ך, על דרישת שמותיהם של יד ומתושלת. עי' בשיטת "המקרה" לר' משה קוניץ ח"א סי' ע"ד - דרכם של חכמים בדרשות שמות (ר"י שם לגבי חז"ר).

ויעז באור בחברתו של ר' צבי קסלן "בהלכה ובאגדה" (ירושלים תשי"ך) ימדרשי שמות, עמ' נ"ח-קמ"א; ושם הרחיב בדוגמאות רבות ביותר לר' הערות על מגילת של צוץ) ראה שם ניתוחו והדגמותיו לאופנים השונים אשר ציינו חז"ל בנוגע לדרשת שמות וכן ר' שם - פ"ס ד' - על שמות באופן של פסידונים, כאשר שמו האמיתי הוא אחר, והשם הנדרש הוא כינוי מסיבה מסוימת (כלאב - דניאל, מפיכשת - איש בשת, ר' מאיר - ר' נהוראי, לפי - פלטיאל בן ליש, אסתר - הדסה, ועוד הרבה כוונות). ולענין זה ר' עד מאמרו של הר"ר מרגליות "פסידונים בתלמוד" הנדפס בראש ספרו "חלקי שמות וכוונות בתלמוד", ושם האריך בדוגמאות לשמות אנשים הקרויים ומכונים ע"פ מאמרים, אומנותם, מעשיהם, תכונות וכיוצא. וראה שם לאורך כל הספר על הקבלות בין שמו של אדם ובין נושאי עינו, אמריו ושמעותיו.

16.

בדרך זו הלך אברבנאל, בבואו לדרוש שמותם של נביאים. ראה הקדמתו לספר יחזקאל: "... שמות הנביאים לא יחשוב אדם שהיו מפעל הנבואה ורצון ויליהם. אבל מן השמים בדרך השגחה נמשכה קריאת שמותיהם מסכים עם פעולותיהם ומעשיהם". עמ"י ביאר שמותם של: ישעיה, ירמיהו, יחזקאל, חושע, יואל, עמוס, עובדיה, יונה בן אמיני, מנחם, חבקוק, צפניה, חגי, זכריה, מלאכי; ואף שמואל, נתן, גד, אחיה, אליהו ואלישע. "וככה שאר הנביאים כולם כשתענין בשמותיהם תמצאם מתייחסים למעשיהם ונבואותיהם". ואכן על ישעיה וירמיה כבר מציינו דרשות קדומות: ראה זוהר תוצה קע"ט ב' ובפסדר"כ (גובר) קטיון סק"י ובקהלת רבה א' י'. בנושא זה של הקשר והזיקה ההדוקה שבין השם ובין השליחות הנבואית - ראה באורך בספרו של יהודה דביר "עלילתה של השליחות בשם המקראי" (אוצר המורה, תשכ"ט); ובניסוחו: "השם, כדוגמת השליח הקרוא בו, שוב לא יהא גילוי של עצמו, אלא גילוי של האידעיה" (שם עמ' 129). ומכאן כי הבנה נכונה של השם, עשויה לחשוף תכלית יעודו של הנביא. ור' עד שם עמ' 30, מדבר א' י' שפירא.

גם בעל "תפארת ישראל" הלך בדרך זו, בהתמקתו את שמותם של המלכים אשר היו לישראל. ראה בפירושו למשניות שקלים (י"ב ע"ב) ר"ש פרק ו': "ירוש המלכים, כשתדקדק בהם תמצא ששם מורה על מה שאירע בימיהם". ור' שם ביארו - על סמך הנחה זו - לשמותם של: שאול, דוד, שלמה, ירבעם, רחבעם, אסא, יהושפט, אחזיהו, יואש, אמציהו, עזריה-עוזיה, חזקיהו, מנשה, יהויקים, צדקיהו - "וכפי הנראה נקרא שם המלכים בינם ליהודים על פי נביא, וזאת מאחר ואותה התאמה

1. בעקבות אותה העמקה בשרשרת ומהותם של שמות, מוכרחים להסיק גם שלילה של שמות מסוימים; שמות "פגומים". שהרי אם אכן ישנה התאמה בין השם ובין האדם ומעשיו, הרי שלילה באדם משמעה גם שלילה בשם. מכאן נבעה הסתייגותם של חכמים מקריאה בשמות אחרים, כגון - שמות רשעים¹⁷. ואף על פי שיש מקום להסתפק אם המדובר באיסור גמור ומוחלט, ובפרט מאחר והנושא כלל לא נזכר בספריהם של פוסקי הלכה מובהקים¹⁸, יחד עם זאת דברי חז"ל מורים הסתייגות מקריאה בשמות רשעים.

אמנם "ראשונים" ו"אחרונים" פלפלו ודנו על צדדי היתר בשמות מסוימים, וזאת אחר שמצינו קריאה באותם שמות¹⁹. ברם הכלל

17.

בין שמו ובין מעשיו - תכונתו - גורלו הינה כה בולטת, כה "נבואית". בגמ' יומא ל"ח ב' דרשו את המקרא שבמשלי (י' ז') "וְשֵׁם רָשָׁע יִרְקָב" - רקבנות תעלה בשמות, דלא מסקינן בשמיותו; ופירש רש"י: "לא יקרא אדם לבנו שם אדם רע". מכאן ציינה הגמ' לשלילה שבקריאה בשמו של "בן קמצר", וכן מוגל הרע של הנקרא בשם "דואג". וכן ראה כוונת במדרש ב"ר פמ"ט א' וכן הוא במדרש שמואל פ"א: "וְשֵׁם רָשָׁע יִרְקָב" - אמר ר' שמואל בר נחמן, שמותו של רשעים דומים לכלי קוריים, מה כלי קוריים כל מה שאתה שומעם בקו עומדים, הנתחם הם מותרים, כך שמעת מימך אדם קורא שם בנו פריעה סיסרה סתורח, אלא אברהם יצחק ויעקב ראובן שמעון לוי ויהודה". ומתוך ששוב אין אנשים קוראים בשמות אלה, לכן נקראים רשעים "מחוקי השם" - כמבואר במדרש ב"ר פס"ה ב' (לנוגע לעשיו) "וייתי הדין מחזיק שמא ויסב להדיא מחזיק שמא". בטעם האיסור - ר' עד בספר "נפש חיים" להגרי"ח פלאגי מערכת הש' אות צ"ד ולעיל הערה 12 בדברי אהר"ח אהר"ח אהר"ח רשעים.

18.

לא רק שבספרי הלכה מובהקים לא נזכר איסור זה, אלא שאפילו המג"א א"ח סי' קנ"י כלל לא ציינו במניינו ובהוספותיו שם; ור' לשון המהרש"א בחידושי'יו תענית כ"ח א' ד"ה "הוא" - "משמע שאסור לקרוא אדם בשם". אמנם ע"י בספר "שיח השדה" ח"א דף מ"ד ב', שם צידד לבסוף לומר דבאבות אין זו הוראת הלכה אלא רק קללה שירקב שם ע"י שלא יקראו אחרים על שמם; ועי' בספר "אוצר הברית" (וויסברג) ח"א עמ' רכ"א אות א'. וראה בשו"ת המג"א סי' מ"א שם התבאר גידורו של האיסור: דוקא לקרוא אחר על שמם, אך לא עצם הזכרת שם הרשע (ולכן פסק באותו מקרה של בן מומר העולה לתורה, שיוכלירוהו בשמו ובשם אביו) "והרי התורה והנביאים וכל התלמודים מלאים מזה בחזקתו שם הרשעים שבערו; ואם גרע שם הרשע משם ע"י עצמה וכו'". ויעי' בשו"ת מהר"ם פדוואה סי' פ"ז אשר כתב על ענין זה "שאינו לו יסוד תורה ולא יסוד נביאים" אלא מהג חסידים בלבד. ור' עד ארכיון בשו"ת "ניסח אומץ" סי' י"א אות ג'.

19.

כבר תוס' דנו בדבר, ואף נחלקו בזה ר"י ור"ת - ע"י בסוגי הנ"ל דינא, בתוס' ד"ה "דלא", דמהא טעמא אין לקרוא ע"ש אבשלום (שאין לו חלק לעוה"ב) וכן

קריאת שם

עיש שבח; אמנם סיגנו כלל זה ואמרו כי כאשר ישנם אישים נוספים הקרויים באותו שם, אזי אין מניעה מקריאה באותו שם, וכי תוסי' במגילה י' ב' שלא לקרוא עיש פפרון. אמנם מדבריהם של תוסי' בשבת י"ב ב' ד"ה "שבתא" משמע דלר"ת אסור לקרוא בשם כל רשע, הגם שישנם עוד אנשים הקרויים באותו שם; ושב ר"ת על סברתו זו בכתובות קיד' ב' ד"ה "שבתא", עניינש' ברם דעת ר"ת - בתוסי' שבת התי' - דכל שישנם עוד אנשים הקרויים באותו שם, הרי ניתן לשוב ולקרא כך.

ובשו"ת "בשמים ראש" סי' קי"ז דן על השם ישמעאל, וסבר דא"צ לבדו המדרש שעשה תשובה ורק מטעם זה להחזיר קריאה בשמו, דבלאו הכי יש לומר "ידכל ששמותיהם נאים ומעשיהם כעורין, השם ניתן מעצמו לקרות. אבל בשם כער או שאין לו הוראה נעימה, מתוך שנתלבש בה רשע - סימנא מילתא". ובכסא דהרסנא שם המליץ על הירצו זה - הפוסק מדוחקם של תוסי' - והביא ראיה לדבריו משמותם של מרגלים אשר היו רשעים ובכ"ז שבו ומצינו במקרא אנשים הקרויים באותם שמות (מל' ב' ליש', עמיאל אבי מכי', שמוע בן דוד המלך) ומכאן שכאשר השם עצמו נאה, אין לחוש למי שנשא (ועי' שם, ובהערות לעש'ו). וראה מה שהעיר עליו ההד"ח א"ת ונעימה ולא יצחק ורבהם הם שקראוהו כך. אמנם אינו כער ואולם הוראתו אינה נעימה ולא יצחק ורבהם הם שקראוהו כך. אלא אנשי העולם, והם נהרצו לכך, ולבני אליעזר הוסיף שהיה צדיק, ואין כל מניעה מקריאה בשמו. והלך שם החיד"ח הוראתו בדומה לזרבו של הפני" (כתובות ה"ח) המעיר על תוסי' משמותיהם של מרגלים, ונתחילה כתב: "אפשר כיון דאמרין דמרגלים עייש מעשיהם נקראו, אייך אין זה עיקר השם שלהן"; ברם המשיך וכתב דלולא דברי התוסי' הרי יול דלא אסרין למיסק שמיהיה דרשעים אלא רק כאשר השם גופו מורה על רשעותו - כדוגא - וכן כאשר מזכיר בשם בלעדי ויחידיו לאותו אדם ואין אחרים הקרויים כן; ברם בשמות מצויים אין כל חשש וכל אוסור, ולכן בנוגע לאבשלום אין כל פקידא. עוד הוסיף דמסתבר דבשם רגיל המצוי לצדיקים ולרשעים כאחד, לא שייכת כל הקפדה. החיד"ח הני' יישב בסברא דומה קריאת משה שם בנו אליעזר, לפי שאם השם עצמו טוב ונאה הרי אין לחוש אף אם זהו שמו של אדם רשע. ואולם - כאמור - שיטת התוסי' אינה מסכמת לכך. ורי' עוד בשו"ת הרמ"א סי' מ"א, המבאר שהאיסור הוא רק בשם שהוא בלעדי לאותו רשע, אך בשם המשותף לרבים אין לחוש.

ועי' בתני" ובריטבי"א לסוגי דיומא הנ"ל - אם עשה הרשע תשובה, אי שרי לקרוא בשמו; וכן עי' בפסקי התוסי' לסוטה - אות כ', אם בשביל עון אחד כבר מוחזק לשמו; ועי' עוד מ"מ ומקורות הרבה לענין זה, ביספר הברית" (פרוטנסקל) עמ' ש"ז-ש"ח, ובספר "אוצר הברית" (וויסברג) ח"א עמ' רכ"א - אם מדובר בעבירה אחת אך תמידית - (וכן קמצ'ר); אם היה צדיק מעיקרא - והחמץ (מרגלים); כאשר יש לו חלק לעוה"ב; על שמותם של מוכי', טיטוס ועוד. וב"י ספר חסידים; מהד' ויטנסקל-פרידמן סי' תת"ר, נאמר שהתקבצו שותיהם על חנוך ושל למד "לפי ששמו בשל חנוך בנו של קין, ולמד לפי ששמו כשם למד בנו של משהאל, וקין ובנו שם רשעים וירקבי". ועל כך צריך להעיר כי גם ראובן קרא שם בנו - חנוך; ורי' שו"ת "השובה מאהבה" ח"א סי' ל"ה, אשר הוסיף על כך מצד אחר ורי' להלן הערה 23). ועי' בתוסי' גיטין י"א א' ד"ה "הי"ד שמות מובהקין" בנוגע לשם שבתאי - שבת. וראה עוד הערת החתנים (שו"ת) אחע"י ח"ב סי' כ"ב) בנוגע לשם "זמרה" (המופיע בדה"א י' ה') ובנוגע לשם קרח -

נתיבי מרחבים ו'

העולה מדברים אלה מורה כי מקור שורשה של אותה הסתייגות נובע מאותה התאמה חזקה שבין האדם ובין שמו; ואם האדם שלילי - כך גם שמו. לפיכך מוטב להימנע מקריאה בשמות מעין אלה.

ז. מאותה סיבה, ובהמשך לאותו טעם, סברו "אחרונים" כי מוטב להימנע מקריאת שם אשר נושא הקודם נזוק²⁰. גם הימנעות זו נובעת

שקראו בו בית לוי לבנם, הגם שהוא משמות אלוים אדום (ולעזרה זו שב וציין החתנים גם בפירושו לתורה - מהד' רי"ח שטרן - ריש פרשת קרח וכן קריאת השם שאול - הגם שקדמו "שאלו מרחבות הנה" ממלכי אדום; וסבר ליישבם: "אולי לא ידעו עדיין מה שאמר דה"ה אשר שם שמות בארץ ולא נזכרו" ולכן בתקופה הקדומה לדוד מצוין קריאה שכזו. עוד הוסיף כי "השם שאול שרגלים לקרותו שאול, ואין ספק שהוא מטעם הנ"ל, והנה קראה בנה שמואל כי מהי שאלתו ולא קראתו שאול מלשון שאלתו והפסיקו התיבה במים, אין ספק אצלי כי היתה נזהרת בה מטעם הנ"ל, וקיש אבי שאול לא נזכר וחיו מה עלתה ב"י וכו", וזה היה סיכומו, כי "אין ללמוד מדורות הראשונים". וראה עוד בשו"ת "המצרי" נ"ר משע קוניץ סי' פ"ז בנוגע לאיסור לקרוא בשם רשעים, והערות בנוגע לשם מנשה נאם כי י"ל כמ"ד שעשה תשובה) ועי' שם בס' קיד'. ולהוסיף כי שכוחים וידועים השמות יהודית - כשם אשת עשו, וזוה - כשם נדב עשו; עוד להעיר משמו של הפרש-הפיטון הקדום, ר' יהודה בן בלעם; ועי' בספר "זכר דוד" (ל' דוד זכות) מאמר ראשון פרק פ"ב, ובספר "זכרון ברית לראשונים" חלק המלואים סי' י"ב עמ' 252, ובשו"ת "המאור" (ספר היוכל) ח"א עמ' קל"ה, ובשו"ת "אז נדבר" ח"א סי' ע"ב.

20.

בין אם מדובר במיתה משונה, בין אם מדובר במיתה בגיל צעיר, בין אם מדובר במי שכל ימי חייו היה מדוכא ביסודין וכל כיו"ב. עיקר הדיון נכב נסב על קריאת בן שני אחר הראשון שמת; ועל זה העירו מדברי פירוש המיוחס לרש"י בדברי הימים א' ג' ו', שם נזכרו אלישבע אשת דוד וכלה לו - לדוד - בן אחר "ונקרא רק שבעה, עניינש' וביאר שם דאמר שאליפלט מת נולד לו - לדוד - בן אחר "ונקרא שמו כמו בן אליפלט", וכיו"ב לבני אלישבע, אשר גם הוא מת, ונקרא אחיו על שמו - באותו שם; ורי' כיו"ב גם בד"ק שם, וכן בפירושו לשמ"ב פרק ה' ד"ה "שמוע".

ואכן בשו"ת "אדני כ"י" סי' כ"ה הביא משם ראיה להחזיר קריאת שם אחר שמו של בן ראשון שמת, וסבר להחזיר גם קריאת שני בנים באותו שם; וראה שם בס' ל"ד שהביא ראיה להחזיר זאת, מדברי רש"י בפ' מי שהיה נשוי בענין בני רב חסדא אשר שמתיהם היו שוים; ואולם בהשמטות שם שם ופקפק בראיות, דיתכן שהיה שם שניו קל, ולכן עדיף שלא לקרוא בשמות שם במדויק, וכן מוטב גם להימנע מקריאת שני בנים באותו שם; וראה עוד שם הערתו על הראיה הני מבני רב חסדא, אם יתכן שהיו תאומים. ועי' בפניניו יו"ד סי' קט"ז סק"ל המביא מדבריו, ומוסיף דענין זה של מול רע שיד בכל אחד, אף כלפי זה אשר אינו מבני המשפחה ומשתמש באותו שם. ובשו"ת "תורת מנחם" סי' כ' כתב דמותר לקרוא אחר המת, וראיתו מדברי רש"י הנ"ל. ובשו"ת "בית יצחק" יו"ד ח"ב סי' קס"ג לפלג דין באותה ראיה מבני דוד (וחילק בין הענינים: קריאה עיש המת שרי,

מאותה סיבה: זיקה הדוקה בין השם ובין נושאן. ואם נוכחנו לדעת שהיה שנשא שם זה והזקק (באופן ניכר ובלט, בענין המציין ומבליט אותה אישיות) הרי בודאי מוטב להימנע ולא לקרוא במדויק אותו שם.

ח. כך גם מצינו הימנעויות נוספות מקריאה בשמות מסויימים, כגון: שמות הקודמים לתקופת אברהם אבינו. הטעם שניתן להימנעות זו היה, משום "דלא מסקי" שם אלא בשם מי ששמר את התורה כולה".²¹

וקריאת שניים באותו שם יש לאסור, וזאת מחשש בלבול ביניהם). אמנם בס"ק ג' כתב ד"ש לחוש דריע מוליה וכדמוכח מייבום, שהוציאו חז"ל מקרא מפורשו ומנעו קריאה בשם האח עצמו! ועיי' בשו"ת "אפרקסותא דעניא" סי' ק"א אשר האריך בענין זה, והעיר על אותה ראה מייבום.

שמות אנשים ובאהי"ט שם סייק ל"ן, בנוגע לקריאה בשם ישעיה וירמיהו, ובשו"ת קשה"ו וכן על השם גדליה, וכן שמו של רשבי"ג - הקרוי עיש וקטו שהיה מעינה "נעט שורק" יו"ד סי' נ' העיר על השם ישעיה (דריע מוליה, שמנשה הרגו במיתה קשה) וכן על השם גדליה, וכן שמו של רשבי"ג - הקרוי עיש וקטו שהיה מעינה הרגו מלכות; וסבור שבניינין אלה גם שינוי קצת מספיק, בפרט כאשר ישעיה רבים הנושאים אותו שם. ור' שם מסקנתו דכל תשעה אינו אלא רק אם מכוון לאסוקי שם האיש דריע מוליה, ברם כאשר אינו מכוון אליו, ויש עוד הקריאים כך - לא קפדין (וראה שם אם יש הקפדה יתירה אצל אב לבנו או גם לכל אדם, וכן אם יש הבדל לקולא כאשר מדובר בן מאשה אחרת). וראה גם בשו"ת חת"ס אבה"ע ח"ב סי' כ"ה בנוגע לשם עקבא - עקבה. (ור' בחי"א סי' ע"ג ד"ה "והיטו הרביעני" - מובא בפתיש שם סי' יו"ט סק"ז ד"ה "והשם הזכיר" וכן ראה שו"ת "דברי מלכאל" ח"ג סי' ע"ה, ובשו"ת אגרו"מ יו"ד ח"ב סי' קכ"ב, וכן ראה בשו"ת "שאלות יצחק" סי' קס"ג-קס"ד בנוגע לקריאה אחר קדושי השואה; וראה אריכ"ד ב"ספר הברית" (פירוטנסקל) עמ' שני"א-שני"ב, וכן בס' "אוצר הברית" (וייטברג) ח"א עמ' רכ"ג-רכ"ד, ועיי' בשו"ת "בנון אבי" סו"ס נ"ה. בנוגע לקריאה על שם מי שהיה עני וכן עיי' צדיק אשר היה בעל יסורין - ראה סוף תשובה ק"א בשו"ת "אפרקסותא דעניא", שהסדק דע"ש עני אין לחוש, שזה דבר הנגזר עליו מראשית ההיריון, מה גם שהחוש מעיד דאין קריאה ע"ש עני גורמת עניות, ואף קריאה ע"ש צדיקים בעלי יסורין, הרי י"ל שייסוריהם נובעים דוקא מגורל צדקנותם (עיי' שם) ואדרבה נפיש זכותם.

ולחצי' לסוגיה המצוינת משמט של הגר"א, והובאה בס' "עולות אליהו" הערה נ"א (דף כ"ז א'): "...סוגיה לקיום בנים, שהילד אשר יולד לה יקראוהו בשם אחיו המת אשר מת לפניו באחרונה עם עוד הספכה שם שני חדש, והחדש הראשונה ושם המת לאחרונה וכו'". וצוינו שם עדויות לקיומה המעשי של אותה סוגיה (משם הרד"ל). ונבוגע לכך ראה דבריו של ר"מ אריק בספרו "מנחת מתי" יו"ד סי' קט"ז, ובשו"ת "אפרקסותא דעניא" סי' ק"א ד"ה "והשם הזכיר".

²¹ כלשונו של המבי"ט (שו"ת ח"א סי' רע"ח) אשר העיר ראשונה לענין זה, בכתבו: "...י"ל משורת חז"ן שאין לחלול שם מאברהם ואילך (קודם לכן)... ולא יקר

אמנם כבר היה שהרהר על מקור אותה שיטה²² בפרט אחר שמוצאים אנו גדולים וטובים הקריים באותם שמות.²³ לפיכך כלפי הימנעות זו, רבים שהסתיתנו ממנה ושללו.

בישראל לכתחילה שם אדם ולא נח... אפי' שם ועבר, דלא מסקי' שם אלא בשם מי ששמר את התורה כולה. ותקרא בשם יפת וכיוצא בו מאשר קדמו לאברהם אינו בכלל מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו גדול בשיט' ונפטר בשם טוב וכו'". נמצא סבור שקריאה בשמות אלה משפיעה על תכונתו של אדם, ועלולה להפיקו מעולה של תורה-שלימה כהלכה.

²² ראה משי"כ להעיר עליו בכנה"ג יו"ד סי' רס"ה אות ח', דמצטו באמוראים ר' בנימין בר יפת! ועיי' בשה"צ להחיד"א אות א' ערך מר בר אברהם נאון, אשר ציין כי בס' "מכשירי מוליה" כתב שאכן יתכן שאותו יפת לא היה גדול בתורה; ודחאו החיד"א דבספר יוחסין מנא בין האמוראים (אמנם "סדר הדורות" כבר העיר על כך) ענייני. ובכלל תמה החיד"א למקורו של המבי"ט אשר לא ציין כל סמך לדברים אלה, ובמראה קבלה קדומה היתה בידי על דבר זה. ואולם על כך צריך להעיר ממתנג העולם לקרא בשם אדם, יפת, מהללאל וכיוצא, ומצויים היו בימי התנאים והאמוראים. ועיי' בהגה מנחם ציון לשיעור לשונות שניות המבי"ט במקורו בס' חסידים, וראה מקורותיו שם בס"ק ח"ה ובס"ק כ"ח, וראה עוד בקונטרס "שארית ציון" הנדפס בסוף הספר - סעף ח', וראה עוד היכוי"א אצל החיד"א בשו"ת "יוסף אומ"י" סי' י"א אות ג', ועיי' בשו"ת "התעורר" ולי' משה קוניץ, בנוגע לר' בנימין בר יפת, אשר אינו קרא על שם בנימין שבתורה, וגם אביו לא נקרא ע"ש יפת התנ"כי. ור' שם בסוף התשובה - הערתו משם אבי התנא עקביא בן מהללאל, "ומעולם לא נהדרו בזה וקראו בשמותם אדם נח וזכמותם". ועיי' ברכ"י יו"ד סי' רס"ה אות ו', שו"ת "זרע יעקב" סי' ל"ה, סי' "זכר דוד" מאמר ראשון פרק פ"ב, וכן ר' בס' הברית הנ"ל עמ' שיש' ובס' "אוצר הברית" הנ"ל עמ' רכ"ד-ה', ובס' "כבורה של תורה" - יתרו י"ח ד'.

²³ עיי' שו"ת "תשובה מאתה" ח"א סי' ל"ה המעיר על כך שראובן קרא לבנו חנוך אף ששם זה קדם לאברהם (והובאו הדברים בפתיש יו"ד סי' רס"ה סק"ו). ור' משה"ע לעיל הערה 19). כן ראה הערתו של הר"ר מרגליות בספרו "קב בשמים" אות נ"ט לאגדת אסתר פ"ה - א"ר חנין אי"ר אדם, ובמ"ב כ"ב ק"ט - אהרן, ובמ"ב כ"ב קע"ד ב' וערכיו כ"ג ו' - משה בר עזרי; וזאת למרות דברי החיד"א בשה"צ הה"ל אות מ' בערך רב משה נאון - שאין תנא או אמורא בשם משה; ור' גם בדבריו בערך מר בר אברהם נאון אודות נדירות שמו של אברהם בין תנאים ואמוראים, וכן השם יצחק בין התנאים תופעה המצריכה ביאור וסעף. וראה ב"ספחות" לספר "ידעת מקרא" - דהיי"ב עמ' 45, על שמות שאינם חוזרים ושבים בתנ"ך; כגון: אברהם, יצחק ויעקב, וכן משה ואהרן, ולהעיר כי בס' "קונטרס אלימלך" פרשת לך-לך ד"ה "אחר הדברים האלה", נקט דוגמא דוקא קריאה בשם אברהם). כאמור, כל אלה שמות אשר נדירותם - להכפי"ח בבקורות מסוימות - בולטת, ומצריכה ביאור והסבר. ועם זאת, דומה עניינות זו אינה מבטאת איסור, שהרי מוצאים אנו בכיתות וריבו קריאת שמות אלה בתקופות מאוחרות יותר, ומיעוט גם באותה תקופה עצמה.

ט. הקפדה נוספת הינה הימנעות מקריאת שמות לא-ישראליים.²⁴
אף כאן עלול שם "פגום" שכוה להשפיע שלילית על נושא אותו שם.
לעומת זאת הענקת שם "ישראלי" - זכות היא, ומסימני הגאולה.²⁵

24.

ראה "ספר חסידים" סי' תתשלי"ט: "...לפיכך סמך זה ספר תולדות אדם לפסוק לקרוא בשם ה' - לקרוא לעד בשם ה', שמו של יהודי", וענין בשו"ת מהר"ם שיק וז"ל סי' קס"ט (הוב"ד ב"דרכי תשובה" סי' קע"ח סי"ח) אשר סבר כי זהו איסור דאורייתא להידמות לזכרים ולהיקרא בשם, והפליג בחומרת המעשה. וענין בשו"ת מהרש"ם חיד"ד סי' קצ"ט בנגע לאנוסים הנאלצים להמשיך לשאת שמותם הנכריים מחמת הכרה וצורך גדול נור' בספר "אוצר הברית" הנז', ח"א עמ' רכ"ב). וראה לשון תשובתו של ר"ת בתוס' גיטין ל"ד ב' ד"ה "והוא דאחרת" - "חלילה להזכיר שם עבד כוכבים בתורת משה וישראלי" (וענין בשו"ת "אהל אברהם" - קארפלעס - סי' מ"א אשר האריך בדבר השליכה שבניין שמות לועזיים, ואפילו לצורך הרשומות האזרחיות; וענין בשו"ת "המאור" (ספר היובל ח"א עמ' קל"ח) ע"ד בספר "סעמי המנהיגים" במאמר "אל תטוש תורת אבך" (עמ' תקנ"ה, בהערה) על השליכה שבקריאה בשמות לועזיים, ועל ההשפעה המלוואת סי' י"ב עמ' 253; וכן ר' בספר "הנהגות התנ"ך" עמ' כ"ט.

אמנם עי' בשו"ת "המצדק", ל"ר משה קוניץ, סי' פ"ט, אשר מכלל וכל התמיכה האוסרת לקבץ שם יהודי בשם משמות העמים: "...כי מעולם לא עלה זאת על דעת חכם מחכמי ישראל, ויהי לתפך בכל דור ודור ובל מחוץ ולפך שוו שמות בני ישראל לשמות בני העמים ולאומים במישרים". והאריך להוכיח זאת בראיות רבות, כשמות: אסתר, עורב, שבתאי, אבדן, נימוס, טבי, מנימין, תלפנא, חרסום, ורבים נוספים כינצא באלה; עיי' (ותכן שאגב כד' יש מקום להעיר לשון "לקטו מוהר"ן ח"א קטע ל"ג סי' ב'": "...כל לשונות העכו"ם יש שם אלקותו המחיה אותה" - והאריך בענין זה - אם כן גם בלשון העכו"ם, וכן גם בשמות, ישנה בחינה אלוהית. ולהוסיף להעיר בזה לשונה של הגמ' בגיטין י"א ב': "דוב ישראל שבתוך לארץ שמונתיו בשמות עכו"ם"; וענין בשו"ת מהרש"ם הנ"ל, ור' מה שהעיר בזה.

וענין עוד בספר "זכר דוד" (ל"ר דוד זכות) מאמר ראשון פרק מ"ב, אשר האריך בדבר מניעת שמות לועזיים, ועם שניין לדברי שו"ת "המצדק", כתב דענין לא הותרה הרצועה, ואותה תופעה יש לתלות בקלקול הלשון ובשיבוש השפה בזמן הגלות, אך אין זה מניח הגדרות והיטמעות בדרכי נכרים. וראה עוד בשו"ת "צפת פענח" סי' רה"ח, ושם חילק והבדיל בין שני סוגי כינויים בשמות לועזיים: "...היכי דמותרגם שמו של לה"ח בביאור שאר לשון לא איכפת לן כלל. אבל אם משנה לשם אחר ודאי אסור". ואכן צ"ח כי "כל שמות הספרדיים כן, בלשון ערב, תרגום של לה"ח".

25.

הלא כד' אמר במדרש (שמו"ר א' כ"ח, וכן ראה ויקר' ל"ב ה', במדבר' כ', שיהשי"ך ד' פסוק י"ב - ועוד הרבה, כינסמן במסורת המדרש שם): "...בשיל ד' דברים נגאלו ישראל ממערים, אחד שלא שינו שמותם וכו'"; הרי שזה היה נדבך ויסוד לגאולה. וראה הערתו של החיד"א בספרו "פני דוד" עה"ת - פרשת מטות

י. לצד דברים אלה ראוי לציין, כי מוצאים אנו גם הסתייגויות מקביעה מוחלטת של זהות והתאמה תמידית, מחייבת ומכרחת בין האדם ובין שמו. הד מהסתייגות שכוו עולה ברורות מדברי המדרש אודות אותם אישים אשר "שמותיהם כעורים ומעשיהם נאים" - שמוותיהם נאים ומעשיהם כעורים.²⁶ אותם מקרים - והדוגמאות שציינו בהם - מורים כי רק בדרך זזה ניתן לדבר על אותה התאמה, אך לא בדרך קבועה ותמידית.²⁷

אות ח': "לכאורה אינו מובן בעצם מעלה זו, ושתיה סיבה מהסביות לגאולתם. הגם דיש ליישב כי מזה נמשך שמירת היחידות, מ"מ אינו התייבש היטב כאשר ענינו יחזו המעיין. אך עפ"י האמור הוא באמת מעלה דכיון דהשם הוא כפי נשמתו הקדושה, בהחליף השם פעם בנשמה חז"ח". וראה עוד משי"כ החיד"א בענין זה בספר "דברים אחרים" דרוש י"ח. עיי' בספר "גבורת ה'" למהר"ל פריק מ"ג: "גאולה של מצרים היה בשביל שלא היו מתאחדים עם מצרים", והאריך בהסבר ענינו, עיי' שם.

26.

מדרש ב"ר פנ"א ד': "אירבע מדות נאמרו בשמות יש ששמותיהם נאים ומעשיהם נאים, יש ששמותיהם כעורים ומעשיהם כעורים, יש ששמותיהם כעורים ומעשיהם נאים, ויש ששמותיהם נאים ומעשיהם כעורים". ולפי שתי המדות האחרונות הובאו דוגמאות משמו של עשו (ואינו עשוה) וכן ישמעאל (ואינו שומע) מחד גיסא, ומשמות עולי הגולה מאיד גיסא. ואכן בנגע לשמותם של שבטים אמר "אין שמונת עולי שבטים עכור להם אלא תופת להם" - כלומר מתאים היטב. ברם כאומר זו שיהיה אחת, וישנן המידות האחרות...

וראה לשון של "ע"י יוסף" על אותו מדרש: "...דוב דרך השמות הוא להיות בהם קצת מהתבלבל ואינם צודקים במכוון על טעם השם וכו'". ולהעיר ללשון הבטוה של שו"ת "עשה לך דב" ח"ז סי' מ"ט: "...דאי לא יתכן שהשם שאדם יבחר לבניו הוא וכתוב לקב"ה את מעלתו בני אדם", אם כן גם הוא הסכים וביאר שיש בשם משום הוראה על הצפוי לו בעתיד או על אופיו וכו'. ור' עוד לעיל בהערה 13 - אודות האפשרות "לקלקל" שמו; וכן ר' שם בדבר סי' "באר מים חיים" על "ירוב כללי השמות - לא כולם; וכן ראה לעיל הערה 10 - כי רק "לפעמים" חשם גורס". וכן ראה בשו"ת מתנה חיים" ח"א אבהענין סי' מ"ג, חלקות את השמות לשלושה סוגים: אלה שבנבואה וברכה וכו', ואלה ששעם עזירות מעט העול; אלה שהם אד' ורק לזכר אבותיו ורבותיו; ואלה ששעם ונימוקם צדיק ובמשמעות שם; ושני האחרונים אינם מן הסוג הראשון. ובספר "זכר דוד" הנז', מאמר ראשון פרק פ', העיר ממדרש זה על דרכו של ר"מ הראשון. ובספר שמות, והלא אם אין התאמה לא ניתן לדורש: "אלא ר"מ היה בדרך במשקל האותיות שבשם כפי חלקי היסודות וקלותם ותלכו חומרותיו" - ראה שם מובאותיו במדרש תלפיות, וד"ק.

27.

סמך נוסף לאי-התאמה מוכרחת ומחייבת בין השם ובין מעשי האדם, ניתן לייקן מן האמור במדרש תנחומא ריש ויקהל: "את מוצא ג' שמות נקראו לו לאדם. אחד - מה שקוראים לו אביו ואמו; ואחד - מה שקוראין לו בני אדם; ואחד - מה

י"א. בשתי דרכים בסיסיות נקטו קדמונים¹¹ באופני קריאת שמות האחת "לשם המאורע", והשניה "לשם האבות". על סמך דרכים אלה, אנו מוצאים החל בתקופה קדומה²⁸ ועד ימינו אלה, פיצול השמות

שקונה הוא לעצמו. טוב מכולן מה שקונה הוא לעצמו וכיו"ו (והראה מבעל, ענייניו). מכאן משמע שאין זהות מוכרחת ומחלטת בין "מה שקוראים לו אביו ואמו" בשעת לידתו, ובין "מה שקונה הוא לעצמו" משך ימיו חייו. ועני בספר "מאמץ כחי" לרי' משה אלמשינו, בדרש השלישי דף כ"ב - כ"ד א', וראה מה שכתב במפרש עניינם של שלושת השמות והסבתם לתכונות ולא דוקא לשמות כפשוטם). אמנם אף על כך ראה מה שסבר להשיב בספר "זכר דוד" הנ"ל - דף ר"כ ע"ב, והביא כמה פירושים למאמר זה.

מדרש ב"ר סוף פל"ו: "רי' יוסי אומר, הראשונים על ידי שהיו מכירים וחסידים היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו יודעים את יחסיו אנו מוציאים לשם אבותינו. דבר שמעון בן גמליאל אומר, הראשונים על ידי שהיו משתמשים בדרך הקדוש היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשים בדרך הקדוש אנו מוציאים לשם אבותינו".

פסר השנינו וטעמו מתבאר ב"תורה תמימה" בראשית פל"ב אות ד': "... דמני שאנו נעים ונדים בגלות, ראוי לנו לזכור השתלשלות יחסי אבות על ידי שהאבות יקראו לבניהם בשם אבותיהם של האבות המנוחים". ועני בשו"ת מהרי"ם בריסק ח"ב סי' ז', המבאר שמאדם עד נח, האבות והבנים הלא ראו זה את זה וזרות רבים, ולכן לא היו צריכים לקרוא על שמם; משא"כ בזמננו, וזוהי סיבת השינוי והתחלת המנהג לקרוא ע"ש האבות. ובאמת כך ביאר מהרז"ל בפירושו למדרש שם

לעצמו של התנ"ך הנ"ל, היה מקום לומר שבטל גזירת הגלות יכריע כדרך הראשונה, לקריאה ע"ש המאורע; ובפרט שבמדרש שמו"ר א' מ' לא אמר אלא רק "ידך הצדיקים לשם שם לבניהם לענין המאורע"; ואולם, בכלל ישנו קושי ביישוב הגירסא כמות שהיא בב"ר המ"ל - ראה שם הערה במהד' תיאודור-אלבק; מה גם שנטה להסביר כי ר' יוסי ורשב"י לא פליגי אחדיו (ר' חובי) "בהלכה ובאגדה" לרי' קפלן, עמ' ס"ג-ס"ד, בהערה) ונמצא שאלו דא"ת. ורי עוד משי"ב החז"ני"א בשו"ת "יוסף אומץ" סי' י"א סוף אות ג', וכן ר' אריכות בספר "יורע שמעון" - בראשית דף ו'. (ר' בספר "זכרון ברית לראשונים" - חלק המילואים סי' י"ב, עמ' 249, הסתייגות תקיפה מקריאה ע"ש האבות. ברם כל אותה תשובה שוללת תמיסה מהותית פנימית בשמות, וצריכה בירור. ורי הערה עליו בסי' "ברית אבות" סי' ח' אות ו', בהגהה).

דוגמאות המוכחות נותן זה הספר למעשה כבר בתקופות קדומות, ר' במאמרו של פרופ' דב רפל "הערות לשמות פרטיים ולרשימות יחס בסי' במדבר", "בית מקרא" תשכ"ו - שנה י"א חוב' ד' עמ' 90-87. וכן ראה ב"פסחפות" לספר "דעות מקרא" על דהיי"ב, עמ' 44-5, וכן שם בפירושו לדחיי"א, ג' ו' ח'. עניי בחוב' "קדוש השם" לרי"ן פראות, עמ' 4 בהערה. ורי לשונו של שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' קס"ט: "... מכלול היה הדר לקרוא שם בניהם ובנותיהם על שם אבותיהם או על שם צדיקים קדושים וגאונים גדולים, שהם היו החשובין וכיו"ו".

לשני סוגים עיקריים. יש שהעדיפו וביכרו בחירת שם התואם³⁰ מאורע הקשור לזמן הלידה, לאותו דור, למקום וכיצא באלה. לצידם, רבים העדיפו וביכרו דוקא קריאה על שם; בין אם על שם בן משפחה³¹, בין

30.

לא תמיד מדובר בהתאמה מוחלטת ומדויקת ע"י משפחה. נראה כי במקרים לא מעטים, התמקת השם במקרא איננה התמקת של המצאת השם כי אם בחינתו. הא, ראה, התמקת חנה לשם שמואל (שמו"א א' כ') אף שהשם שמואל קדם הרבה וזכר נזכר במקרא (במדבר ל"ד כ') - "שמואל בן עמיהוד" ובפרט שהשם "שמואל" היה לאורה מדויק יותר (ור' הערתו של החת"ם, שו"ת אבתי"א ח"ב סי' כ"ח); מכאן שנימוקה מוסב בעיקרו לסיבת הבחירה ולא דוקא להמצאתו יש מאין. נראה שדבר זה עומד גם ביסודם של אי-התאמות בין נמוק ובין שם, תופעה המצויה במקרים רבים, כגון: נח, ראובן, משה גרשום ועוד. ברם מאחר ואותם שמות כבר היו קיימים, אין ההתמקת מתייחסת באותם מקרים אלא רק לבחירתו של שם זה מתוך מבחר שמות. ומתוך שאין מדובר בהמצאות שם גרמנו אותן אי-התאמות מדויקות.

31.

על המנהג לקרוא לבן הנולד דוקא אחר שם בן משפחה; ובנוגע לזכות הקדימה - לאב לאם - ועוד, ראה בספר "אוצר הברית" (ניסבדג) ח"א עמ' רי"ח-ר"כ, ושם עמ' רכ"ז; וע"ע בספר "יד אפרים" (ביליצר) ח"א - שו"ת סי' כ"ז. בנוגע לקריאת שם הבן בשם האב עוד בחיי, יש להוסיף ולהעיר כי בתקופות קדומות לא הקפידו על כך (ר' רד"ק שמו"א ט' י"ד ורש"י דהיי"א י"ב ו' ובמי חכמי התלמוד היתה זו תופעה מצויה ושיכחה (ר' ירושלמי פאה פ"א ה"א, ובבלי ברכות י"ח ב', שבת ק"א סע"א, מגילה ל"ב סע"א, סנהדרין ע"ז א', חולין צ"ח א', מנחות ו' ב'), והדבר משתמע בפרט בעירובין פ"ה ב' וכן בירושלמי יומא פ"ו ה"ג. ורי גיטין נ"ט א' - שם הדבר ברור כי מדובר עוד בחייהם; ורי' תוספתא נדה פ"ה ה"ו (וירושלמי ספ"ד דגזיר), תוס' פסחים ל"ו א' ד"ה במקום; וראה גם "סדר הדורות" ערך דבר גמליאל דיבנה אות ב'. עניי בספר "יד אורח" הקדומה עמ' ס"א-ס"ב, שם האריך והרחיב בנושא זה וציין לו מקורות רבג, כולל מתקופות היראשונים - הרמב"ן, רבינו ישעיה, מנהג תימן וכן תלמידי העש"ט, עיי' סי' חסידים סי' תיש והנהגות ברית עולם ומקור חסד שם (ע"י לקלי"ש ויחזקאל רמז ש"א - אף הגיר' שונה במדרש רות רבה ריש פ"ג). בענין זה ר' קרל' להוסיף את האמור במצות ייבום "יקרא על שם אחיו המתי", והצאת חז"ל מקרא זה מפורט. הבן הראשון הנולד לו מאשת המת היו קורין אותו בשמו של מת, עד שתנה תורה ונתחשה הלכה... ולא ינסך לקרוא את שם בנו הראשון בשם אחיו המתי" (ובכך יושב ק"י הרמב"ן על רש"י, עניי"ש); ורי' שם בגו"א אשר חלק על פירושו, וע"ע בשו"ת "אפרקטא דעניא" סי' ק"א מדי"ה "וראיתי" ואל"ף, עניי"ש. וכן ראה בספר "אוצר הכבוד" לר' טורדוס אבולעפא ריש מסי' גימור, ושם דף כ"ד - בנוגע לייבום. עניי בשו"ת "יהצמח" סו"ס פ"ו, בנוגע לקריאה על שם אביו המת. וכן ר' בספר "זכר דוד" מאמר ראשון פרק פ"ד, ספר הברית (מפרוטנסקי) עמ' שטי"ר-ש"י; ורי' עוד בשו"ת "נביע אומר" ח"ה יו"ד סי' כ"א, וכן ר' חובי "אור תורה" שבט תשמ"ז (רכ"ז) סי' ס"ב, וחובי' אלול תשמ"ח (רמ"ח) סי' ר"ו סכ"ה.

אם על שם רבותיו³², חכמים, אישים דגולים וכיצא באלה. קריאה זו - הדרך השניה - אף זכתה לפרשנות ולהנמקה של זכות ועילוי לנקרא באותם שמות אשר נושאים הראשונים היו מכובדים וחשובים³³.
ודעכיד כמר עכיד ודעכיד כמר עכיד.

יב. סוג נוסף של שמות הם שמות נלחים המצטרפים ומתחברים

32. סמך לקריאה ע"ש רבותיו, ראה באבות דר"ט סוף פטיון - על בני זה שגידו הלל וקרא לבניו: הלל וגמליאל, וכן ר' בשבת קל"ד א' (ננון הבבלן ור' בסי "אוצר הברית" הנ"ל עמ' ר"ח אות ט' ולהוסיף מדברי מנחם ס"ד ב' ד"ה "אמר", וכן גם בפני "תקלן חזתני" לשקלים ריש פרק ה' - קריאת שם המכונים שבמקדש על שם המכונים הראשונים, וכי"כ גם דרכם של מלכים, עיי"ש. וכן ראה בגמ' בי"ב פ"ד ב' "אסיקו ליה אלעזר על שמיה", ועי' במס' כלה פ"ג - קריאה בשם אהרן, ובב"ר פמ"ג ב' - בשם אברהם, ואף אחר אלכסנדר הגדול קראו שמות כל הנולדים אותה שנה - ר' "ענן אפיון" פ"ב וכן בספר הקבלה להראב"ד. ועי' "מגדל עוז" להעב"ץ - בריכה עליונה נחל ט' פרק י"ד אות ד': "... מצניו לפנים בישראל שהיו בני הדור שקבלו טובה מן קוראים בשם בניהם אחרים" וכי"כ ר' שם אות ז', הערתו בקריאת השם אלכסנדר, עי"ר שו"ת "המנחת" סי' פ"ג, וכן ראה ספר "זכרון ברית לראשונים" חלק המלואים סי' י"ב, ובספר "זכר לדוד" מאמר ראשון פרק פ"ג ושם הוסיף כי הקריאה ע"ש אישים חשובים הרי היא גם דרך האומות - עיי"ש עמ' ר"ח ע"ב. ועי' בשו"ת "המאור" (ספר היובל עמ' קל"ב-קל"ד), אשר האריך בנדון.

33.

ראה בספר "ענפי חיים" להגרי"ח פלאני מערכת הש"י אות צ"ח: "מי שיש לו שם מאבות העולם או מאבותיו הקדושים כיצא בהם מהצדיקים אשר בארץ המה, יש לו ללמוד ממעשיו הטובים וללכת בדרכיו ולא לעשות נגד מידותיו הטובות... דלא יהיה ח"ו אשר ישא את שמו לשוא" ור' שם הערתו על אבימלך - בן ירובבל, ומלך גור - וכן ברבות נעקב לבני יוסף.
אחת הסיבות הגורמות לאדם להיות צדיק, הרי זה "מחמת שהש"ת ב"ה גזור בבדיאת העולם שיהא כך וכך שמו ראובן וכך וכך שמו שלמון, ועתה כשגלגל איוה אדם בעולם ונותנו שם בשם צדיק אי שהיה כבר בעולם, זה גורם לאיש הלאה שיהיה ג"כ צדיק מחמת שנתערר האור של הצדיק שהוא בעולם העליון".
ור' מה שהבאתו משמו לעיל סוף הערה 9. על כך הוסיף השליה (בית אחרון) כי השם משתלשל למקורו הראשון: "... קורא עתה אברהם קריא על שם אברהם ודוד וכיצא בוה, וגם הוא היה נקרא ע"ש זקינו או דודו וכן כולם עד אברהם אבינו שהיה שמו אמיתי אברהם ע"ש אב ארם ואב המון, וכל הקוראים הם מושאלים, וכל השמות כיצא בוה" (ור' כי"כ בספר "טעמי המנהגים" סי' התקכ"ט בע"ה). נמצא כי הקריאה על שם יש בה מן הסמך ויש בה גם מן המפלה וע"ש בשו"ת "ענשה לך רבי" ח"י סי' מ"ט-נ"ב, ר' ביאורו כי כוחות האב טמונים בבנים, ומאחר שנשמת הנפטר כלולה ביצואו חלצו לפיכך קורו הוא על שמו. (אמנם ביאור זה אין בו סיפק בנוגע לקריאה ע"ש אלה שאינם מיוצאי חלצין, וכאמור לעיל - מצניו לכך דוגמאות רבות).

לשמו של אדם משך ימי חייו. כך מצניו מקורות קדומים המצביעים על הנהוג להעניק שם חדש - נוסף - לזה העולה לגדולה³⁴ או לזה המתמנה למישרה רמה³⁵, כמו גם הענקת שם חדש לגרים³⁶. גם באלה ניתן לראות הקבלה בין תוספת השם ושינויו - ותוספת המעמד ושינויו. גם הקבלה זו שבה ומלמדת על ההתאמה והזיקה ההדוקה שבין שמו של אדם ובין דרכיו ונהגותיו.

יג. לבסוף, מן הראוי לצרף לכך סוג נוסף של שמות אשר נהוג ליתן לאדם אחר לידתו, משך ימי חייו: שינוי שמו של חולה. מתוך ששינוי מצבם ותכונתם של אברים ושרי היה כרוך בשינוי שמם - לאברהם ושרה, מכאן למדו חז"ל³⁷ כי מסוגלתו של "שינוי השם"

34. ראה רשב"ם בראשית מ"א מ"ה: "צפת מענה - ... וכן היה דרכם לקרוא לאדם בשעה שמכניס אותו על ביתם שם הראוי, וכן ויקרא משה להושע בן נון יהושע, כשעשה משרתו; וכן ויקרא לנינאל בל טשצר וכיו"ב. וכן כתב חזקוני, ק"ל-ק"ב פ"ג ח' "והיה שמו אברהם - מנהג הוא לשנות שם לאדם כשהוא עולה לגדולה וכן בני שרה, כמו שמצניו בעקב, ביוסף, ביהושע, בחנניה וישאל ועוד"ה, ונולדו כי יחזקיהו בבן למנחם קריאת השם דוקא אחר המילה, דוגמת המנהגת ועולה ילדוהו, ור' להלן על מועד הקריאה. עי"ר משי"ח החז"ל בספרו "מדרש קדמות" מערכת י' אות י' בגנוע לקריאת שמו המאוחרת של נח (והוב"ד גם בסי' "טעמי המנהגים" סי' תתכ"ט).

35.

ראה הערתו של מרופ' דב רפל במאמרו "הערות לשמות פרטיים...", הנדפס בחוב' "בית מקרא" שנה י"א חוב' ד', עמ' 89-90, שם העיר על השמות עזריה-עוזיהו, שלום-יהואחז, אליקים-יהויקים, מתניה-צדקיהו, ועוד (וראה שם סעיף 7 - הבחנו בין שלשה סוגי שמות). עי"ר בספרו הנ"ל של יהודה דב"ר, עמ' 28-30, וכן בספר "עיונים במקרא" (נוסיון) ח"י"ל, עמ' 19-38.

36.

ראה לשון הרמב"ן בעליון י' כ"ט: "... חובב, שם חדש שקרא ליתור כאשר שב לחורו ישראל, כי זה דרך כל המתגייר, כי לעבדו יקרא שם אחר" - ור' בהערה שם (במהד' רח"י שנועל) מקורו בזו"ה רות; ור' עוד בספר "זכרון ברית לראשונים" חלק המלואים סי' י"ב עמ' 255; עי"ר על כך בספר "יחזקיהו הגר" קונט' התשובות סי' ו' (עמ' ק"ט). וראה עוד בזוהר ק"ל-ק"ב (א' א') סמך ברור לקריאה שם חדש לגר, וביחוד על בחירת השם "אברהם", ור' שם הערת "יודן אמת" אות א'; ועי' בקובץ "ברקאי" ה' עמ' 24-25, שאין זו חובה הכרחית.

37.

ר"ה ט"ז ב': "ואיך יצחק ד' בדרים מקרעין גור דינו של אדם, אלו הן: צדקה, צעקה, שינוי השם ושינוי מעשה... שינוי השם דכתב שרי אשתו לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה, וכתב וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך ב"ר. ללמי עקרו של המקור ה"ה שינוי שמה של שרה. אמנם בפסיקתא דרב כהנא פרק ל' ופסיקתא דרבי הושע פ"ד, למדו זאת משינוי שמו של אברהם וכן גם של שרה, עיי"ש, וכן ראה מדרש קה"ר ה' (וכן ראה בפסיקתא דרבי פרק מ"ז ובאגדת

מועד קריאת השם*

אחר שהתבארה החשיבות הגדולה שבקריאת השם, ראוי לברר את מועד קריאת השם. מועד זה משתנה לא רק בין זכרים לנקבות, כי אם גם בין הזכרים עצמם - בין נימול בומנו לנימול שלא בומנו. הימצאותו של פג - לדוגמא - בטיפול אינטינסיבי רצוף פרק זמן ממושך, עלול במקרים רבים למנוע קיום מצות מילה בומנה.

ניתן לומר כי כמעט ללא יוצא מן הכלל, לא מצוי פג הנימול בומנו, ביום מלאות לו שמונה ימים, והדחייה נמשכת בדרך כלל בין שבועיים לבין חודשים, כאשר הכרעת המועד מחייבת שיקול דעת הלכתי ורפואי כאחד.

מתוך כך מתעוררת שאלה מתי לקרוא שם לאותו פג אשר מילתו מתעכבת: האם גם אצלו נוהגת הצמדת השם למעשה המילה, וכפועל יוצא מכך תידחה גם קריאת השם פרק זמן ממושך; או שמא במקרה שכוה אפשר להקדים את מועד קריאת השם עוד בהיותו ערל. מובן שאם ההכרעה כצד השני, הרי תשוב ותעלה שאלת בחירת המועד המתאים: אם קודם שמונה ימים או דוקא אחריהם.

קריאה צמודה לברית המילה

א. האמת ניתנה להיאמר כי לא מצינו סמך ומקור קודם אשר מחייב במפורש הצמדת קריאת השם דוקא סמוך לביצוע המילה והכניסה לברית אבות. לא בשים, ואף לא ברמב"ם ושו"ע, לא צוינה הקפדה וחובה שכזו. יחד עם זאת, מנהגם זה של ישראל, יש לו כמובן על מה להתבסס.

על שנים מגדולי האומה נאמר שנקרא להם שם חדש - סמוך למילתם. אצל אברהם הוסמכו והוצמדו זו לזו, פרשיות שינוי שמו

* מתוך: הפגות בתלכה.
1. ראה בראשית פרק י"ז.

אשר יש בו מן הסגולה העשויה לסייע להיחלצות האדם מצרה.

ומכאן נודעת דרכם של רבים מישראל להוסיף שם⁴⁰ לחולה מסוכן, כחלק מן ההשתדלות להחלמתו ורפואתו. יתירה מזו, ביחס לשאלת נתינת שם לפג עוד קודם למילתו, עשוי היבט זה לחזק דעתם של המצדדים בהקדמת קריאת שם אפילו קודם המילה, כסגולת רפואה וכן כתפילה להחלמתו.⁴¹

"בית יצחק" יו"ד סו"ס קס"ג: "היכא שמוספין שם מקרי שינוי לקריעת גזר דין, והיה לפני ריע מולא" ורי עוד ב"ספר הברית" עמי שכי"א מקור ובאור הלכה ס"ק ל"ה, וכן בספר "זכרון מאיר" על אבילות ח"א עמי 111-114.

40. על הדרך ועל הנוסח להוספת שם לחולה, ראה בספר "זכרון מאיר" הני עמי 114-113 ובהערות שם.

41. סברה זו מקבלת משנה תוקף לאור העדות (רי ספר "אסיא" כרך ד' עמי 5-244) על התנבאותם המקבילה של הרה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין וכן של האדמו"ר מסאטמר, כי לפני שישינו שם לאדם (לתינוק) הרי "אין על מי להתפלל" (וראה להלן על מועד הקריאה, הערה 29) והלא אין ספק כי תינוק - פג זה זקוק לתפילות ולרחמי שמים.

הקדמות קריאת השם

ג. השאלה היא עד כמה מנהג זה וסעמים אלה מכריעים למעשה, כאשר מדובר בעיבוד ארוך וממושך. אם אכן יתקבל נהוג זה הלכה למעשה גם במקריהם השכיחים של פגים לדוגמא, הרי זה עלול לשלול הענקת שם פרק זמן ממושך ביותר. לכן יש מקום לשאלה עד כמה נוהג זה אשר אינו מושרש לא בשים ולא ברמב"ם ובשרי"ע¹⁵, עד כמה מחייב הוא גם כלפי מקרים חריגים אלה.

נראה כי מקורו של יצחק¹⁶ עשוי לשמש ראיה ראשונית וקדומה לאפשרות הענקת השם עוד לפני המילה. פשוטו של מקרא¹⁷ מורה כי שמו ניתן לו תחילה, ורק אחרי כן נתקיימה בו מצות מילה. ואף אם שם מדובר בגזירת הכתוב אשר הטרימה צווי לצווי המילה¹⁸, אף על פי

הקריאה ביום המילה. עי"ר רמז לכך בספר "אוצר הבית" (ויסברג) ח"א עמ' רי"ב סק"ט: "יובא אל האדם לראות מה יקרא לו - ר"ת מילה". ועי' בחובי "אור תורה" ג'יון שבט תשמ"ז עמ' ה'. עי"ר לחן הערה 30 - הקפדות פוסקים לקריאה אן ורק אחר המילה.

15. יתירה מזה, המקור בשים לדיני ברכות המילה אינו מוכיח כלל את התפילה לשלום הילד, ובדאי שלא את קריאת השם - ראה שבת קל"ז ב'; וכן לא הזכיר זאת הרמב"ם - ר' בה"ל מילה ריש פרק ג' י"ב סמ"ג מ"ע כ"ח.

16. מעניין שראיה קדומה זו שורשה נעץ דוקא במקורו של יצחק, אותו יצחק אשר - קרוב לדאי - נולד כג (ראה במאמרי שבקובץ "מרחבים" - ה') ודוקא אצלו בא ענין זה לביטוי: הלא דבר הוא!

17. בראשית כי"א ג'-ד': תחילה נאמר שם "ויקרא אברהם את שם בנו... יצחק" ורק אח"כ נאמר "ויקרא אברהם את יצחק בנו"; אם כן תחילה נקרא שמו ואח"כ נימול. ואכן הודג דבר זה ע"י המלבי"ם (בפירושו שם) כי מאחר וציווי ה' "ויקראת את שמו יצחק" לא הוגבל לתאריך זמן מסוים, ואילו המילה נקבעה למועד היותו בן שמונה ימים, לכן חייב היה להקדים את קריאת השם - ציווי מניד - למילה - ציווי מאוחר - "וכן קיים אברהם: ויקרא שם בנו - תיכף, וימל - בן שמונה ימים, ועל שניהם אמר צור אותו אלוהים". ולהסיק כי אברהם לא נקרא שמו יצחק לפני שנצטוו עליו ובלידתו היגיע זמן המצוה כתב שביום שנולד קרא שמו יצחק לפי שנצטוו עליו ובלידתו היגיע זמן המצוה. ואילו המילה היה זמן לשמונה ימים, ועשה כן" (אברבנאל עצמו נקט פירוש אחר, ראה שם). אמנם ברמב"ם שבפירוט לא מצאנו אותם דברים שיוחסו לו.

18. כזו היתה טענת ספר "ברית אבות" ס"י ח' אות א', שאין להביא ראיה במקורו של יצחק לפי שזו היתה גזירת הבורא, ואותה גזירה ייחודית אין ללמוד ממנה לדורות;

כוללת לא רק תפילה להחלמתו של הרך הנימול, אלא ממשיכה ומוכיחה במפורש את המשפט: "ויקרא שמו בישראל וכו'".

שני דברים משתמע מסגנון תפילה זו. ראשית, משתמע מכך כי עד עתה לא היה לו שם לרך הנימול; שנית משתמע מכך, כי רק עתה מכאן ואילך ניתן שמו להיקרא בישראל - אחד המילה וההכנסה בברית אבות. ואכן עד היום הזה, הנהוג הרגיל והמקובל הוא לקרוא שם לתינוק בתוך ברכה זו הנאמרת אחר המילה.

ב. טעמים שונים ניתנו למנהג זה השולל קריאת שם בעוד הולד ערל, ומצדד בהענקתו רק אחר הכנסתו לברית. היה מן ה"ראשונים"⁹

מחרי"ל הלכו מילה ס"י ב'; ולהעיר מתרגום יונתן בראשית מ"ח כ', ועוד.

אמנם המקור הקדום ביותר - ככל הנראה - המצוי בדיני ומוכיח ברכה זו, הינו מדרש "שכל טוב" לפרשת לך-לך (עמ' 19), שם נאמר: "יאווי קיום את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל פניו וכו'". ועם עוד המשיכו והוסיפו את התפילה בארמית לרפואת הילד והחלמתו, כמו גם לרפואת אמו וז"ל שם בהערה סי' בנות למקורות תפילה זו, ותלייתה בירושלמי - אף שאין לה זכר בירושלמי דילן. ועי' בספר רבינו ח"א עמ' 360 הערות 11-12, ור' משי"ח אודות סימולי ברכות אלה ומקורותיהם, והשערות בנוגע לאותו "ירושלמי". ור' שם עמ' 9 הערה 17: "כבר גיליתי דעתי והוכחתי בראיות כמדת הדסיות שלמי חכמי אשכנז וצרפת הראשונים היה ירושלמי אשר נקצו ובאו לתוכו חוספות ברבות מן הבבלי ומספרי אגדה והלכה אחרים וביחוד מספרי הגאונים". וראה עוד בזה בספר "מחקרים בספרות התלמודית" - לכבוד הרי"ש ליברמן - עמ' 42 הערה 130 וכן גם עמ' 18 הערה 37. דומה כי החל מאותה תקופה התפשטה ביותר אמירת ברכה זו מיד בסמוך אחר המילה.

9.

ר' יהודה בר יקר (רבו של הרמב"ם) בפירושו לתפילות ולברכות - ברכות המילה: "... שלא רצה לקרוא לו שם עד שכשו שנימול ונעשה וישראל כדי שיהיה שמו קיים... ועוד אצל התפילה שמתפלל להקב"ה קיים הילד הזה אומר לו ליקרא שמו בישראל עד הסכמתו שלא יהא צריך לשינוי בשם" (וזאת על סמך ירושלמי ברכות א' וכן תנחומא שבות ד', עי"ש).

דברים קרובים ודומים לכך, ראה בפירושו של "חזקוני" ע"ה"ת, בראשית י"ז, ה'. גם שם הבדיל בין שם שנתלוה בגיות, לעומת שם שנתלוה ביהדות: בין שם הניתן ע"י בני אדם, לעומת שם הניתן ע"י הקב"ה. ור' עוד גם בספר "כללי המילה" לר' יעקב הגורן (ויזכרון ברית לראשונים", עמ' 95) וכן בדבר אודותיו בספר "חפץ חי" - אשר הובאו בפרק תי"ל, על קריאת השם, בהערה 13.

אמנם על הטעם הראשון, טעם קיום השם, ראוי להעיר כי דוקא שמו של משה מעיד במצות אותה הנהג. הלא לבני מצוי שדוקא השם שניתן לו סמך למילותיו - יקותיאל, ר' לעיל הערות 5, 7 - דוקא שם זה כמעט ולא תפס, ולעומת זאת השם השגור בפי כל הוא דוקא השם אשר ניתן לו ע"י בן פרעה, שלא בצמוד

כן יכולים אנו ללמוד מכאן כי אין מניעה הלכתית מובהקת להקדמת הענקת השם; לולא כן לא היה הדבר נעשה בדרך זו!¹⁹ לכן נראה כי בשעת הצורך ישנה אפשרות להקדמת מועד נתינת השם עוד לפני המילה.

גם אחד מנוסחי התפילה הנאמרת אחר המילה עשוי לשמש סמך לאפשרות ההקדמה. אותו נוסח - המצוי אצל אבודרהם²⁰ וכן נקט גם הסוחר²¹ - גורס: "אלקינו ואלקי אבותינו קיים את הילד הזה לאביו ולאמו שנקרא שמו פלוני וכו'". מניסוח זה משתמע כי כבר קרוי הילד בשם; אמור מעתה שקריאת השם קדמה למילה ואף אם גם זו אינה ראיה הכרחית,²² הרי היא עשויה לשמש סמך נוסף²³ לאפשרות ההקדמה.

כאמור, מעבר לכלול בראיות אלה, עצם השמטת חובת הצמדת

19. מכאן היתה ראיתו של בעיט "חמודי דנאלי" (נמוא בסוים "זכרון ברית

לראשונים" עמ' 298) דאין קפידא לחיות הענקת השם עד מועד המילה, "דהא אברהם קרא שמו יצחק קודם המילה אף שנימול לחי". וכנגד הטענה שאצל יצחק זוהי גזירה אשר אין ללמוד ממנה לדורות, כתב "ואיל כיון דהי מצוה מפי הקב"ה לקרותו יצחק... דאם הי בזה איזה ד' הגיון לקרוא דוקא אחר המילה משהינן...".

20. אבודרהם - מילה וברכותיה.

21. סוחר גי' ס' רס"ה - משם בעל העיסור: "ומנהג... ואחר מורת הברית לומר קיים את הילד הזה לאביו ולאמו שנקרא שמו פלוני" ואלא העירו מפרשיו ולא כלום על נוסח זה).

22. ראה חובי "אסניא" ל"ח (אלול תשד"מ) עמ' 72-3; שם שב ר"מ הלפרין וסייג דברים שנדפסו בספר "אסניא" ד' עמ' 238; והסכים כי הראיה מלשון אבודרהם אינה מוכחת ומוכרחת ואין בה הפקעה מהצמדה, אלא - לכל היותר - אינה משמשת מקור לחיוב הצמדה.

23. יתכן כי יש מקום להוסיף לכך את האמור ביספר הסודים ס' תתשי"ג: "...כשמימיו הנער בערס וקורין לו שם וכו'". משמע שכבר משעת הנתינה בעריסה יש לו שם; ור' בספר "ספר הברית" (מפרוטנסקל) עמ' רפ"א ס"ק נ"א, אשר כתב ליישב בדוחק רב כי "אפשר דר"ל לאחר המילה שכבר קראו לו שם". עי' בספר "אוצר השמות" (ראזנבערג) ח"ט עמ' 379, שם סבר כי בתקופה הקדומה "נראה כי השם ניתן להנולד מיד אחר הלידה. אבל בימים מאוחרים החל לקרוא שם להנער הניול ביום המילה שהוא יום השמיני ללידתו". אם אכן כך הדבר, אזי ודאי שיהיה סמך ניכר לאפשרות הקדמת הענקת השם עוד לפני המילה. ברם ר' לעיל הערה 14 מה שהעירו על כך.

השם והמילה הן מן השי"ס והן מספרי הפסיקה,²⁴ היא היא ראיה מברעת בעד אפשרות ההקדמה. ועם שעל סמך הראיות והטעמים הנזכרים לעיל נהגו ישראל בהצמדה זו, הרי אין זה אלא דרך כלל ולא כלפי מקרים חריגים. במקרים אלה, כאשר מלכתחילה גלוי וידוע שביצוע המילה יידחה פרק זמן ממושך ביותר, הוסכם ע"י רבים מן האחרונים שאין לדחות את הענקת השם, ויפה שעה אחת קודם. ומאחר ואצל ולד זה כבר בטלה אותה הצמדה, הרי מוטב להקדים את מועד קריאת השם כבר סמוך ללידה עצמה.

זו היתה מסקנתם של "אחרונים רבים", להקדים את קריאת השם לפג עוד קודם מלאות לו שמונה ימים. שני יתרונות ראו בהקדמה זו: הן קריאה בטרם היותו ערל - קודם שהתחייב במילה - והן אפשרות מוקדמת לתפילה עבורי, להחלמתו ורפואתו.²⁵ אמנם היה²⁶ שהעדיף

24. ראה לשונו של שי"ת "מהר"ם בריסק"י ח"ב ס' ז': "...קריאת השם לחובר אינו קשור כלל למצות מילה, רק שכבר נותני לקרוא שם להילד עד אחר המילה". ור' שם בבהגה, המצדד לקרוא תיכף ומיד שם כאשר מדובר בילד שמונו אחיו מחמת מילה.

25. ר' "חמודי דנאלי" תני: "נראה דמי שיועדו בו שאיני למולו בזמנו ודניס לקרותו בשם עדיף טפי שינקראו לו שם קודם שמונה, שעדין אינו ערל...". וכן הסכים בספר "ברית אבות" ס' אות א', דעדיף לקרוא שם קודם שמונה (וכתב זאת אף לשיטת ה"תוס' לאברהם" תני"ל; וכן נהג גם ס' "עדין נפש" דלהלן, הכותב דבריו גם לשיטת ה"תוס' לאברהם" (כ' ר' הכרעת הגר"י זילברשטיין שליט"א) "אסניא" חובי ל"ח - אלול תשד"מ - עמ' 36, לשאלה ד') כי עדיף לקרוא שם קודם מלאות לו שמונה ימים, ובכל אופן אם איחרו - יקראו לו שם גם מאוחר יותר. וכן ר' "נשמות אברהם" י"ד ס' רס"ג סוף סק"י, וכן ר' "אסניא" חלק ד' עמ' 236-242.

26. ר' שי"ת "אז דבריו" ח"ט ס' ע"ז (וכ"כ הגר"ב זילבר בהערות הנדפסות בסוים "ברית דוד", לסי' רס"ה ס"ק ס"ח) בדבר המנהג שלא לקרוא שם עד שתוסר הערלה: "נראה דזה בכלל חדשין, דאפילו אם נאמר דלפני זמנו לא מקרי ערל, מי"ם יש על זה מציאות נפל ערלה וראוי למילה, אלא שזה לפני זמנו. אבל בילד שלא כל חדשין ושמים אותו באינוקובטור אין עליו שם ומציאות של ערלה דהוי כחותכת בשר, אפשר לקרוא לו שם ולהתמלל עליו כיון שזקוק לרחמים גדולים שיתקיים. כלומר דקוראין לו שם העומד ליתן לו וכו'"; ור' שם המעשים שהובאו; ור' בס' "אוצר הברית" (ויסברג) ח"א עמ' רי"א והערה ג' שם. (על סמך דבריו הנ"ל צ"ב אם מותר לסו"ד שמו תרומה לפג אשר עבר גיל שמונה ימים, וכן כל שאינו נימול מסיבה רפואית-הלכתית, שהרי - לדבריו - אין עליו עדין שם ערלה).

לקרוא שם דוקא אחר מלאות לו שמונה ימים. עם זאת אלו ואלו מודים כי השם יינתן עוד לפני מילתו.²⁷ אם תוך שמונה ואם אחר מלאות לו שמונה.

ואכן ידועים כמה וכמה מעשים בהם הורו גדולי ישראל להקדים ולהעניק שם עוד בסרם המילה,²⁸ כאשר היה מדובר בולד חולה או בפג אשר מילתו תידחה ומו רב. נימוק מרכזי בפיהם היה הטען כי

27. בספר "זוכר הברית" (גרינוואלד) סי' כ"ד אות כ' ציין שדעת ספר כורת הברית "יעדיף אחר חי ללדיהו", וראה גם בספר "שערי פדות" - הנקרא מדיון נפש סי' ה' אות י', שם כתב ידאפשר לומר דאם חי חולה ולא מלו אותו עדיין והפדויה צריכה להיות בזמנה... אזי יקראו אותו שם בשעת הפדיון בעת שנעשה הנינוק חפץ של מצוה" - ומשתמע מכאן בגירור שלא קראו לו שם קודם מלאות השמונה ימים. אמנם בספר "עדות ישראל" (ורדיג) עמ' ר' אות ג' פסקה בהכרעה זו, וראה גם בשו"ת "הלל אומר" סי' קנ"א, המציין דברי אביו אביו צידד "שיתנו לו שם בעת עליית אביו לתורה... וטוב שלא יהיה תוך חי ללדיהו".

וכתב בשו"ת "זאן דבריה" הנ"ל, דבשעת המילה אינם צריכים לשנות נוסח התפילה ו"יאפשר לומר כרגיל ויקרא שמו בישראל, דשלימות השם הקשור בשרשר נשמתו נגמלת דוקא בשעת המילה" (אף כי לכאורה במקרה שכזה ניתן היה לסמוך על גירסתה של אבודרהם והטור הנ"ל).

28. ודאו ראוי להקפיד - לכו"ע - שהמבדק יטעם מיד אחרי הברכה, לפני אמירת התפילה "ואיני קיים את הילד הזה" וכו'.

29. ראה בספר "בלבט אש" (תולדות האדמו"ר מאוירוב) חלק שני עמ' רפ"ח-ט': "כשאירע לאבד משיבה ליטאות שנו"ל לו תינוק בחודש השמיני עם מחלה קשה, והמשגיח דפניבז' רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל רמז שמתקשה להתפלל לרפואתו כי עדיין לא נקרא שמו בישראל, צידד מרן זצ"ל שיקבעו לילד שם תיכף ומיד למרות שעדיין אי אפשר למלו, בהוסיפו שמואל בבוחר הקדוש כי עצם קביעת השם היא מילתה... כיון שחזר האב עם השם אל רבי יחזקאל ממויבז' קיבל את הדברים בקורת רוח - ואמר - טוב מאוד, טוב מאוד, כבר יש לילד שם, עכשיו יכולים להתפלל בעדו" (מעשה זה מובא גם בקובץ "אסיני" חיד עמ' 244, ברם ר' בספר "בלבט אש" הנ"ל עמ' 59 - על מהימנות ודיוק נוסח זה דוקא).

כן ראה בקובץ "אסיני" הנ"ל עמ' 244-5, מקרה בו "לאבד אחר מבני ברך נולד בו חולה מאוד ר"ל... והברית נדחתה". באותה שאלה ובאותה מעשה פסקו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל וכן הגר"מ שך שליט"א לקרוא שם לחולה עוד קודם הברית (הגר"מ שך שליט"א סי' זאת למקרה ומצבו של התינוק אנוש). וכן צוין שם (מקרה נוסף של ילד חולה, והכרעת האדמו"ר מסטמאר ליתן שם כבר עתה עוד קודם הברית. ועוד צוין שם מקרים נוספים "בהם נתנו שם לפני הברית, וכולם בהתייעצות עם גדולי תורה ומוסקים". וכן פסק מו"ר הגר"מ כתא שפירא שליט"א (ל"ר ש.פ.) לקרוא שם אף קודם המילה (בצינון למעשה הנ"ל בהגר"מ לוונשטיין זצ"ל).

דוקא ולדות אלה וקוקים עד מאוד לתפילה ולרחמי שמים, ולענין זה השם משמעותי:

עם זאת ידוע כי ישנם מגדולי ישראל שהסתייגו מקריאה מוקדמת, וסברו שבשום מקרה אין להקדים ואין לקרוא שם בביתו הולד ערל.³⁰ לדידם, גם אם מדובר בדחייה ממושכת, אף על פי כן לא יוענק שם עד שיימול.

לפיכך יעשה לעצמו אדם רב, וישאל שאלת חכם להכריע ספק זה.

ד' מובן מאלי, שכאשר המדובר הוא בלידת בת - פגה - גמנעת ונחסכת התלבטות זו, ויוכל השם להינתן כדרך וברגילות. בנוגע לכך - קריאת שם לבנות מצונו מנהגים שונים.³¹ יש שנהגו לתת כבר

30.

כלפי אותו מעשה הנ"ל בהערה הקודמת - מקובץ "אסיני" - בו פסק הגר"מ פיינשטיין זצ"ל והגר"מ שך שליט"א לקרוא שם אף קודם המילה, הרי באותו מקרה סבר הגר"מ קנייבסקי זצ"ל שיש להימנע מקריאת שם עד הברית. כך גם שמעתי מהרה"ר אלחנן שליט"א, כי דרך ההנהגה שוללת נתינת שם קודם המילה כל זמן היות הילד ערל. ואף אם מדובר בדחייה לזמן ממושך מתחת היות הולד באינקובטור ובטיפול נמרץ, אע"פ לא ייקרא לו שם אלא אך ורק בשעת המילה עצמה. וכן גם בשו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"ח סימן נ"ד.

המילה לא קראו לו שם, ומחמת כל שארע עם המלך נדחתה קריאת שמו לאחר זמן. ומשמע שאכן תיתכן דחייה ממושכת.

31.

ר' דוד זכות בספר "זוכר דוד" מאמר א' סוף פרק פ"א כתב כי בשעת העלייה לסיני נותנים את השם, ויש נוהגים לקרוא שם ביום הלידה עצמו. והביא מספר "אות ברית כ"י"א, "מנהג חכמה" - לקרוא לבנות שם בסוף חודש, ונימק זאת בדמיון אשה ללבנה, עניינן ור' עוד בסוף הפרק שם - ציין הקפדה שדוקא האב הוא זה שיקרא שם לבנות, כמו גם לבנים). ובשו"ת מוה"רם בריסק ח"ב סי' ז' הביא משם בעל "בני יששכר" אשר "צוה לקרוא שם לבנות בהזדמנות הראשון בקריאת ב' או ה"י, וכ"כ בשו"ת "הלל אומר" סי' קנ"א. וכן ראה בספר "יגדיל תורה" - תשובות וביאורים" (מהר"מ שניאורסאהן זצ"ל - אדמו"ר חבי"ד) סי' קפ"ז. קריאת השם עד קריאת התורה בשי"ק, בכ"ז מבני טעם הנוהג מקום לחכות ויקרא שם לבת ביום הקריאה הקרוב ליום הלידה, והוסיף כי "זהו הוראה כללית לכל". אמנם בספר "עשמי המנהגים" עמ' שצ"ן (סי' תתקכ"ט, בקוויא) הובא משם מהר"מ מבבלו "שאם נולדה לאחד בת אין לקרוא לה שם קודם המישה ימים. ואם יום השלישי הוא בשי"ק, יכול לקרוא לה שם בשי"ק". עי' בספר "ידרכי חיים ושלום" (מונקאטש) סדר קריאת סי' ר"ט: "מי שנו"ל לו בת למו"ט באמצע השבוע, צוה לקרוא לה שם תיכף בעת קריאת סי' הסמוך

מפתח

הסכמות

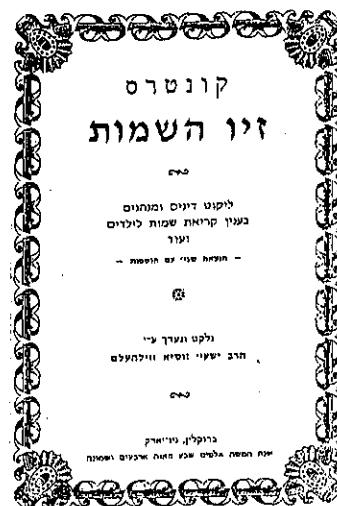
הקדמה

שמות הוא חיותו

שמה קא גרים

19	זכות קריאת השם לילד	פ"א
31	זמן קריאת שם לזכר	פ"ב
36	קריאת שם לנקבה וזמנה	פ"ג
42	קריאת שם אחר האבות או אחר המאורע	פ"ד
44	קריאת שם לזכר אחר נקבה, או להיפך	פ"ה
48	שמות משותפים לזכר ולנקבה	פ"ו
49	שמות שיש בתוכם שם ה'	פ"ז
51	קריאת שם לילדים בשמות של מקומות	פ"ח
53	קריאת שם בנו אחר רבו	פ"ט
55	קריאת שם אחר החי	פ"י
58	שני שמות לאדם אחד	פ"יא
63	קריאת שם אחר בעלה הראשון	פ"יב
64	קריאת שם אחר אשתו הראשונה	פ"יג
65	טעות בקריאת השם	פ"יד
68	קריאת שם אחר מי שמת צעיר	פ"טו
69	קריאת שם אחר מי שמת אחר לידת הילד	פ"ז
70	קריאת שם אחר מי שלא נקבר עדיין	פ"יז
71	קריאת שמות לפי הזמנים	פ"יח
74	קריאת שמות לפי ההולדה	פ"יט
77	מי שמת לו ר"ל בן או בת	פ"כ
80	שני בנים באותו השם	פכ"א
81	קפידות שונות בשמות	פכ"ב
82	שמות של גוים	פכ"ג
85	שמות שקודם אברהם אבינו	פכ"ד
86	שם רשעים ירקב	פכ"ה
91	קריאת שם לילד מאומץ	פכ"ו

96	קריאת שם לנפל	פכ"ז
98	שינוי השם	פכ"ח
102	הזכרת שמות חולה ואמו בתפלה עליו	פכ"ט
109	קריאת אביו בשמו	פ"ל
110	קריאת רבו בשמו	פ"יא
113	איש ואשה אם קורין זא"ז בשמותיהן	פ"יב
114	שם אשתו השניה כשם אשתו הראשונה	פ"יג
115	שם בעלה השני כשם בעלה הראשון	פ"יד
116	כלה וחמותה ששמותיהן שווים	פ"יה
119	חתן וחמיו ששמותיהם שווים	פ"יז
120	שני מחותנים ששמותיהם שווים	פ"יח
121	שתי מחותנות ששמותיהן שווים	פ"יט
123	רמז לשם כשכותבין ספר	פ"כ
125	כתיבת תוארים	פ"כא
128	קריאת לתורה בשם	פ"כב
131	קריאת שם שלום וכדומה במרחץ	פ"כג
132	שונות	פ"כד
133	אמירת פסוק חמתחיל ומסיים באותיות שמו	פ"כה
137	רשימת המסוקים לשמות אנשים ונשים	פ"כז

הסכמות

מנחת הקטן
אבדק"ק אונגוואר
ור"מ ד"שכית "בית שערס"
ברוקלין, נ.י.

ד' כהר התשרי ב"י יצ"א
מע"כ ידידי הרה"ק ור"ח נר"י כשי"ת
מוה"ר הרב ישעי' זוסיא ווילהעלם
שליט"א בעמח"ס זיו השמות.

אחרש"ת,

קונטרס זיו השמות קבלתי בזמנו אמנם מחמת הטרדות
לא הספקתי להשיבו בלחי היום וגם עכשיו אבא בקצרה ויען
ויאמר סלחתי.

ובעברי על איוה ענינים נפל גורלי בפ"ט הביא ד"א
שקריאת שם אחר רבו קודם לקריאת שם אבותיו והביא מספר
חמדה גנוזה מחברת א' הובא בספר הברית עמוד ש"כ שלכן
צוה הרמב"ן ז"ל לבנו ר' שלמה שיקרא שם בנו על שם וקנו
ר' יונה דהוי וקנו של הילד מצד האם אף שע"פ המנהג היו
צריכים לקרוא להילד אחר וקנו מצד האב הוא משום דכבוד
רבו בא קודם כיבוד אב ע"ש ומע"כ העיר מגמ' ב"מ ל"ג א'
אבדת רבו קודמת לאבדת אביו ע"כ.

וראשונה עלי לציון מה דאיתא במדרש רבה בראשית
פלי"ן אות ז' ולשם יולד גם הוא וכו' ר' יוסי ורשב"ג ר' יוסי
אומר הראשונים ע"י שהיו מכירין את יחוסיהן היו מוציאים
שמן לשם המאורע אבל אנו שאין אנו מכירין את יחוסינו אנו
מוציאין לשם אבותינו רשב"ג אומר הראשונים על ידי שהיו
משתמשין ברה"ק היו מוציאים לשם המאורע אבל אנו שאין
אנו משתמשין ברה"ק הקודש אנו מוציאים לשם אבותינו ע"כ.
ועיין פי הרה"ה שם.

ובספרי משנה הלכות ח"ו סי' רנ"ב ורנ"ח הבאתי דברי
המדרש ועוד הבאתי שם מכתב מהגאון הגדול בעל מחנה
חיים שכתב להגאון בעל דברי ירמיהו שמתחרט על מה
שהבטיח לרבו בעל שערי תורה שיתן לאחר מבניו שם רבו
שיש בו טעמים ונימוקים ויסודות גדולים ליתן השם וקרא
אחר המשפחה וכתב רק עכשיו זכיתי לירד לסוף דעתי של
אדמו"ר ה"ס ז"ל שלא נתן לאחר מבניו שמו של רבו

הסכמות

המובהק ר' נתן אדלר אע"פ שלא נשארו לו בנים עכ"ל וא"כ
אדרבה המצהה הוא לקרא דוקא על שם המשפחה ולא על
שם רבו כלל. ובאמת כי לא מצינו בראשונים שיקראו הבנים
על שם רבם ואדרבה שם משה רבינו כמעט לא מצינו בדורות
הראשונים לא זה בחניך אלא אפילו בזמן השי"ס לא מצינו
שום תנא בשם משה רבינו רק פעמים נמצא בש"ס משה בן
עצרי אביו של רב הונא שה"י עשיר גדול וקמצן, אלא
שבדורות הראשונים אביו נתנו שמות על שם המאורעות אבל
לאח"כ ג"כ לא מצינו שנתנו על שם רבותיהם וא"ל ה"י מצוה
יותר משל אב ועל סמך של אבדת אביו ואבדת רבו או על
סמך הרמב"ן ז"ל היאך אפשר שלא מצינו זה בכל הדורות
אבל פשוט דלענין שמות ההלכה כהמדרש דנותנין על שם
המשפחה והוא יסוד גדול לזה.

ומה שהביא החמדה גנוזה ראי' מרמב"ן הנה באמת כי
אין לי הספר לעיין אחריו משום אותיות מחכימות אמנם
משם פשוט דליכא ראי' כלל דהתם רבינו יונה ז"ל ה"י זקן
הילד ומשפחתו אלא שה"י מצד האם ולפי המנהג ה"י בא
השם לצד האב דכבוד אב קודם לכיבוד האם ולזה אמר
הרמב"ן שמוותו על כבודו שיתנו על שם רבינו יונה וכנראה
שרבינו יונה אז נפטר והלך לעולמו ולכבודו אמר הרמב"ן ז"ל
לקרא על שמו ואבתי הרמב"ן בחיים ועכ"פ אין מדברי
הרמב"ן ראי' כלל שיזא מצוה ליתן אחר רבו שם קודם
לאביו ומשפחתו ועיין עקרי הד"ט ה"י כיבוד אב"א סי' כ"ה
ופוק חזי מאי סליק בגרב ואביו עיין ספרי הנ"ל סי' רנ"ח
ולכן לפענ"ד אין שום מקום לומר דיש חיוב לקרא אחר רבו
קודם לאביו אם לא שאביו ח"ו מאוחם שאין קוראין בשמו
ורו"ק.

ולפמ"ש נמצא מטעמים ומובן מאד הסיפור שהביא בנוגע
לבנו של אדמו"ר בספר המאמרי' תשי"ט ע' 90 בהיות דודו
הרא" בן שלש שנים נחלה וה"י מסוכן ובלילה ראה את מורו
ושאל אותו מדוע אינו מעורר רחמים בעד בנו הילד החולה
הנושא את שמו ענה לו אשר סיבת החולי הוא מפני
התרעמות של וקנו חותן אביו אשר שמו הוא בהבלעה ובלחי
גורע לרכים ואמר לו כי אנכי עשיתי כדיון כבוד רבו קודם
אשר שם הרב קודם לשם האב אמנם נדע כי וקנו אבי אמי נקרא

בשם חיים אברהם והזמנתי אתכם להשתתף בקריאת שמו של הילד אברהם בן שטערנא ונחרפא הילד ע"ש.

ולפמ"ש אתי שפיר דלידת הבן אינו חולה ברבו ולזה החיוב לקרא בשם אביו ולא בשם רבו ורבו קודם לענין של תורה אבל בהולדה גשמיות שאביו הביאו לחיי עוה"ז הוא חיוב בכבודו, ואולי קצת יש להעיר מהא דאמרו בגמ' ע"ז באו ונחזיק טובה לאבותינו שחטאו שאלמלא חטאו אנו לא באנו לעולם ועיין חוסי' עירובין י"ג ע"ב ובמצות יבום להקים שם לאחיו ואם לא רצה וירקה בפניו.

ומה שהביא מאבות דרבי נתן פט"ו מאותו גר שקרא לשתי בניו אחד הלל ואחד גמליאל אין ראוי כלל דלא הי' לו אב על מי לקרא ואדרבה ראוי ממה שרוב גרים קוראים להם אברהם שהוא הי' אביהם של הגרים נראה דהכי צריך לקרא על שם האב. גם מה שהביא מגמ' שבת קל"ד א' בנתן הבבלי שבאו לפניו נשים שמתו בניהם ואח"כ מלו וקראו אותן נתן הבבלי על שמו אין ראוי מכיון דהיו הבנים מתים והוא הציל אותם ואולי כמ"ש הסי"ח שאם קרא על שם אחד ומתו הילדים שוב לא יקראו על שמו, גם מה שהביא מאדרי"י פ"ב הל' שבמה אלפים בישראל קראו שמותם על אהרן הכהן שהי' משים שלום בין איש לאשתו ומזרחיגין ואלמלא אהרן לא באו לעולם הנה נתן טעם טוב שהוא הי' הגורם שילדו וזה הטעם גופי' במס' ב"מ פ"ד ב' בר' אליעזר בר' שמעון שהביאו לפניו ששים מיני דם וטיהר את כולם וילדו כולם זכרים וקראום אליעזר על שמו היינו נמי מפני שהוא גרם שילדו כולם ואין זה מטעם שקראו לבניהם על שם קבוצתיהם אדרבה הרי בכל העובדא נתן טעם למה קראו בן בשם המאורע ולא משום שקראו בשם רבותיהם וזה פשוט מאד ואין מזה שום ראוי להסיר שם המשפחה ויש להאריך בזה אלא שאין הז"ז כעת אבל לפענ"ד פשוט מאד שאין ההלכה לקרא שם אחר רבו קודם שקרא על שם משפחתו ואולי הני כבר הי' להם בנים על שם המשפחה ואח"כ קראו על שם ר"א ואהרן בכל אופן אין משם ראוי לעשות שלא כהמדרש המפורש לקרא על שם המשפחה וכפי פסק המחנה חיים כנלפענ"ד.

ובאמת כי ראיתי באחד מהפוסקים שכתב דתניתנא שם

אחר המשפחה הוא סגולה לאריכות ימים והבאתי לי ראוי מנדב ואביו שמתו על שקדם לקרא שם נדב לאביו. שוב נתישבתי דאין משם ראוי כ"כ דהרי תרויהו נקרא על שם המשפחה אלא שקדם זה לזה והגם כי איכא קצת ראוי והבן וממעשה שהביא מע"כ בנוגע לבנו של אדמו"ר הז' נראה לכאורה ראוי דאריכות ימים תלוי בקריאת השם על שם המשפחה דאי לאו קפדי על שנאבד שם מן העולם וזה פחיתת הכבוד שלהם ולאידך גיסא הנקראים בשם מחפלים עליהם לעוה"ב שיאריכו ימים ובנ"ל.

בפ"י אות ב' כתב גוסס אין קורין שם הנולד אחריו עד שימות, עיין משנה הלכות ח"ד סי' קנ"ב שהבאתי מדברי זוה"ק פ' אמור בחר דנפקא נפשא מן גופא ואשתאר גופא בלא רוחא אסור למשבק ליה בלא קבורתא וכי בגין דמתא דישתתו כ"ד שעות דאינון יומא ולילה בלא קבורתא יהיב חלישותא בשייפא דרחיבא ומעבב עבידתא דקביה מלמעבד דאפשר קב"ה גור עליה בגין למיתי בגלגלא אחרא מיד בההוא יומא דאחפטר לאוטבא ליה וכל זמנא דלא אחקבר גופא נשמתא לאו אעלת קמי' קב"ה ולא יכלא למיהוי בגופא אחרא בגלגלא חנינא דלא יהבין לנשמתא גופא אחרא עד שיתקבר קדמא ע"כ. נראה לכאורה דאין לקרא שם אפילו לאחר מיתה עד שיקבר וכן מבואר בשו"ת תשורת ש"י וברקאנטי והביאם במשמרת שלום אות שם וא"כ מה שכתב דגוסס אין קורין שם הנולד אחריו דמשמע ליה דלאחר מיתה קורין זה אינו דלאחר מיתה נמי עד שלא נקבר עדיין אין קורין לו שם אחר המת.

ונראה דמי שנולד ועדיין הי' חי האדם ואח"כ מת קודם שקראו לו שם להילד אם הוא לאחר קבורה מ"מ לא חיישינן ויכול לקרא שם אחריו אף שלפי מש"כ לעיל הי' סברא דכיון בשעת לידה הי' חי עדיין אי"כ לא יוכלו ליתן לו נשמה בגלגל זה וכ"כ בשו"ת תשורת ש"י סי' חר"ל וע"ש מה שהארכתי קצת גם בזה וכגון דא הי' צריך לבאר ולא יבא מכוול וכנראה שאין לו ספרי שו"ת משנה הלכות שהרבה כתבתי שם מעניני שמות בס"ד.

בפ"א אות א' הביא שיטת הנובי"י מה"ר א"ח סי' קי"ג

הרב בנימין יהושע זילבר

רחוב אבני רבא 7

בני ברק

בס"ד. יום ג' שנכפל בו כי טוב תשמ"ו

אחדשה"ט וש"ת בהקרה רבה.

מהר"י קודש ברכתי שלוחה לר"מ שליט"א.

הקונטרס זיו השמות נתקבל בזמנו בברכה זה ספר נחץ מאר, וזה לא מוזמן יצא לאור ספר "או גרבר" חלק י"ג ושם אני מביא ג"כ מאדמו"ר מאורוב אודות קריאת השם לפני המילה וקצת באופן אחר ואם הייתי יודע שכחוב בספרו הייתי מביאו כי זמן רב לא היה אצלי הקונטרס, אחד שאל זה ממני.

החוחם בברכה בברכת הצלחה וברכה וכ"ט

בנימין זילבר

לאות כי אני מעיין בספרו אני מחזיק כעת בפכ"י, ובאות ח' כתב "דהוי בכלל מכנה שם לחכידר", וזה אצלי חידוש ובפשטות אינו בכלל המכנה שם, ואם זה בכלל מכנה שם למה דוקא לרבו.

בהקרה רבה,

הנ"ל

הנה בהא נמי שלא ציין למ"ש בס"ד בתשובה ח"ד סי' רט"ז וח"י סי' רנ"ה מה שהארכתי בס"ד מכמה ראשונים שהיו נקראים בשתי שמות מן התורה ונביאים וכתובים ובש"ס וש"ת הרשב"א ועוד ראשונים ועיין בעלי התוס' עה"ת פ' תולדות ויהי יצחק וגו' וע"ז הקשה הרב משה שלמה בר. אברהם המכונה אנסמאן וכו' ע"ש ובגמ' שבת ס"ז ע"ב אדא מרי ופרש"י כך שמו וע"ש באריכות והדין גם כזה לכללא הכנאה לא היה לו ספרי משנה הלכות בעת כתבו ולפענ"ד יש הרבה לחקן בדברים ובדרך כלל נהגתי מכמה דברים.

ידידו דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש,

מונשה הקטן

ישראל יצחק פיעקארסקי

רב ואב"ד דק"ק בית יעקב
פארעסט היללס, נ"י
ור"מ דשיבות תומכי תמימים ליובאוויטש

כ"ה לכבוד ידידי ותלמידיו ה"ה החור"ב התמים חר"ץ ושון כ"י כש"ת מר"ה ישע"י זוסמא ווילהעלם שליט"א.

אחדשה"ט כ"אות ובראוי, ראיתי קונטרס בענין קריאת שמות לילדים ועוד שנלקט על ידו מהראשונים עד אחרון שבאחרונים. ואמינא לפעלא טבא וישר, ויהי לחזעלת, בודאי כל אחד ואחד יקבל הקונטרס בעין יפה שהוא מסודר באופן יפה ונאה.

ע"ז באחי על החתום י"ח שבת תשר"מ לפ"ק קוו"נס.

ישראל יצחק פיעקארסקי

אנב אכתוב דבר חדש שראיתי בענין שמות. במדרש תלפיות ענף אדה"ר שכתב בשם ספר סודי רזי בזה"ל חיות המימות אינו מקבלין טומאה כי אדם הראשון לא קרא להם שם עכ"ל. והוא טעם נפלא דלכן כל שבים טהור כיון דלא נשלם ונגמר בקריאת שם ע"י אדם. ועיי' בספר כלי חמודה פ' בראשית.

בד"צ דק"ק שכונת קראון הייטס

ב"ה יום ג' ר' תמוז התשמ"ח

דאינו את הספר "זיו השמות" מהרה"ג ר' ישעיה זוטא שי וילהעלם, מנהל מחיבתא אהלי תורה (ומלפנים רב בק"ק פנמה) כענין קריאת שמות לילדים.

דבר גדול עשה בזה הרה"ג המחבר שליט"א, ללקט מראשוני הראשונים עד אחרוני האחרונים, מהפוסקים והמפרשים עד לספרי קבלה, חסידות ומנהגים, וכו' כל השייך לענין קריאת שמות לילדים והמסתעף מזה.

ובודאי יהי לתועלת הרבים, וגם למורי הוראה שימצאו בניקל מבקשים.

יהי"ר שיתקבל ספרו בעין יפה ויפוצו מעינותיו חוצה.

הכותבים בברכה,

יהודה קלמן מארלאו

אברהם אודאבא

יוסף אברהם הלוי העלער

אוצר הפוסקים

מכון לספרות הפוסקים

ב"ה

כ"ב בעומר תשמ"ח, ו' אייר

לכבוד הרב מו"ה זושע וילהעלם שליט"א

פנמה

אחדשו"ט,

לצערי, למרות שמכתבו לפי הנראה נתקבל על ידינו לפני זמן, הוא נמסר לידי רק היום. מן הסתם הדבר נבע מאיטיותו של אחד העובדים וכן מתקופת החגים, ואתו הסליחה.

ישר כוחו על קונטרסו היקר. הספן שלנו מוסר שהוא גדוש ציונים ובכל זאת יש בידינו כמה עשרות ציונים נוספים...

אני מניח שראה את התשובה הקטנה שכתבתי בשו"ת בני בנים בענין קריאת שם לילד מאומץ. כמדומה שיש תשובה בשו"ת אגרות משה שאינו משמע כן, ואני בשלי, והחקירה היא האם שם האב הינו חלק משם הילד ואם כן אפשר לקרוא לו שם כל מה שרוצים, או שהיא מציאות, בנו של מי הוא, ולכן עד שמתחזק שאביו המאמץ הנו אביו אי אפשר לכונו בשם בנו. וזכרתי ראיה לסברה הב' מספר חסידים שראוי לאב לשנות את שמו שלו במקרה של מחלת בנו הקטן.

בכבוד,

הרב יהודה הרצל הנקין

סגן מנהל

הקדמה

שם יהודי הוא לא רק אמצעי לזיהוי האדם, אלא משתמע על משמעות, משהו עם מטען רוחני, רעיוני. מסתבר כי יש קשר הדוק בין השם ובין נושאו. דבר זה מודגש פעמים אחדות בתורה כמו בניך, כפי שאנו יכולים לראות בבראשית, לב, נדבך. ויזמר אליו מה שמך, ויזמר יעקב, ויזמר: לא יעקב יזמר עוד שמך, כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכלי, כן מודגש הדבר במקומות אחדים בתלמוד.

מהסיבה האמורה מהווה מתן השם לך הנולד היהודי חלק של טקס מקודש, וחלק של החיים הדתיים היהודיים. שמו של הילד היהודי ניתן במסגרת של ברית מילה, כאשר הוא נכנס לבריתו של אברהם אבינו, ואילו שמה של הילדה ניתן לה כאשר אביה עולה לתורה.

עובדה היא כי שמו של הילד או הילדה היהודי ניתן לו (לה) לפי החלטה חופשית ומשותפת של הוריו (הוריה), אולם מקבל השם מעין אישור מן השמים והילד או הילדה נרשם (נרשמה) בשם זה, שהוא שמו (שמה) מעתה ועד עולם. בשם זה נקרא הילד לתורה כאשר הוא מגיע לגיל י"ג ונהיה ברי-מצוה, שם זה נכתב בכתובה שלו, כאשר הוא נהיה לאיש ומתחתן, ושם זה מוזכר בתפלת אל מלא רחמים, שנאמר לעילוי נשמתו של יהודי אחרי מאה ועשרים שנה. שמו היהודי מלווה איפוא את היהודי בכל חייו, בכל הזדמנויות, של שמחה, או חיי להיפך מזה.

כאשר מתפללים להחלמתו המהירה של חולה, או עושים "מי שברך", שוב מזכירים את שמו היהודי, הפעם בצירוף שם הוריו. אולם, כאשר המחלה אוושה היא וסכנה חמורה נשקפת לחיי החולה חיי קורה לא אחת שמחליפים את שמו, בכך שמוסיפים לו שבו לשמו הקיים.

הוספת השם נעשית אף היא באמצעות ה"מי שברך" שעושים בבית הכנסת, כאשר מזכירים את שמו המלא של חולה, החדש והישן ביחד, ומבקשים לו רפואה שלימה. שינוי השם גורם לשינוי מסויים בזוהתו של החולה, ומכאן התקוה כי הוא ישנה גם את מזלו של האיש "משנה שם, משנה מזל".

בנוסף לנחור שם לך הנולד, מבכרים ההורים שמות של

הקדמה

יקריהם. זה מבוסס על מה שמוזכר בתורה שלא ימחה השם מישראל, לפעמים קוראים ילד בשמו של גדול בתורה, או צדיק הדור, שחיוו היו קודש לתורה, או בשמה של צדקנית גדולה, שחיה שימשו מופת לרבים.

כאשר קוראים שמו של ילד אחרי קרוב משפחה שנפטר, כפי שנהוגו האשכנזים, יש בכך גם משום קיום מצוות כיבוד אב ואם, המחייבת לא רק בחיי ההורים, כי אם גם אחרי מותם. זהו סיפוק נפשי גדול, ומקור של נחת רוח לשמות ההורים הנפטרים, כאשר שם נישא על יוצאי חלציהם, ומה גם כאשר הם בנים ראויים לעם וממשיכים במסורת אבות.

לדאבונו יש הרבה ילדים יהודים או שאינם יודעים כלל את שם היהודי, או שמתכנישים בו, ומסתירים אותו מאחורי שמות גויים, זהו דבר חמור, אך אשמים בו, בעיקר ההורים, שכך מתכנים את ילדיהם. והרי כבר אמרו חז"ל במדבר רבה כ, כב. כי אחת הסיבות שבזכותם נאלו אבותינו ממצרים היתה שלא שינו את שמם, אלא המשיכו לקרוא לעצמם ראובן, שמעון, לוי, וכדומה.

באשר לכללים של שמות יהודים, הרי אפשר לחלק לכמה סוגים כללים.

א. שמות תנכיים - היינו שמות שמוזכרים בחמישה חומשי תורה, בנביאים או בכתובים.

ב. שמות תלמודיים - היינו שמות שמקורם בתלמוד ומדרשים.

ג. שמות שמקורם בטבע, שמות של חיות - שאחדים מהם כגון חוה, רחל, דבורה, צפורה, יונה, וכדומה כבר מוזכרים בתנ"ך. שמות החיות שאין מוזכרים בתנ"ך כשמות של אנשים, כגון אריה, זאב, צבי, מבוססים על ברכות יעקב ומשה, שכינו את השבטים בשמות של חיות שונות.

ד. שמות שמקורם בטבע, שמות של עצים ופרחים - שאחדים מהם כגון תמר, וכדומה כבר מוזכרים בתנ"ך. בין שמות אלו נכלל השמות שושנה, אלו, אורן, אורנה, איבה, ועוד.

שתלמידי הרשב"י שיבחו את רבם הרשב"י בצדי שיע"י זה יעורר

כח חכמתו, וכשקורין רחמן מעוררים רחמנותו, ולכן מצינו

עצמי, אלא גם בשם קורין אותו אז מעורר חיות, ולא רק בשם

ואילך שמבאר איך שבשם רואים שני הפכים מצד אחד הוא קשור

עם הנפש, שכאשר קורין אותו אז מעורר חיות, ולא רק בשם

שצ"י קונטרס אחרון צ"י, ועיין בספר המאמרים תשי"ט ע' 17

קורין לו בשם כ"ל (עיין בספר טעמי המנהגים עניני שבת אות

ממקום שרשו עד שמורידים החיות להגוף, וכמו כך מי שישן

שתעלה אז קורין לו בשמו, שעי"י קריאת שמו מעוררין חיותו

שהוא ידע והכיר בכל הנבראים שרשם, ועל פי זה קרא להם

הקב"ה להמלאכים שחכמתו של אדם הראשון גדולה משלכם,

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו, דהיינו על פי שרשם, ולכן ראינו שכשדוצים להקיץ מישהו

שמו הוא חיותו

לשמות אנשים.

בספר זה נשתדל לקבץ ולבאר כל הזינים ומנהגים הקשורים

באים לבדם.

שמות לויים, שנלווים לשמות עקריים, אבל לפעמים

שמות מלאכים שאומצו לשמות בני אדם.

הזיהיה להי יתברך.

ה שמות שיש בתוכם שם ה', או שעצם השם מהווה כעין

הקדמה

ועיין בספר חסידים אות רמ"ד ובספר הבחיר אות פ', ועיין ג"כ

ועל רזא דא שמה זיהוה נביאה דאתנבי על דא ירמיהו ... אבל

שבימי נתרוממה מדה הדין, ע"כ, ועיין בזהר פ' תצוה קע"ט ע"כ

נקרא ירמיהו משום שבימי נעשה בית המקדש ארימון, ד"ה

פסיקתא דרב כהנא, פרק י"ג ע' קט"ו ובהערות ס"ק ק"י, שלכן

אלא גם על כללות הדור, שהרי מצינו בירמיהו הנביא, עיין

האדם מורה על מעשיו ומדותיו, היא לא רק על האדם הפרטי,

שהחביא דבריו של הקב"ה, וכ"י, עיניו, ודבר זה שהשם של

סתור שסתר מעשיו של הקב"ה, מיכאל שעשה שונאו מן, נחבי

א"י יחזק מרגלים על שם מעשיהם נקראו, סתור בן מיכאל,

יוסי לא הו דינקי בשמא כ"י, עיניו, ובמס' סוטה דף ל"ד ע"כ

במס' יומא (פ"ג ע"ב) ר' מאיר הוה מדייק בשמא, ר' יהודה ור'

שפעולת ה' נמשכים אחרי השם של אדם, שהוא הגורם ע"י, ועיין

הרעה, שהוא השממה, להקב"ה, ועי"כ דרשו שמות מלשון שמות

תקרי שמות, אלא שמות, ובמהרש"א מבאר שאין ליחס פעולה

אלעזר דאמר קרא, לכו הו מפעולת ה' אשר שם שמות בארץ, אל

במס' ברכות דף ז' ע"ב מנא לן דשמא גרים, אמר רבי

צ"י, עיניו.

האותיות הציוניות להביא החיות אל הגוף, ולכן שם בגימטריא

פרשת פנחס, ובפרשת בראשית שם מבאר ששמו של האדם הם

שאמצעייתה היא האותיות שם, עיניו, ועיין בספר ערבי נחל ריש

כחות עולם שמבני רמז לזה שהשם האלו, עיניו. ועיין בספר בריית

קדום, ומצי זה יש לו שני הפכים האלו, עיניו. ועיין בספר בריית

והביאור בזה הוא ש"ש"ש" הוא כמו ספירת המלכות שהוא רק

"זיו" שמצד עצמה לית לה מגרמה כלום, אלא רק שנשרש בשרש

ששמו אינו ענין עצמו כמו חיותו, אלא רק דבר הסכמי בלבד,

צריך השם, כי אדם שגר יחידו למה לו שמו, אי"כ רואים לכאורה

יוכלו לקרוא לו, והוא יידע שלו קורין, אבל אדם כשלעצמו אינו

ענין השם הוא רק לזולת דהיינו לאדם אחר, דהיינו בכדי שתבדיל

לא רק כח פרטי אלא כללות הנפש, אבל מצד שני יודעים שכל

אצל רבם כוחו הגדול וישפיע להם, וכל שכן שם עצמי שמעורר

שמה קא גרים

אחד ואחד, ומשמו היו יודעים את טיבו ואת מעשיו, עיניו.

ישע"י פ' תמי"ט שאילו זכו הדורות היה הקב"ה קורא שם לו

(בראשית כז, לו), ועיין במדרש תנחומא הובא בילקוט שמעו

היה כוונת עשיו באמרו הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמי

אחיו, ועיין ג"כ בשמואל א' (כ"ה) נכל שמו ונכלה עמו, ו:

הוא ז' ומפרט לאחרים, כמו יוסף שון וכלכל את אביו ו:

נוטה לצד עשיית חסד, ומי שנקרא יוסף או הוא גבר בעריות,

יוסף קארו בספרו מגיד משרים פ' שמות, שמי שנקרא אבר

ואפשר לידע טיבו ומעשיו של האדם ע"י שמו, ועיין מ"ש ה

ולפי זה מובן ששמו של אדם רומז לאיזה מדה הוא נוס

במדרש תנחומא פ' האזינו על הפסוק זכור ימות עולם בינו שן

זכור וזכור, שלעולם יבדוק אדם בשמות לקרא לפניו הראוי להי

צדיק, עיניו.

במדרש תנחומא פ' האזינו על הפסוק זכור ימות עולם בינו שן

זכור וזכור, שלעולם יבדוק אדם בשמות לקרא לפניו הראוי להי

צדיק, עיניו.

(ג) למי משניהם (האב והאם) יש זכות קדימה לקרוא שם לבן הבכור – יש בזה חילוקי מנהגים, יש נוהגין שזכות קריאת שם לבן הראשון שייך

האריז' ויל וכו' (הג"ל) עיי"ש, ועי' במנהגי קומראן (לקטו עי' אברהם אבא זיס) אות ק"ז ח"ל: אבי הבן הי' מסר לרבנו את כל הכיבודים, ורבנו הי' מחלק אותם כרצונו, אבל את הכרכות שלאחר המילה וקריאת שם הילד היו בעלי שמחה רבים מבקשים שהיבני יקרא בעצמו ושלא יכבד אחרים, ועי' בהערות שם ח"ל: לאחד מחושבי קומראן שילדיו לא נשארו בחיים ר"ל נולד לו אחר כן בן בברית מילה אמר מהרי"מ את הכרכות וכשהגיע ל"י ויקרא שמו בישראל" הוכיר בלחש את השם ואח"כ ציוה שיקראו את הילד בכינוי אלטער עד שיגיע לבן מצוה ואח"כ לכשיצטרפו לקוראו לתורה יבואו אליו ויגלה להם שמו האמיתי, עד שהגיע למצוות נפטר מהרי"מ, הלכו הוריו של הילד אצל מהרי"ש לשאול איזה שם יקראו לילד, הוציא מהרי"ש ספר שהי' כתוב בו בכתב יד רבנו שמו של הילד, עכ"ל.

(4) אף שמצינו שמות שנקראו ע"י אחרים (שאינם הורים) לדוגמא משה רבינו נקרא שמו כך ע"י בת פרעה במובא בפסוק (שמות ב' י') והקב"ה הזמין שם זה בפני עיני אור החיים שם, ועי' במדרש רבה ויקרא א' ג' ששה שמות נקראו לו למשה וכו' ועי' בילקוט שמעוני שמות סי' קס"ו ח"ל: אביו קרא לו חבר אמו קראה לו יקותיאל, אחותו קראה לו ירד, ואחיו קרא לו אבי זנוח ומניחתו קראה לו אבי סוכו ישראל קראו לו שמעי' עיי"ש, ובגמ' בבא בתרא (ט"א) הימן זה משה, משה נקרא מחוקק עיי"ש הרי שהי' לו למשה רבינו כמה שמות ואעפ"כ נקרא בתורה בשם שקראה לו בת פרעה (ולא בשם שקראו לו אביו או אמו), עיין ע"ז במדרש רבה (שמות א' כו) מכאן שכן של גומלי חסדים אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בחי' בת פרעה ואף הקב"ה לא קראו בשם אחר עיי"ש, (ועיין רות ד' י"ז).

קונטרס זיו השמות

פרק א'

זכות קריאת השם לילד

(א) האב והאם שניהם יש להם הזכות לקרוא שם לילד?

(ב) אין לאחריו (שאינו הורי הילד) לקרוא לו שם?

(1) ישמעאל – שניהם קראו לו בשם זה, אברהם והגר, עיין בראשית ט"ז י"א, שם ט"ו ובשפתי חכמים, ועיין בלקוטי שיחות חלק ו' ע' 308 אות א' (אבל יש לומר ישמעאל מכיון שהקב"ה צוה לקראו בשם זה משום זה קראו שניהם בשם אחד ואין ראוי מכאן).

(2) עיין מדרש רבה (קהלת ו' ג') שלשה שמות נקראו לאדם, אחד שקראו לו אביו ואמו וכו' ועיין ג"כ במדרש תנחומא ריש פרי ויקהל מאמר זה בשינוי לשון קצת.

(3) איתא בכתבי הארז"ל כאשר נולד האדם וקראים לו אביו ואמו שם ... הקב"ה משים בפיו השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא עכ"ל (ספר הגלגלים הקדמה כ"ג, עמק המלך שער א' ספ"ד, אור החיים דברים כ"ט י"ז) ועי' ג"כ בטעמי המנהגים סי' תחק"ט בקונטרס אחרון מה שמובא בשם משנת חסידים ועי' שם בקונטרס אחרון לסי' רי"ט מה שמובא בשם ר' יחיאל מיכאל מולטשוב, וזה רק כשאביו (או אמו) קורא לו בשם, אבל אחר אין הקב"ה מומיני בפיו, עי' בלקוטי שיחות חלק י"ב ע' 182 (הובא דבריו בתשובות ובאורים – יגדיל תורה עמוד 268) ח"ל: ומ"ש שאלח עצה כיצד לקרות שם לילד הנולד שרי הרי ידוע מענה כ"ק מ"ח אדמו"ר בכונן דא שאינו מתערב באלו ענינים והוא מוכן ע"פ מ"ש בכתבי

אל האב והשם של בן השני – אל האם, וכן

(5) עיין בדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש בלקוטי שיחות ח"ו ע' 308 (הובאו דבריו בתשובות ובאורם – יגדל תורה ע' 266 ובפסקי הלכה ומנהג ע' קי"ד) (אבל מוסף במקום שאין מנהג קבוע יתנוג כן עיי"ש ועיין להלן הערה 7 בדברי עקרי הדי"ט) וכן פסק הרב ישעי' גאלד במאמרו בקובץ אוצרות ירושלים כרך י"ד ח' קני"ה טש"מ (ובדבריו בספרו חזון ישעי' מערכת אחר נישואין) וכן פסק הרב חיים לערמאן מגראשינעוויץ בשערי תורה (קובץ) ח"ד קונטרס י' סנ"ב אות ב', ובהערותו של ר' נחמן חסיד אבד"ק סטעפעניץ בשערי תורה ח"ה קונטרס ב' ס"ב אות ה', ועיין בספר לקט יושר (קבלות מבעל החרומת הדשן) ע' ק"ו (הובאו דבריו בספר הברית להרב משה בונם פירוטנסקי ע' שר"ט) ח"ל; ואמר המנהג כשתלך אשתו בן הראשון הרושות בידו לקרות לו שם ולאשתו הרושות בידה ליתן הקבעטריט למי שהיא רוצה עכ"ל, ובשורת תשב"ץ סימן רצ"א (הובאו דבריו ג"כ בהגות אבי הנחל דברי שלום הנספחות לספר כורת הברית, מאת הגאון מברעזאן אות ב', ובפי' מקור חסד להרב ראובן מרגליות על ספר חסידים סח"ס, ובסי' עדות לישראל להרב יעקב ורדיגר שפעם אחת נולד נכד להרמב"ן, ומצו השני ה' הנולד נכד גם לרבינו יונה גירונדי שנפטר לא מומן, ואמר אז הרמב"ן אע"פ שמהראוי ה' לקרוא לילד בשמי, משה, בכל זאת רוצה אני שיקראוהו בשם זקנו רבי יונה על שם יורח השמש ובא השמש (קהלת א,ה) שעם תולדתו של זה יהי יורח השמש, בה כמדה שבא השמש, בפטירתו של רבינו יונה עכ"ל, הרי מוכח מעובדא זו של הרמב"ן שמהגם ה' לתת השם אחר אביו ולא אחר אמו (אבל י"ל שמעובדא זו אין להביא ראיה שיל' שמהגם ה' לתת השם אחר זקנו החי ועל זה אמר הרמב"ן שמהראוי ה' ליתן שמו משה וכו', ועי' לקמן בדברי הרמב"ן בפירושו על התורה).

ויש למצוא מקור למנהג זה מפירושי הראשונים על הפסוק (בראשית לח.ה) וחקרא שמו שלה כי הוא ה' בכיב

הלאה בסירוגין.⁶

בלדתה אותה, שכן ה' מנהגם הוא ה' קרא שם לבנו ראשון והיא קוראה שם לבנו שני וא"כ מן הדין ה' לו ליהודה לקרוא שם לשלישי והיא קראה לו שם כדכתיב וחקרא, לכך הוצרך לומר שיהודה ה' בכיב בלדתה אותו ולא ה' באותו מעמד לקרות לו שם (דעת זקנים מבעלי תוספות על הפסוק, וכן פירוש הרד"ק, חוקנו, ואלשיך) (ויש שמביאין ראיה מכאן שנוחמים שם נולד מיד, אפי' קודם שנימול, משום זה אמר הכתוב שהי' בכיב בלדתה אותו).

ויש מביאים ראיה לדחות מנהג זו מפירוש הרמב"ן על פסוק זה, שמביא שם בשם י"א דעה הנ"ל שהי' מנהגם שהבן הראשון האב נותן לו השם וכתב ע"ז הרמב"ן שאין בזה טעם או ריח, דיש לפרש דברי הרמב"ן אלו שאמר אין טעם וריח על מנהג זה שבאמת סב"ל להרמב"ן שאין לאב הזכות של קריאת שם לבן הראשון (ועי' במאמרו של ר' מאיר אמסעל בהמאור שנה כ"ד חש"ל"ב קונטרס ב' ע' 7 ואילך) אבל באמת אין זה הפי' בדברי הרמב"ן דהרי יש לפרש דברי הרמב"ן דאין בזה טעם או ריח קאי על הפי', שפירשו בעלי החוס', דמה שפירשו שלכן קראה אשת יהודה את שם בנה השלישי מפני שיהודה ה' בכיב ולכן אמר הכתוב כי ה' בכיב כו', ע"ז כתב הרמב"ן שעל פירוש זה אין בו טעם או ריח אבל על עצם המנהג אפשר שגם הרמב"ן מודה שזכות קריאת שם בן הראשון שייך להאב (עי' בדברי כ"ק אד"ש בלקוטי הנ"ל ובאוצרות ירושלים הנ"ל שפירשו כך ר' הרמב"ן).

ועיין בספר בריית אבות (לר' שבתאי לופשיץ) סימן ח' אות ל"ה ח"ל: מה שמרגלא בפומי דאינשי לומר שהשם שנוחמין להילד הכבד שייך להאשה לקרוא אותו אחר שם אבותי' הנה לדעתו אין לזה שום שורש ויסוד ואדרבה מדברי הרמב"ן מכאור אפכא עיי"ש שסב"ל דעל פי דין צ"ל להאב, ועיין אוצר דינים ומנהגים ע' 422.

(6) ואין להביא מהשמות שנוכרים בתורה, שהרי יש מהם

נעושה על זה⁸.

מסוגל שיתקיים. ולא יבזבו בכבוד אביו. לקרוא לראשון בשם חמיו. והשני בשם אביו. דשמה לא יזכה לבן שני. ואף אם יזכה, לא יפה עושה, להקדים שם חמיו לשם אביו. עכ"ל, ועיין באוצרות ירושלים הנ"ל שפירש דברי העקרי הד"ט במה שכתב "במקום שנהגו לקרוא הבן הראשון בשם אביו" שאין הכוונה שרק במקום שנהגו כך או נעשה חיוב ומצוה של כיבוד אב, ובמקום שאין שם המנהג או אין חיוב, אלא הפירוש בדברי העקרי הד"ט, הוא, במקום שנהגו לקרוא אחר אביו, ולא אחר המאורע, דאם קוראים אחר המאורע, אז יש חיוב חיוב של כיבוד אב, אבל אם קוראים אחר האב, אז יש חיוב של כיבוד אב. לקרוא לבן הראשון אחר אביו, ולא אחר משפחת האם, ובזמן הזה שהכל קוראים אחר אבות או יש כאן חיוב של כיבוד אב, עיי"ש. עיין ג"כ בספר מילי הסידורות סי' תע"ז ובשרית בעל החכמה להרב בעלאל שטערן ח"ג סימן ק"ח אות ב', יב, ועיין שרית יביע אומר ח"ה יו"ד סי' כ"א.

ועיין בספר כורת הברית (להרב אלי פוסק) חלק פתח אלי. אות ל"ב, אחרי שמביא רברי העקרי הד"ט, וז"ל ומשמע אי נהוג לקרוא אחרי אביו, אין חשש, ועי' יו"ד סי' שע"ד סעיף י"א, ומקורו לפע"ד מתרגום יונתן פ' וישב ל"ח ד', ואולי מה"ט שנקרא על שם משפחתה, אך לשאר דבר לכ"ע נחשב לבית אביו, עכ"ל, עיי"ש.

אבל עיין בספר ברית אבות הנ"ל (סימן ח' אות ל"ה) וז"ל: ויש לעיין קצת במה דנשמע מדבריו שם שתלה הדבר במנהג ותימה הוא וכי דיני דכיבוד א"א יאבדוהו תלוי במנהג, ובפרט דהרי הרב פרה"א ז"ל אתא ואיייתא מתניתא בידיו בשם מדרש רז"ל וצ"ע עכ"ל.

(8) עיין עקרי הד"ט וז"ל: ופוק חזי מאי סליק בנדב ואכיהו ששמע מפי הרב פרי הארץ בשם רז"ל דנדב נקרא על

(ד) וי"א שיש בזה גם קיום מצוה כיבוד אב, כשנותן שם של בנו הראשון, אחר אביו (היינו זקנו של הילד), ולהיפך כשלא נותן השם אחר אביו, אז הרי הוא ממעט בכיבוד אב' ויש בזה איסור, וגם

שהקב"ה בעצמו אמר אין לקרוא להם שם, וכן יש מודם שהאב קרא השם, לדוגמא שת קרא שם בנו אנוש (בראשית ד' כ"ו) מתושלח קרא שם בנו למך, למך קרא שם בנו נח (שם ה' כ"ט) יצחק קרא שם בנו יעקב (שם כ"ה כ"ו) יהודה קרא שם בנו ער, פרץ, זרח (שם ל"ה ג', כ"ח, ל') משה קרא שם בנו גרשם (שמות ב' כ"ג) ולאידך גיסא יש שמות שמוכרים בתורה שנקראו כך ע"י אמם לדוגמא חוה קראה שם בני קין, שת (בראשית ד' א, כ"ה) בנות לוט קראו שמות לבניהן (שם כ"ט, ל"ו) – ל"ח) נשי יעקב קראו שמות לבניהן (שם כ"ט, ל"ב, ואילך).

ויש שמביאים רא"י לזה משי"ס (כתובות ק, א) שני בנים היו לו לרבינו הקדוש רבן גמליאל ור' שמעון, הראשון נקרא על שם זקנו והשני על שם אביו. הרי מציינו שובות קריאת השם לילד שייך להאב, אבל מזה אין להכריע דהרי יש לומר ששם לא ה"י מי שינוגד לזה אבל באופן שיש חילוקי דיעות אין רא"י משם.

(7) עי' בספר עקרי הד"ט ליו"ד סי' כ"ז אות ז' כתב בשם שדה הארץ ח"ג סי' כ"ב (הוכחו דבריו בטעמא המנהגים בקונטרס אחרון לס"י תתקכ"ט, ובכן איש חי שנה שני' פ' שופטים אות כ"ז) וז"ל: במקום שנהגו לקרוא הבן הראשון שנולד לו לאדם בשם אביו, ואשתו רוצה שיקרא על שם אביו, והאיש משום שלום בית ה"י מרובה, אין ביד האדם, לשנות שיגע מזה מיעוט כיבוד לאביו, ואם היא מתעקשת, וקראוהו בכ' שמותיהם כדרך כמה בני אדם שכתפלין שמות בניהן ובנותיהן ומה גם שאמרו בשם הרב החסיד שמי שבניו מתים – בר מינן – יקרא הבן הנולד בכ' שמות שהוא

אל האם י

ימים לקרא ע"ש המשפחה של אב או אם והמנהג הוא לקרוא ילד הראשון של משפחה האם והשני ע"ש משפחת האב וכן כל הילדים קוראין בסדר א' על שם משפחתה וא' על שם משפחתו עכ"ל. (הובאו תוכן מדבריו באוצרות ירושלים הנ"ל ובקובץ המאור הנ"ל ובספר עדות לישראל) ועיין בשו"ת בחר אפרים להרב כחריאל פישל טכורש סימן ל"ט (הובאו דבריו ג"כ בנעים כרך י"ג (תשל"ג) ע' רצ"ה) ועיין ג"כ בספר שערים המצוינים בהלכה סי' קס"ג ס"ק כ"ב. ועיין ג"כ בנחל קדומים עה"ת (מהרד"א) (שמות י"ח ג') מביא בשם רבנו אפרים שגרשם בכור משה נקרא כן ע"י אמו צפורה ורמז לזה "אשר שם האחד" ר"ת אשה ומשה קרא שם לשני עיי"ש. (אבל לכאורה צ"ע ע"י שהרי מופשטות הפסוק (שמות ב' כ"ג) משמע שמה קרא לשם בנו גרשם. ועיין בספר הברית הנ"ל שהעיר על דרך זה. ועיין ג"כ במדרש רבה שמות א' נ"י דלא משמע כפירוש זו וצ"ע) ועיין ג"כ במאמרו של ר' מאיר אמסעל בקובץ המאור הנ"ל שס"ל כמנהג זו. ועיין שו"ת קול מבשר ח"ב סי' י"ב.

ועיין בשו"ת אגרות משה יו"ד סימן ק"א, ובשו"ת דבר יהושע (להרב יהושע מנחם מענדל אהרנברג) ח"ב סע"ד. ויש להביא עובדא כמנהג זו דכשנולד לבתו הבורה של החתם סופר מרת הינדל (אשת ר' דוד עבי עהרנפעלד) בנה הבכור והגדול להחתם סופר כי נולד נכדו הראשון אמר "שמואל בקראי שמי" דהיינו שיקראו אותו שמואל ע"ש ר' שמואל אבי ר' משה סופר ע"כ היינו אחר משפחת האם עיין בזה בספר כתב זאת זכרון עמוד 273 עיי"ש. (הובא בקונטרס ויקרא שמו בישראל עמוד 18).

ומקור למנהג זה יש להביא מ"ש בילקוט (שמואל סוף סי' ע"ח) ח"ל: בת קול היתה יוצאת ואומרת עתיד צדיק לעמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מציאה שמו שמואל וכו' עיי"ש.

(12) ויש שנתנו טעם למנהג זו משום שהאשה כדונשאה

(ה) י"א שגם אם נותן שם, אחר משפחת האב, (לא רק אחר אביו ממש) יש בזה משום כיבוד אב'.

(ו) ויש מחלקים וס"ל, דכשאין להורי הילד, הורים בחיים, אז צריך להקדים לתת אחר שם אביו, (דהיינו זקנו של הילד מצד האב), ולא אחר שם חמיו, (דהיינו זקנו של הילד מצד האם), אבל כשיש להורי הילד הורים בחיים אז יש לומר שזכות השם לבן הראשון שייך למשפחת האם י.

(ז) ויש נוהגין "שזכות שם הבן הראשון שייך

שם חמיו שאלשבע היתה בת עמינדב ואביהו ע"ש אביו ור"ל אבי הוא ונענש על הקדמת שמות עיי"ש (ועיין במאמרו של ר' מאיר אמסעל בקובץ המאור הנ"ל שהקשה ע"ז אם אהרן חסא בנו מה חטא, ע"ז י"ל דהרי שמא קא גרים, וכן על מה שהקשה למה היה אהרן מחויב בכבוד אביו ולא משה י"ל שמה קרא בנו ע"ש המאורעות ומשום זה לא חל עליו החיוב של כיבוד אב בדלעיל הערה ז, אבל אהרן שקרא שמות בנו אחר האבות, או חל עליו החיוב של כיבוד אב, אלא עדיין צריך ביאור מה שייך שם נדב לשם של עמינדב הרי הם ב' שמות).

(9) עיין שאלות ותשובות בעל החכמה (הנ"ל) חלק ג' להרב בצלאל שטערן סימן ק"ח אות י"ב.

(10) עיין באוצרות ירושלים הנ"ל שמדויק כך מדברי הדברי יחזקאל (החדש) מהרב יחזקאל שרגא הלברשטאם אב"ד שינאווא שכתב שזכות זו שייכת למשפחת האם עיי"ש.

(11) עיין בדברי יחזקאל (החדש) מאב"ד שינאווא (לקט ע"י יחזקאל שרגא פרענקל) כתבי קודש תשובה ח"ט (עמודים ס"א-ס"ב) מדפי הספר ח"ל: ומה ששאל בעצה לשם הילד שמעתי בשם אדמו"ר הרה"ק מבעלזא וצללה"ה שטוב לאריכות

(י) אם אם הילד קראה לו שם, ואח"כ בא אביו, וקרא לו שם שם אחר, י"א שהוא יכול לשנות השם¹⁶, וי"א שהשם שקראה לו אמו עיקר, ואין יכול לשנות¹⁷, וי"א שהוא יכול להוסיף שם אבל

פיר' שופטים אות כ"ז (ולפי זה משמע שלא רק שצריך להקדים שם של אביו אלא גם צריך לקרוא לו בשם הראשון אם רצה לקרוא לו רק בשם אחד).

(16) עיין בס' ברית אבות (לר' שבתי ליפשיץ) הובא דבריו בספר הברית ע' ש"כ וז"ל: אם לא היה האב בשעת מילה וקראתו אמו בשם, ואח"כ בא האב ומיאן בשם זה, ורצה שיקרא בנו בשם אחר, אם יכול למחות או לא. יש ללמוד זה מדברי הרמב"ם וז"ל פ' וישלח בפ' כן אוני וכו' ואביו עשה מן אוני כוחי וכו' רצה להיות קורא אותו בשם שקראתו אמו. כי כן כל בניו בשם שקראתו אותם אמותם יקראו. הנה תרגם אותם לטובה וגבורה עכ"ל. הרי נראה מדברי הרמב"ם שדוקא יעקב אע"ה שרצה בשם שקראתו אמו. מפני שידע שכל דבריהן ברוה"ק, אבל מי שאינו רוצה בשם שקראתו אמו, ולא נחא לי' כודאי יכול לשנות את שם בנו עכ"ל. ובסוף מסיים שם ואפ"ל דעכ"פ לא ישנה השם לגמרי כגון מראובן לשמעון רק השם הזה ישנה קצת כמו שעשה יעקב אע"ה כגון משם משולם לשם שלום וכו', ע"כ מספר ברית אבות.

ועיין ג"כ בשו"ת ממעמקים (הרב אפרים אשרי) חלק ה' שאלה י"ג בדין אם קרא את שם של בנה על שם אביו (שהוא בעלה) כי סבורה שהיא מת (במלחמה) ואחרי השחרור בא אביו החי, אם יכול לקרוא את הבן בשם אביו החי, או שיש לשנות את שמו כרצון אביו, ולא לקרוא אותו בשם אביו החי (שהוא מוחה ע"ז בחוקף), וע"ז פוסק שם שיש לשמוע לדברי האב הרוצה להשיא שם אחר לבנו, שלא יהא דומה לשם אביו עי"ש.

(17) עיין בס' נחלת יעקב פ' שמות בשם סדר גיטין הובאו דבריהם בס' חורת הברית.

(ח) יש נדהגין שקריאת שם הבת שייכת אל האם¹³.

(ט) כשנחתנין ב' שמות לילד¹⁴, אחר זקנו של הילד מצד האב ואחר זקנו מצד האם, צריך להקדים השם של זקנו מצד האב¹⁵.

עובת את בית אביו ואמה והרי היא כאילו מנותקת מחברתה וסביבתם ולמען לא להפסיק לגמרי הקשר עם הוריו ועם משפחתה הרי ניתנה לה זכות לקיים יד ושם, להורי ע"י קריאת שם הילד הראשון על שםם (עיין בשו"ת חתר אפרים הנ"ל), ובאוצרות ירושלים (הנ"ל) נתן טעם אחר וז"ל: ונ"ל למר כזה טעם לשבח כי המנהג הי' כמעט בכל תפוצות ישראל אצל לומדי תורה שאבי הנערה התחייב את עצמו (באש"ל) ליתן להזוג כשתי שנים מזונות (וגם כל הוצאות שנתחדש בעת ובזמן הזה) ולכן נתנו לו לאבי האם הקדימה בולד הראשון לקרוא ע"ש אבותיו, או ע"ש משפחתו, כיון שע"פ הדוב, הוזג עד סמוך על שולחנו, כאמרו בסנוק יפה כח הסנוק מכח המוחל, להקדימו לקריאת התורה (רמ"א), כיון שהבנים עצמו למצוה, שלא היתה דוקא מוטל עליהם (משא"כ המוהל דהמצוה על כל ישראל שימולו) עי"ש, שמביא רא"י רוגמא לזה מדין אכילות. ועיין ג"כ בקובץ המאור הנ"ל שמביא עוד כמה טעמים למנהג זו עי"ש.

(13) מנהג ספורד הובא בספר דברי ימי יהודי בגדאד (באנגלית) לר' דוד ששון (לצורות תשי"ט) עמוד 183 הובא בקונטרס ויקרא שמו בישראל לר' יוסף אומפנהיימר ע' 18.

(14) צריך לבאר מקור קריאת ב' שמות לאדם אחד, ועיין לקמן.

(15) עיין בעקרי הד"ט הנ"ל וז"ל: גם בקריאת שני שמות לכן הראשון יש להקדים שם אביו, והסברא נוחת דל"ש ומה גם לפעמים אינו נתקיים קריאת ב' השמות וקורין בשם הראשון וכו', עי"ש. הובאו דבריו ג"כ בבן איש חי שנה שני.

יג) נולדו תאומים ומי שיצא ראשון נחלה ונחזה מילתו והשני הי' בריא ונימול בומנו, שם ילד השני שייך למי שהזכות שלו (אף שיצא שני)²².

22) עיין בשו"ת אגרות משה י"ד ח"ג סימן ק"א.

ואציין לדברי יוסף אומץ (הובאו דבריו בספר הברית עמוד ש"ב) ח"ל: דע שאם יש מריבה בבית היולדות על השם או ח"י סכנה הוא להילד ע"כ טוב להחליט עם האם שלא יהא מריבה עכ"ל.

לא לשנות השם¹⁸.

אם הכחישו שם של האב, דהיינו שקראו שם להילד בן פלוני על שם איש אחר, אז השם שקראו בשעת הברית הוי כמו שלא קראו לו שם כלל¹⁹.

יא) נולדה בת ואמה קראה לה שם (ע"י אבי, זקנה של הילדה, שעלה לחורה וקרא לה שם) וגם אבי שהי' במקום אחר (ולא ידע שיקראו לה שם) קרא לה שם אחר, השם שקרא לה אבי עיקר²⁰.

יב) אם מת הילד הראשון קודם שנקרא בשם (היינו קודם הכנסתו לברית) קריאת השם למי ששייך לו²¹.

18) עיין בשו"ת אגרות משה י"ד חלק ג' סימן צ"ז בדין נולד בן, ולא הודיעו לאבי הבן שנולד, והאם הכניסו לברית וקראו שם עיי"ש.

19) עיין בשו"ת אגרות משה הנ"ל ח"ל: אבל אני אומר מסבא שאם הכחישו שם האב בשעה שקראו לו השם שאמרו בן פלוני על שם איש אחר שזה דבר שקר הרי נמצא שלא קראו שם לילד זה, אלא לאחר שהוא בן פלוני, שבדו מלבם, וממילא הוא כלא קראו לו שם כלל בשעת הברית ויהי' השם שיקרא לו האב עיקר השם, אבל אם קראו לו בן פלוני בשם אביו ממש, לא מתבטל השם שקראו לו בשעת הברית, אך שהאב יכול לקרוא לו גם שם אחר עכ"ל, עיי"ש.

20) עיין בשו"ת פתחא זוטא (להרב פנחס חיים הלוי הורוויץ) ח"א א"ח סימן מ"ה שפסק כך.

21) עיין בשאלות ותשובות דבר יהושע (להרב יהושע מנחם מענדל אהרנברג) חלק ב' סימן ע"ד ח"ל: נלע"ד ברור דלאו דוקא הילד הראשון אלא כוונתו שהשם הראשון.... ואורחא דמילתא נקט הילד הראשון. עכ"ל. ועיין שו"ת אגרות משה י"ד ח"ג סי' ק"א ע"ש.

זמן קריאת שם לזכר

(א) אין לדבר אודות איזה שם לקרותו, קודם שנולד הולד.¹

(ב) אין לרשום שם התינוק במשרד הממשלה קודם הברית.²

(ג) נוהגין לקרוא שם לילד מיד בהכנסו לבריתו של אברהם אבינו.³

(1) עיין בשו"ת המאור חלק א' עמוד קל"ד, ובספר שו"ת מבשר טוב סימן ע"ט, ועיין בירושלמי ברכות פרק א' הלכה ו' ח"ל: ארבעה נקראו עד שלא נולדו ואלו הן, יצחק, ישמעאל, יאשיהו ושלמה, יצחק וקראת את שמו יצחק ישמעאל וכתוב וקראת את שמו ישמעאל, יאשיהו הנה בן נולד לבית הוד יאשיהו שמו, שלמה כי שלמה יהי שמו עד כדון בעדיקים, אבל ברשעים זורו רשעים מרחם ע"כ, ועיין בפני משה עד כאן בעדיקים הוא דמצינו שנקראו בשמם עד שלא נולדו אבל ברשעים זורו רשעים מרחם ולא יזכר שמם עכ"ל, ועיין ג"כ במכילתא פ' בא סימן ט"ז.

(2) עיין בקובץ תל חלפיות כרך ג' עמוד 20 מאמרו של הרב א. קארפלעס הובא בספר שערי הלכה (להרב זאב דב סלונים) סימן ר"ב ח"ל: שאלה, אם מותר לרשום את שם התינוק הנולד במשרד הממשלה קודם הברית מילה.¹

תשובה, אין לרשום השם קודם המילה ומותר לאחר הוצרת השם בברית מילה או הליכת האם בבית הכנסת [בבית, או ע"י נתינת השם ע"י האב בעלי' לתורה כנהוג] וזה מנהג קדום, ראה תשובת רמ"מ סי' ל"ד ומקור המנהג במדרש סוף פ' בראשית בלידת נח. ע"י שם באלשיך ואברבנאל עכ"ל.

(3) לא מצינו במקרא מפורש מחי קראו שם לילד כי

= 31 =

מכמה מקראות משמע שקראו שמות מיד כשנולד עיין בקובץ המאור שנת תשל"ב חוברת ב' (רא) שכן בזה אם מהכתובים אפשר להביא דא"י שהיו נוהגין לחת שם מיד כשנולד, (ועיין לקמן ב"יצחק" ו"בנימין") וכן אין מקור למנהג מקובל זה לא בש"ס ולא ברמב"ם (עיין בספר אסיא כרך ד' עמוד 236 מאמרו של הרב מרדכי הלפרין).

אבל מקור למנהג זה יש למצוא בכמה ספרי הראשונים ובהלל: בספר זכרון ברית לראשונים – כללי המילה לר' יעקב הגדול ע' 94 ח"ל: א"א קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל פב"פ. פ"י מפני שהוא עוסק בברכת הקטן צריך לקרותו בשמו, ד"א מפני מה תקנו לקרות לו שם לעזר חיבף למילה, משום דער עתה לפני המילה ה' שם טומאה לפניו וחרפה, שם ערלות, ועכשיו שנמול וקיימו בו מצות מילה, צריך לשנות שמו לשבח, שם טהור וקדוש כשם אבותיו, אברהם, יצחק, ויעקב, ראובן, שמעון, לוי, יהודה, נתן, שמואל, אפרים, ומנ"ל שצריך לשנות שמו בשעת המילה, נלמד מאברהם אבינו שעד שלא מל בשר ערלות ה' שמו אברם דכתיב והי אברם בן צ"ט שנה וגו' וד"י חסר עדיין אות אחת, ומיד שנימול נשתנה שמו לשבח וניחוסף לו אות אחת, ונקרא אברהם, שנאמר והי שמך אברהם ... מכאן שמשנין שם הנער לשבח חיבף למילה משם ערלות לשם יהודי עכ"ל.

ועיין ג"כ במגדל עז שכתב ח"ל: בדרך שנשתנה שמו של אברהם א' לטוב ביום מילתו עכ"ל.

ועיין ג"כ בספר מטה משה להרב משה מפרעמסלא (תלמיד מובהק להמרש"ל) עמוד השלישי חלק שביעי אות י"ח ח"ל: חניא וקורא לו שם כי אברם לא נקרא אברהם כי אם בשעת המילה עכ"ל, הובא בספר מטעמים מערכת מילה אות ג' עיי"ש.

ועיין ג"כ בפרוש התפילות והברכות (לר' יהודה בר יקר – רבו של הרמב"ן) בפרק על ברכת המילה (ח"ב ע' ס"ז) ח"ל: ואומר מיד שאמר קיים את הילד הזה לאביו ולאמו,

= 32 =

טעות בקריאת השם

(א) מי שזומין לו במחשבתו שם שיקרא לבנו, ובשעת הברכה (קיים את הילד וכו') כשאמר המברך ויקרא שמו בישראל אמר האב שם שם אחר ממה שהזמין במחשבתו, ישאר בשם זה השני.¹

(ב) אם המברך נתן שם שם אחר, ממה שאמר לו אבי הבן אין לחוש בכך ויש לקיים רק השם שאמר לו אבי הבן.²

(ג) אם קרא שם לבנו על שם אחד ממשפחתו שמת, ואח"כ נודע לו שהוא חי, אין חשש בזה ששינה ממנהג שלא לחת שם אחר החיים, כיון שכשנתנו השם לא ידע שהוא חי,³ ויש אומרים

(1) עיין בספר בריית אבות הובא דבריו בספר בריית עולם עי' 229 ובשורת מבשר טוב סימן עט.

(2) עיין שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סימן ז' הובא בספר הברית ע' ש"כ אות ל"א וז"ל: הינוק שעל פי טעות נתן לו המברך אחר המילה שם אחר מאשר צוה אבי הבן, והיינו אבי הבן צוה לקראו בשם ישראל ארי והמברך אמר נפתלי ארי, מה לעשות, לדעתי פשוט... שאבותיו של הילד ישקעו את השם נפתלי ויקרא אותו ישראל ארי, וליתר שאת כאשר אבי הבן עולה לס"ת יעשה מי שברך להילד ויאמר ויקרא שמו בישראל ישראל ארי, כי קריאת השם להזכר אינו קשור כלל במצוות מילה רק שכבר נהגין שלא לקרוא שם להילד עד אחר המילה, עכ"ל.

(3) עיין לקוטי שיחות חלק י"ז עמוד 474 הובא בספר תשובות וביאורים יגדיל תורה עמוד 269 ובספר פסקי הלכה ומנהג עי' קט"ו וז"ל: לכאורה, כיון שהשואל קרא השם ע"ש

שיוסיפו לו שם נוסף אבל לא יעקרו שם הראשון,⁴ ויש אומרים שאם משפחתו מקפיד על זה יכול אפילו לעקור שם הראשון.⁵

(ד) מי שנתנו לו שני שמות ונוצר שוקנו של הילד נקרא באחד משני שמות לא יקרא להילד בשם זה אלא בשם אחר שיש לו, וכן בנוגע לשמו באנגלית שלא יקרא בשם זה.⁶

המת ולא ע"ש החי, אין בזה חשש שינוי מנהג ישראל, ובפרט, שלא ידע שיש איז בחיים ששמה כך, ולא נשאר אלא טעמי דבתי"ר דמאן דקפיד כו', ואל תפתח. -- גם מ"ש בסי"ח סי' ת"ס, שטחיות ל' משמע דאינו מדבר אלא בקריאה ע"ש אביו החי, עכ"ל.

(4) עיין שו"ת יד אליעזר סימן ק"א הובא דבריו בספר בריית אבות סימן ח' אות ל"ח, ובספר הברית עמוד ש"כ אות ר"ט וז"ל: אודות אחר שקרא את בנו בשעת המילה בשם אבי אביו דהיינו זקנו של הילד וחרה אפו של הזקן ובפי דעתו ולול כבבודו, ובנו מתנצל כי בשגגה עשה כן ועתה בשאלתו אם נכון לשנות עתה את שם הילד בשעת הפדיון הבן כיון שלא נתחזק בשם הניתן לו שלשים יום, והשיב שם דמשום שלום מותר לשנות את שם הילד, רק שלא לעקור שם הראשון לגמרי, אלא יהיה טפל לשם החדש הניתן לו עכשיו, עכ"ל.

(5) עיין בשו"ת בית נפתלי סימן ס"ג הובא בספר בריית אבות סימן ח' אות כ"א, ועיין בדרכי תשובה סימן קט"ז אות קטן מ"ח, ועיין ג"כ בשו"ת פרי השרה חלק ג' סימן ז'.

(6) עיין בלקוטי שיחות חלק י"ז עמוד 474 הובא בתשובות וביאורים -- יגדיל תורה עמוד 269 ובספר פסקי הלכה ומנהג עמוד קי"ד וז"ל: לפלא קצת שכותב שנכדו של שלום משה הכהן שיי' נקרא בשם יוסף משה, ואולי יש בזה

קריאת שם אחר מי שמת צעיר

א) אין לקרות בשם אחר מי שמת צעיר¹. מת קודם בן חמישים שנה, יש אומרים שזה נקרא צעיר ולכן טוב שיוסיפו שם על שמו², והשם החדש הוא שם הראשון, ויש אומרים שכשמת פחות מכן ששים שנה נקרא צעיר³.

ב) מת על מטח, אפילו לא היה זקן אלא צעיר אינו נכלל בזה, ויכולים לקרוא אחריו⁴.

ג) מת על מטח, בלא בנים אין לקרוא אחריו⁵.

ד) צדיק שנהרג כשהיה צעיר, יש אומרים שאעפ"כ יכולים לקרוא אחריו, מכיון שהיה צדיק⁶.

ו) והטעם הוא משום דהוה ריע מוליה, עיין ישי"ש מס' גטין פ"ד ס"א בשם ישעי' כתב דאף שישעיהו הנביא היה נקרא ישעיהו אין העולם רגילין לקרות על שם הנביא משום דריע מוליה שנהרג. ועיין בב"ש הל' גטין שמות אנשים אות י', ועיין ג"כ שו"ת אדני פו הובא בפתחי תשובה סקט"ז סק"ו.

2) עיין מנחת אלעזר ח"ד סי' כ"ז, דרכי חיים ושלום השמטות סי' תתקכט.

3) בשם ר' יעקב קאמינעצקי ז"ל.

4) שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קכ"ב, שסב"ל דרך כשנהרג או הוי ריע מוליה אבל השנים שקצבו הקב"ה לאדם אינו קללה ח"ו, עיי"ש.

5) שו"ת אג"מ הנ"ל, כי זה שמת בלא בנים י"ל שהוא מצד חטאו וא"כ זה הוי העונש שלו, ולכן הוי ריע מוליה.

6) שו"ת אגרות משה הנ"ל, מדברי הרמ"א אבה"ע סי' קכ"ט סעי' כ"ז שכתב דבסתמא צריך לכתוב שם גדליהו אף שנהרג, משום שדיק צדיק, עיי"ש.

ה) הוסיפו שם לחולה ואח"כ נתברר שהשם שהוסיפו היא שם של אחותה אפילו לאחר שלשים יום יש להוסיף לה שם חדש ולהחזיק בו⁷.

פליטת הקולמוס, או שהשם משה אצל זקנו הוא שם שנשתקע, ובאם לאו, הרי כדאי – מבלי לעשות רעש מזה – ישתדלו ששם הנכד יהיה בעיקר – יוסף, וכן בהנוגע לשמו באנגלית... עכ"ל.

7) עיין בלקוטי שיחות שם הובא בספרים הנ"ל ח"ל; שואל חור"ד כמה שהוסיפו לפלונית שם מחמת חולי ואח"כ נזכרו שהשם שהוסיפו הוא גם שם אחותה, ולפלא שאינו מזכיר אם כבר עברו שלשים יום שהחזיקו בשם הנוסף, אף כי בכל אופן, לדעתי אין לעשות מילתא דתמיהא, וכמבואר בכ"מ, ובפרט בצוואת רבי יהודה החסיד, ולכן אפילו אם עברו שלשים יום – הרי ע"פ המבואר להלכה למעשה בשם שנשתקע – יש להוסיף לה שם חדש, וכמנהג ישראל – במי שבירך בעת שאחד מקרוביה יעלה לתורה ולהחזיק בו, וכבר מבואר בכ"מ בשם הנוסף שהוא בא לראשונה, עכ"ל.

קריאת שם לילד אחר מי שנפטר אחר לידת חילד

(א) יכול לקרות בשם לילד, אחר מי שמת אחר לידת הילד.¹

(ב) יחום שנולד אחר מות אביו, קוראים אותו בשם אביו.²

(1) עיין בשו"ת תשורת ש"י (מהדורא קמא) סימן תר"ל ח"ל: נולד זכר ולפני מלחו מת אביו או אחר אם נכון לקרות שם התינוק בשם הנפטר, שמעתי בשם רב אחד שנשאל גם כן על זה והורה שלא יקרא בשם הנפטר, ולי נראה דשפיר דמי לקראו על שם הנפטר ממותר קטן פרק ואלו מגלחין כה, ב, וכו', עיי"ש, ועיין ג"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ד סימן קנ"ב בסופו, עיי"ש.

(2) עיין במסכת מועד קטן כה, ב ר' חנין לא הוה ליה בני בעי רחמי והוה ליה ההוא יומא דהווא ליה (המבעי למימחליה) נח נפשיה פתח עליה ההוא ספרנא שמחה לתוגה נהפכה ששון ויגון נדבקו בעת שמחתו נאנח בעת חנינתו אבד חנינו אסיקו ליה חנן על שמיה ע"כ, ועיין באגודה פ"ג דמוע"ק סימן י"א הובא כחידושי רע"א לשו"ע י"ד קמן רס"ה סעיף א', ועיין ג"כ בספר כורת הברית חלק פתח אליהו אות ט', ובספר ברית אבות סימן ח' אות ל"ו ובהגדה"ה שם ובספר חיים וברכה למשמרת שלום אות ש' סימן מ"א, עיי"ש.

קריאת שם לילד אחר מי שלא נקבר עדיין

(א) אין קורין שם לילד אחר מי שמת ולא נקבר עדיין.¹

(1) עיין בשו"ת תשורת ש"י (להרב שלמה יהודה טאנאק) מהר"ק סימן ה' ח"ל נ"ל דאין לקרות שם לתינוק על שם המת שלא נקבר עדיין, ע"כ, והוא ע"פ מ"ש מ"ה, והוא בודד פ' אמור ח"ל בחר דנפקא נפשא מן גופא ואשתאר גופא בלא רוחא אסור למשבק ליה בלא קבורתא יחייב חלישותא בשייפויה דרתיכא ומעבב עכידתא דקב"ה מלמעבד דאפשר דקב"ה גור עלי' כגון למיתוי בגלגולא אחרא מיד בההוא יומא דאתפטר לאוטבא ליה ולא זמנא דלא אחקבר גופא נשמתא לאו אעלת קמי קב"ה ולא יכלא למהוי בגופא אחרא דגלגולא חניינא דלא יחייב לנשמתא גופא אחרא עד דיתקבר קדמא, עכ"ל, והיינו שנשמת המת לא מתגלגל עד שנקבר, ועיין ג"כ בפ"י ריקנטי על פרי תצא ח"ל כדי שלא לאחר גזירתו של הקב"ה צוה שלא להלית כי כל עוד שלא נקבר לא יתגלגל, משל לאדם שאינו נושא אשה אחרת עד קבורת הראשונה לכן צוה לקברו מיד, כי אולי מיד ימצא מנוח אשר ייטב לו, עכ"ל, והיינו כנ"ל, שלא מתגלגל עד שנקבר, וא"כ כיון שמבואר בכמה מקומות שנשמת המת מתגלגל בהילד שקוראין לו בשם של המת, א"כ באופן כנ"ל שהמת לא נקבר א"א שיתגלגל ומשום הכי לא יקרא לבנו בשם של המת, ועיין שם בשו"ת תשורת ש"י שמסיים ח"ל ולפי"ז צ"ל במעשה - בר מינן שמת האב וביום זה היה לו בן לימול ודרך העולם לקרוא שם הנולד בשעת המילה, וגם דרך לקרוא על שם אביו אם יקבר קודם המילה, אף דביד"ד סימן ש"ס מבואר שמת ומילה, מילה קודם מ"מ י"ל כה"ג קבורת המת קודם ומטעם שכתבתי, עכ"ל, ועיין בפרק קריאת שם אחר החי אות ז' ובהערה.

קריאת שמות לפי חזמנים

- (א) לא יקרא אדם שם בנו אחר פרט השנים שנולד, לדוגמא אם פרט השנים הוא י"ד לא יקרא "דוד" שהוא בגמטריא י"ד.¹
- (ב) יש נוהגין לקרות שם לבנו הנולד לפי הפרשה שבה נולד כגון בפרשה שמות קורין לו "משה" או "אהרן" הכל לפי ענין פרשה השבוע.²
- (ג) מי שנולד בשבת יש נוהגין לקרוא את שמו "שבת".³

ועיין ג"כ בחיים וברכה למשמרת שלום שכנא טשערניק) אות ש' סימן מ' ח"ל: שם אחר נפטר, עיין שרית תשורת ש"י דאין לקרות לחינוק שם על שם המת שלא נקבר עדיין לפי מ"ש בזה וכו' ברקנטי, ע"ש, עכ"ל.

ועיין ג"כ בשרית משנה הלכות (להרב מנשה קליין) ח"ד סימן קנ"ב שפוסק כך שלא ליתן שם אחר מי שלא נקבר עדיין, עיי"ש.

ועיין בשרית מנחת אלעזר ח"ד סימן כ"ז, ובספר דרכי חיים ושלום השמטות לס' התקב"ט.

(ו) עיין בספר חסידים סימן חק"ב הובא בספר ברית אבות סימן ח' אות י"ג ובספר הברית עמוד ש"ג אות י' ח"ל: אחר היה קורא שמו דוד והיו מתים כי הקב"ה אינו רוצה ששם יתקיימו מי שעושה להתקיים לכן כתיב אשר שם שמות בארץ עכ"ל עיי"ש.

(2) עיין בספר ברית אבות סימן ח' אות ל"א מביא בשם ספר חו"ק סי' י"א וכו' ג"כ שמנהג זה נשתרבו ממ"ש בתשבץ בנוגע לט' באב ולפורים, עיין לקמן הובא ג"כ בספר הברית ע' שר"ח אות י"ט עיי"ש.

(3) עיין בשרית דברי חיים חלק ב' אבן העזר סימן קל"ד.

(ד) מי שהברית מילה שלו הוא בראש השנה יש נוהגין לקרוא את שמו "יצחק".⁴

(ה) מי שנולד ביום הכיפורים יש נוהגין לקרוא את שמו "רחמים".⁵

(ו) מי שנולד באיזה יו"ט, יש נוהגין לקרוא לבנם בשם "יום טוב". מי שהברית מילה שלו הוא בחג הסוכות יש נוהגין לקרוא את שמו לפי שם של האושפז של אותו היום.⁶

(ז) מי שנולד בחנוכה יש נוהגין לקרוא את שמו על שם הנשיא של אותו יום, ויש אומרים שיקרא את שמו על שם "מתתיהו", ובכמה קהילות ספרדים קורין לבנם בשם "חנוכה".

(ח) מי שהברית מילה שלו הוא בפורים יש נוהגין לקרוא את שמו "מרדכי".⁸

(4) עיין בספר לקט יושר (מנהגים ופסקים על פי בעל תרומת הדשן) הובא בספר הברית עמוד ש"ז אות י"ט ח"ל: שלום בן מה"ר מקל זצ"ל היה לו מילה בראש השנה ושאל אם לקרא הבן אחר אביו או אחר יצחק אביו, השיב מר' שהוא ואביו חייבים בכבוד יצחק אביו עכ"ל.

(5) עיין בספר זכרון ברית לראשונים הובא בספר הברית עמוד ש"ח אות י"ט.

(6) עיין בספר ברית אבות סימן ח' אות ל"ט, הובא בספר הברית עמוד ש"ח אות י"ט עיי"ש.

(7) עיין בספר ברית אבות שם, ועיין ג"כ בספר ברית לראשונים הובא בספר הברית שם.

(8) עיין בשרית התשבץ חלק ג' סימן ח' הובא בספר ברית אבות שם ובספר הברית עמוד ש"ז אות י"ט עיי"ש. ובטעמי המנהגים ע' רצ"א סי' חר"ב בקונטרס אחרון.

קריאת שמות לפי התולדה

(א) פנויה שנולד לה בן יש אומרים שיקרא בשם זונדל¹, ויש אומרים שיקראו לו איסר².
 (ב) נולד ממזר יש אומרים שיקראו לו כידור, על שם הפסוק כי דור תהפוכות המה (דברים לב, כ), ויש חולקין על זה ואומרים שיקראו באיזה שם שירצו⁴.

(1) עיין ברית אבות סימן ח' אות ל"ג, ובספר הברית ע' שייח' אות כ"ב.

(2) עיין זוכר הברית סימן כ"ד אות י"ז, ובספר הברית שם.

(3) ט"ז יור"ד הל' מילה סימן רס"ה ס"ק ח' בשם המהר"ל.

(4) שריית חיים ביד סימן ע' ח"ל ולענין קריאת השם כתב מהר"ל והביאו הש"ך ביו"ד סי' רס"ה סק"ח כתוב במהר"ל שיש לקרות שמו כידור על שם הפסוק כי דור תהפוכות המה כדמצינו בפי' בתרא דיומא פ"ג עב"ל ולע"ד אין נראה לכנות שם רשע אפילו שהוא ממזר עכ"ז חייב בכל המצוות וק"ל בסוף הוריות דממזר ת"ח קודם לכ"ז ע"ה ואם היה זה הממזר כהן הוא קודם לקרות בתורה ח"ל הרב החינוך סי' כי תצא סי' תק"ס שצויה שלא יבא לישא מבנות קהל ה' אבל ליבנס עמהם בכל מקומות מושבותיהם ולישא וליתן עמהם בכל הדברים מותר באמת כאחד מבני ישראל וכבר אמרו רז"ל ממזר ת"ח קודם בקריאת התורה לע"ה עכ"ל וכיון שכן מה לנו לחוב לממזר כי מה פשעו ומה חטאתו שהרי הוא לא חטא כ"א אביו ואמו עד שאמרו בזה"ק שעליו נאמר והנה דמעת עשוקים ואין להם מנחם וא"כ שהוא ישראל חייב בכל המצוות שבתורה מה מקום לכנותו בשם רשע שיהיה ח"ו ברית כרחה לשפתים להיות רשע וחוששני מחטאת משום

(ט) ילדה שנולדה בפורים יש נוהגין לקרוא את שמה "אסתר"⁹.

(י) מי שנולד בהתחלת חודש ניסן יש נוהגין לקרוא את שמו על שם הנשיא של אותו היום¹⁰, או קוראין לו בשם דחודש "ניסן". מי שנולד בחג הפסח, יש נוהגין לקרוא לבנם בשם "פסח".

(יא) מי שהברית מילה שלו הוא ביום ט' באב יש נוהגין לקרוא את שמו "מנחם", ואם אביו או בנו הקודם שמו "מנחם" או יקראוהו "נחמ"י"¹¹, ויש אומרים דהיינו דוקא כשמלין אחר חצות היום¹².

(יב) ילדה שנולדה בט' באב יש נוהגין לקרוא את שמה "בת ציון"¹³.

(9) עיין בירחון ישרון שנה ב' (טבת תרע"ה) ע' 38

מאמרו של ר' יצחק דוב הלוי במבוג, ובשרית זכר שמחה סימן רכ"ד, הובא בקונטרס ויקרא שמו בישראל עמוד 42.

(10) עיין בספר ברית אבות שם, ועיין ג"כ בספר הברית ע' שייח' אות י"ט.

(11) עיין בשרית התשביץ חלק ג' סימן ח', הובא בספר ברית אבות שם ובספר הברית עמוד שיי' אות י"ט עיי"ש. ובספר טעמי המנהגים ע' רצ"א סי' תרנ"ב בקונטרס אחרון.

(12) עיין בספר כורת הברית הובא בספר ברית אבות שם ובספר הברית שם.

(13) עיין בהמקורות שנזכר בהערה 9. עיי"ש.

איסור ולפני עור לא תתן מכשול שגורם ע"י קריאתו בשם זה שיהיה רשע ויחטא ע"ד שכתב בסי' החסידים סי' תי"מ כי הפותר חלום לגוי שיעבוד ע"ז או לישראל חבריו פותר לו שיחטא עובר משום לפני עור לא תתן מכשול וכ"כ בסי' הברית ז"ל בכתב יושר מאמר ט"ב פ"ג דע"ב ע"א יע"ש ואם בפותר חלום באומרו שיעשה איהו חטא איכא משום גרמא שיחזיק בו ועובר על איסור ולפני עור לא תתן מכשול כ"ש וק"ו במי שמכנה שם רע כי בודאי יהיה אוחז במעשה אוחז רשע כידור ובלא"ה שמו מוכיח עליו כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בס' וכבר כתב בסי' חסידים סרמ"ה ורמ"ז שלא יקרא שמות ע"ש אותם שמידות הרעות תלויות בהם וכ"י והביאו הרב שכנה"ג ז"ל ביריד סרס"ה הגהה ט"ז אות ו' יע"ש. ובלא"ה הרי קי"ל דבשם רשע לא מסקינן בשמייהו כמ"ש ביומא פ' א"ל הממונה ל"ח ע"א וע"ב ובכנה"ג שם אות ט' בשם מהר"ם אוסרלאן ז"ל סמ"א וממ"נ אינו נכון לעשות כן לכנות לממור בשם כידור דאם יהי' רשע וחוטא יהיה חללים כי הסיבה גורמת היתה קריאת שם זה ונר"י אגוזו גרמא בנזקין שיחטא ויהיה איסור משום לפני עור לא תתן מכשול ואם יהי' צדיק ואינו חוטא ובפרט אם יהי' ת"ח איך יתכן שישא את שמו כידור שם רשע וחוטא שנמצא שאנחנו מלבינים פניו ברבים בכל עת ובכל זמן לקרותו בשם רשע וחטא כי בשלמא מה שמכריזים עליו שהוא ממור אין בזה שום קפידא מדינא כי אדרבה כך היא חובותינו להכריז לקיום התורה שלא להתחתן בו והן כי בשביל זה יהי' ק"י כי קי"ל ממזרא לא חיי אם לא כשמפרסמים אותו וגם שהוא גנאי לו ולאביו ולאמו זהו מצוות יצרנינו ובכ"ז לגבי עצמו מצידו אין בו משום גנאי ושום פשע ועבירה כי מה בידו משאי"כ בקריאת שם כידור שם רשע וחוטא המורה שפושע וחוטא מציע זהו פגם גדול ואינו נכון לעשותו כי כן אין מקום לקרותו בשם כידור וכן ראוי לעשות וכ"ה המנהג שמעולם לא שמענו ולא ראינו כשאירע אחר מעיר שולך ממזר לקרות שם כידור עכ"ל התשובה.

= 75 =

(ג) ספק ממזר יש בזה שני דיעות, יש אומרים שלא יקראו לו באיזה שם מיוחד לממזר, משום דהוי מכנה שם לחבירו, ויש אומרים שיקרא לו זונדל, או שם משמות של קודם אברהם אבינו וכ"י בכדי שיהיה היכר שלילך זה חסר יחוס⁵.
(ד) נולד יתום שמתו אביו ואמו, יש שקוראין אותו אנרי שרגא, או שניאור שיהיה לנר נשמה לשני הוריו.
יש שנותנין שם ירוחם ליתום ע"ש הפסוק (הושע י"ד, ד) אשר בך ירוחם יתום⁶.

(5) עיין ספר הברית שם.

(6) וכידוע ששמו של האמורא "אביי" הוא ר"ת אשר בך ירוחם יתום מכ"ן שהוא היה יתום קראו בזה השם. עיין יוחסין השלם ערך אביי.

= 76 =

מי שמת לו ר"ל בן או בת

(א) אם רואה אדם שאין בניו מתקיימין דע כי השם גורם להם, לכן יזהר מאוד איזה שם יתן לבנו הנולד אח"כ.¹

(ב) יש אומרים שאם מת אחד מבניו, לא יקרא לבנו הנולד אח"כ באותו השם שהיה נקרא מי שמת, מטעם דהוי ריע מזליה.²

ויש חולקין על זה ואומרים שיכול לקרוא לבנו הנולד אח"כ באותו השם, כאחיו שמת.³

(ג) יש אומרים שיקרא למי שנולד אחר כך בבי' שמות,⁴ ונוחנין לו שם של המת בצירוף שם חדש, והשם החדש יהיה לראשונה,⁵ ויהא נקרא בפי כל

(1) ספר חסידים סי' רמ"ז, וסי' רמ"ד, הובא בספר ברית אבות סימן ח' אות ט'.

(2) עיין מ"ש בפתחי תשובה י"ד סימן קט"ז סעיף ה' סעיף קטן ר' מ"ש בשם שו"ת אדני פו סימן כ"ה עיי"ש, הובא ג"כ בדרכי תשובה סימן הנ"ל סעיף קטן מ"ח.

(3) עיין מ"ש הדרכי תשובה שם בשם שו"ת הרמ"ן.

(4) עיין בספר עיקרי הדיט י"ד הל' כיבוד אב ואם, בשם חסיד אחד הובא בספר ברית אבות סימן ח' אות כ"ד.

(5) סגולה זו נתן הגר"א לבתו שהיו כניה מתים כשהם קטנים ועשו כן, כי הילך שנפטר לפניו היה שמו דוב בער וקראו לילד שנולד אח"כ ולמן בער ונתקיים הוא, עיי"ש.

ועיין בספר ברית אבות סימן ח' אות כ"ז בשם הגר"א מ"ש בספרו עליות אליהו ע' ל"ד בהערה נ"א, הובא ג"כ בדרכי תשובה הנ"ל.

בהשם החדש.⁶

(ד) יש אומרים בשם בן-ציון.⁷ הנולד אח"כ בשם בן-ציון.

(ה) יש אומרים שיקרא לבנו הנולד אח"כ בשם שיש בו משיחות שמו של הקב"ה כגון שמואל, רפאל, מיכאל, ישראל, ירמיה, אלי, ישעיה, וכיוצא.⁸

(ו) יש נוהגין שאין קורין שם בשעת המילה למי שמתו לו בניו הקודמים, רק קורין להילד "אלטער" ולכשיגדל יקרא אביו בשמו.⁹

(ז) יש נוהגין בכדי לינצל מחולאים, שנותנים שם לבניהם כשם של איזה חיה, ובוה ינצלו מן

(6) עיין בספר ברית אבות סימן ח' אות כ"ז שכתב שדב זה שיהא נקרא בפי הכל בשם החדש לא אמר הגר"א אלא מישוהו הוסיף מדעתו, עיי"ש

(7) החיד"א בספר שם הגדולים אות ב' קונטרס אחרון סק"א, הובא בספר ברית אבות סימן ח' אות כ"ה, ובספר הברית ע' שיי' אות י"ח, עיי"ש, ובטעמי המנהגים ע' תק"ע.

(8) עיין בספר יוסף אומץ בה' גידול בנים הובא בספר ברית אבות סימן ח' אות כ"ו עיי"ש, ועיין בפרק שמות שיש בחובם שם ה'.

(9) עיין בספר ברית אבות סימן ח' אות כ"ה הובא בספר הברית עמוד שיי' אות י"ח, ועיי"ש שכתב והנכון שירשום שמו בחילוף לשון שלא יבינו בני אדם עד שיתגדל, ומי שאינו עושה כן וקרא בעת המילה שם אמיתי אע"פ שמצדק גם שם אלטער לא מהני ולא מיר, עיי"ש, ועיין בספר טעמי המנהגים אות תתקכ"ט בשם ספר מדבר קדימות שאביו של נח לא קרא שמו עד שנחגדל, עיי"ש.

שני בנים באותו השם

- (א) יש אומרים שלא יקרא אדם לשני בניו באותו השם, בין כששניהם בחיים מטעם עין הרע, ובין כשהראשון מת מטעם דהוי ריע מזליה.¹
- (ב) ויש חולקים על זה וסוברים שמותר לאדם לקרוא לשני בניו באותו השם.²

(ו) עי' בשו"ת אוני פו סכ"ה וסל"ד, הובא בפ"ת לר"ד סקט"ו סק"ג, ובדרכ"ת שם אות מ"ח, ועיין בס"ח סרמ"ד, ועג"כ בס' פרדס יוסף על התורה (מהד"ב יוסף פאראנאוווסקי) בראשית (ד, כה), ובמ"כ שם בס' שמות פ' יתרו (יח, ג), ע"ש. ורע אחר חתת הבל, וז"ל וקשה כיון דעיקר כוונתה ה"י כדי להעמיד זכרון לבנה הבל המת, א"כ מדוע לא קראה אותו הבל השם של אחיו המת, ומוכח מזה שלא לקרות שם אחד לשני בניו, עכ"ל.

עיין בספר שיח שרפי קדש ח"ה ע' 100 אות כ"ח, וז"ל שאלתי אותו (הארמ"ר מסאכטשוב) אם ליתן שם להילד הנולד, על שם הילד הנפטר, כאשר מבואר בספרים ובשם הגר"א מוה"לנא, ולא הסכים לזה ולא אמר טעם, עכ"ל.

(2) עיין במקורות הנ"ל בשם שו"ת הרמ"ץ יו"ד ספ"ז, ועיין שו"ת שואל ומשיב חנינא ח"ג סט"ג, ובשו"ת תורת נחנאל ס"ב, נטע שורק יו"ד ס"ג, מקור חסד לספר חסידים שם, ועיין ג"כ בחיקוני זהר חדש דף מ"ד, ומביאים ראיה מהמפורש בכתוב (דברי הימים א', ו"ח) ויבחר ואלישמע ואליפלט, ובפסוק ח' ואלישמע ואלידע ואליפלט תשעה, ע"כ, ועיין ברש"י שם על אתר וז"ל בשמואל (ב"ה) אינו מונה אליפלט אלא פעם אחת, ואינו מונה כי אם ז' ובאן מונה ט', וזהו טעמא, אליפלט בנו מת ונולד לו בן אחר לאחר כן, ונקרא שמו כמו כן אליפלט שהיה הוא שמינה לשם, עכ"ל. ועד רא"י מביאים מרש"י כתובות פ"ט ע"ב ד"ה מר קשישא

המחלות, ולכן יקראו בשמות כגון צבי, ארי, וכיוצא.¹⁰

(ח) יש אומרים שכשמתו בניו הקודמים, אז כשנולד לו בן אח"כ ימכור הילד למשפחה אחרת או להקהילה.¹¹

(10) עיין ספר ברית אבות סימן ח' אות כ"ג בשם ספר שם הגדולים להחיד"א הובא ג"כ בספר הברית ע' שי"ז אות י"ז עיי"ש שכן מנהג איטליא.

(11) ספר חסידים סי' רמ"ה, ועיין בהגהת מקור חסד שם, שו"ת חתם סופר ח"מ סי' קי"א עיי"ש.

קפידות שונות בשמות

- (א) יש אומרים שאין לאדם לקרוא את שלשה בניו בשם אברהם, יצחק, ויעקב, ויש אומרים כזה דוקא אם הם רצופים זה אחר זה,¹ והעולם אין מקפידין על זה.² (ב) מובא בצוואת ר' יהודה החסיד שלא יקרא איש מורעו את בנו בשם יהודה או שמואל, יש מפרשים שהוא רק ציווי למשפחתו או רק לדורו.⁴ (ג) מובא בס' שאדם לא יקרא את בנו משה ושמואל.⁵

ומר ינוקא, ח"ל שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין, אלא שהגדול קורין לו מר קשישא, ולצעיר קוראין לו מר ינוקא, עכ"ל (ועיין תוס' כ"ב ז' ע"ב ד"ה מר ינוקא).

(ו) עיין ספר חכמת הנפש מובא בספר ברית אבות סימן ח' אות י"ז, ועיין ג"כ בספר הברית עמוד ש"ג. ועיין באזהרות נוספת לצוואת ר"י החסיד סי' ב' ובמקור חסד שם.

(2) עיין בספר הברית שם אות י"ז שכך מפרש דברי החכמת הנפש, עיי"ש.

(3) כי י"ל שהמחבר כתב זאת רק למשפחתו או לבני דורו, עיין בספר ברית אבות הנ"ל אות י"ז.

(4) עיין ספר ברית אבות סימן ח' אות י"ב, ועיין שו"ת נודע ביהודה תנינא אה"ע סי' ע"ט, ובשרית דברי חיים אה"ע סי' ח', ועיין בספר ליקוטי הלכות על צוואת ר"י החסיד, ועיין מקור חסד על צוואות ר"י החסיד סי' נ"א פרק ס"ט.

(5) עיין בספר חכמת הנפש הנ"ל, הובא במקומות הנ"ל, ועיין בספר הברית עמוד ש"ד ובספר ברית אבות אות מ"ז שמסתפק בדברי החכמת הנפש אם פירושו הוא משה ושמואל ב"ב בנים, שהאחד משה והשני שמואל, או שרצונו לומר בן אחד לא יקרא או משה או שמואל, או כוונתו משה שמואל שני שמות אלו ביחד לבן אחד, או כוונתו אברהם משה שמואל ב"ב בנים, עיי"ש.

שמות של גוים

- (א) אסור לכנות עצמו או בנו בשם של גוים.¹

(ו) והוא מטעם האיסור ובחוקיותיהם לא תלכו, עיין שו"ת מהר"ם ש"ך חלק י"ד סי' קס"ט, הובאו דבריו בדרכי תשובה סי' קע"ח ס"ק י"ד, ובספר פסקי תשובה ח"ב סימן קצ"ח, אנציקלופדי תלמודית כרך י"ז ערך חוקות הגוים אות ה', ועיין בשו"ת חמד קונטרס הכללים מערכת ר"ש אות מ"א, ושם במערכת זיין אות ז', ועיין ג"כ טעמי המנהגים בליקוטים — אל חוש תורת אמן ע' תקנ"ה בהערה, שמביא מכמה ספרים לענין זה, ועיין ג"כ בשו"ת רש"רם י"ד סימן קצ"ט.

ועיין מ"ש בשו"ת מהרש"ם חלק י' סימן י' ח"ל: מה שנהגין בומן הזה לקרוא את עצמן בשם גוים, הרי יש בזה פוקה ומכשול להיות בכלל מעכבי הגאולה, שהרי ח"ל במדבר רבה כ"ב, (ועיין מהר"ל גבורות ה' מ"ג) מנו זאת בין זכויות ישראל במצרים שנגאלו בשביל שלא שינו את שמם, והיא שעמדה לאבותינו וכו', עיי"ש.

וכן מובא בספרים בשם ילקוט הגרשוני שלכך צוה מלך מצרים את יוכבד ומרים לשנות שמם לשפרה ופועה בבדי להפקיע מהם את הזכות של י"ל שינו את שמם.

ועיין ג"כ בספר מעינה של חורה עה"פ (שמות א, טו) ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת וכו', בשם ר' צבי אלימלך מדינאוו שביאר הפסוק כך, שידוע היה פרעה כי כל זמן שהמילדות יהיו נקראות בשמותיהן העבריים יוכבד ומרים, לא יוכל לבוא אליהן בהצעה אכזרית כו' להמית את ילדי ישראל, לפיכך צוה עליהן לחילה לשנות את שמותיהן לשפרה ופועה, סבור היה לכשיקו נקראות בשמות מצריים ישפיע הדבר על הלך-רוחן וישנה את מהותן ואפיין עד אשר תהיינה מסוגלות לרצוח את ילדי ישראל, ורק אז נתן להן את הצוה השני אם בן הוא והמית אותו, עכ"ל, עיי"ש.

(ב) ויש אומרים שהאיסור הוא דוקא אם מכנה בשם של גוים, אבל אם מתרגם שמו העברי לשון אחר מותר.²

(ג) ויש שמצאו היתר על כינוי שם גוים.³
(ד) אלו שיש להם שמות גוים, ונשתנו ונתנו להם שמות יהודיים, מותרים להשתמש בשמות הגוים, כשיש להם משא ומתן עם האנשים שמכירים

(2) עיין שו"ת צפת פנת סימן רה"ע הובאו דבריו באנציקלופדיה חלמודית שם.

ועיין ג"כ בספר יוסף אומץ (ע' 362) שמפני שאנו בגלותנו המה, מכנין האינם נימולים שם של קודש לשם אחר, נגר רצוננו, עיי"ש, ועפ"י יש להסביר מה שמצינו שהרבה מגדולי ישראל היה להם שם לעז, כמו ר' יהודה הלוי נקרא בערבית אבו אל חסן, הרמב"ם נקרא בערבית אבו עמרן מסא, הרמב"ן נקרא בקסטילית מניסטר בונסחרוק די פורטה, וכן הרבה, ועיין בשו"ת צפת פנת שם, ועיין טעמי המנהגים ע' חקניה בהערה.

(3) עיין בשו"ת עין יהודה (ר' אליעזר יהודה רבינוביץ) שונות סימן י"ב, ומביא ראיה מהאגדה המפורסמת באלכסנדר מוקדון שקראו היהודים בניהם שנלדו בשנה ההיא על שמו (מסכת יומא דף פ"ז, יוסיפון, ראבי"ז בספר הקבלה לב, ב), וכן מביא ראיה מאונקלוס הגר ששמו ביונית היה עקילס ושבושו היהודים שמו לאונקלוס, עיין שם, ועיין במסכת גיטין דף יב, ב. רוב ישראל בחוץ לארץ שמוחיתן בשמות עובדי כוכבים, ועיין גם כן בהגות הרב עבי הירש חיות על חוס' שם ד"ה באטי שמשמע שהשם שהיה לו בגיחו נשאר אף לאחר שוחגיר, עיי"ש, ועיין כזהר חדש רות ע"ט ע"א, נחלת עבי ס"י קס"ז.

אותם רק בשמות הגוים.⁴

(4) שו"ת מהרש"ד י"ד סי' קצ"ט, בנוגע האנשים שבאו מפורטוגל, ושם משום חשש שנראה שמקיים עדיין היותו גוי ובלתי מודה בה' ונחרתו, עיי"ש.

ומרי דברי בו כדאי לציין למ"ש בספר דרכי משה החדש (תולדות המהר"ם שי"ק) נלקט ע"י הרב חנני יו"ט ליפא ברוין, אות א' ח"ל ומרן הגאון בעל מהר"ם שי"ק וצ"ל קיבל מהור"ו, טעם של קריאת שם המשפחה בשם שי"ק, שכאשר יצאה פקודת המלך באסטרייך, שלכל משפחה בישראל צריכה להיות שם ליווי, חשש הראשון ממשפחת שי"ק, לדברי הקדמונים, שאסרו לקרות בשם לע"ז, ע"כ בחר בשם שי"ק שהיא ראשי חיבות "שם ישראל קודש", וראיה לזה שמתחלה היה נרשם כי נקודות על השם שי"ק, להראות שהיא רק ראשי חיבות, עכ"ל.

ואציין למה שמוכח בשפת אמת פירוש עדי"פ ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, שכבר הקשו קמאי ובחראי על "הבאים" לשון הוה, לכאורה הול"ל אשר באו לשון עבר, ע"ז פירוש השפת אמת הבאים בכל דור ודור מצרימה, כלומר בעת צרותיהם של בני ישראל בכל גלות וגלות באים אלה "שמות" של השבטים ומגוונים בזכותם שלא יטמא, ולא יתערבו בגוים, ע"כ.

שם רשעים ירקב

(א) אסור לקרוא לבנו בשם רשע¹, יש שמוסיפים לומר שהאיסור הוא לא רק על רשע, אלא גם קראו כבר לבנו בשם רשע, (מפני חוסר ידיעה) חל האיסור על הקהל שלא יקראו בשם זה אלא ישנו שמו בכינוי, ויקראו בכינוי השם², ויש אומרים שאינו רק זהירות והוא ממידת חסידות ואינו

(1) והוא ע"פ הגמרא יומא לח. ב. מאי ושם רשעים ירקב אמר ר' אלעזר רקביבות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמייהו, ועיין בפ' רבינו חננאל שמפרש שם יקרא לבנו בשם רשע לא יצליח בחיים, והיינו ששם רשע הוא כעין קללה לחייו של הילד, עיי"ש, ועיין במדרש רבה בראשית פרשה מטא, ח"ל א"ר שמואל בר נחמן שמותן של רשעים דומים לכל קוריים, מה כל קוריים כל שאתה משחמש בהם הם עומדים, הנחתם הם מתרפים, כך שמעת מימין אדם קורא בנו פרעה, סיסרא, סנחריב, אלא אברהם, יצחק, יעקב, ראובן, שמעון, עב"ל, ועיין ג"כ מדרש שמואל פ"א, ובספר חסידים סי' תת"ד, חנוך ולמך קצרו ימים לפי ששמו בשם חנוך בנו של קין, ולמך לפי ששמו בשם למך בנו של מתושאל וקין ובנו שם רשעים ירקב, עיי"ש.

ועיין בחדא"ג מהרש"א תענית כח.א, ד"ה הוא אומר זכר צדיק לברכה, וכו', שו"ל ואסור לקרוא אדם בשם רשע, ועיין אצ"ר דיונים ומנהגים ע' 422, שו"ת תירוש ויצהר סי' קח.

(2) עיין מאמרו של רב שמחה כהן "לקרוא לבנו בשם אבשלום" נדפס בסוף ספרו "נישואי תערובות וגירות ההלכה שבח"י (באנגלית) ע' 159, שפירש דברי רש"י יומא שם, שהאיסור הוא לא רק על אביו של הילד, אלא על הקהל ג"כ, עיי"ש.

שמות שקודם אברהם אבינו

(א) יש אומרים שאין לתת שם לבנו, אלא רק שמות שנזכרו בתורה מאברהם אבינו והלאה, אבל השמות שנזכרו בתורה קודם אברהם אבינו, לא קרינן ביה¹.

(ב) ויש אומרים כזה, דוקא אם קורא לבנו אחר מי שמוזכר בתורה קודם אברהם אבינו, זה לא יעשה, לדוגמא לא יקרא לבנו נת, אחר נת המוזכר בתורה, אבל אם קורא לבנו נת, מחמת טעם אחר, או מן הסתם, מותר².

(ג) ויש אומרים שאין להקפיד על זה. ומותר לקרות לבנו אפילו שמות שמוזכרים בתורה לפני אברהם אבינו³.

(1) עיין שו"ת מבי"ט חלק א' סימן רע"ז הובא דבריו בספר הכרית עמוד ש"ח, ובשם הגדולים להחיד"א, ועיין אוצר דיונים ומנהגים ע' 248, עיי"ש.

(2) עיין בספר ברית אבות סימן ח' אות ל"ד, ומביא ראיה ממשנה רבינו שקרא שם בנו אלעזר ולא חש לזה מכיון שלא קרא אחר אלעזר עבד אברהם, אלא מטעם אחר.

(3) בספר ברכי יוסף יו"ד סימן רס"ה ס"ק י' מסיק כזה והעולם אין נזהרין בזה, ועיין בכנסת הגדולה, יורה דעה סימן רס"ה אות ה' שתמה על דברי המבי"ט שאסר לקרות שמות מקודם אברהם אבינו, עיי"ש, ועיין ג"כ בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן ל"ה הובא דבריו בפתחי תשובה יו"ד סימן רס"ה אות ג', ועיין שו"ת תשובות והנהגות סי' תר"ה.

ולמען בכללות הענין משרות הרשב"א ח"ד סימן ל', עיי"ש.

איסור.³

(ב) אם יש צדיק שנקרא ג"כ באותו שם כמו הרשע, אז מותר לקרוא לבנו באותו שם, ויש אומרים שטוב להוסיף עוד שם ויקרא לבנו בשני שמות, ויש מחמירים לומר שאם שם הרשע הוא מפורסם, והצדיק שנקרא באותו שם הוא נדיר, אז לא יקרא לבנו בשם זה.⁶

(ג) איסור זה הוא דוקא ברשע גמור, אבל בשביל עון אחד אין להחזיק אדם לרשע, שאין לקרוא בשמו.⁷

(ד) מי שרוצה לקרוא לבנו שם אחר מי שהיה מחלל שבת, יש אומרים שאם השם הוא שם רגיל כמו אברהם יעקב, משה ואהרן, אין לחוש ויכול לקרוא על שמו, אבל יותר טוב להוסיף שם נוסף.⁸

(3) מהא שדין זה שלא מסקין בשמיהו דרשעים לא מובא בפוסקים, ועיין בספר בשער המלך על הקדמת הרמב"ם בסופו, ובכללות הענין עיין ג"כ בספר עטרת חכמים (קובץ מאמרים מרבני ניו דזשערסי ש"ל לשנת השמונים לביק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א) מאמרו של הרב נתן נטע וובער ע"י ש"א ואילך.

(4) תוס' יומא שם ד"ה דלא, תוס' שבת יב, ב' ועיין ג"כ שרית הרמ"א סי' מ"א, שדי חמד קונטרס הכללים מערכת זיין אות ז', שרית תשובות והנהגות סי' תר"ו.

(5) שרית תשובות והנהגות סי' תר"ו הנ"ל.

(6) עיין בספר המקנה כתובות קד, ב' לפי שיטת רבינו תם, עיי"ש.

(7) עיין בפסקי תוס' מסכת סוטה אות כ'.

(8) עיין שרית תשובות והנהגות סי' תר"ו.

(ה) רשע שעשה תשובה יכולים לקרוא בשמו.⁹

(ו) יש אומרים שאיסור זה הוא רק במי שהיה רשע מעיקרא, אבל מי שנעשה לרשע, אין איסור לקרוא בשמו.¹⁰

(ז) יש אומרים ששם רשעים המוזכרים בתורה מותר לקרוא בשמם,¹¹ או שמות שהקב"ה קראו באותו שם.¹²

(ח) יש אומרים ששם רשעים שאינם שם העצם מותר לקרוא בשמם.¹³

(9) תוספות ישנים, ריטב"א יומא שם שהקשו אין מצינו אצל צדיקים השם ישמעאל, ותירצו שישמעאל עשה תשובה. ועיין ג"כ שרית בשמים ראש סי' ק"צ, הובא דבריו בשרית עין יהודה שונוח סי' י"ב, ועיין ג"כ שרית מכשר טוב סי' ע"ט מ"ש שמצינו שם ישמעאל ולא מצינו שם עשו, עיי"ש.

(10) שרית דברי יעקב הובא בספר הברית ע' שרית, מהרש"ם יומא שם עיי"ש.

(11) עיין בספר יוסף אומץ להחיד"א, הובא דבריו בשרי חמד קונטרס הכללים מערכת ד"ש כלל מ"א, מהרש"ם יומא שם, עיי"ש.

(12) תוס' ישנים יומא שם שלכן מצינו שם ישמעאל אצל צדיקים ששם זה הקב"ה קראוהו, ועיין ג"כ בספר הברית הנ"ל.

(13) עיין בספר שושנים לדוד מסי' יומא פ"ג משנה י"א, הובא בשרי חמד שם, ועיין ג"כ במדרש אליהו הובא בספר הברית שם, ולכן נקרא הנביא מיכה בשם מיכה לפי שאמרו בשרי סנהדרין קא"ב, תנא הוא נכט הוא מיכה וכו', ומה שמו, עיי"ש.

חול, ואחר שם קודש, והשם של הרשע ידוי' שם חול' ¹⁹.

(19) עיין בספרו של ר' בן-ציון קאגאנאק "ההיסטוריה של שמות יהודים" (אנגלית) ע' 82.

ואציין לדברי החיד"א בספרו דבש לפי מערכת שיין אות כ' וי"ל: שם, הוא הנשמה, כמיש מהר"ם די לונגונו ז"ל במעריך כמיש רז"ל שמו של משיח ע"ש שפרש שהיא נשמתו, וכיפ' הרמ"ז ז"ל בהגהות כ"י דהשם הוא הנשמה, ואמרו רז"ל דהשונא אינו יכול להזכיר שם השונא, והאזהב הוא מזכיר שמו כמה פעמים, ובוה פירשתי הפ' הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, שאנו מחבבו כמו שמחבבין הילד, ולכן מדי דברי בו הגם שאנו מדבר בענינו וא"צ להזכיר שמו כלל, מדובר החיבה אני מזכיר אותו פעם ופעמים עוד, על כן המזמיר לו רחם ארחמנו אהבה יתירה וכפולה, ועיף האמור אפי' דכיון דהשם הוא הנשמה, רמז בשם שרשי אחיות נשמתו למעלה, ובוה פירשתי מאמר רז"ל, דאמר הקבי"ה למלאכים שיקראו שמות ולא ידעו, וא"ל לאדוה"ד, וקרא שמות, ולכאוי יפלא מה חכמה זו לחבר קצת אותיות ולעשות שם, אמנם הענין הוא דבשם רמזו שרשי נשמתו בעולמות ובמדות העליונות, ומלאכי השרת לא ידעו זה, ואדוה"ד ידע כל נברא היאך אחוז בין צד הקדושה בין באופן אחר, והיה קורא השם כפי מה שהוא נאחז למעלה, ואחר זמן ראיתי בתיקוני הוהר פ"ה, ב, דאמרו שם ויקרא האדם שמות דקרא לכל צבא דלעילא בשם ידוע, ובדרגא ידיעה, לאשתמדתא לכל חד מאתר דאתנטיל, וע"ש עוד דף צא"ב, עץ לבי.

ואפשר דמש"ה השונא אין יכול להזכיר שם השונא, דבשמו רמזו שרשי ומעלות, ואת האחוז במדות ועולמות, ועד בהזכרת שמו, מעובר שרשי נשמתו, ויבא לו שפע, והאזהב שמו בהזכיר שמו, כי רמז שם נצח משרשיו, ומעורר להביא שפע וי"ש ראה קראתי בשם, להשפיע לנשמתו, וכל קבל דנא לא מסקי בשמייהו, שלא ישפע שפע, וי"ש ושם רשעים ויקב, רקבובית העלה בשם רשעים, ור"ת ראה קראתי בשם — רקיב ר"ל הפך ושם רשעים ירקב, ועוד כתבתי בחקדמות אלו בדרושים בס"ד, עכ"ל.

(ט) יש אומרים שהאיטור הוא רק כשהשם גופא מורה על זה שהוא רשע ¹⁶.

(י) יש אומרים שמי ששמו אבשלום ישנה שמו לאבשלום או לאב-שלום שיעשה לשני שמות, ואין בזה העדר כיבוד אב בזה שמשנה שמו שנתנו אביו בקטנותו ¹⁵.

(יא) לא יקרא אדם שם לבנו אחר מי שהיה בנידוי או בחרם ¹⁶, ויש מחלקים בזה לומר שרק אם מת כשהוא בנידוי או בחרם או אין לקרוא בשם זה, אבל אם היה איזה זמן בחרם או בנידוי ואח"כ התירו לו, מותר לקרוא בשמו ¹⁷, ויש מחמירים לומר שאם היה בחרם לי' יום (ר"ל) או אין לו היתר עולמית, ואין קורין לבנו בשמו ¹⁸.

(יב) כמה מוהלים שאלו חור"ד רבני ארץ ישראל מה יעשו במי שרוצה לקרות לבנו בשם רשע, "נמרוד", והתשובה היתה, שע"ז יש ב' עצות א. שמיד אחרי המילה קודם קריאת השם יצא המוהל, ב. שישתדל שהוא יקרא לבנו בבי' שמות א' שם

(14) פני יהושע כחובות ריש פרק שני דיני גזירות קד"ב. עיי"ש.

(15) כך פסק הרב מרדכי טנדלר בשם חמיו הגר"מ פיינשטיין, נדפס במאמרו של הרב שמחה כהן בספרו נישואי תערובות וגירות, ההלכה שבדן (באנגלית) ע' 161.

(16) ספר חסידים סי' תתש"ב, עיי"ש.

(17) עיין בספר ברית אבות סי' ח' אות מ"א שמפרש כך דברי הספר חסידים.

(18) עיין בספר ברית אבות שם.

פרק כו

קריאת שם לילד מאומץ

(א) כשמאמצין (אדאפטירען בלע"ז) ילד שנולד מנכרי, מלין אותו, אבל אין קורין לו בשם ישראל עד שיגדל ויהיה ראוי לטבול, דהיינו עד לערך בן ב' שנים, ואז טובלין אותו בפני בית דין וקורין לו שם ישראלי.

(ב) אם יתביישו המגדלין (המאמצים) בזה שאין קורין לו שם בשעת הברית, אזי יכולין לקרוא לו בשם בשעת הברית וידלג תיבת "בישראל" דהיינו שיאמר ויקרא שמו פלוני בן פלוני, ולא יאמר ויקרא שמו בישראל.¹

(ג) אם המאומץ הוא נקבה אזי אין לקרוא לה שם אלא עד שתגדל קצת ותהיה ראוי לטבילה, ואז יקראו לה שם תיכף אחר טבילה, ואין לחכות עד יום הקריאה, כי בשעת הטבילה עדיף.²

(ד) עוד עלינו לברר בדין ילד מאומץ בגולה

(1) עיין שו"ת אגרות משה (הרב משה פיינשטיין) חלק יו"ד סימן קס"א הובאו דבריו בספר חוקת הגר פרק ג', ועיין בקונטרס ויקרא שמו בישראל פרק ח'.

(2) שו"ת אגרות משה (הנ"ל), ועיין ג"כ בספר כורת הברית (להרב אליהו פוסק) ובעוד כמה ספרים דכשבת ישראל הולידה בן מנכרי, קורין לו שם, אבל מדלגין על תיבת בישראל, דהיינו שאומרים ויקרא שמו סתם, ולא ויקרא שמו בישראל, עיי"ש.

(3) שו"ת אגרות משה (הנ"ל) הובאו דבריו בספר חוקת הגר (הנ"ל).

מישראל, על שם מי חותם, ועל שם מי עולה לחתונה, אחר אביו האמיתי, או אחר מי שמגדלו (מאמצו), בזה יש כמה חילוקי דינים וכדלהלן: יש אומרים שכשמאמצין ילד לא יקראו שם בשעת המילה, אלא אחר הטבילה, ויש חולקין שקורין לו שם בשעת הברית לילד מאומץ שנולד מנכרי, אלא שאין אומרים בן אברהם אבינו כבשאר גרים, אלא קורין לו בשם בן מי שמגדלו (מאמצו).⁴

כשחותם המאומץ בשם בן מי שמגדלו השטר כשר, וכן כשהאומץ כותב על המאומץ בנו כשר.⁵

(4) שו"ת אגרות משה (הנ"ל).

(5) עיין בדמ"א חושן משפט סוף סימן מ"ב בשם תשובת מיימוני סוף משפטים סימן מ"ח ועיין בשו"ת הרשב"א (חיד"ט קצ"ז) הובא דבריו בספר יסודי ישרון (להרב גדליה פעלדער) ח"ב עמוד קפ"ט ואילך, ועיין במדרש רבה פ' תשא פ' מ"ו וז"ל: אמר להם הקב"ה הנחתם אבותיכם, אברהם יצחק ויעקב, ולי אתם קוראים אב, אמרו לו לך אנו מכירים כאב, משל ליחומה שהיא מתגלת אצל אפטרופוס, והיה אדם טוב ונאמן וגידלה ושמרה כראוי, בקש להשיאה עלה הלבלר לכתוב כתובה, אמר לה מה שמך, אמר פלונית, אמר לה ומה שם אביך, התחילה שותקת אמר לה הפטרופוס שלה למה את שותקת, אמרה לו מפני שאני יודעת לי אב אלא אותך, שהמגדל נקרא אב, ולא המוליד, עב"ל, ועיין במאמרו של ר' יצחק קוטובסקי בקובץ חלפיות שנה ב' תש"ה - תש"ו שמביא ראיה מדברי המדרש האלו שלכתחלה כן צריך לכתוב בכחובה על שם המגדל, ואין חילוק באם יש להמגדל עוד בנים או לא, עיי"ש.

וכן יש להביא כאן מהאמורא "אביי שבידוע (עיין ירושלמי השלם ערך אביי) שכשמו היתה מעוברת אותו, מה אביו, ובשילדתו מתה אמו, ולקחו רבה בר נחמני שהיה דודו (אחי

בשקורין אותו לעלות לתורה יש אומרים שיקראו לו בשם אביו המגדלו.

אביו לילד, ובה בר נחמני קראו אביו שהוא ראשי חובות: אשר בר ירוחם ירוחם, אבל מעינו בחיל שהיו קוראין אותו בשם נחמני (עין שבת לג, א, ער, א, ועוד) הוא אביו היה קורא לאמו המגדלו בשם אם, והיה מכבדה בכבוד אם (עין ברכות סב, א, שבת סו, א, קלג, א, קלד, א, עירובין כט, א, פסחים קז).

ועין ג"כ בספר הלכות והליכות (מהרב מרדכי הכהן במאמרו אימוץ ילדים לפי הלכה עמוד 158 ואילך, ע"ש, ועין שדי חמד כללים מערכת ב' ערך בן אשתו, ובשדי חמד פאת השדה כללים סי' סא, ערך בן אשתו, אם אדם קורא לבן אשתו בנו, ועין בית אהרן כללי השי"ס ח"א ע' ח' ואילך, ח"ב ערך אהבת אדם לקרוביו, ח"א ע' ת"מ, ע"ש, ועין שרית יעבית ח"א סי' קס"ח, ובשרית מנחת יצחק ח"א סי' קל"ז, ח"ב סי' קט"ו.

6) עין בשאלות ותשובות חתם סופר חלק אה"ע סימן ע"ז שאומר שכן חורג יעלה לתורה על שם בנו של מי שמגדלו.

ועין ג"כ בקובץ הפרדס שנת תשי" חוברת ניסן מאמרו של הרב יוסף תאומים שכן מצדו לומר, ועין ג"כ בספר הלכות והליכות (הנ"ל), אבל עין בזה בהגהות בושם מרדכי על החתם סופר ובשרית העמק שאלה (חלק אה"ע) שמפקפק בדברי החת"ס הנ"ל.

ולפי דעה זו מה יהיה הדין באם אביו האמיתי הוא בן ואביו המגדלו הוא ישראל, ע"ז אומר הרב מרדכי הכהן בספר הלכות והליכות ח"ל: לכן נראים הדברים, שעד כאן לא אמרו שיקראוהו לתורה בשם האב המאמץ, אלא בשאין אביו הטבעי ידוע כלל לא למאמץ, ולא לאחרים, אלא הוא מוחזק לכולא עלמא כבנו של המאמץ, ובמקרים כאלה אפשר וראוי לקרותו לתורה בשם אביו מאמץ, למען לא יבוש ולא יכלם אותו.

= 93 =

ויש אומרים שקורין לו בשם אביו האמיתי.
ויש אומרים שקורין לו בשם אביו המגדלו עם שם אביו האמיתי.

ויש מחלקין בכל זה וסב"ל דקורין להמאמץ בשם אביו המגדלו דוקא אם המגדלו אין לו בנים, אבל אם המגדלו (מאמצו) יש לו בנים יש בזה כ' דיעות יש אומרים שאפ"ה טוב לקרותו בשם אביו המגדלו (מאמצו), ויש אומרים שבאופן כזה אין

הבן ברבים, ומשום גדול כבוד הבריות נגעו בו, עכ"ל.

ועין ג"כ בשרית ממעמקים (מהרב אפרים אשרי) ח"ג סי"א שפסק ג"כ הכי שאין לקרותו בשם מי שמגדלו אלא בשם אביו האמיתי.

7) עין בשרית ממעמקים חלק ג' סימן י"א ועין ג"כ בקובץ חידושי תורה שיצא לאור ע"י איגוד הרבנים בשנת תשס"ז (ע' 74 - 32) שסב"ל ג"כ הכי, הובא בספר יסודי ישורון ח"ב עמוד קצ"א, ועין שרית מנחת יצחק ח"ד סימן מ"ט.

8) עין במאמרו של הרב אלי' כ"ץ בקובץ הדרום חוברת י' אלול תשי"ט ומביא ראיה מכלל בן יפונה שנקרא הקנוי ע"ש שהיה חורגו של קנו, היינו שקורין אותו על שם אביו האמיתי בצירוף אביו המגדלו, ע"ש.

9) עין בכה"ג חושן משפט סימן מ"ב, ועין שרית חת"ס אה"ע ח"א סימן ס"ו, ועין שרית צ"ץ אליעזר שמסיק הכי הובא דבריו בספר יסודי ישורון ח"ב הנ"ל, ובקובץ הפרדס שנה כ"ט חוברת ב', ע"ש, ועין שרית לב אריה סי' כ"ו, שרית שאילת יעב"ץ סי' קס"ה, שרית ציר יעקב סי' ל"ג, ובספר הקדיש (הרב דוד אסף) ע' קס"ב ובהערה 43, ע"ש.

10) עין באורים ותומים סימן מ"ב ובחובות המשפט שם, ועין בשרית צ"ץ אליעזר הנ"ל, הובא בספרים ה"ל, שרית צ"ץ אליעזר ח"ד סי' מט, וח"א סי' קל"ז, ח"ב סי' קט"ו, ח"ג סע"ט.

= 94 =

קריאת שם לנפל

א) תינוק שמת קודם שהגיע להיות בן ח' ימים, מלין אותו על קברו, ומשימים לו שם¹, ויש נוהגין רק למול הנפל קודם הקבורה, אבל לא נותנין לו שם².

ב) כמו"כ תינוקת שמתה סמוך ללידתה נותנים לה שם³.

ג) אם קברו לו ולא נתנו לו שם, נותנים לו אחר

1) והוא מטעם לזכר שירחמיהו מן השמים ויהי בתחיית המתים, עיין בשו"ע ייד סימן רס"ג סעיף ה', והוא מהרא"ש סוף פ"ג דמסכת מועד קטן סימן פ"ח ח"ל: לרב נחשון יונקא דאתיליד והוה בר תרין או בר ג' דר' יומי הבין רגילין וגמירין כי נחא נפשי דמהלא לי על קברו ומסקי לי שמא דכר מרחמין מן שמיא והווא תחיית המתים הווא ידעה בינוקא ומבחיין לי לאבוה, עכ"ל, ובקרבן נתנאל שם אות כ' ח"ל: ועל דמסקי לי שמא סיים שעייכ הוה ידיעה בינוקא, שאביו ידע שהיה לו ילד שהיה שמו כך וכך ומבחיין ליה לאבוה גם הבן מכיר לאביו שמתייחס עליו, עכ"ל, ועיין ג"כ במטה משה חלק שביעי אות כ"ה בסופו, ועיין ג"כ בטעמי המנהגים עניני שמחות קונטרס אחרון אות כ', עיי"ש.

2) עיין בדברי הרב נחמד למראה ח"א ד' קכ"ח הובאו דבריו בשדי חמד מערכת אכילות אות ר"ב, עיי"ש.

3) עיין שדי חמד מערכת אכילות סימן ר"ב, ועיין ג"כ בטעמי המנהגים עניני שמחות קונטרס אחרון אות כ', עיי"ש, ועיין שו"ת הש"ב משה סי' י"ג, ח"ל משום מה לא נוהגין בזה, מחוסר ידיעה, וזה שככת המהר"ב כו"ד סו"י רס"ג "משימים לו שם לזכר שירחמיהו מן השמים", אין הכוונה לזכר בקמץ אלא בצירי, ע"כ, עיי"ש.

לקרותו בשם מי שמגדלו¹.

ה) כשיש לו להמגדל בנים והמאומץ היא נקבה, יכול לקרותה בשם בת².

ו) כשיש להמגדל (מאמץ) בנו כשם ילד המאומץ אליבא דכולא עלמא אין לקרותו להמאומץ בשם בן³.

ז) כשיש להמאומץ הורים בחיים יש אומרים שאין להמאומץ לכנות את מי שמגדלו בשם אב (לכתחלה)⁴.

ח) המאמץ תינוקת נכרית, נותנים לה שם אחר הטבילה ולא צריכים לחכות ליום הקריאה⁵.

11) כנה"ג, יעב"ץ, והחתם סופר טב"ל הכי, עיין בשו"ת ציץ אליעזר הנ"ל, הובא ג"כ בספרים הנ"ל.

12) עיין בשו"ת ציץ אליעזר הנ"ל (הובא ג"כ בספרים הנ"ל) דגם לפי שיטת הכנה"ג ובר' לישנא מעליא היא, אבל אם יש להמאמץ בנות אין לקרות לה בשם בת לפי הכנה"ג, עיי"ש.

13) עיין אורים וחומים סוף סי' מ"ב ובשו"ת ציץ אליעזר הנ"ל.

14) עיין שו"ת ציץ אליעזר הנ"ל, ועיין בשו"ת יעב"ץ ח"א סימן קס"ה שמסתפק במי שנדר מאביו בסתם אי הוי אביו האמיתי, או מי שמגדלו ומסיק שם דאולין לחומרא לכל הצדדים, עיי"ש.

15) שו"ת אגרות משה יו"ד סי' קס"א.

- (א) חולה שנחלה במחלה רציני, משנים לו או לה שם.¹
- (ב) יש אומרים שלא כל אחד יכול לשנות שם החולה, אלא רק מי שהוא בעל מדידה, וזהו רק אם הוא עוקר שם הראשון, אבל אם הוא רק מוסיף שם כל אחד יכול.²
- (ג) כשמשנים שם לאיש נוהגין לרוב, לקרוא בשם חיים, שלום, רפאל, עזריאל, וכדומה, לסגולה שיתרפא

(1) עיין ראש השנה טז, ב. תענית טז, א. בבא קמא קבה. ארבעה דברים מקריעין גור דינו של אדם, ואלו הן צדקה, צעקה, שינוי השם, ושינוי מעשה, עיי"ש, ולכן מי שנחלה במחלה רציני ונגזר עליו מן השמים שימות ח"ו, אז משנין לו השם, וכשם שנשתנה שמו כן ישתנה גור דינו, ועיין שו"ע יוד סי' שלא סעי' י', ובאוצר דינים ומנהגים ע' 428.

(2) עיין בספר רחמי האב, הובא בטעמי המנהגים ע' קה, שכתב חלילה לשנות שם החולה אם לא אדם שכל מעשיו כמעט ברה"ק, כי שם הנקרא בהולדו ואי רובו ככולו מוזמן מאת השם יתברך כאשר הוא שמו למעלה והוא חיותו של האדם כל ימיו, ואפשר שבשינוי השם עוקרין חיותו, עכ"ל, עיין ג"כ בספר עבודת הקודש סנסן ליאיר הובא בטעמי המנהגים שם ששינוי השם ע"י חכם וירא שמים בבוונה גדולה להמשיך לו נפש חדשה מקדושה ויתאמץ מאד בכוחות זיעבורי וייג מדותי לעורר הרחמים, עיי"ש, ועיין דרכי חיים ושלום סי' תתקענ, ספר חסידים סי' רמ"ה.

(3) וצריך לדקדק לומר נוסח התפילה לא לעקור השם אלא להוסיף שם נוסף, ספר סגולות ישראל מערכת ש' אות צב.

- (ד) עובר שמתה אמו בטרם ילדתו נותנים לו שם.⁵

(4) עיין שו"ת מאיר נתיבים סי' מ"ז הובאו דבריו בפתחי תשובה סימן רס"ג אות י"א, ועיין ג"כ בשו"ת חמו"ש.

(5) עיין בשו"ת השיב משה ארי"ה סימן י"ג הובאו דבריו בשו"ת חמו"ש מערכת אכילות אות קמ"א, וכתבו שם בענין מעוברת שמתה שהמנהג בכמה קהלות שגורים עליה שתמלוט הילד, ואם לא המליטה יש לחוש שהוא משום שחוששת שמת לא יקראו שם לילד, ויש קפידא בזה, לכן ילכו אצלה ג' אנשים כשרים בתורת בית דין ויאמרו לה וכו', ואולי הוא מפני שחוששת שמת לא יקראו שם להולד, ע"כ אנו ביד מבטחים אותך שיקרא לו שם וזן נקבה הן זכר, וע"י קריאת השם יזכה לעמוד בתחיית המתים עמך, כן יאמרו לה ג"פ בלה"ק, וג"פ בלע"ז, עכ"ל, עיי"ש.

ובכללות הענין עיין בתורה חמימה (במדבר א"ב) עה"פ למשפחותם לבית אבותם וז"ל: טעם הדבר פשוט משום שהגברים הם בוני העולם וישוננו, ואשר על כן נקראו הזכרים בשם בנים על שם בניהם, וכמ"ש בתנחומא פ' בראשית והובא ברש"י שם (ה' כ"ח) ויולד בן שממנו נבנה העולם, וכתב הרלב"ג בפ' אמור דלכן לא יקרא הנפל בשם בן מפני שהוא אינו בונה העולם, ומטעם זה דרשו בירושלמי פסחים פ"ב ה"א על הפסוק וילדה זכר לרבות המת, והיינו מדלא כתיב וילדה בן שאז היה במשמע דוקא חי שהוא בונה ומפני כל זה בהשגלות בניהם הדורות נקראת המשפחה על שם האב, עכ"ל.

מחליו.⁴

(ד) כשמשנים שם לאשה יש אומרים שלא ישנו שמה לשם רחל, בת-שבע, תמר, לאה, אלא ישנו שמה לשם חנה, שרה, יוכבד.⁵

(ה) יש נוהגין שכשמשנים שם לחולה פותחים חומש, והשם הראשון שעולה בצד ימין של הספר משמות אבותינו הקדושים קורין להחולה,⁶ אבל אם השם שעלה הוא שם של רשע או אין קורין לחולה בשם זה,⁷ אבל יש אומרים שאין ראוי לפתוח חומש על דרך גורלות.⁸

(ו) כשמשנים השם, שם החדש הוא שם הראשון, אבל אם לא עמד מחולי זה, או כשקוראין את בניו לתורה יזכירו שמו הראשון קודם לשמו השני.⁹

(4) אוצר דינים ומנהגים ע' 248.

(5) עיין בספר דבש לפי (מהחיד"א) מערכת ש' אות י"ד הובא בטעמי המנהגים ע' קה.

(6) ספר חסידים סי' רמז בסוגריים, ובהגות מקור חסד אור"ג, אוצר דינים ומנהגים ע' 428.

(7) עיין שו"ת מהר"י מברונא סי' ק"א, הובא בספר טעמי המנהגים ע' ק"ה שפעם קרה שחפשו במקרא אחר-שם לתת לחולה ועלה שם רשע ומחה לקרות החולה בשם כזה, עיי"ש.

(8) עיין חידושי הרמב"ם בקובץ תשובות הרמב"ם ואגרותיו (ליפסיא) ח"א נ"ב סע"ד רבינו המחבר ז"ל השיב בתשובה בלשון ערבי שאין ראוי לפתוח חומש על דרך גורלות לגוים, ושי"ן שעשה כן אין לבטל אותו ממינויו גם לא להכותו על זה, ע"כ. הובא בהגות מקור חסד לספר חסידים סי' רמ"ד אות ג'.

(9) שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' כ"ז, דרכי חיים ושלום

= 99 =

(ז) כשמשנים שם לחולה יש אומרים שישנה

השם בפני החולה ובמנין, אחרי אמירת כמה מזמורי תהלים ותפילה על החולה,¹⁰ ויש אומרים שישנה השם כשאחר מקרוביו יעלה לתורה בבית הכנסת, ויחזיק בהספר תורה, ויעשו מי שבדך, וישנו שמו י"י.

(ח) יש נוהגין גם לשנות שם הוריו של החולה, כזה שמוכרין הילד החולה למשפחה אחרת או לכל בני הקהילה, וכזה ינצל החולה מגזירת העליון שבן מפלוני ימות, שהרי מהיום הוא לא בן מפלוני אלא בן מאחר.¹¹

השמות לסי' תתקכ"ט, קיצור של"ה עניני ספר תורה הובא בטעמי המנהגים ע' ק"ה, ספר הברית ע' שכ"א.

(י) עיין בספר המאמרים חש"ט ע' 90 בנוגע לבנו של האדמור"ר הזקן ששינו שמו מאברהם לחיים אברהם בביתו ולא בבית הכנסת, ועיין ג"כ בספר פסקי הלכה ומנהג ע' ק"ב, ובמאמרו של ר' דוב שפיטצער בקובץ הדרום חוברת י"ח (תשרי תשכ"ד) ע' 131 ואילך, עיי"ש.

(י) לקוטי שיחות חלק י"ז ע' 474, ספר פסקי הלכה ומנהג ע' ק"ב.

(יז) עיין ספר חסידים סי' רמ"ה ראובן שיש לו בן ונטה למות, יבא שמעון ויאמר לאביו ולאמו פלוני ופלונית הא לכם שקל, הא לכם ככר וכשר ויין, אני פודה את בניכם שיהיה בני ויחיה, ע"כ, ויש אומרים שמוזה נולד גם כמה שמות פרטיים, עיין בספר עזרת נשים ממהר"ם בן חביב שמות אנשים ערך מירקאדור, וערך קונפראדור, הובא בהגות מקור חסד לספר חסידים סי' רמ"ה אות ב', וכן השם "משולם" מורה שקנו זה הילד וכבר שילמו הסכום המחויב, ויש מביאין ראיה לזה משיט מהשמות תחליפא, חלפתא, שהכוונה בהשם היה שחלפו הילד בער כסף מטעם מכירה.

= 100 =

ה ת כ

5	דבר אלי בפסוקים.....
7	הקדמה כללית.....
9	שער ראשון: מדריו שמושי לבחירת שם פרטי.....
10	מפתח הסימנים.....
10	לתשומת לב.....
11	שמות ופסוקים.....
124	לקט פסוקים לבחירה.....
	הליפת מכתבים:
125	הרב שלמה יוסף זלין.....
129	מר יוד פרגולין.....
	שער שני:
133	פיצד נולד שם?
137	מפתח טעמי השמות.....
	525 דוגמאות.....
	שער שלישי: לילד/ה ולנערה/ה
175	בדיחות.....
184	שאלות.....
193	חידות ותשפצים.....
198	משחקים.....
205	תשובות ופתרונות.....
227	מפתח האנשים.....
238	ביבליוגרפיה.....
237	לוח ראשי-תבות.....
239	הופיע הספר באהלי שם.....

דבר רזון

ס פ ר

פ ס כ ל י ש מ ד

ספר שמושי וחנוכי

שער ראשון: מדריו שמושי לבחירת שם

פארפעת אלפים ותמש מאות שמות
פרטים עבריים הנהוגים בתקופתנו:

שער שני:

פיצד נולד שם?

תמש מאות עשרים ותמש דוגמאות

שער שלישי: לילד (ה) ולנער (ה)

בדיחות/ שאלות/ חידות/ תשפצים/ משחקים

הכל בעניי שמות פרטיים

תשמיג

ירושלים השלמה

למשואה — בכות בני הבכור — משאת

בפתח שְׁעַר הַסֶּפֶר

מספרו לספר
בשנת תשכ"ו/1966 פרסמתי לראשונה ספריו פסל לי שמך. שהכיל 2660
שמות פרטיים עבריים, מחלקים לשלש מאות ועשרים סוגים, וכלל שם צמוד
פסוק תנ"כי לפי סוגו. הספרו עורר תשומת לב רצינית וזכה לבקורת חיובית בכלי
התקשורת ולהערצה נלפת מצד הקוראים ובייחוד זוגות צעירים, כפי שזה
משקלן במאות המכתבים והפניות שקבלתי מרחבי הארץ. תגובות מעודדות אלו
העמידו בי את הזיקה לתחביב של אסוף שמות והמריצאותי לשקוד ביתר שאת
על תחביבי זה. ידוע לי על אלפים בישראל — ויש אומרים: רבבות ילדים! —
שנזכרו בשמות אשר הוריהם שאבנו מהספרו שזכה, אנכי, למהדרות הרבה.
במשך הזמן נצטברו אצלי כ-4500 שמות פרטיים עבריים, מהם נדירים ביותר,
שֶׁרָאָה בשער האשון של ספר זה. השמות לקטתי ולא בחרתי. במלאכה זו אחזתי
אמנות צלם ולא אמנות צייר. ומה ביניהם? מכחול מעלה תמונות לפי טעמו
של הצייר, ואלו עדושת המצלמה מעלה תמונות לפי פרופוריהם של המצלמים.

כיצד נולד שם?
ברכה בפני עצמה קובע לו השער השני — כיצד נולד שם? — המדגים 525
דגמאות המפצצות בשורה פרקים ושלושים ושנים מדורים. הדגמאות הללו לא
לקמד על עצמן באי, אלא לשם הפרגיות המהשבה כיצד להמציא שמות במתכונתן.
הכול לפי המקרה במשפחה ונסבות הזמן. אני מניח כי ארבעת אלפים וחמש מאות
השמות מהווים תשעים אחוז ומעלה מפלל השמות הפרטיים העבריים שבשמוש
בנימינו, ואלו 525 הדגמאות אינן מגיעות אפילו כדי עשרה אחוז מהניעונים להולדת
שמות בישראל.

לנלד ולנער במשפחה
שתים הן הסבות שלא תמיד צינתי אסמכתא ליד כל דוגמא שבשער השני —
כיצד נולד שם? (א) לא פעם הגיעו אלי הפרטים דרך כלי שני או מפי זאטוט מבלי
שיוע להסביר הטעם לשם; (ב) פעמים נשתכח ממני פרט כלשהו בין שעת שמיעת
הדברים בשפת או פהג ובין שעת רשום הדברים במוצאי שבת ובמוצאי החג.

הספרו שמ בשער זה תא ההורים בפושטפוט לנלד, בפרט שם לנלד. ספר השני
המיוחד למשפחה כלה, מכיל גם חומר מיוחד שולשוי לענין את הילד (ה) והנער
ועם משפחתם — הכול בעניני שמות פרטיים עבריים. ומה הוכן במגמה
טובת, היינו: לא רק לשעשע ולחידד, אלא גם להעשיר את הנער במטען ידיעות
או המצאתי תוך כדי עשיית בתחביב זה משך טו"ב (= 17) שנים, ומעט הוא מה
שלקטתי פה ושם כפי שצינתי שמות אומרים או כותבים באסמכתאות.
בספר נכללו שמות דגמאות שאספתי עד ט"ו בשבט תשמ"א, תחילת שנת
1981. הופעתו של הספר אהרה בעיקר בשל רצוני להקדים פרסומו של ספרי
"האילי שם" (ראה עמוד אחרון).

לכסוף — בקשה מן הקוראים:
אני, במטותא מכס, לא לפנות אלי בכתב בענינים הקשורים בתוכן הספר.
שכן בשל טרדתי לא אוכל, לצערי, להשיב על כל מכתב, פרטי מאז ועד עתה.

כ"ה, ירושלים השלמה, תשמ"ב

תוכן העניינים

הקדמה כללית	7	שם על השם "כידור"	73
שער ראשון: "ויקרא שמו בישראל"		שער שני: מרחב "שמי"	
פרק	פרק		
א. למי זכות הבכורה	כז. קידוש השם ו"חידוש השם"	77	
על שם הבכור (ה)	כח. וישן מפני חדש תוציאו	78	
ב. בביתו של אברהם אבינו	כט. החיית שמות תניכיים	82	
ג. אימותי וותנים שם לבת?	ל. האמנם שם תניכיי?	84	
ד. זבד הבת	לא. ראשונים	86	
ה. הנצח והכבוד	לב. שם מקום על יושבו	92	
ו. בספירת הנצח	לג. לפי אירועים	95	
ז. שם אחרי נפטר, מאימותי?	לד. ביבשה, בים ובאור	97	
ח. על שם נפטר צער	לה. שמות סמליים	101	
ט. שם לנקבה אחר זכר	לו. שמות עבריים בנכר	105	
י. שם אחד לשני אחים או	לז. שמות בל ידעום	111	
לאח ולאחות	לח. עלו במחשבה תחילה	113	
"דלא מסקינן בשמייהו"	לט. הרואה את הנולד	115	
שמות נחלקים ושאינם נחלקים	מ. צבאיים	117	
יג. שם על פי הלום או נדר	כא. כשמות גיבורים	119	
יד. שני שמות ויותר	כב. בספרי ילדים	123	
טו. שם עולם	כג. על שמות בספרות	126	
טז. תאומים	כד. ישראל וישמעאל	127	
יז. שלישיות	כה. בת תחילה	129	
יח. שם כלה כשם חמותה	כז. נשתנו הזמנים ועמם המינוים	132	
יש. ושם חתן כשם חותנו	כח. נתהפך מינים ועמם שמם	133	
יט. הספד שם לכלה לפני החופה	כט. שמות ספרטיים	134	
כ. שינוי שם לחולה	ל. שמות מפלגתיים	136	
כא. סגולות	מ. שמות "מסחריים"	138	
כב. שמות גרים	נ. מצחיקים ומלעגים	140	
כג. שמות מאומצים	נא. "שבעיות"	142	
כד. סימן היכר בצאצאים	נב. קוריוזים	144	
כה. אסופיות	נג. ללא שם		

שער שלישי: לתקנת החברה והציבור

פרק	פרק		
א. באספקלריא שמית	כז. "ויקרא בהם שמי"	153	
ב. שמות מעולם החי	ושם אבותי	154	
ג. שמות מעולם הצומח	עירוב שמות	162	
ד. כאנשי שם מעולם	שני יוסף בן שמעון	164	
ה. המדיני והמודרני	חוק השמות	165	
ו. כאנשי שם מאומות העולם	עגון ביקוש בלעדיות שמו	166	
ז. כינויים	לתקנת החברה והציבור	168	
ח. שמות אנטישמיים	למען השם העברי	169	
ט. דעות אנטי-שמייות	מקצת כללים וסייגים	171	
י. על שמות נדירים	לחידוש שמות עבריים	173	
יא. שם - חס - יפת	אחידות בפרסום שמות	174	
יב. שער חמישי: שם - שמו	ישמרם השם	177	
יג. שמות משפחה עבריים	שינוי שם	179	
יד. דוד בן-גוריון קנא	שער רביעי: לחוקר		
טו. לשם העברי	סא. כל השמות בתנ"ך	181	
טז. שיווי שמות ספרים	סב. שינויי שמות בתנ"ך	187	
טז. הרב קוק על השמות	סג. על השם עזרא	192	
טז. מנדל וסדום	סח. על השם עקיבא	195	
טז. שגיאות מי יבין	סט. ירושלים - ירושלם	199	
טז. צמדי שמות פרטיים	ע. הצמדת פסוק תניכיי לשם	207	
טז. צירופי שמות פרטיים	עא. השמות השכיחים ביותר	207	
טז. ומשפחתיים			
263			
268	כללים לנספחים		
269	מפתח ביניים		
270	ביבליוגרפיה		
279	מפתח השמות		
295	לוח ר"ת		

הקדמה

כל הרוצה ליתן שם בא ונותן
 איזה שם ליתן לילוד – ענין זה אינו מעוגן לא בהלכה ולא בחוק, והוא מעין שטח הפקר שכל הרוצה ליתן שם בא ונותן; ואם רוצה לחדש שם, אף מחדש כעטמו. אמנם מציינו בהלכה בעייה לגבי כתיב השם, אך זה רק בגישין. שמבחינת ההלכה יש לדקדק בשמות כקוצו של יו"ד (ראה שולחן ערוך, אבן העזר סימן קכ"ט). בעייה רצינית זו הביאה לעולם הרבה ספרי שמות בהלכה. אך בחירת שם לילוד, או שינוי שם למבוגר – דבר אין לו עם הלכה. יתר על כן, המעבר לשמות עבריים בדרות האחרונים, צימצם את הבעיות הנובעות מכתיב השם בגיטין. כפי שאישר לי ראש אב"ד באחד הכרכים הגדולים במדינה. בבדיחותא אפשר לומר שאם יחדש השם התני"כי קְדָלְעָמֶר, אפשר ואז תתעורר בעייה בכתיבת הגט. שכן יש גורסים בספירת העוֹזֶר לומר "בעומר" ויש – "לעומר" (על גרעין בשם "כדלעמר" ראה ב"מעריב" מ' 74-79 עמ' 110).

מנהגים ופולקלור

תוך כדיעיסוק בתחביבי של איסוף שמות פרטיים עבריים הנהגים בתקופתנו, נוכחתי כי נושא זה – מתן שם לילוד – מעורר לפעמים בעיות במשפחה שאין למצוא להן פתרון בהלכה או בחוק. אמרתי לעצמי, מן הראוי והמועיל גם יחד להרחיב את היריעה ולאסוף מנהגים ופולקלור המקובלים בקרב אחינו בני ישראל לשבטים אשר בהם ימצא הקורא מענה לשאלות שתקבל בהן. ואכן, בשער הראשון של הספר, המכיל עשרים וששה פרקים, מקופל חלק מהשאלות בעצם שמות הפרקים. לדוגמא: למי זכות הבכורה על שם הבכורה?; אמתו נותנים שם לבת? שם על פי חלום או נדר; שני שמות ויותר; שם כלה כשם חמותה; שינוי שם לחולה. המנהגים שיש בהם תשובות לשאלות כתובים כגוף הספר שבשער הראשון, והפולקלור, בעשרים ושבעת הפרקים שבשער השני – "מרחב" שמ"י.

מסכת השמות העבריים נכס לאומי

הפרקים שבשער השלישי – לתקנת החברה והציבור – מקפלים פרובלמטיקה "שמית" הנוגעת לחיי חברה וציבור תקינים. לדוגמא: ריבוי שמות דו-מיניים, המקשים לזהות מינו של אדם; זכר או נקבה; שמות "פרששתיים" (פרטרי-משפחתי), המקשים להבחין בין שם פרטי לשם משפחה. אמנם שמו הפרטי של אדם הוא ענינו האישי של האזרח, אך מסכת השמות העבריים, פרטים כמשפחתיים, היא נכס לאומי הטעון שמירה וטיפוח. מטרת הפרקים שבשער השלישי, לעורר את הציבור ליתן את הדעת לנושא זה, לעורר זיכרות, להעלות הצעות מעשיות ולחתור ליצירת כתובת מוסמכת לשם העברי כמו שיש כתובת מוסמכת ללשון העברית. בעשור הרביעי למדינה הגיע הזמן לגדור שטח הפקר זה. להכניס סדר, להדריך ולכוון, לטפח ולפתח את אוצר השמות העבריים.

אין חקר לשמות

ידוע לי רק על אשה אחת, נעמי כהן – רעייתו של רבה הראשי לחיפה כיום – שאוניברסיטת ירושלים העניקה לה תואר דוקטור בגין מחקר שערך "בשמות יהודים ומשמעותם בתקופה ההלניסטית והרומית באסיה הקטנה" (איר תשכ"ט). חומר גלמי לחקר השם העברי משוקע כמעט בכל אחד מדפי הספר, ובמרוכז בשער הרביעי – לחוקר – שכל אחד משבעה-עשר פרקי כאילו מכריז ואומר: דרשוני! תחקרני! ובהקשר זה ראויים לתשומת לב דבריו של אחד מראשוני המורים באוניברסיטה העברית בירושלים, החוקר הרב פרוף שמואל קליין:

מקור נוסף – מיוחד במינו – לידעית התקופה, הוא אוצר השמות של אנשים ומשים. – בתקופות גורליות, כשהפרט מרגיש את התקשורתו עם הכלל, כאשר כל אחד ואחד מרגיש כי הוא חלק של האומה, ויש לו חלק ביצירת תולדות העם. בדרות כגון אלה רוצים האב והאם שלבנם ולבתם יהיה גם כן חלק בחיי האומה, בכנין הארץ, בהתפתחותו הרוחנית והמוסרית של העם כולו. מובן שבימים כאלה רוצים ההורים לתת ביטוי לרגשותיהם ולשאיפותיהם מיד בימים הראשונים של הילד והיי מבקשים שם מתאים לרחשי לבם (שלוחות, גליון ס"ז).

תודעה יהודית

מצאתי לכוכן לשלב ידיעות וחומר חינוכי, ביחד בשביל העור שבמשפחה, וזאת בשני אופנים: א) פעמים הרחבתי את המובאה מספר או מעיתון יותר מכפי שהיה דרוש לגופו של השם, למען ירחיב הקורא את דעתו ועימיק את תודעתו באירועים הקשורים בתולדות העם והארץ, המדינה ומלחמותיה, ואף ראשית צמיחת השלום עם שכנינו: ב) הוספתי ארות קצרות בשולי מובאות על-מנת להבהיר מושגים וניבי לשון, שתמול שלשום קראנו אותם כרוניקה רגילה, יומיומית, והיום כבר הפכו להיסטוריה...

ולבסוף:

- לעזרי לא הצלחתי להתגבר על מכשולים טכניים שבדפוס ולציין במקורות ובאסמכתאות שני התאריכים גם יחד: העברי והאזרחי.
- למרות הכלל ששייתי לגוף עיני גם בחיבורי זה לא לחסוך לא זמן ולא טורח ובלבד להקל על הקורא, נמנעתי מלשקד על האחדת הכתיב במאות המובאות, כדי לא לטשטש השוני בין צורות הכתיב לזמניהן ולחטיבותיהן. כל-שכן לא לשנות במיסוק, להוסיף או לגרוע, שכן המיסוק של המחבר הוא כללן משלו לדבריו, ואין לי זכות להטביע חותם אישי ומונניה משלי על דברי זולתי.
- הספר מינעד לכל בית בישראל. אך לאו כל החומר שבו מתאים לכל בית בישראל. המקורות הם מגוונים (ראה ביבליוגרפיה) וחזקה שכל איש ואשה ימצא את מבוקשו בספר.

י"ז

ב"ה ירושלים השלימה. שלהי קיץ תשמ"א

שער ראשון

ויקרא שמו בישראל

פ ר ק

- א. למי זכות הבכורה על שם הבכור (ה)
- ב. בבריתו של אברהם אבינו
- ג. אימתי נותנים שם לבת?
- ד. זבד הבת
- ה. הנצח והכבוד
- ו. בספירת הנצח
- ז. שם אחרי נפטר, מאימתי?
- ח. על שם נפטר צעיר
- ט. שם לנקבה אחר זכר
- י. שם אחד לשני אחים או לאח ולאחות
- יא. "דלא מסקינן בשמייהו"
- יב. שמות נחלקים ושאינם נחלקים
- יג. שם על פי חלום או נדר
- יד. שני שמות ויותר
- טו. שם עולם
- טז. תאומים
- יז. שלישיות
- יח. שם כלה כשם חמותה ושם חתן כשם חותנו
- יט. הוספת שם לכלה לפני החופה
- כ. שינוי שם לחולה
- כא. סגולות
- כב. שמות גרים
- כג. שמות מאומצים
- כד. סימן היכר בצאצאים
- כה. אסופיות
- כו. על השם "כידור"

פרק א: למי זכות הכבורה על שם הכבור(ה)

במשפחות רבות נהלקו הדעות, למי זכות הכבורה על מתן שם לילד(ה) הראשון: לאב או לאם? הואיל ואין הלכה פסוקה ב"שולחן-ערוך" אלא הכל לפי מנהג המקום, העדה, המשפחה, — לכן מובאות להלן דעות שונות למען יוכל כל אחד ואחת לאמץ דעה הנראית בעיניו. עדיף על הכל שההורים — ללא התערבות קרוביהם, שכניהם וידידיהם — יחליטו על כך בינו לבניה מתוך הסכמה הדדית ומרצון, ותוך ההתשכחות בנסיבות מיוחדות:

1. דעת זקנים מבעלי התוספות:
ומפי מורי ז"ל שמעתי כי כך היה מנהגם: הוא היה קורא שם לבנו ראשון והוא קוראה שם לבנו שני. ואם כי מן הדין היה לו, ליהודה, לקרוא שם לשלישי והוא קראה לו שם, מדכתב "ותקרא" — לכן הוצרך לומר שהיה יהודה כצויה בלדתה אותו ולא היה באותו מעמד לקרוא לו שם, וכצויה שם מקום (בראשית לח/ה).
2. רמב"ן:
ויש אומרים כי היה דרכם שיקרא האב שם הכבור, ותקרא האם שם השני, על כן הראשון "ויקרא את שמו", והשני — "ותקרא". ואמר בשלישי "ותקרא", כי יהודה היה כצויה בלדתה אותו ואינו שם שיקרא לו שם. ואין בזה טעם או ריח (שם).
3. מהרש"ל בספרו "ים של שלמה":
דאחד היה שם אביו מאיר ושם אבי האשה אורי, והיתה מחלוקת כיצד יקראו הילד. ולשום שלום קראוהו שניאורי, כלומר, שני אור: מאיר — אורי (ניטן פד/כ).
4. בן איש חי:
במקום שנהגו לקרות בן הנולד ראשון על שם אביו, ואמו רוצה לקרותו על שם אביה, לא יוכל הבעל לעשות רצון אשתו בדבר זה, אלא עדיף להקדים לקרוא בן הראשון על שם אביו והשני יקראנו על שם אביה. ופוק חזי מאי סליק בנדב ואביהו מפני שקרא בן הראשון על שם אבי אשתו — — — שם ירצה לקרות הבן על שם שניהם, יקדים שם אביו (הלכות שנה שניה. פרשת שופטים. כז).

5. האדמו"ר מלובביץ' רבי מנחם מענדל שניאורסאהן:
במקום שאין מנהג קבוע, של הראשון שייד להאב, של השני שייד לאהם, ושל השלישי לאב — לקוטי שיחות חלק ד', 308 (נוסע. תשל"ח. 281).
6. ספר "עדות לישראל":
מקובל אצלנו שזכותה של האם היא לקרוא שם הילד הראשון הנולד לה בשם הוריה. כנראה שכאן חל שנוי במנהג המקובל מקדמת דנא. כי לפנינו בישראל היה דין קדימה לאבי הילד, לפי מה שכתוב ב"מכ"ן" ובדעת זקנים לבעלי תוספות ובעוד ראשונים (שירותא דעלתא, עמוד קכט).
7. הרב מאיר אמסעל:
אמנם אין כאן שום הלכה פסוקה בנידון זה, אבל יש כאן מנהג ישראל קדושים והוא מנהג שתפשוט בארצותינו מקדמת דנא, להקדים את האם בקריאת שם בנה הנולד ראשון (המאור. ניד"ארק. כסלו תשל"ב. קונטרס ב).
8. הרב כ. פ. טכורש:
והנה אין מענייננו להתחקות על שרשי המנהג הזה וטעמו, אלא כאן אפשר להבין את יסוד ושרש המנהג, שיש זכות לאשה לקרוא שם לבנה הראשון, מכיוון ששם הנישוא לאישה, והיא עוזבת את בית הוריה, אביה ואמה, הריהו כאילו מתנתק מחברתם וסביבתם — — — ולמען לא להפסיק לגמרי את הקשר עם הוריה ועם משפחתה, ולקיים במידת מה את הדיקה האבהית והאמהית עם הוריה, הרי ניתנת לה זכות להקים "יד ושם" להוריה ע"י קריאת שם הילד הראשון על שמה. וזה נותן לה סיפוק ופיצוי על פרישתה מבית ההורים, בקבעת זכר וקשר של השם הקריר על שם אביה או אמה. דבר זה שמעתי מפי ידידי הרה"ג כמורה"ר יששכר תמר שליט"א, וזה יפה ומסתבר. והמסקנה איפוא: שיש לקיים את המנהג העתיק: לתת זכות עדיפות לאשה לקרוא את שם הילד הראשון על שם הוריה, ושם הילד השני בידי האב לתת את שמו, וכן הלאה לסירוגין כפי המנהג. ומנהג ישראל חורג היא (כמו אפרים. סימן לט).
9. מעשה באיש שרב עם אשתו בענין השם לילד שנולד. האב קראו כך והאם קראה לו כך. הלכו לרוב מאיר שפירא לשאול מה שמו העיקרי? והשני, כפי שקראו האב. והראיה: בנימין — רחל אמו קראה לו בן-אורי ויעקב קראו בנימין, ונתקיים השם בנימין (מפי ישראל גז'צ'ב).
10. רחל הלפרין, אחותו הבכירה של מנחם בגין, סיפרה על שמה בתכנית "בית אבא", ששודרה ברדיו כיום חמישי ד' תשתי"ח תשל"ו/5.10.78, שאביה

החליט לקרוא לה הרעליה, על שם הרצל, אך אמה טענה, כי לה זכות הבכורה על השם הראשון ולכן נקראה רחל על שם סבה.

פרק ב : כבירותו של אברהם אבינו

1. לאחר יצירת אדם הראשון הפיל ד' עליו תרדמה, ומאחת מצלעותיו נוצרה חוה אשתו. המצוה הראשונה שנצטוו הזוג הראשון בעולם היא "פריה ורכיה", בכתוב בספר בראשית: ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים: פרו ורבו ומלאו את הארץ וקבשׁוּ (א/כח). ומהי הנורמה המינימאלית לקיום מצוה זו, על כך נחלקו הדעות בחז"ל, במסכת יבמות: בית-שמאי אומרים: שני זכרים ושתי נקבות; ובית-הלל אומרים: זכר ונקבה (ס/א).

2. המצוה השניה בחרי"ג (= 613) המצוות, היא מילה. הראשון שנצטוו על כך היה אברהם אבינו, שהיה הדור העשרים בשלשלת הדורות החל באדם הראשון. התורה אמרה בבראשית: ויאמר אלהים אל אברהם, ואתה את בייחתי תשׁמר, אתה וזרעך אחריך לדורותם. זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך, המול לכם כל זכר — — — . ובן-שמנת ימים ימול לכם כל-זכר לזרעכם (י/יט). ונכפלו הדברים בספר ויקרא, לאחר מכן תורה עם תוקף מחייב לכל בני ישראל: וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב/ט). ולמה מחכים ליום השמיני, על זה אמרו חז"ל כמה טעמים. ראשית: אין שבועה ימים בלא שבת, ואין מילה בלא שבת (ויקרא רבה, כו/). הכוונה, שכאשר התנוק ייכנס לביתו של אברהם אבינו כבר עבר עליו יום של קדושה, יום שבת קודש. שנית: שלא יהיו כולם שמחים ואכזי ואמו עצבים (זהו לא/כ). שאלמלי היו צריכים למול תינוק ביום הראשון או החמישי להולדתו, הוריו היו עדיין מודאגים שמא לא יעמוד לו כוחו של הרך הנימול.

3. וזה סדר הברכות בבית המילה:

שמים את התינוק על ברכי הסנדק והנדה מברך:

ברכות המילה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה.

ומיד אחרי המילה אבי הבן מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְניסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם אֲבִינוּ.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִנְיָעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה.

וכל העומדים שם עונים:

אָמֵן. כִּשְׁם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית, כֵּן יִכְנַס לְחֻמְרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים.

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, קִיַּם אֶת הַיָּד הַזֶּה לְאַבְרָהָם וְלִיִּי, וְיִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל (פלוני בן פלוני). יִשְׁמַח הָאֵב בְּיוֹצֵא הַלְצִיו וְתִגַּל אִמּוֹ בְּפָרִי בְטָנָה, כְּפָחוּב: יִשְׁמַח הָאֵב בְּיוֹצֵא וְתִגַּל יִלְדָתוֹ; וְנֹאמַר: וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדַמְךָ, וְאֶמַר לְךָ בְּדַמְךָ חַיִּי, וְאֶמַר לְךָ בְּדַמְךָ חַיִּי: וְנֹאמַר: זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ, דָּבָר צוּה לְאֵלֶיךָ דוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אֲבִרְהָם וְשִׁבְעָתוֹ לִישְׁחָק: וְיַעֲמִידָהּ לִישְׁחָק לְחַק, לִישְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: וְנֹאמַר: וְיִמַּל אֲבִרְהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמוֹנֶת יָמִים, כֹּאֲשֶׁר צוּה אֹתוֹ אֱלֹהִים: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: הִקּוּל עוֹנָה: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: (פלוני) זֶה הַקָּטָן גָּדוֹל יְהוָה, כִּשְׁם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית, כֵּן יִכְנַס לְחֻמְרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים. אָמֵן.

4. הלכה פסוקה בשולחן-ערוך:

תינוק שמת קודם שהגיע להיות בן שמונה ימים, מלין אותו על קברו — — — ואין מברכין על המילה, אבל קוראים לו שם לזכר שרחמנו מן השמים ויחיה בתחיית המתים (יורה-דעה, רסז/ה).

אֲנִי מֵאֲמִין בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁתְּהִיָּה תְּחִית הַמֵּתִים, כַּעַת שֶׁיַּעֲלֶה רִצּוֹן מֵאֵת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְיִתְעַלֶּה זְכוֹר לְעַד וְיִנְצַח נְצָחִים.

5. בספר "כתר שם טוב" נאמר:

המנהג בא"י וסח"מ (= סוריה, תוגומה — היא תורכיה — מצרים), כשנולד בן בכור מלכד שם הערסיה, קוראין אותו בשם "בכור" ולנקבה

"בבורה" (עמוד תקפ סימן עהר). ובהערות שם: אבל אין האשכנזים נוהגים לקרוא בנס או בתם בשם בכור.

הארות: — "שם העריוסה" הוא השם המקורי שניתן לילד.

— "עתי" הוא היפוך אותיות "תיע" (= 670). סימון זה של היפוך אותיות נוהגים כאשר משמעות המספר באותיות היא שלילית. כגון: דף רע (270 =) מסמנים ער; דף שמד (= 344) — שדם, וזאת כדי להימנע ממלה הרומזת על סימן דע.

פרק ג: אימתי נותנים שם לבת?

הניקוק בריא נימול ביום השמיני להולדתו. וזרזים מקדימים לקיים חברות בבוקר. בשעת הכנסת הבן בביתו של אברהם אבינו קוראים לו שם. אימתי קוראים שם לחינוקה? הואיל ואין דין מפורש על כך ב"שולחן-ערוך", לכן הילכים אחרי המנהג. והמנהגים שונים כפי שמשתקף במקצת בדברים דלהלן:

1. בספר "טעמי המנהגים ומקורי הדינים":

ושמעתי בשם הרב הצדיק הקדוש מהר"ש מפעלו זצוק"ל, שאם נולדה לאחד בת אין לקרות לה שם קודם חמשה ימים. ואם יום השלישי הוא בשבת קודש, יכול לקרות לה שם בשבת קודש (קונטרס אחרון. חתקט).

2. האדמו"ר מלובביץ' רבי מנחם מענדל שניאורסאהר:

יש לקרוא שם לבת ביום הקריאה הקדוש ליום הלידה — לקטני שיחת חלק י"ב, 182 (נעם. תשל"ח. אגו).

הארה: "יום הקריאה" — הכוונה ליום בו קוראים בתורה. מלבד בשבת ובחג קוראים בתורה בר"ח, בחנוכה, כפורים, וכימים שני וחמישי.

3. בקונטרס "זיקרא שמו בישראל":

יש אומרים שקוראים שם הבת ביום קריאת התורה הראשונה אחר הלידה אף בחול ואין ממתנים עד השבת. ויש מקומות שנוהגין להמתין עד השבת (21).

4. סח לי מאיר מרן, ירושלים, שבנו הרב יעקב נתבשר על הולדת בתו בשעה שעמד בתפילה בבית הכנסת של בית החולים "שערי צדק", לשם הובאה אשתו קודם לכן. כאשר נתכבד יעקב בעליה לתורה, קרא שם לבתו וזה היה כרבע שעה לאחר שהתינוקת יצאה לאויר העולם.

פרק ד: זכר הבת

1. במקצת עדות נהוג מתן שם לחינוקה בטקס הנקרא "זכר הבת". ואכן, בסידורי תפילה של אחינו מעדות לא אשכנזיות נדפסו פסוקים מסויימים הנאמרים בטקס זה.

לוקח את החינוקת בידי ויאמר

יִזְכְּרֵנִי בְּחַגֵּי הַסֵּלֶעַ בְּסֵדֶר הַמִּדְרָגָה הָרִאשִׁית אֶת מִרְיָךְ הַשְּׂמִיעִי אֶת קוֹלְךָ כִּי קוֹלְךָ עָרֵב וּמְרָאךָ נָאוֹה:

מִי שְׁבַרְךָ אֲמֹרְעִי שְׂרָח דְּבָקָה רַחֵל וְלֹאָה וּמִיָּדִים הַנְּבִיאָה וְאֲבִיעִי וְאַחֲרֵי הַסֵּלֶעַ בַּת אֲבִיחֵל. הוּא יִבְרַךְ אֶת הַיְלֵדָה הַנּוֹעֶמָה הַזֹּאת וְיִקְרָא שְׁמָהּ וְיִלְמִיץ בְּיָמֶיהָ טִיב וּבְשָׁעָה בִּרְבָּה וְיִגְדִּילָהּ בְּבִיאַת שְׁמִיָּה בְּנִיחָה. יִזְכְּרֵנִי אֲבִיחֵל יִמְאֵל בְּשִׁמְיָהּ יִבְרָכֶנָּה בְּחַגֵּי יְיָ:

עֲשֵׂה זְכָרִי הַשֵּׁנִים וְהַנְּעִימִים יִיבֶינִי בְּשִׁיבָה יָבֵן יְהִי רַצֵּן וְנֹאכֵר אֲבִי.

2. בקיד בנהג "זכר הבת" אינו ידוע כפי שכותב בעל "בת שם טוב": הנהגה בלונדון כשקורין שם לבת נוהגים לומר הפסוק: וְנָתַתִּי בָהֶּנָּה הַסֵּלֶעַ (שיר השירים כ"ד). ואם היא בת ראשונה אומר: אֲחֻתִּי הִיא יִנְתִּי חֲמִיתִי (שם. שם). ועושים לה מי שברך ככתוב בסידור היומי שבלונדון. והפורמולא הנזכרת נקראת "זכר הבת". — ובהערות למטה שם כותב:

— לא מצאתי בסדורי לונדון הקודמים וכן בסדורי אמשטרדם וסדורי "א" הקדמונים ולא בסדורי הראשונים מוזכר לומר פסוקים אלו לזכר הבת אלא מנהגם היה לקרוא שם לילדה בינם לבין עצמם ולא נודע לנו מי יסד לומר פסוקים אלו — — לא ידעתי למה קרא מיסד הפורמולא הזאת בשם "זכר הבת" (סימן חרע. עמוד תקפא).

3. בבירור שקיימתי עם שלמה טל, עורך. מסדר ומבאר את סידור התפילה הנפוץ "דִּתָּהּ יִשְׂרָאֵל", בנוסחאות לאשכנזים ולספרדים, כתב לי במכתבו מיום ה' בכסלו תשל"ח:

מפי זקני הספרדים שמעתי שגם אצלם המנהג הוא שאבי הבת עולה לתורה בשבת, ואחרי הברכה שלאחר הקריאה הוא קורא בשם לפי "הפורמולה" שכזכר הבת. כך שלמעשה הכל שוים בזה, הספרדים והאשכנזים, שקוראים בשם כשעולים לתורה.

4. מפי שני יצחק נחמני שמעתי, כי במרוקו נהגו, שאבי החינוקת עולה לתורה בשבת, ואחרי התפילה הולך הקהל למעונו של בעל השמחה ל"קידוש", ואז ניתן השם לאחר אמירת הפסוקים של זכר הבת.

5. ב"לקט המנהגים" כותב שמוען גרידי על יהודי חימן:

בשבת שאחר הולדת הבת אין האב עולה לתורה, ואין שום זכר ל"זכר הבת" (א"ה).

פרק ה: הנצח והכבוד

המנהגים לקרוא ילדים על שמות נפטרים להנצחת זכרם.
או בשמות יקריהם בחייהם לאות כבוד, — מנהגים אלה
עתיקים הם ולכל אחד מהם סימוכין במקורות:

1. כאבות דרכי נתן:
כמה אלפים היו בישראל שנקראו שמם אהרן, שאלמלא אהרן לא בא זה לעולם, שהיה משים שלום בין איש לאשתו ומזדווגין זה עם זה, והיו קורין שם הילוד על שמו (פרק שנים עשר).
הא"ר — על אבות הנזכרים נאמר: "אבות קדושים" (אבות 1:1).
2. בנצבת שבת:
אמר רבי נתן: פעם אחת הלכתי לכרכי הים וכאה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת, שני — ומת, שלישי הביאתו לפני. ראיתו שהוא אדום. אמרתי לה, המתני לי עד שיפיל בו דמיו. המתנה לו עד שנבלע בו דמו ומלא אותו נחיה, והיו קורין אותו נתן הכבלי על שמי (קדרא).
3. בדעת זקנים מבעלי התוספות:
על הפסוק בשמות (ו/כז) — מפרש הרב ר' יצחק בר' אשר, שגולד כיום שנפטר רבינו יצחק בר אשר ז"ל, וקראוהו על שמו, וקראו עליו: וזרח השמש וכא השמש (קדלה א/ה).
4. בספר קב בשמים:
כתו של רבינו יונה היתה נשואה לר' שלמה בנו של הרמב"ן זצ"ל, וכשנפטר רבינו יונה היתה בתו מעוברת. שילדה בן זכר והיה לו (=ר') שלמה לקרותו בשם אביו, אמר הרמב"ן ז"ל, אע"פ שעדיין לקרותו על שמי אני רוצה שיקרא יונה על שם זקנינו, אבי אמו, משום וזרח השמש וכא השמש (אות כד — בשם הספר "טיב נטיח").
5. בספר חסידים:
ויש מקומות שאין קורין שמות החיים אלא אחר שכבר מתו (חס). בפירוש אולאי על ספר חסידים מביא החיד"א סמוכין למנהג זה מהפסוק בתהילים: הנה אבְתִּיךָ יהיו בניך ובהיָי, היינו, כאשר אבותיך אינם עוד בחיים רק אז קראו בשמותם.
הארה: החיד"א הוא כינוי של ר"ח: הרב חיים יוסף דוד אולאי.

6. בספר עדות לישראל:
הספרדים קוראים כבר בחייהם לילדיהם על שמם הם (שירותא דצלותא. עמוד קכט אות ה).
7. במבוא לספרו של אפרים ניימרק "מסע בארץ הקדם", כותב אברהם יערי:
יהודי בוכארה הוקירו מאד את שליחי א"י, והוקרה זו עלתה למעלה ראש בהגיע לבוכארה בשנת תרמ"ב (1882) השליח הראשון מירושלים, שלח כוללות עדת הספרדים, חכם ר' יעקב מאיר, מי שהיה בסוף ימיו הרב הספרדי הראשי לא"י. את ר' יעקב מאיר, שהיה בזמן שליחותו בן עשרים וחמש שנה, כיבדו יהודי בוכארה כמלאך אלהים ממש, וקראו בשמו את כל הילדים שנולדו בבוכארה בימי שהותו בה (עמ' כח).
8. דוד חכמי, דור שלישי בארץ וילדי ירושלים, אמר:
אצלנו נהוג שהנכד נקרא ע"ש הסבא כאשר זה עודנו בחיים. שם אבי היה יוסף, לכן בני נקרא יוסף, ונכדי שמו דוד, על שמי (רא' א"ו, 11).
9. ביריד היה מעשה. הוזמנו לבדיית מילה בת"א אצל יהונתן פראט, בנו של רבה הראשי לדומי הרב פרופ' דוד פראט, שהיה הסנדק. וזאת גדולה היתה תמידית למשמע קריאת שם התינוק דוד בן יהונתן כשם סבו, שבחיקו היה התינוק מונח כשעת הברית. שנים לאחר מכן סיפרה לי רעיתי בת-ציון, כי חכרתה מנעורים עוד מחו"ל שאוהבת אותה, החליטה לקרוא לבתה שגולדה לה בחיפה בשם "בת-ציון" — לאות אהבה וחיבה.
10. הכלל: לכל כלל יש יוצא מן הכלל, נתקיים גם בנושא דידן. הרב יצחק דב כמברגר, הידוע בכינויו "הרב מוריצברגר", שחי בגרמניה לפני מאה שנה ומעלה:
קרא שם בנו יצחק על שם חותנו, למרות העובדה שהוא עצמו נקרא יצחק דב. גם בין צאצאיו המשיכו במנהג זה (העמ' סבת השליש).
11. סח לי ד"ר אהרן מאיר פויכטונג, ירושלים, שקרבה משפחתית לו ל"הרב מוריצברגר", כי למרות ששמו מאיר קרא לבנו ישראל מאיר.
12. וזה לעומת זה. הרב רפאל ברוך טולידאנו, שעלה ארצה ממרוקן, עליו מסופר בכתבה ארוכה בירחון "בית יעקב":
שלא כמנהג הספרדים, הנוהגים לקרוא את ילדיהם בשם ההורים אפילו בעוד הם חיים, הקפיד רבי רפאל ברוך, מפני טעמים כנוספים, לכל יעשו צאצאיו כך, ואמר עליהם לקרוא מי מילדיהם בשמו בעודנו חי על-אדמות (גיליון 111, השליש).

13. ב"ערב שאלות ותשובות" בהלכה להניכי הישיבות ההיכוניות, שהתכנסו בישיבת הדרום ברחובות, נשאל הראשל"צ, הרב הראשי עובדיה יוסף, למקור המנוג לקרא לנכד בשם הסב, אף כשהסב עודנו בחיים. הרב השיב: למנוג יסוד רב בדברי ההלכה, ונכדו של אהרן הכהן נקרא בשמו, וכן אביו שבתלמוד נקרא על שם סבו נחמני. לפיכך נותנים הספרדים ועדות המזרח לקרא לנכד בשם הסב. אולם האשכנזים מחמירים בזה, והחשישים להייו של הסב, מכחיית "ברית פרוחה לשפתים", וישל לפתוח פה לשטן, שיסביר לומר שהסב נפטר. לפיכך אין לאשכנזים לשנות ממנהגם זה, אף שמנוג הספרדים בזה מיוסד על פי התורה והפוסקים (הצפה: כה מנהגיב השי"ס).

14. בשולי ידיעה זו, כאמור בסעיף הקודם, פירסם יוסף ון גילדר מרחובות הערה, כה מותב בין השאר:

מה שהרב כותב הוא כלי ספק העובדה שפה בארץ עדות מסוימות נוהגות כן לקרוא נכד על שם הסבא החי והאשכנזים לא נוהגים כן. אולם במערכ אירופה ובפרט הולנד, האשכנזים גם נהגו — — — כשנולדתי נקראתי על שמו של הסבא שחי ב־1927 — 1844 והוא עדיין לא היה כן ששים. הוא היה גם המנהל שלי ואמר הברכות שבתפילה שאומרים אחרי המילה (הצפה: ח' באלול תשי"ס).

15. להאשל"צ הרב הראשי עובדיה יוסף נכדים הנקראים בשמו — עובדיה, ונכדות בשם רעייתו — מרגלית.

16. מנוג אחר המובא בשם המהר"ל מפראג מצאתי ליד שמו של גור־אריה איש הורביץ, שהוא נצר מגזע המהר"ל:

שמו כשם ספרו של המהר"ל "גור־אריה", באור על פירושו רש"י על התורה. בצוואתו לצאצאיו בקש המהר"ל לקרוא שם לבניהם, אם ידעו בכך, בשם ספרו הנ"ל ולא בשמו הפרטי (הדבר ח'ענ"ו).

(יפתי הדבה ואן הטהתי מוכחים למנהל לצניא המקור בצוואתו — ולא מצאתי).

פרק ו: בספירת הנצח

שאיפתו הטבעית של אדם אשר בו טבועה נשמה ממרומים — להתרומם לספירת הנצח, שאיפה זו משמשת דחף למעשה יצירה ולהתגברות בנוף ובממנון. יצירה, כגון: לחבר ספרים ולצייר ציורים, לגלות תגליות ולהמציא המצאות בעזרת מחקר ומדע. התגברות, כגון: לקדש את

ה' במסירות הנפש, לחרום למסדות, למפעלים ולקרנות שניעו שמו. הדיוטות חורחים שמותם על עצים ואבנים ואפילו במקומות מטופים. ודרך המלך הפשוטה המוליכה לספירת הנצח, שאינה כרוכה לא בכשרון ולא בממון, שרבים מהלכים בה היא ע"י קריאת שמות הנולדים להם על שמות נפטרים. לשון אחרת: שמות מגלגלים נשמות.

על שם האב

1. בספרו "עדות לישראל" מכי"א מחברו בפירושו "שירותא דצלותא": מקובל אצלנו (=האשכנזים) לקרוא שם הילד הנולד אחרי פטירת האב בשמו של הנפטר. ואותו מנהג מכי"א הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל בהגותו ליוה"דע"ה סימן רסה אות ג בשם ספר האגודה למועדי קטן, וזו לשונו: מה בלא כלל בניס והניח אשתו מעוברת, קורין את הבן על שם המת (עמוד קכ"ט אות ג).

2. להלן מעט דוגמאות מני רבות בארצנו, בדבר קריאת שם הבן על שם האב: אם בשמו בלבד, אם ע"י הוספת שם נוסף, ואם ע"י קריאת שמו בעקיפין, לקיים את הכתוב: תחת אבתיך יהיו בניך (הבלי"ם מה"ז).

— רומנטיזציה נולד יומיים אחרי פטירת אביו ונקרא על שמו רומנטיזציה עור הורביץ (הדבר: 464/א).

— חיים־מנחם גרובובסקי, משמרי־הירדן, נקרא על שם אביו חיים ואחיו מנחם, שניצחו בפרעות תרצ"ח (אמרי ישראל: השי"ת תשל"ז).

— אליהו עובדיה, בחיים, נקרא על שם אביו אליהו בן־אליהו שנפל כמלחמת יום הכפורים (הצפה: יב בטבת תשל"ד).

— משה חי נקרא על שם אביו משה טל, ירושלים, שנפל כמלחמת יום הכפורים (ש.ג. ב כתבה תשל"ד).

— לוי פייגנברג, יליד בית־קשת, נקרא על שם אביו. שניהם נולדו באותו תאריך כהפרש של עשרים ושלוש שנים. האב נפל כמלחמת השחרור, והבן — בספיחי מלחמת יום הכפורים (ימים ולילות: י באייר תשל"ז).

— לפני שלוש שנה, בפסח שקדם להכרות עצמאות ישראל, נולד בן בכור לזוג עולים צעירים, שהגיעו ארצה אחרי שעשו "שנת גלות" בקפריסין. כאנשים שומרי מסורת, קראו דוד ואסתר פוגל לבנם משה, על שם משה רבינו שהוציא את ישראל ממצרים. כאשר נפל, כמלחמת יום הכפורים, היה משה בן עשרים ושש, חלמיד הטכניון, מורה בכרור ונשוי לעזרה צעירה שהיתה אז בחידישי הירינה האחרונים. בנו

למקורו של שם זה: האחד — השם ניתן לילד אשר נולד לאמו לאחר פטירתו של אביו. והשני — השם ניתן לילד אשר נולד להוריו לעת זקנתם לאחר שהיו שנים רבות ללא ילדים או לאחר שנפטרו כל ילדיהם הקודמים ("קדיש" ⁷).

5. על טעם דומה לשם בנימין, שניתן לילד שנולד לעת זקנתם של הוריו, כתב בנימין קלאר ב"לשוננו לעם":

אחרים אומרים, שהשם בנימין פירושו בן־ימים, כלומר ילד שנולד לימי זקנתו, כשכבר היה זקן ובא ימים, על דרך הביטוי בן־זקנים (ניסן הש"י).

על שם האב

1. לית מאן דפליג שרצוי לקרוא בן על שם אחיו המת. דבר זה נזכר בתורה, אם כי בשינוי ענין וצורה: והיה הכבוד אשר חלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו משראל (דברים כה). השאלה היא, אם לקרוא לילד בדיק בשם אחיו המת או בשינוי? יש מקילים, היינו, השם ללא שינוי והוספת, ויש מחמירים, הם גורסים שיש להוסיף שם לבן הנקרא על שם אחיו המת. להלן מעט דוגמאות מני רבות:

- רבי אריה לויין קרא לבנו רפאל בנימין, שנולד לאחר שבנו הקטן אברהם בנימין נפטר בגיל שנה וחצי ("איש צדיק היה" ⁴³ — 40).
- הרב פתחיה מנקין קרא לבנו בנימין אריה על שם בנו הקטן בנימין שנפטר בגיל שנה (מפיו של בנימין אריה מנקין).
- רעיית נשיא המדינה, גב' נינה קציר, ביקרה אתמול בביתה של משפחת גורג'יה מורחי בתל־אביב בירושלים, שבנה הכבוד נער בחזית הדורם מראשית המלחמה. גב' מורחי ילדה לפני כתשעה ימים בן שנקרא על שם האב הנער (הצפה ⁴⁴ ט' בסבט תשל"ד).
- יפה בטיטו נקראת על שם אחותה שנהרגה בהתקפת מחבלים על אוטובוס של ילדי אביבים לפני שבע שנים (שם פורים תשל"ח).

2. התחם סופר שחי בפרשבורג שבגורג'יה במחצית הראשונה של המאה התשע־עשרה, מזכיר בתשובתו (קיא) מנהג הידוע בעיקר בקרב אחינו הלא־אשכנזים, לפיו נהגים "למכור" ילד שאָחיו מתו לפניו בקטנותם:

ומה שנהגים למכור הבנים אינו מכירת גופם או הקדש, אלא חוששים שמה נגזר על האב הזה שימותו בניו, ע"כ מוכרו לאחר לומר שהוא יהיה אביו מעתה, והילד יהיה בנו של זה, ולא יקרא עוד שמו עליו. ומצינו סדר כה אשר ולא היתה אלא כה אשתו ונקראת על שמו (נוסט מספר "חיי עד" עמוד פט).

בכורי, אותו לא זכה לדאות, נולד שלושה חדשים אחרי מותו ונקרא משה אביחיל (מעי"ב ט' בניסן תשל"ח).

— כשנולד ילד לאחר מות הבעל התלכטה האם־האלמנה, אם לקרוא לו על שם אביו צבי ז"ל, לבסוף החליטה לקרוא לו עופר (מעי"ב טו באדר תשל"ז).

הארה: "בנה דודי דומה לך לגבי או לעפר האילים על הרי בשמים" — פסוק אחרון בשיר השירים.

— ברישיתו "בית אבי", שפורסמה בגליון 214 של "במערכה", כתב יהורם גאון:

כיום בו נולד בני וקראתיו משה דוד, וזתה לפתע השמש, זו ששקעה לי עשרים שנה קודם לכן. עתה אני מחכה בכליין עיניים ליום בו יפקח את עיניו אבי שלי הקטן ואז אספר לו, עוד איך אספר לו, מי היה סבו משה דוד גאון (השיר תשל"ט).

— שבתי טבת מביא בספרו "חשופים בעירח": ביום ה' 8 ביוני, כאשר נפל רס"ן שמאי קפלן, אסרו על קצין העיר להודיע על מותו לנאווה. רצו להיווצר החלה עם דופא. כי קרבו ימיה ללח — — בשבעה למוותו של שמאי, כשעמדו אלוף טל וכל חבריו של שמאי על קברו, ילדה נאווה בת וקראה לה שמית (ימ"ו).

3. בעשרת הדברות כתוב: כבד את אביך ואת אמך (שמות כ"ב) ואילו בספר ויקרא כתוב: איש אמו ואביו תיראו (וי"ט/א). בספרו "יד החזקה", שופטים, מסביר הרמב"ם את ההבדל בין כיבוד למורא:

איהו מורא? — — ולא יקרא לו (=לאביו) בשמו לא כהיו ולא כמותו, אלא אומר: אבי מורי (הלכות מכרים, פרק ו"ג).

לפי הסבר זה יוכל להבין טעמי המנהגים דלהלן, אותם מביא הרב דובער טקין בספרו "קונטרס השמות" חלק שני:

- מי שנולד אחרי מיתת אביו או זקינו קורין אותו "חכם", שלא להזכיר שם הגפטר (עמוד קט).
- מי שנולד אחרי מיתת אביו, מפני עגמת־נפש קורין אותו "מורינו" (עמוד קנז).
- "קדיש" — נראה שנקרא כן כשכיל שנולד אחרי מיתת אביו — — וקראוהו קדיש, כדאמרי אינשי: הניח בן שיאמר קדיש אחר אביו (עמוד רלב).

4. קדיש זמם היה עסקן ציבורי דתי בגבעתיים. בשנת תשל"ז (?) הוציאו בני משפחתו ספר לזכרו (כשכפול) על חייו ופעליו. בראש המאמר הראשון נאמר:

"קדיש" שמו של אבא, שם בלתי שיגורתי היה, ושמעתי שני הסברים

שמו ב"ישראל יהונתן — יוני, על שם מפקד מבעד יונתן (הצפה: ה' בתמוז תשל"ז).

הארה: "מבעד יונתן" נקראת הפעולה האווירית של צה"ל, בפקודו של סגן אלוף יונתן נתניהו, להצלת יהודים שנחטפו באזור הנהגתו באנטבה שבאוגנדה. מבעד מזהיר זה הרישום את כל העולם בדרך העוצות בה שיחרר צה"ל קרוב למאה יהודים, שנחטפו ע"י מחבלים לאחר שהשתלטו על מטוס צרפתי. המפקד יונתן נתניהו היה היחיד מבין חיילי צה"ל שנהרג בפעולה ביום ר' בתמוז תשל"ז/22.6.76.

5. כשנפל המפקד סגן אלוף צבי עופר התאבלו עליו רבים, וביניהם רפאל דיין במגדל ו'עמק:

מדוע איבדנו אותו? כך הכיע בצער את כאבו. והנה ביום א' אנו נתקלים ברפי (=רפאל) והוא לא מספר שנילד לו בן, אלא קודם הוא מציע: "אני רוצה להנציח את שמו של סגן-אלוף עופר ז"ל. נולד לי בן ואקרא את שמו עליו (והחדש במגדל העמק, גליון 120).

פרק 1: שם אחרי נפטר, מאימתני?

הלכה פסוקה מחייבת את כל בית ישראל, לעדותיו ולדורותיו. בעיה שאינה נזכרת ב"שולחן-ערוך" ולא נפסקת בה הלכה, מוכרעת לפי המנהג; וענין שיסודו במנהג סופו להסתעף למנהגים שונים.

1. מעשה יהייתי בין הקרואים לברית-מילה. בטרם נקרא שם לנימול כרע ונפל סבו שנכח במקום, ומת. הרב הראשי לת"א-יפו, הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל — לימים הראשל"צ ורב ראשי לארץ ישראל — שהיה במקום נשאל אם לקרוא לחינוך על שם סבו שהיה מוטל מת לפנינו. התשובה היתה, אם איני טועה, אין לקרוא בשמו של נפטר לפני שנממן באדמה.

2. כאשר נפטר בנימין שחור, לשעבר סגן שר הדתות, פורסם: לשעה 9 בבוקר, אתמול, נקבעה ברית-מילה לנכדו של ר' בנימין שחור. כאשר התאספה המשפחה כולה וחברים קרובים מכל קצווי הארץ נתבשרו, כי שעה לפני כן, בשעה 8 בבוקר, החזיר ר' בנימין נשמתו לבוראו, והנכד הרך קיבל מיד את שמו של סבו (הצפה: ו' בסלו תשי"ס).

3. מאיר וייסגל, עוזרו הנאמן של חיים וייצמן בפיתוח מכון וייצמן ברחובות, שקידבתו לנשיא הראשון של מדינת ישראל חיים וייצמן היתה עמוקה מקורבה משפחתית, מספר בספרו האוטוביוגרפי "עד כאן", כי כאשר נולד

לו נכד:

ירדתי אל בית-החוללים וספרתי לה (=לילדלת) שווייצמן גוסס וביקשתי לקרוא לילד חיים. ההורים כבר החליטו על שם אך הסכימו לחת לו שם שני, וכך היה (מעריב, י"ח כחשיר תשל"ח/30.9.76).

פרק ח: על שם נפטר צעיר

1. קריאת ילדים על שמות נפטרים מקובלת בכל העדות והשבתים בישראל מדרג-דרג. יש מתאבלים על נפטר המוצאים נחמה לשבויים כאשר שם המנוח נקרא על ילד. רואים בכך כאילו קם לחיה, בדומה לזריחת השמש מחדש לאחר שקיעתה. קריאת יום אחרי נפטר הקרוב קירבה משפחתית בכוחה לחזק היסוד המשפחתי ולרתק שלשלת הדורות. בייח, יש יוצאים ילד, ילדה ונשיא אדם שנפטר בדמי ימיו, קודם זמנו.

2. האם לקרוא בשם אדם שמת בגיל צעיר? — שאלה זו נשאל הפוסק הרב משה פיינשטיין. בתשובתו מביא מקורות ואסמכתאות לדעות שונות. המשב מבחין בין אדם שמת על מטומו או נהרג; בין מי שהוליד בנים ובין מי שמת בטרם הוליד בנים. להלן קטעים קצרים מתשובתו הארוכה שנדפסה בספרו "אגרות משה":

הנה בדבר ליתן שם לחינוך הנולד בשם שנקרא אחר קרוב שמת צעיר לימים, יש בזה קצת קפידא. דהא איתא בים של שלמה גיטין פרק ד' סימן ל"א בדני השמות בשם ישעיה כתב דאף שישעיהו הנביא היה נקרא ישעיהו אין העולם רגילים לקרות על שם הנביא משום דרוע מזליה שנהרג אלא קראו אותו ישעיה על שם ישעיה שנמצא בדברי הימים — — . ונמצא שאיכא בזה מחלוקת הים של שלמה והרמ"א. דלהים של שלמה איכא קפידא ולהרמ"א ליכא קפידא — — . ולכן בעובדה זו שאחוזתו מתה בת כ"ח שנה אם מתה בלא בנים ודאי יש להקפיד שלא לקרוא הבת הנולדה לו על שמה, ואם יש לה בנים ודאי יש ספק — — . אבל נראה דאם ישנה השם במקצת מכפי שנקראה אחוזתו אין שוב בזה קפידא — — . ואם הוא שם שאין יכולין לעשות איזה שינוי טוב לקוראה בשני שמות דהוא להוסיף עוד שם על שם האחות, וזה ודאי מועיל לסלק הקפידא (וידה דעה סימן קכב).

הארות: — בדברי הימים"א, ג/כא נזכר איש בשם ישעיה.

— נתישה ורישע, שריבוס עלם לדיבול ריג את ישעיה וביחיה

בי"ח/כ).

3. בין הנופלים במלחמת יום-הכיפורים נקראל בן אלישע וזכורה בייחובים. ירושלם. כששמעתי שאביו עשה "שאלת חכם" כיעד לנהוג כאשר רוצים

3. סח לי רבה הראשי לת"א הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל (לימים הראשון ל"צ) — כאשר נודמן לי לנסוע עמו לירושלים ולבקר בעיר העתיקה בה נולד, כי בילדותו "נמכר" לקרוב משפחה כסגולה לאיזכות ימים. וזאת מפני שאחיו הקטנים מתו לפני לידתו. אף הוסיפו לשמו מעריסה את השמות "בן-ציון חי".

4. על קריאת שם לבן אותו נשאו שני אחיו שמתו בזה אחר זה, כותב יעקב בספר "התחדשות" של יהודי כורדיסטאן בישראל:

סיפרה לי אמי על שניים (=מאחיו), על יעקב ועוד יעקב. שניים שמתו. תחילה קראו לראשון יעקב על שם הסבה, וזה הראשון מת בהיותו עול ימים. וכשבא השני לעולם, קראו לו יעקב על שם יעקב אחיו. אך גם זה האחרון נפטר והלך לעולמו. ואחר באתי אני, זה שחי וכותב אלו השורות. ובוודאי תמהים אתם הכיצד נותרתי אני בחיים אחרי שמתו שני אחי ששמות היה יעקב (כרך ג. ניסן תשל"ח, 18).

5. על "אימוץ" שם אחיו המת ע"י השר המנוח משה שפירא, כתב לי שלמה זמירי, בני ברק, במכתב תשובתו מיום ה' באלול תשל"א:

בזמן שהח' שפירא ז"ל רצה לעלות ארצה לא יכול היה לקבל דרכון בפולניה כי לא התייצב לשרות צבאי. היה לו אח צעיר ממנו בשם משה. אשר נפטר לפני כן, ולקח את תעודת הלידה שלו ועלה ארצה בחור משה שפירא ולא בשמו האמיתי בצלאל. הדיו, אשתו, אחותו ואחיו קראו לו משך שנים, עד יום פטירתו, בשם "צללה" — מקוצר מבצלאל. למרות העובדה שעל המצבה של השר המנוח בהר הזיתים חרות שמו רק חיים משה, קרא בנו של השר, יהודה, לבנו בכורו בשמו המלא של אביו — משה חיים בצלאל. כיוצא בזה בסדרו התפלה של שלמה טל "רַבֵּת יִשְׂרָאֵל", שהופיע זמן קצר לאחר פטירת השר, צויין בהקדשה השם המלא: ר' חיים משה בצלאל בר' זלמן שפירא ז"ל.

לזכר נופלים במערכות ישראל

1. בעצרת שהתקיימה בגן-שמואל במלאות עשרים שנה למותו של אורי אילן, סיפר הרמטכ"ל דאז, משה דיין, על פעולת צה"ל בסוריה בה נפלו בשבי אורי אילן וכמה מחבריו. כאשר הסורים ניסו לשבור את רוחו, ואף סיפרו לו כאילו הוציאו להורג את חבריו שנפלו עמו בשבי, החליט להתאבד כדי למנוע סחיטת מידע מפיו. באחד הפתקים שנמצא על גופו היה כתוב: "לא בגדתי. התאבדתי". חברת משק שספדה לאורי אמרה: אורי לא ברח מן החיים. שמו הונצח בידי רבים שנטעו חורשות לזכרו וקראו בנים ובנות על

שמו. אחת מאלו הנשאות את שמו של אורי, רב"ט אורה אילנה הופיעה אתמול בפני באי העצרת. היא נולדה לפני עשרים שנה, כשאורי הלך לעולמו (מעריב, כ' בשבט תשל"ה/14.1.75).

2. על בקשות להחזירם לקראו ילדים על שמות נופלים במערכות ישראל, קראנו:

— לאחר נפילתו של סגן אלוף אהוד אלעד במלחמת ששת הימים הגיעו לבית אלמנתו הצעירה, חוה, עשרות רבות של מכתבי תנחומים. בין המכתבים הרבים מצאה חוה פניות של אמהות המבקשות ממנה להרשות לקרוא לבניהן אשר נולדו זה עתה בשמו של בעלה המנוח. חוה, שהתרגשה מעצם הרעיון, נתנה לאימהות את ברכתה. עתה, לרגל ט"ו בשבט, החליטה חוה להעניק תשורה לילדים הנרשאים את זכר בעלה: תעודת נטיעת עצים על שם כל אחד מהם ביערות הקימת (הצפה, י"ד בשבט תשל"ו/21.1.76).

— לפחות עשרה ילדים ייקראו על שמו של נדב נהוראי ז"ל טייס חיל האוויר הישראלי, שנפל בעת מילוי תפקידו בעת הפצת הכוחות העיראקיים בתקרית הגדולה האחרונה. לקבוצת בית-אלפא, שבו נולד וגדל נדב ז"ל, הגיעו פניות להחזיר לקראו לבנים שנולדו בשבוע שעבר את שמו של הטייס שנפל. הפניות נענו בחיוב ונציגי המשק ישתתפו בטכסי ברית המילה. טכס של ברית מילה, שבו ניתן לך נולד השם מדב-נהוראי, נערך ביום ר' בבית-שאן, כאשר כנס של חנה וחיים בנונו הוכנס בביתו של אברהם אבינו. יום לפניכן נקרא כן גם בנה הנולד של משפחת כחלון בראשון-לציון (מעריב, כד בכסלו תשכ"ט/21.12.74).

3. כאשר מתכוונים לחלוק כבוד לזכר נופלים במערכות ישראל יפה הכלל: כל הרוצה ליטול שם, יבוא ויטול:

— רב-סרן נפתלי פורת השתתף בהתקפת חיל-האוויר ביום ג' שעבר על בסיסי המכ"ם המצריים בירדן ומטוסו נפגע והתרסק באוויר. רק אתמול בבוקר הועברה הגופה דרך גשר אלנבי. — אמיל רוימי, פועל במפעל "עשוח" מאשקלון, קרא אתמול לבנו שנולד לו לפני 8 ימים בשמו של הטייס רב סרן נפתלי פורת ז"ל (הצפה, יג באייר תשכ"ט/29.4.69).

— לאה ויגאל מושיב שמוחים להודיע על הולדת בנם הבכור יאיר, שנקרא על שמו של יאיר ליקורמן ז"ל, שנפל במלחמת יום הכיפורים (הצפה, כח אדר"ב תשל"ח/6.4.78).

4. "מבצע יונתן" אף הוא הונצח ע"י קריאת ילד על שמו: בירושלים הוכנס בביתו של אאע"ה כנס של חיים ורבקה יאיר וגקרא

ראוי לעשות כן ויש בזה כמה חששות. וזכר לדבר יש מאיסור לאשה לא חלבש שמלת גבר (חלק שלישי, סימן עה).

2. וכ"צין אלעזר:

אם יש ליתן לנקבות שם אחרי זכרים, וכן להיפך. הנה אמנם מצד המנהג מציינו בספרי שמות-הגיטין שכן נהוג בהרבה מקומות מאז ומקדם ליתן לזכרים שם אחרי הנקבות, וכן לנקבות אחרי זכרים. והמסקנה:

על כן נראה לפי ענין דעתי דבעל נפש יחוש לעצמו ולא יקרא לנקבה אחרי שם של זכר (חלק שביעי, סימן מט).

4. מיכאל כ"ץ, מדרום אפריקה, בביקורו בארץ רשם:

אמא שלי ספרה לי שאביה צוה לבניו על עניני קריאת שמות הבנים: שלא לתת שם לבן על שם אשה, ולא לקרא בת על שם איש (הירושם והעבר אלי ע"י חתני חיים קורצטא, י"ט).

5. ארי שדה, טייס, עלה למטוס קטן והמריא משרה דב ב"א. דקה וחצי לאחר ההמראה נפל המטוס לים ושקע במצולות. הניח אשה, עמליה, בחודש השביעי להיווצרה וכן בת. האשה ציפתה לבן אך ילדה בת ומחוץ שמו באה לשמה. מיד עם היוודע האסון אמרה לעצמה:

הלוואי שיוולד לי בן, גם בגלל שאני רצה כן וגם כדי שיהיה לי אדי קטן. שאוכל לקרוא לו בשם זה. לאחר הלידה התלכטה אולם הבחירה הסופית נפלה על השם עדי. לשם הזה יש צליל המזכיר מאוד את השם של בעלי, ואני מקווה שעדי תזכיר לי את אדי (היא הווא, גיליון 15).

פרק י: שם אחד לשני אחים או לאח ואחות

האם לקרוא בשם אחד לשני בנים? לשאלה זו פנים לכאן ולכאן כפי שאפשר להוכיח מהדעות והמנהגים דלהלן.

1. דבריו הימים, פרק ג', מפורטים שמות בניו של דוד המלך, וכניהם זכרים: ויבחר ואלישמע ואליפלט (פסוק ו); ואלישמע ואלידע ואליפלט, תשעה (פסוק ח). ועל כך מובא ברש"י:

בשמואל אינו מונה אליפלט אלא פעם אחת, ואינו מונה כי אם ד' וכאן מונה ט' ודודו טעמא: אליפלט בנו מת ונוולך לו כן אחר לאחר מכן ונקרא שמו כמו כן אליפלט, שהיה הוא שמונה לשם. וגם אלישמע, אלישמע מונה כאן ב' פעמים. כמו כן נוכל לומר שמת ונוולך לו אחר וגם אחר מאלו מת ונשארו שבעה.

לקרוא ילד על שמו, פניתי אליו בנידון. בתשובתו מחדש תמוז תש"ם כותב האב אלישע:

(א) מספר ילדים, הן במשפחתי והן בקרב ידידים ומוקרי זכרו, נקראו בשם שריאל.

(ב) לשאלתך השניה — עשינו "שאלת חכם". הרב אברהם קרול שליט"א וכן ראש הישיבה "נצח ישראל-יולנא" הרב גוזמן, שניהם אמרו כי מצד הדין אין שום מניעה לקרוא לילד על שם נפטר צעיר ללא תוספת שם, ומה עוד במקרה ומסר את נפשו על קדוש ה' הגם והארץ.

4. בנתיבי חיים ב' אברים ידועים ובלתי ידועים, נחנך בתאנית עיכשית בגיל כ"ג, זמן לא רב לאחר נשיאתו. אחיך יצחק יישי אביך קראו שמו רשיוו הויבר, ואחיו מוטי הכפר-עציון קרא לבנו בשינוי קל: פנה.

5. אבנר מיכאל, הטיס הריבוע הידועי בייחסיים שיפנים צי הרייזר, נבחר בעת שירותו בצה"ל, זמן קצר לאחר מכן ילדה אשתו בן ונקרא שמו בישראל אבנר-יחזקיה.

6. סגן יעקב הלוי גור בן פינחס ושושנה גולדווסר, ירושלים, התנניס למשטרה והתנדב לשרת ביחידה מיוחדת במינה. נפל על משמרתו בגלל כ"ה. לזכרו קראו אחיו: בחדציון ונחמן גרשון לבנם אָחיקה, ורחל ויאיר שגיא — לבנם אָחית.

7. בצלאל רוזנצווייג, אלון שבות, קרא לבנו נתנאל על שם נפטר צעיר מקרוביו בשם נתן.

פרק ט: שם לנקבה אחר זכר

יש המדקדקים ונוהגים לא לקרוא לכנותיהם שמות אחרי זכרים. סימוכין למנהג זה אפשר למצוא בספרי שאלות ותשובות דלהלן:

1. ב"מילי דאבות" חלק ה':

זכר ודאי יש לו מעלה וקדושה יחידה מנקבה, כי הזכר מקיים כל כך מצוות עשה מה שאין כן הנקבה. על כן, אם קוראים שם הזכר בשם הנקבה שניתה, ודאי יש לה עליה, ומעלין בקדושת, מה שאין כן אם ייחיים ייביר על שם זכר היתה לה עליה ויהיה שם זכר.

2. ב"חייבי גליליאלי":
אני תמה במה שחזרתי לקרוא לנקבות שמהם ב"ב ייחיים יי."

2. החתם סופר בספרו שו"ת, חלק ראשון, כותב:

הלא ידוע לנו מנהג מדינותינו שאין אדם קורא לשני בנים בשם אחד, לא האב ולא האם, רצוני בין שהי' להאב בן בשם הזה בין ה'י' להאם בן בזה השם, בין שהי' שניהם בחיים או שמת אחד מהם (בסוף תשובה ע"ז, ד"ה: היסוד הרביעי).

3. בשו"ת "דברי מלביאל" דן:

מי שיש לו בת ששמה שמחה, אם יוכל לקרוא גם לבנו בשם שמחה?
— — — — — הנה אין שייך בזה לפלפל, כי אין בזה דין גמור. ובאמת בימי הראשונים לא נמנעו מלקרוא שם אחד לשני בנים — — — — — ובמדרש בראשית רבה פרק ל"ז איתא, שהראשונים ששימשו בדות הקודש קראו שם לבניהם ע"ש המאורע לא הקפידו לקרוא שני בנים בשם אחד, אם נרמה להם לפי המאורע לקרוא בן. אבל כשקראו לשם אבותיהם נמנעו מלקרוא שני בנים בשם אחד, כי אין כבוד לאבות שנראה כאילו יש לו שני אבות. — והמסקנה —: אין קוראים לבי' בנים בשם אחד, ולזה בנ"ד נראה שאין לקרוא בשם אחד לבן ולבת, כי מה חילוק יש בזה (חלק שלישי, סימן עה).

4. אם לקרוא לאח ולאחות בשמות הגזורים משם אחד — שאלה זו נשאל הרב אליעזר יהודה וולדינברג, אבי-בית-דין בירושלים:

נשאלתי באחד כשנולדה לו בת וחשש פן לא יוליד עוד זכר, נתן לה שם אליעזרא אחר אביו, שהיה שמו אליעזר, ולאחר מכן נולד לו בן זכר וברצונו לקרוא לו בשלמות אחר שם אביו אליעזר, אם אפשר הדבר או לא? — והמסקנה —: נראה שלמעשה אפשר להורות בן להחיות לאח ולאחות לקרוא בשמות שונים, מכיון שיש שינוי ביניהם במבטא (צ"ץ אליעזר, חלק אחר עשר, סימן נו).

5. אהרן, בנו של אליעזר בן יהודה, קרא לבתו אליעזרה, אחר כך נולד לו בן וקרא לו אליעזר. הבת והבן שניהם על שם האב אליעזר (מפי מאיר מדן).

6. למאיר קומרנר, מוה"ק נס-ציונה ועסקניה, היה בן בשם פרץ מאשתו הראשונה, ובן בשם פרץ מאשתו השנייה (מהר"ב/722).

7. על שם אחד לאח ואחות סיפר לי, בשנת תשל"א, ח"כ לשעבר דניאל לוי: השם שמחה מקובל אצל הספרדים כשם נקבה. אידע מקרה, לפני כעשר שנים, כאשר אשכנזי נשא ספרדיה לאשה. אבי הבעל שמו היה שמחה. משנולדה להם בת קראו שמה שמחה, על שם הסבא. אחר כך נולד בן וקראו גם לו שמחה. לאחר זמן שינוי רשמית את שם הבן לבנימין, כדי למנוע אי הכנות בין האח לאחות בגלל השם המשותף.

8. סח לי בנימין ינאי מירחובות:

כשנולד לי בן וקראתי לו שמחה, נוכחתי עד מהרה כי אין די בכך. בדברי עליו שלא בפניו עלי להוסיף: בן ולא בת. החלטתי, אפוא, עוד בילדותו לשנות שמו ונקרא: שמחון.

9. חנה צנולסון-נשר, מספרת:

איש בוכרי היה בעיר העתיקה (=בירושלים), שנשא לאשה נערה ממרוקן ובהיוולד להם הבת מרים גירש האיש את אשתו, והקים לו משפחה חדשה בשכונת הבוכרים. בהיוולד לו בת קרא גם לזו בשם מרים, וכך קיימות שתי אחיות מאב אחד ושתייהן נקראות מרים (שמות. גליון נ"ט).

פרק י"א: "דלא מסקינן בשמיהו"

1. על הפסוק במשלי: רשע רשעים ירקב (ו') אמרו חז"ל: רקביכות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמיהו — ומפרש רש"י במקום: לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע (יזמא לחב).

ועל הפסוק בשירת האזינו שבספר דברים: זכור ימות עולם בינו שנות דר ודר (לכ"ז), מובא בתנחומא:

לעולם יבדוק אדם כשמות לקרוא לבנו הראוי להיות צדיק. כי לפעמים השם גורם טוב או גורם רע כמו שמצינו במרגלים וכו' (סימן ז).

2. כבר הקשו ראשונים, הרי מצינו שמות בתלמוד הנגזרים את המימות הנ"ל. הם הקשו והם תרצו. כך, למשל הריטב"א (=ר' יום-טוב בן אברהם, מחכמי ספרד במאה הארבע-עשרה):

דמה שנהגו לקרות שם צדיק ישמעאל כשמו של ישמעאל בן אברהם שהיה רשע, היינו משום דסוכר — אליבא דמי שאומר — ישמעאל עשה תשובה, או — תירוצו אחר — שונה ישמעאל שהקב"ה קראו אותו

ישמעאל כי שמע ה' אל ענין (בפירוש י"א).

3. כיצא בזה דברי התוספות לגבי השם אבישלום. בתלמוד נזכר דין בשם חנן בן אבישלום בעוד שלדעת רבי מאיר, אבישלום אין לו חלק לעולם הבא. לכן גורסים בעלי התוספות גירסה חנן בן אבישלום (יזמא לחב).

במקום אחר בתלמוד זכר "שבנא איש ירושלים", ומעידים שם בחספות: רבנו תם לא גריס שבנא, דשבנא רשע הוא ולא מסקינן בשמיה דשם רשעים ירקב — — — אלא גרסינן שבנא (שבט יב/ב).

4. חידוש גדול משמיע הרמ"א (=הרב משה איסרליש) בסוגיה זו, ע"י הוספת סייג לכלל "לא לקרוא אדם לבנו שם אדם רשע". לדעתו כלל זה כוחו יפה אם:

לא מציינו אותו באיש אחר חוץ מאותו רשע. אבל שם המשותף לרכים שנקראים כן — אין לחוש (שרית הרמ"א, סימן מא).

נמצאנו למדים, הואיל ובתנ"ך נזכרים חמשה אישים נוספים בשם ישמעאל, חוץ מבנו של אברהם, — אין לחוש.

5. אחד מסימני ההיכר של שיבת-ציון בתקופתנו הוא העשרת אוצר השמות העברי כאלפי שמות פרטיים חדשים, וכניהם מאות שמות עתיקים, תנ"כיים, שהעם אשר קם לתחייה בארצו החיה אותם יחד עם החיות הלשון העברית. ואם כלשון העברית עליה הפקדו שומרים — בכ"ז התאחדו כחוק והסתגנו שלא כחוק מילים זרות, לעזיות, — אוצר השמות העברי שהוא בבחינת הפקר, וכל הדוצה לבוא ולחדש שם בא ומחדש, על-אחת-כמה-זכמה שקלט שמות שאינם ראויים לבוא בקהל ישראל.

6. יצור חידוש שמות עבריים פרץ במקצת את המחסום שהיה מקובל בעם: "זלא מסקינן בשמיהו". בארץ-ישראל החיו בדרות האחרונים את השם נמור, שניתן למאות ילדי ישראל. אף השם גלית "הסתגן" דרך השער הפרוץ. אך עדיין מימרת הזל: שמעת מימך אדם קורא שם בנו פריעה, סיסרא, סנחריב? אלא אברהם, יצחק, יעקב, ראובן, שמעון (כראשית רבה, מט/א) — מימרה זו בתקפה עומדת יתר-על-כן, מסתבר שהשם גלית יחידה היא, ואילו רבים הנקראים נמורד שינו רשמית את שמם. (ראה בשער הרביעי "לחוקר").

7. ולסיים פרק זה הנני לציין, כי בקרב חכמי ישראל בספרד מצאנו שם פלעם בבית "אברהם" מפרש ופייטן. בפרטים עליו מצויה פיסוקה:

השם גלית.

הארות: — מורה"ך = מורנו הרב רבי זלמן כ"ץ כהן, מחכמי ישראל באשכנז.

— השמות פלעם ותרע נכללו בספרי "ספר פסוקי לי שמוך" מפני שיש

לי אסמכתאות לבעלי שמות אלה בחקופתנו כמו ליתר אלפי השמות שכללתי בספרי הנ"ל.

שלא היה מנוע רק הלולב ומיניו בלא אתרוג והבנתי פתרון חלומי (תרנא).

3. חיבור זה אינו עוסק בהלכה ואין מחברו ברה"י לכן. המקורות הנ"ל צוינו רק כדי להקל על הקורא הבנת התופעה שלפעמים נתקל בשם פרטי עם מקף באמצע, כגון: אודליה, גליה, טליה, והטעם, מפני ששתי אותיות אלו, יה, הן אחד מביטויי של הקב"ה. הילכך שמות שהסיכומה בהם שתי אותיות אלו, כמו השמות הנ"ל, מפרידים ע"י מקף וזאת מפני יחס הכבוד והקדושה לשמות הקב"ה וכיטויי. וכבר נשאלה שאלה זו על ידי אודליה רונן:

האם אני צריכה להקפיד שלא להשליך את אותיות שמי "אודליה" מאחר והן מכילות גם את שמו של ה' וכן האם אני חייבת להוסיף מקף בין שתי האותיות האחרונות של שמי?

בתשובת הרב שמהה כהן — בהתענות עם בעלי הלכה — נאמר באותו מקום:

אין לשמן דין של שם ה' ולכן אין חיוב להקפיד להמנע מזריקתו לאשפה, וכן אין צורך להטיל מקף בין האותיות — — — אמנם נכון ששם זה במשמעותו מכון לציון הודיה להקב"ה, אולם כיון שהמילה "אודליה" הפכה להיות שמך, אין בה כל קדושה ונותרה בה רק המשמעות העולה. לפיכך אין חיוב להוסיף בשם זה מנוח קדושה או להוסיף מקף בין אותיותיה האחרונות (בחדשת, גליון לו).

4. סוג אחר של שמות שנוהגים לחלקם ע"י מקף הם כאלה המורכבים משתי תיבות או שתי הברות, שלכל אחת מהן משמעות בפני עצמה, כגון בניצון, יומטוב, סימנטוב, שנטוב ונדומה. יתכן ובעלי שמות אלה המטילים מקף בשמותם: יום-טוב ושם-טוב, בן-ציון וסימן-טוב, הם מושפעים מן העובדה שבסוף ההברה של השם באה אות מאותיות הסופיות מנצ"ך שצורת כתיבתן סין-צ"ך. אכן, רובם נוהגים כך, רובם אבל לא כולם. כך, למשל, ד"ר שרישבסקי, שופט בית המשפט העליון לשעבר, כותב בציון ללא מקף ואין הוא יוצא מן הכלל.

5. יש מקף המחבר שתי מילים לשם אחד, כמו: בן-גוריון, בן-צדני, בן-שבע; וכן בתעמי, בת-ציון, בת-שחר ובת-שבע. ויש מקף המפריד שם אחד לשתי מילים, כמו: אחאב ולא אחאב, אל-חנן ולא אלחנן, יחיעם ולא יחיעם. מקף מפריד כזה נותן ע"פ רוב משמעות חדשה לשם והופכו ממש לשם חדש. פעמים מקף אינו מקנה משמעות חדשה לשם עתיק אלא מבליט ביתר בהירות את משמעותו של השם, דוגמת: טל-לי במקום טללי, לי-אור במקום ליאור, שיר-לי במקום שירלי.

פרק יג: שם על-פי חלום או נדר

1. בתנ"ך מצינו אישים שנקראו בשמות בטרם יצאו לאויר העולם. בירושלמי ברכות, סוף פרק ראשון, נאמר: ארבעה נקראו עד שלא נולדו ואלו הם: יצחק וישמעאל, יאשיהו ושלמה. יצחק: שרה אשתו ילדת לך בן וקראת את-שמו יצחק (בראשית ח'ט); ישמעאל: הנך הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל (שם, טז/יא); יאשיהו: הנה בן נולד לבית-דוד יאשיהו שמו (מלכים-א. יג/ב); שלמה: הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה והניחותי לו מכל אויביו מסביב כי שלמה יהיה שמו ושלוש ושקט אתן על ישראל בימיו (דברי הימים-א. ככ/ט).

2. בספרו "ספר סופר וסיפור" מביא ש"י עגנון: אביו של הגאון ר' משה ליברמן אב בית דין של קהלת אברהםאם בתחילתו חשוך בנים היה והיה מצטער הרבה על זה. והוא היה תלמיד חכם גדול וספרי הרמב"ם היו שגורים בפיו. פעם אחת בא אצלו בחלום הרמב"ם ואמר לו, הואיל ואתה מתייגע על ספרי יהיה לך בן וקראת את שמו על שמי. נולד לו בן וקרא את שמו משה, הוא הגאון ר' משה ליברמן (268).

3. ידועים מקרים הרבה על אנשים הנקראים בשמות על-פי חלום, ובני בכורי ישראל הוא אחד מהם. ומעשה שהיה כך היה. כלילה האחרון לפני צאתו לאויר העולם נראה בחלום לרעייתו בת-ציון סבא שלה ר' ישראל יצחק, שהלך לעולמו בשיבה טובה באותה שנה. גילוי זה שימש אות וסימן לקרוא בננו על שמו.

4. הדיין הרב שילה רפאל, בן-גילו של בני ישראל וחברו ללימודים בכתה ח', אף הוא שמו ניתן לו על-פי חלום. בחשובה למכתבי כתב לי ביום ה' אדר תשכ"ו:

בשעה שאמי תחי' כרעה ללדת נמנם סבי זצ"ל וחלם את הפסוק: לא יסור שבט מיהודה ומחזק מבין רגליו עד כי יבא שילה. ומכיון ששמו יהודה הוחלט לקרוא לי בשם שילה (הפסוק כבראשית מט/י). הארה: אמו, גאולה, בתו של הרב יהודה ליב הכהן פישמן-מימון.

5. בתכנית הרדיו "עשה לך רב", בה מופנות שאלות מאזינים והתשובות ניתנות ע"י רבנים, נשאל הרב הראשי לתל-אביב-יפו, הרב חיים דוד הלוי,

ע"י מאזינה:

בעלי נפל במלחמה. נישאתי לאחד מהכריו. בחלומי בא בעלי המנוח ומבקש שאקרא לכן שיוולד לנו על שמו. כיצד עלי לנהוג?

ותשובת הרב:

מבואר בהלכה שנישואין שניים מפקיעים קרבת הראשון לגמרי, ואין ראוי להראות שום סימני אבלות על הבעל הראשון בפני השני, וכן האיש אינו רשאי להראות סימני אבלות על אשתו הראשונה בפני השנייה. ואפילו בקור על קבר הבעל או האשה הראשונים, אסור אם בן-הזוג או בת-הזוג השני מקפידים. ועיקר יסוד הלכה זאת נעזר בהרגשה הלא-נעימה הנוצרת כאשר מראים עדיין קרבה נפשית למי שהיה בעלה או למי שהייתה אשתו. וכל דרכי התורה דרכי נועם ונתיבותיה שלום ("עשה לך רב" - חלק א - מד).

6. ובתכנית אחרת של "עשה לך רב" נשאל הרב הנ"ל ע"י מאזינה:

אני בעל תשובה. הורי גרים בקבוץ לא-יחיד ומנהלים אורח חיים חילוני לגמרי. התעורר כי לאחרונה רגש דתי חזק, עובתי את הקבוץ ועברתי לגור בעיר. נעשיתי שומרת תורה ומצוות, והכרתי בחור דתי שאני עומדת להנשא לו בקרוב. לאחרונה חלמתי שסבי שהיה בחיינו דתי מאוד, בא אלי ומבקשני לשנות את שמי לשם לאה, והפציר בי כאמרו שייטב לי בעשותי כן. רצוני לדעת מה פשר חלום מוזר זה שגרם לי עגנות-נפש רבה, ואם אני צריכה להתייחס אליו.

ותשובת הרב:

...מעתה, בעלת-תשובה את, וכבר מעולם האמת נשלח אליך בחלום בחזיון לילה לשתי מטוות. הראשונה, לחזק את ידיך בדרכי התשובה, ולרמוז לך להתרחק כליל מדרך החטא כאדם ששינה שמו והרי הוא איש אחר. והשנייה לרמוז לך שע"י שינוי השם תכתב מעליך גזירה איזו שהיא. סביר להניח מחוץ השם המוצע לך, לאה, שאולי גזירת עקרות היא זאת, שכן גם לאה כטבעה הייתה עקרה, וכדרשת רבותינו על הפסוק וראו ה' כי שטאה לאה ופתח את רחמה ורחל עקרה (בראשית כט/א) -- -- -- וסימן טוב הוא שהוצע לך שם לאה -- -- -- מעתה, המתקין מדרך החטא הקודמת ככל האפשר, הוסיפי לשמך הנוכחי גם שם לאה, תזכי ליכנס בקרוב בבית-הנישואין למול-טוב, ותזכי להקים דור ישרים יבורך ("עשה לך רב" חלק שני, מא).

7. סיפור מאלף על שם שניתן על יסוד נדר מספר בן-ציון מיכאלי, ראש המועצה לשעבר בהרעליה:

לאחר ההלווייה שנערכה לטייס עירא אמר הטייס, חברו הקרוב של

עירא, לאב השכול: "לך אין אפשרות לקרוא את שמו של עירא על בן אחר שלך, אבל אני מבטיחך נאמנה, בחזרת נדר, כי הבן אשר ייוולד לי אקרא לו בשם עירא, להנצחת זכרו של חברי הטוב ביותר". חלפו שנים הטייס הצעיר, חברו של עירא, עלה בדרגה ונעשה קצין גבוה, נישואיו נדחו משנה לשנה וכשנשא אשה נולדו לו בנות, עברו עשר שנים ואשתו ילדה למול טוב בן זכר: אז לחש הקצין לאשתו היולדת וסיפר לה על סוד-ינידור. האם המאושרת שכבה במיטתה והיסתה הרבה: השם לא נראה לה. עודה מהססת והנה הופיע אביה של היולדת, סבא מאושר מאד ובידו ספר התנ"ך. הוא ניגש אל בתו וקרא בשמחה: מצאתי שם נאה לנכדי, הנה בשמואל"כ (=שמואל) כתוב "עירא הנאיר היה כן לדוד". עירא זה שם יפה, שמו של נכדי יהיה, איפוא, עירא, שם תנ"כי מובהק! הופתע הקצין, אבי הילד, השתוממה היולדת: מי גילה סוד זה? והיה הדבר לאות לזוג המאושר, כי אכן כיוונו לטובה... ("משולחן העיריה", 181).

8. ברשימתו "כבית הכהנים אין מקוננים", כותב לוי יצחק הירושלמי על משפחת ח"כ מאיר כהן בחיפה, אשר שיכל שנים מאחיו ובן. האח יהודה נפל במלחמת השיחור, ואחיו ברוך בשנת תשל"ג/1973. על הבן מספר אביו מאיר:

דובי נפל כ"ט בשבט תשל"ז, באותו שבוע בו נפל אחי ברוך. בשבת ערכנו בבית-הכנסת אזכרה לבנוך. דובי היה אחי כל היום בבית-הכנסת. ביום שני נפל. יש דברים מוזרים ובלתי-מוכנים בחיים. למה קראנו את שמו דובי? זה על שם חבר טוב של אחי יהודה המנוח. יהודה וחברו היו קשורים ממש כאחים. החבר היה בן יחיד למשפחת שפירא. הם לחמו יחד ונפלו יחד בג'יפ אחד והוכאו לקבורה יחד בבית-הקברות בחיפה. נדרתי נדר, שכני ייקרא על שמו (מעריב. יג בניסן תשל"ז/1.4.77).

פרק יד: שני שמות ויותר

1. "חז"ל אמרו בקהלת רבה (גא): שלושה שמות נקראו לאדם: אחד שקראו לו אביו ואמו; ואחד שקראו לו אחרים; ואחד שכתוב בספר תולדות ברייתו (=מה שקונה אדם לעצמו). הכוונה, לעולם יש לאדם שם אחד הנובע משלושת המקורות הנ"ל.

2. בתנ"ך אין אנו מוצאים שני שמות לאדם אחד. שני שמות, הכוונה שכל אחד מהם הוא שם בפני עצמו, כגון: אברהם-יצחק, שרה-ירבקה. אבל אם מפרידים ביניהם לאו כל אחד מהם עומד בפני עצמו, כגון: אדוני-יצחק. דוממת-עיר, — אינם נחשבים לשני שמות אלא לאחד בלבד. להלן מספר

דוגמאות מתנ"ך שלכאורה נראים כשני שמות אולם לפי מפרשי המקרא אחד הם:

ה ש ם	המקור	דעת פרשני המקרא
אדוני צדק	יהושע י"א	רלב"ג: מצאנו שמו בחזרה (בראשית י"ד/ח)
		מלכי צדק וידמה שכל מלכי ירושלים היה
		שמו מלכי צדק או אדוני צדק, כיהלכעניאחד
		כמו שהיה שם מלכי מצרים פרעה.
רוממותו עזר	דברי הימים א' כהנ' רע"י:	שם אחד הוא.
	רד"ק:	הוא שם אחד אע"פ ששתי חיבות
	הנה, וכמוהו רבים.	
מלכי צדק	בראשית י"ד/ח	
פזי פרע	מה/מב	
צפנת פענח	מה/מב	
בעל חנן	לח/לח	

3. לעומת זה מצוינו בתנ"ך שתי צורות לשם אחד. כגון: יהיו בני בלע אדר (כמזכר כחמ), ואילו בדברי הימים א', (ח/א): יהיו בני בלע אדר. כיצא בזה פעם נקרא דעואל (כמזכר איה) ופעם נקרא רעואל (שם ב/ד). כיצא בזה פלטי בן-ליליש (שמואל א' כהנמח) שנקרא גם פלטיאל בן-ליליש (שמואל ב' ג/ט). ובמגילת אסתר: הדסה היא אסתר (ב/ז).

4. אין להביא ראיה לסתור מיעקב אבינו הנקרא גם ישראל, או הושע בן-נון הנקרא גם יהושע. שכן הללו לא נקראו לכתחילה כשני שמות אלא מלאך ה' קרא ליעקב בשם ישראל, שם סמלי הדומה על נצחון יעקב במאבקו עם המלאך: כישרות עסאלהים ועס'אנשים וחוכל (בראשית לב/כח). כיצא בזה השם הושע שהוסב על ידי משה ליהושע תלמידו ומשרתו הנאמן. קל-והוציג שאין להביא ראיה לסתור מברכות יעקב לבניו. בהן אנו מוצאים שנים ושלשה שמות לבני יעקב. כגון: בנימין-זאב; דן-ידיון; גור-אריה-יהודה; נפתלי-איל-שלוחה (בראשית פ"ק מט). שמות כפולים ומשולשים אלו כינויים סמליים הם המאפיינים תכונות בני יעקב הסיבה שבטי ישראל, הצופנים קורות העם בעתיד. ואכן מפורש נאמר בפתיחה לברכות יעקב לבניו: האספו ואגידה לכם את אשר יקרא (=יקרה) אתכם באחרית הימים (שם). כל-שכן בן-בני-שלי-שכן שאין להביא ראיה לסתור משמות סמליים הרמוזים בדברי נביא. כגון: ואמר ה' אלי קרא שמו מדר שלל חש בד (ישעיה ח/ג); ויקרא שמו פלא יועז אל גבור אביעדר שר-שלום ושם טהה).

5. אונקלוס הגר ועקילוס הגר, רבים וטובים סבורים שחד הוא, ולא היא. ומובא ב"עצמות דוד":

והפליג שם בראיות ברורות גם הוכיח שאונקלוס ועקילוס, אף ששניהם גידי צדק היו וכזמן אחד היו, מ"מ אינם אדם אחד משני שמות, כאשר חשבו רבים, רק אונקלוס התגייר כימי הלל ושמו היה כימי רבן גמליאל הזקן, ועקילוס לא התגייר עד זמן רב אחר החורבן (ע"ר "עקילוס הגר" לאליהו הכהן, סוף תתפ).

6. האם נזכרים בתלמוד אנשים בעלי שני שמות? דעה שלילית החלטית מובאת ב"ערוך השולחן":

ידוע שבמי חז"ל והראשונים לא קראו לאדם שני שמות כלל, כאשר עינינו רואות בש"ס בכלי ירושלמי ומדרשים, שאין לך תנא או אמורא שהיה לו שני שמות. וזה שמצינו "אבא שאול" אינו אלא שם אחד: שאול, ואבא הוא שם התואר כמו רב, רבי (אבן העזר, קט"ז/כ).

7. קדמו לבעל "ערוך השולחן" המהרש"ל, הכותב בספרו "ים של שלמה":

ובלא חולי קשה למצוא שיהא לו שני שמות בלשון עברי אם לא בשני שמות מדינות ועל ידי איזה סיבה (גיטין ד/כ).

וכן גם החתם סופר בשו"ת אבן העזר: נראה לי כי לפנים בישראל לא היו נוהגים לקרוא בשני שמות בבת אחת, כי זהו חדש מקרוב באו (הלך שני, יח).

8. למרות האמור לעיל מצאנו בתלמוד שם "יוחנן בן יוחנן-אריה" (סוף יבמות): וכן "רמייה-בידיה" שלפי רש"י: כך שמו (גיטין ד/א). בימי הגאונים, לאחר תקופת התלמוד ורבנו דסבוראי, נזכרים שמות כמו: רב יצחק-חזקיה, ראש גולה; ר' יצחק-צדוק, אביו של ר' נחשון דמתא מחסיא; ר' יצחק-צמח, ראש ישיבת גאון יעקב בפומבדיתא. ראה בספרו של הרב ראובן מרגליות "לחקר שמות וכינויים בתלמוד" (עמודים ס"ז-סח).

9. בזמנם של בעלי התוספות, לאחר תקופת הגאונים, מצאנו בפעם ראשונה את הצירוף יעקב-ישראל באיש אחד: שאל ר' יעקב-ישראל את רבנו חם (כתובת ח/ב); ה' יעקב-ישראל התיר (תולין קי"ב/א).

הארה: לדעת פרוץ אורבך "השם ישראל היה כינוי" ("בעלי התוספות", 101)

10. במרוצת הזמן התרחב המנהג של שני שמות לאיש אחד עד שבדורות האחרונים נמצאים אנשים שנקראו בשלושה שמות, ואפילו בארבעה. איש

"רבי-שמו" אינו רק נחלל האשכנזים, כפי ששכיח ביוחד בשולחות של אדמו"רי החסידים, אלא גם בקרב עדות אחרות, כפי הדוגמאות שיוכחו להלן.

11. ב"דמזור", בטאון של אשדוד, קראנו על מוהל דוד בן-מנחם שמל את בנו:

שמו של הבן הנימול, שיהיה לאורך ימים, הוא: ינון פנחס אהרן. ולמה שלושה שמות? מסביר בן-מנחם:

"אלה הם השמות המשקפים בשילובם את דמותו של אליהו הנביא" (פורים תשל"ח).

שמות משולשים

ה ש ם	המשפחה	אסמכתא
הרב חיים יוסף דוד	אזולאי	בעל החיד"א
הרב משה אליקים בריעה	סופר	בן-אדמו"ר רבי ישראל מקוזניץ
הרב אברהם שמואל בנימין	בעל "הפכת סופר"	
הרב נפתלי צבי יהודה	הנצי"ב מוואלאוין	
רבי ירחמיאל ישראל יצחק	האדמו"ר מאלכסנדר	
הרב בן-ציון מאיר חי	ראש"ל צדוק ראבישילא"י	
רפאל בנימין יעקב	האסל"ב לימון בארן נישאה לבן-מנחם שהוטשטשיל בפארים	

שמות מרובעים

רבי יקותיאל אברהם אשר לזמן	ירושלם סטריא
רבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל	ירושלם קומנא
הרב חזקוני חיים יהודה ישראל	אב"ד דודום
מנחם מנדל חיים ברוך	ירושלים
מהר שלל חש כו	נולד בארן בחש"ל

12. שלמה קרליבך, המכונה "הרב המרקד", העניק לאשתו שם עברי אחד: נעילה, ואילו לבחם קראו שם מרובע: אסתר-נשמה-טוהרה-שלוחה. אסתר — על שם הסכתא, נשמה טוהרה — בשבילה, ושלוחה, בשביל הסבא ששמו היה נפתלי — וכמו שנאמר: "נפתלי אילה שלוחה". לשם הקיצור קוראים לה הקרליבכים: נשמה-לה (מערב. כי כאב תשל"ה).

13. במבוא-מודיעים — או מאור-מודיעים כפי תושבי המקום — ליד קברות המכבים, גרים תלמידיו של שלמה קרליבך, "הרב המרקד", ששינו במקצת

מראהם ולבושם ושינו בהרכב את השמות המקובלים לילדיהם. אינם מסתפקים בשם אחד לילד אלא רובם כופלים ומשלשים, מרבעים ומחמשים אוחם. כפי הדוגמאות דלהלן שרשמתי בביקורי במקום בשלהי קיץ תש"ם:

שמות כפולים

ה ש ם	המשפחה
אש קודש	גילמור
מאיר מזמור	סולומון
נבואה טובה	רוטנברג
שירה חדשה	הרצברג
תפארת הללי-יה	גילמור

שמות משולשים

דוד אורח מלך	וילסמידה
דניאל חוקן חוה	טרוגמן
יוסף הלל חוד	סולומון
יהוד יוסף לב	ויט
עונג ישראל לב	שמיש
שמע ישראל יצחק	ויט
חוקה טובה ירושלים	ויט

שמות מרובעים

יהושע שערי מים מישאל	דושקס
נפלאה בעיר רחמי האב	לוי
שרה שכינת-יה שבת כלה	ויט
שם מחומש	

חנה בארה בכל חמדה גנוה גולומב

פרק טו: שם עולם

1. אדם מטבע תולדתו שואף למקור, לספירת הנצח, ממנו חוצבה נשמתו. אם זכה להקים משפחה ולהוליד בנים. וכנות. נשמתו כאילו באה במדה מסוימת על סיפוקה. לגבי אלה שדם חסרי תולדות אמר הנביא ישעיה: ונתתי להם בביתו וכוונתו יד ושם טוב מבנים ומכנות שם עולם אהן לו אשר לא יכרת (נח). מכאן החיפושים אחרי דרכי הנצח בעולם הזה לחשובי בנים.

פרק טז: תאומים

1. כאשר אלהים יצר את אדם הראשון ומצא עוונותיו — את חוה אשתו, ברכם: פרו ורבו ומלאו את הארץ וקבשׁוּ (בראשית א/כח). קודם לכן נתברכו בברכת "פרו ורבו" הנבראים אשר במים (פסוק כב), ומפרש רש"י: אם לא אמר אלא "פרו", היה אחד מוליד אחד ולא יותר, ובא "ורבו": שאחד מוליד הרבה; וכדעת "שפתי חכמים": "דהיינו תאומים".
2. יעקב ועשו הם התאומים הראשונים הנזכרים מפורש בתנ"ך, ככתוב בבראשית: וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה (כה/כד). אחרי כן נזכר תאומים אצל תמר: ויהי כעת לדתה והנה תאומים בבטנה (שם לה/כז). לפי חז"ל: קין והבל תאומים היו (פירי רבי אליעזר, פרק כא), שכן, אם היו בעולם רק בנים לא היו יכולים להעמיד צאצאים ולהמשיך שרשרת הדורות. אולם אליבא דחז"ל: נולד קין ותאומתו עמו, נולד הבל ותאומתו עמו (שם). כיצא כזה נאמר על בני יעקב אבינו: כולם נולדו זוגם עמו חוץ מיוסף ורנה (שם, פרק לו).
3. לפי "שנתון סטטיסטי לישראל" — 1979, היו מספר הלידות במדינה:

יהודים לא יהודים

שנה	ס"ה לידות תאומים ושלשיות (')	ס"ה לידות תאומים ושלשיות (')
1970	61,209	19,634
1971	65,463	20,436
1972	64,490	21,054
1973	66,786	21,754
1974	70,545	22,621
1977	71,809	23,506
1978	69,287	23,315

4. על הלידת תאומים בגיל למעלה מחמישים פורסם בשבועון "ירושלמיתון": בשכונת קטמון שבירושלים, נולדו בשבועי האחרון תאומים למשפחה מלכה. כל השכונה געשה ורעשה, משום שבני הוג מלכה, עברו שניהם את גיל החמישים, והיו מחוסרי ילדים (כ"ז באדר א', תשל"ו/27.2).

2. בפנקס של "כולל שומרי החומות" אשר "בו יכתב שמות אנשי השם שקנו למו שם ויד כבנין ציון ובנו בתים כתי חסד על נחלת כוללת נחלת צבי לטובת תלמידי חכמים עניים ופרטי התחייבות יושבי הבתים למטיביהם כל ימי עולם וירי אבן הפנה שנת חרנ"ב בעיר הקודש ירושלים תובכ"א" — מצאיתי כתוב בכתב-יד בין שאר התנאים שדחתה אחד הנדיבים, ר' משה גרשון שטאדלער, שתום להקמת בית מבתי אונגארן שני תנאים דלדלן:

- הבית הזה ניתן הזכות לדור בו זוגות חתן וכלה שתוכף ומיד אחד כניסתם לחופה, יכניסו חתן בחדר הזה וכלה מחופתה שידורו שמה כמנהג ישראל עם קדושים, ורק שתהיה הכלה בת טובים והחתן מופלג בחורה וי"א (=וירא אלקים), ושניהם יהיו ילידי ארץ הקודשה.
- הזוכים כהבית עליהם החוב כהולד להם בת שתקרא בשם רעכל לזכר שם אשת הנדיב ע"ה (=עליה השלום) וכן לאחר איר"ש (=אריכות ימים ושנים) של הנדיב הנ"ל כהולד להם בן זכר שיקרא שמו בישראל משה גרשון לזכר שם הנדיב הנ"ל (ספר המקנה מבתי חסד לכולל עסט אונגארן בנחלת צבי בדעיר הקודש ירושלים תר"ו) — חכמה והכונן דף 4.

3. בעיתונות הדתית מתפרסמות מודעות מזמן לזמן, בהן מבקשים לקנות שם להלן שלש דוגמאות:

הצפה, כג בשבט תשל"ו).
המסכים לקרוא לבנו
שולר במז"ט בשם
משה יחיאל
תמורת סכום הגון
יפנה למלפין: 02-526515
ובשעות הערב: 02-30502

הודעות

* המעונין לחת שם לבנו ע"ש א"ר יקר שנפטר, תמורת תשלום ית-קשר 02-34084.

(המודיע, טו באיר תשי"א).

המעונין לחת שם לבנו שתקרא בשם אבי ע"ה שרתה אשה צנועה וחסידה תמורת תשלום הגון יתקשר למלפון 03-774977 בין 9-10 בערב

(המודיע, י' בחשוון תשמ"א).

5. בשנת תשל"ב/1972 נערך בת"א כינוס של הורים לחאומים, שאורגן ע"י הקיבוץ הארצי להבריו. להלן מקצת תגובות של אמהות ברגע שנודע להן שילדו חאומי:

- התאומים נתקבלו באידיצין.
- קיבלנו אותם בבהלה וחרדה.
- קיבלתי אותן בידיעה כי לתאומות יש רק חסרונות.
- הכל צחקו ממני — ויותר טוב שיש רק ילד אחד.
- נודע לי רק אחרי לידת הראשון שיבוא עוד אחד ויקבלתי הלב.
- הייתי המומה ולא הספקתי לחשוב, אולי זה היה טוב.
- ידעתי כי אלה חאומים — ושמחתי מאד.
- הייתי נרגשה מאד — והתחלתי לקרוא על חינוך חאומים (השבוע גליון 10).

6. ישנם חאומים הדומים "כשתי טיפות מים" בעיני זר, שאינו יודע להבחין ביניהם, והללו מנצלים עובדה זו למעשי קונדס ואף לשטות בחבריהם. לפני שנים הרבה — כטרם "נתפסתי" לחחביבי של עיסוק בשמות — קראתי בעיתון על כינוס של חאומים שנערך בת"א. אחים — חאומים ששרתו בצבא ביקשו להשתתף בכינוס אך הרס"ר הרשה רק לאחד מהם. האומם שנשאר במחנה יצא ללא "פאס", ונבון לרגע קט כאשר ככנסה לאולם פגש בדרס"ר. הוא לא איבד עשתונותו ופנה לדרס"ר בשאלה, אם יואיל לקחת מכתב כשכיל אחיו המשרת אצלו במחנה. ומשקיבל תשובה חיובית המתיישב לכתוב מכתב לאחיו בכיכול, ומסר אותו לידיו של הרס"ר. לפני חום הכינוס חזר למחנה וכעבור שעה קלה חזר הרס"ר ותחב לידיו מכתבו של "אחיו". כאשר נודע למזדזר לדרס"ר על התעלול, לא רק שלא העניש את התאום על יציאתו ללא רשות אלא אף חלק לו כבוד על חושיותו השוכבנית.

7. סיפור מוזר ומפליא כאחד על חאומים אמריקאניים, שלא ראו איש את אחיו עד קרוב לגיל ארבעים, מפני שמיד לאחר לידתם נמסרו לאימוץ, פורסם בעיתונות בארץ:

כאשר נפגשו שני התאומים גילו לתדהמתם כי לא זו בלבד שכמעט אי אפשר להבדיל ביניהם, אלא שדיה דמיון מפליא בדרך שבה התנהלו חייהם. על אף שמעולם לא הכירו זה את זה. שני החניקים נמסרו למשפחות במדינת אוריו — — מבלי לדעת מאומה זו על זו, קראו לבנים המאומצים כאותו שם — ג'יימס. בהתבגרות נשאו שני התאומים נשים. שתיהן נקראו כאותו שם — לינדה. כעבור זמן קצר נכשלו הנישאים, והשניים התגרשו. שני החאומים התניסו למשטרה, ושירתו כה מספר שנים. לשניהם כשרונות טכניים, והם עובדים עתה כמסגרים

עצמאיים. לפני מספר שנים נשאו השניים נשים חדשות. שם האשה — בטי, בשני המקרים. לשניים נולדו בנים. שם הבן הבכור, של כל אחד מן החאומים — ג'יימס אלן. גובהם של השניים 1.83 מ'. משקלם — 86 ק"ג. רק תספורת שונה, אך פרט לכך — אי אפשר להבדיל ביניהם וידיעות אחרונות (1.3.79).

8. להלן לקט שמות של חאומים, חאומות, ומעורבים לפי התפלגותם לחנ"כיים, מאוחרים וחדשים:

חאומים (אחים)	משפחה	ישוב/אסמכתא	חנ"כיים
אלרד	—	מידר	דורון
אלעזר	—	איתמר	גבריו
גלעד	—	יפתח	פרידלנסקי
דוד	—	יהונתן	גורפר
יואב	—	אבישי	עחלי
יכין	—	בועז	גירוצקי
ישראל	—	ישמעאל	חל-אביב
מיכאל	—	גבריא	הר-נתן
מנשה	—	אפרים	רפופרט
משה	—	אהרן	גיא
קין	—	הכל	גיא
שאו	—	יהונתן	גיא
שמעון	—	לוי	גבעון
אבי	—	רבא	מאוחרים
הלל	—	שמאי	ח"א מפי פרופ' שמשון עמיעור, י"ס
שמעיה	—	אבטליון	חל אביב
אור	—	שחר	פחת-תקוה
איל	—	עופר	חדשים
בלפור	—	הרצל	י"א, 6.5.71
גיא	—	רם	חל-אביב
חברון	—	ירושלים	ירושלים
טל	—	שחר	רחובות
	—	אדלר	באר שבע פא"פ, גליון 471 (חברון תנ"כ)

פרק יז: שלישיות

1. תאומים בתנ"ך מצאנו — שלישית בתנ"ך לא מצאנו אלא במדברי חז"ל בבבאשית רבה נאמר: קין ותאומותיו, והבל ושתי תאומותיו (כ"ב). כיצא זה אצל בנימין: כל שבט ושבת נולדה תאומתו עמו — — תאומה יתירה נולדה עם בנימין (שם. פ"ט).

2. לדעת ד"ר יהודה שניצלר:
לידת התאומים היא אחת לתשעים לידות. הסיכוי ללידת שלישית הוא אחד לשמונת אלפים לידות (הצפה. 28.11.76). גם ד"ר מייקל הלברשטאם כתב במדרשו הקבוע במעריב "דופא בית": "לידת תאומים מתרחשת אחת ל-90 לידות. — — לידת שלישית מתרחשת אחת ל-8000 לידות" (היא והוא. 21.5.80).

הרישום של המהול החיפני בפנקסו מאשר נתונים סטטיסטיים אלה. מהולים כידוע מנהלים רישום מפורט של הנימולים על ידם. על שלוש שלישיות בקרב 26 אלף נימולים מספר מהול חיפני:

רבי יצחק לנציעקי ציין אתמול בצעהריים את המילה ה-26 אלף שלו, בעת שהכניס כבדיתו של אברהם אבינו את שלישית הבנים של משפחת ישון שנוולדה לפני הודשיים בבית החולים רמב"ם בחיפה. אחד הבנים, יעקב. נקרא על שם יעקב בן נחום, חייל בן 20 שנפל בעת בלימת הצבא המצרי שחצה את התעלה. הוריו של החייל הם שכנים של משפחת ישון בקרית אליעזר, שני הבנים האחרים קיבלו את השמות גיל ואמיר. המהול סיפר לכתב עת: "כי זו הפעם השלישית שהוא מל שלישית. לנציעקי העוסק במקצועו למעלה מ-40 שנה החל בו בהיותו בן 17 והוא מנהל רישום מדויק של כל הלידים שעברו תחת ידו (הצפה. 1 בחשון תשל"ה).

3. להלן מספר שלישיות, בנים, בעלי שמות תאומים; כל שלישית והסיפור שלה:

השמות	המשפחה	הישוב
אברהם — יצחק — יעקב	לוחן	בית-ישן
ארי — אורן — אלון	פרנס	גבעתיים
בן-צבי — בן-גוריון — בגין	פרנס	ירושלים
יצחק רבין — משה דיין — אריאל שרון	כהן	תל-אביב
עם — ישראל — חי	ערד	תנובות

4. על שלישית, שלושה אחים, ילדי מושב תנובות בעמק-חפר שהתגייסו לצה"ל — סיפורה אדם, רחל עדווי, שעלתה ארצה מתמן במבצע "מובד

הקסמים" כשנה השנית למדינה, ליוסף ולטר:
למה קראנו להם עם, ישראל, חי? היתה התלבטות קשה בקשר לשמות. בהתחלה חשבו לקרוא להם אברהם, יצחק, ויעקב, אבל לאחד הילדים האחרים קוראים יצחק. והרעיון נפל. כששכבת בבית-החולים ניגשה אלי אחת האחיות, והציעה לי לקרוא להם עם ישראל חי. קיבלנו את ההצעה בשמחה (מעריב. ט"ז באייר תשל"ו/76. 16.5.76).

5. על שלישית נוספת, שלושה אחים שהתגייסו לצה"ל כשכנו אחד, בכתבה של יצחק בן-גוריון:

גב' עליזה לוזון מבית-ישן נפרדת השבוע משלושה מ"ל ילדיה, המתגייסים לשרות סדיר בצה"ל. השלישית, אברהם יצחק ויעקב, לא נפרדו 18 שנה והם החליטו להמשיך גם בקצב השמאל ימין של צה"ל עקב בצד אגודל — — אברהם יצחק ויעקב למדו באותה כיתה בבית הספר היסודי, שיחקו בצוותא אחרי שעות הלימודים, חבשו יחד את ספסל הלימודים בבית הספר התיכון המקיף הדתי בבית שאן ומאז סיום הלימודים עבדו יחד במפעל הגבינות של "תנובה" בקיבוץ תל-יוסף. עתה הם מבקשים לא להיפרד גם בצבא (שם. י"ב ניסן תשל"ו/76. 9.4.76).

6. עם הופעת הספרון "פסוק לי שמך" (תשנ"ו/1966), בו נזכרת שלישית: בן-צבי, בן-גוריון, ובגין נודמתי לכנסת לפגישתה. כאשר נודעו שמות השלישית לבן-צבי, הצביע לעבר חבר הכנסת מנחם בגין שמער ארוחת צהרים סמוך לשלחננו. בן-צבי אף הציע לי לספר על שמות השלישית לבגין, שזה יגרום לו ודאי נחת-ידות. נעתרתי לו לבסוף. כאשר הוצגתי בפני בגין ופתחת לי את הדף בספר על השלישית, אמר: תראה לי, אדוני, להשלים לך הסיפור:

באחרונה נערכה חגיגת ברימזוה של השלישית ואף אני הוזמנתי לחגיגה. בעת החגיגה סיפר האב המאשר: הבכור שלי הוא בגין. ואילו הבנים הצעירים הם בן-צבי ובן-גוריון. לרוב מתקוטטים ביניהם בן-צבי ובן-גוריון, ובגין נאלץ להפריד ביניהם כדי להשכן שלום בית...

7. ומשלישית של מדינאים "לשלישית" של גוראלים. ברישומת אהרן דולב: "חסכל איך חיים — 4 ילדים במטה אחת", מסופר:

בקומה העליונה של גוש ה"קופסאות", מתגוררים אריה כהן, שרת-ניקיון בקולנוע, אשתו שלומית (35), ואחד-עשר ילדיהם — גיליא 15 עד שנה וחצי בדירת שני חדרים, כת 75 ממ"ר — — אריה כהן מגדל, כלשונו — "שלושה רמטכ"לים" בבית. כחייל בחטיבת גולני נלחם אברהם של אחד-עשר בחזית הצפון במלחמת ששת הימים: "אשתי

היתה בהריון, נדרתי שאם אחזור בשלום אקרא לילך על שם הרמטכ"ל".
אריה כהן חזר בשלום, ורשם את הבן בשם יצחק רבין כהן. ליעזק רבין
כהן מלאו, לא מכבר, שמונה שנים. לבן הבא אחריו קרא — משה דיין
כהן (4) — וכשכרעה שלומית ללדת אחר מלחמת יום הכיפורים.
החליט אריה שאם יהיה בן, יקרא שמו על-שם אלוף צליחת התעלה, וכך
היה: לתינוק אריק שרון כהן מלאו השבוע שמונה עשר חודשים (מצרים).
יג בניסן תשל"ו/76 (11.6.76).

8. בספר דברים כתוב: כי האדם עין השדה (כ"ט). ואכן כבר בתנ"ך מצויים
שמות בני אדם כשמות עצים, ועם ריבויהם של השמות החדשים רבו מספרם
של שמות "עמחיים". על שלישית בנים, אל"ף-אל"ף, ששמותיהם כשמות
אילנות: ארז, אורן, אלון — כרשימחה של אלומה עברון:

"אני רוצה כבר מנוחה!" — מצהירה מנוחה פרנס, שנמאסו עליה כל
אוחם הטורדנים, המקיפים את עגלת-ההינוקות שלה, בכל פעם שהיא
מטיילת ברחובות גבעתיים. "מה זה? שלושה תאומים?" שואלים ילדים
בתמימות, כשהם מתבוננים בעגלה משולשת. "אין את מסתרת עם
כולם?" משתאות נשים וזרות העוצרות ליד העגלה, ותמיד אותה שאלה
בפיהם. "כל הכבוד!" — צועקים נהגים מתוך מכוניותיהם, ורבים אינם
מתאפקים ועוצרים באמצע הכביש כדי להצות כפלא. נמצאה אף ישישה
אחת, שהביטה ופסקה: "שלא נדע מצרות..." "היפשונו שמות עם קשר
רעיוני ביניהם" (ידועות אחרונות, כג. בתמוה תשל"ז/76 (21.7.76)).

9. שלישית בנים ששמותיהם רגילים אך הנסיבות שהולידו את השמות לא
כל כך רגילים. בסיפור דלהקן:

שלישית הבנים שנולדה לפני כחודשיים באשקלון הוכנסה אתמול
בבריתו של אברהם אבינו. לשלושת הבנים ניתנו השמות יורם, רפאל
ויונתן — לזכר שלושה טייסים שנפלו במלחמת ששת הימים. הטקס
המקיים בבית-הכנסת על שם טולידאנו בשכונת משמון באשקלון. אבי
המשפחה, אברהם כ"ד-שבת, פועל בנין, פנה למפקד חיל האוויר לקבלת
רשות לקרוא את בניו על שם הטייסים והיא ניתנה לו בצירוף השמות
(הצפה, יג בטבת תשכ"ח/68 (11.1.68)).

10. מרגרט סוויז מנחניה שילדה שלישיה, פנתה לקוראים בבקשה:
אני מחפשת שמות מתאימים לשלישיה שלי, שיתחזו לשם אחד קצר
וחמוד. כאשר אקרא אותו תענה לי כל השלישיה במקלה...אני מצפה
לקבל הצעות מהציבור.

ראכן, המשפחה הוצפה בהצעות. בין השאר הציעו:

אסתר אוסוביזקי	אשדוד	אל — לי — עוז = אליעזר
גני וורגן	ראשל"צ	עד — דני — ניר = עדנר
אסתר כהן	ירושלים	גלעד — אלעד — אלד
(חמש הצעות)		רנן — רונן — ירון
		גל — גיל — יגיל
		אביב — יריב — יניב
		אמיר — תמיר — שמיר

לבסוף נתקבלה הצעה של מטלפנת אלמונית לבית הולדות בפפר-סבא מיד
לאהר הפרנס, השמות: דן — ניר — רון. האמא הסבירה: כשארצה לקרוא
לשלתם ביחד אוכל לקרוא להם "דנירון" (מצרים: השיר תשל"ח/78 רצ"ג
בספטמבר 76 באוקטובר 77).

11. במסכת יבמות מובאות דוגמאות עיוניות למכביר על קשרי משפחה,
המשמשות יסוד להלכה פסוקה כדיני אישות. בין הדוגמאות: שני אחין
נשואין לשתי אחיות (פרק ג משנה ט); שלושה אחין — שנים מהן נשואין שתי
אחיות (שם, משנה ד). לא ידוע לי דוגמא של שלושה אחים שנשאו שלש
אחיות. כל-שכן בן-בנוי-כל-שכן ששלוש אחיות הן שלישיה. והנה מקרה
נדיר כזה קרה בארצנו ובזמננו. שלוש אחיות מפ"ת — שלישיה! — נישאו
בערב אחד לשלושה אחים מבני-בזק (פודס כ"ן) הסמוכה. ועל כך ברשימת
סמדר שיר: "3 בחופה אחת":

שלוש פעמים נאמר המשפט "הרי את מקודשת", ושלוש פעמים נשמע
קול נפץ של שבירת-כוס. על שולחן הכבוד הונחו שלוש חלות קלועות.
ושלוש חבלות קיבלו כתובות זהות: לכל אחת מהן הוכתבו חמישה
מיליוני לירות. לא רק האורחים התקשו להבחין בין השלוש. אפילו
במספרה, מחתה למכונת היבוש, ישבו זו ליד זו כדי לשלושתן יהיו
אוחם ההלולים. החתנים, לעומת זאת, כבר אינם מחבללים. "דלדליה
גבוהה קצת מאחיותיה, לאתי יש נקודת חן על היר, ובת-שבע היא זו
שאין לה נקודת חן והיא גם לא גבוהה כמוהן". הם מסבירים. כדי
למנוע טעויות גורליות, ענדה כל אחת, על צווארה, תליון זהב כדמות
האות הלועזית הראשונה של שמה. גם בין החתנים אפשר היה לטעות
בקלות. למרות שאינם אחים זהים — הם דומים מאד. במשפחה לוי יש
שלישיות זהה. במשפחת איוון יש תאומים זהים. "הלואי שגם לנו יהיו
הרבה ילדים, שנוכל לגדל אותם ביחד". אומרים הזוגות הצעירים (ימים
לילות, כו בחשן תשי"ז/79 (16.11.79)).

פרק יח: שם כלה חמותה ושם חתן כשם חותנה

1. ב"צוואת רבינו יהודה החסיד", שנכתבה במאה השלש-עשרה, נאמר: לא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו, או שמו כשם חמיו. ואם נשאה, ישנה שם האחד, אולי יש חקוק (כז).

הוראה זו כנראה לא היתה רלוונטית בקרב חלק משבטי ישראל, שנהוגים לחלוק כבוד ליקיריהם ע"י קריאת שמות בנים על שמם. בחיידם. אך גם בקרב אשכנזים, שנהוגים לקרוא שמות קרוביהם הנפטרים על צאצאיהם, יצאו עוררין מפי גדולי תורה נגד חומרה זו. מהם שהסתירו כטענה עקרונית. שהוראה זו אינה מעוגנת בתורה ואין לה אסמכתא בחז"ל; מהם שפרשו צוואת רבינו יהודה החסיד כמכוננת לזרעו ולבני משפחתו בלבד ולא לכלל ישראל; מהם שצימצמו משמעות הוראה זו למקרים משולשים. היינו כאשר שלוש דורות משני הצדדים משתדכים אלו עם אלו, וזאת בהסתמך על "ספר חסידים" — חיבורו העיקרי של רבינו יהודה החסיד — בו כותב:

אדם שלקח אשה ששמה רבקה או שם אחר וכו' לקח אשה ששמה רבקה לא יעליהו — — — שהיא משולשת או הוא משולש, שהאשה והבת ובה הבת לקחו ג' שמות נמצא הוא לא יעליה (הנז).

2. ה"נודע ביהודה", יוחי כחמש מאות שנה לאחר רבינו יהודה החסיד, יצא חוצץ נגד ההוראה הנ"ל בצוואה. כאשר נשאל ע"י תלמיד בדבר שידון כאשר שם החתן, שנשתנה בשל מחלה, וזה לשם אבי הכלה, השיב: דע תלמידי החביב, ויהיו הדברים הללו הקוקים על לוח לבך לזכרון. הכלל הגדול, שאין לכל חכמים שאחר התלמוד רשות לומר דבר נגד התלמוד. והאומר דבר לסתור קרצו של יו"ד מדברי התלמוד, לא יחשב בכלל חכמי ישראל. ואמנם כשאנו מוצאים אחד מחכמי ישראל המוחזק בתורה וביראה כלי ספק, שכתב בספר דבר הסותר לדברי התלמוד, חייבין אנו למשכוני נפשין לתרין דבריו שלא דיבר רק לשעה, או למשפחה פרטית, ודברי התלמוד הם על הכלל (מהדורה תנינא. אבן העזר ע"ט).

3. בהערות לסעיף הנ"ל (כג) בצוואת רבינו יהודה החסיד, מביא בעל "לקוט מרגליות" טעם להוראה בשם "יד שאול":
שמה יקרא וזגתו ותבוא אמו ויבוא לידו איסור; וכן הטעם כחתן וחתנה, אם כן, כשיש שינוי בשמות אין להרש (יכ).

וממשיך שם בעל "לקוט מרגליות" לציין מקור אחר וסברה חדשה: רבי יהודה החסיד שהקפיד על שרי השמות, שהתעשר הוא מושם עין הרע, וזה שייך רק אם דרים יחד כלה וחמותה, כמו שהיה בימי הגמרא

דרך הבן לדור אצל אביו — — — מה שאין כן היבא שאין דרים יחד הבן עם אביו, ליבא קפידא בשוי שמות כלה וחמותה; והוא הדין דשוי שמות חתן וחתנה גם כן רק אם דרים יחד.

4. ב"תולדות רבינו יהודה החסיד", שפירסם הרב ראובן מרגליות בהקדמה למהדורתו של "ספר חסידים", כותב:
וגם הגאון בעל שב יעקב כתב בענין אם יש להקפיד על השתנות שם החתן והחתן, ששמע מכמה גדולי הרבנים שלא הקפידו על זה אפילו לבחיליה, וכל חיצו השגותיו ירה מן הנודע ביהודה (מהדורה תנינא. אבן העזר סימן עט) — — — אבל האמת יורה דרכו, כי החסיד לזרעו אחרי צוה לדורי דורות, כי ראה ברוח הקודש שזרעו לא יעליח בזווגים כאלה. ובוה אינו סותר דברי התלמוד והוא על הכלל, ודברי החסיד על הפרט.

5. היחס לצוואת רבינו יהודה החסיד היה דו-ערכי. מחד אמרו עליו: אילו היו נכתבים עשרת הדברות בצוואת רבינו יהודה החסיד ז"ל היו נזהרים בהם ביותר. מאידך אפשר ללמוד מהעובדות דלהלן עד כמה לא נתפשטו כל הוראות צוואתו בקרב עם. לדוגמא:

לא יקרא איש מזרעו את בנו יהודא ולא שמואל (סעיף נא בצוואה).
ב"מקור חסד" הערות לצוואה הנ"ל מביא הרב מרגליות דעות של חכמי תורה שתמרו על הוראה זו של רבינו יהודה החסיד ששם אביו היה שמואל.

והטענה:
היפלא היא שיגזור רבינו על שמות יהודא ושמואל, שהם מצויים בישראל משבטי יה ושמואל הנביא עד היום הזה מכלי הפסק בתקופות התנאים והאמוראים, הגאונים והפוסקים?

והמשך שם:

כאשר דברו כוועד ארבע ארצות מצוואת רבינו, עמד הגאון המהרש"א ז"ל על רגליו ואמר: אני מבני בניו וזה שמי שמואל ושם אבי יהודא. הארה: "ועד ארבע ארצות" נקרא הגוף העצמאי הפנימי העליון של יהודי פולין בתקופה שבין סוף המאה השש-עשרה ועד המחצית השנייה של המאה השמונה-עשרה. ועד זה היה מורכב רובו רבנים והוא התכנס פעם-פעמיים בשנה, ביחוד ב"ירידים" בהם נאסף המון רב ויהודים מקהילות שונות.

6. בתשובת בעל "ערוגת הבושם", בדבר שמות כלה וחמותה, אנו קוראים: נשאלתי באחד אשר מוזכר לו נכבדות, והוא שידוך אשר לפי מראה עינים נכון מאד מכל צדדים, אלא שהגדיל עליהם עכב, מה ששם הבתלה כשם אמו של הבחור, ולבם נוקח מחמת צוואת רבינו יהודה

החסיד זכותו יגן עלינו. והנה ב"נודע בירודה", מהדורה חנינה סימן ע"ט, הוכיח דעל-כרחך צווחת הגאון לא ה' אלא לזרועו בלבד. וכן בתשובת שב יעקב סימן כ"ג כתב, ששמע מכמה גדולי הדבנים שלא הקפידו על זה אפילו לכתחילה. וכן בתשובת חתם סופר, חלק אבן העזר קמא ס"י קט"ו, כתב כזה — דמאן דקפיד קפיד, ומאן דלא קפיד לא קפידין בהדי' (העתק מיתחן "המאור" חש"א. קונטרס קצה).

7. בספר "בן איש חי", הלכות שנה ראשונה, מביא הפוסק מבגדד: הרה"ג מהב"ד פארוז ז"ל בספר מזמור לדוד ס' קעט, הביא בשם מר"ן האר"י ז"ל, דאין טוב לאדם לישא אשה ששמה כשם אמו, עיין שם. ודבר זה לא מצינו בכתבי רבינו האר"י ז"ל המצויים אהנו, אך נאמן הרב בעדות זו שמצא כן. וידוע כי דבר זה נכתב ג"כ בספר חסידים עם שאר דברים, ושם מזכיר גם היכן דהחן וחמיו שויים כשם אחד. מיהו לשון רבינו ז"ל דנקיט לא טוב וכו' נראה אזהרה זו קלושה. וי"ל טעמם מפני הכבוד דוקא, ועכ"פ כיון דכתבה אזהרה זו בשם רבינו האר"י נכון להזהר, אך אם שינה השם, לית לן בה (סוף פרשת שופטים. אות כה).

8. ומבגדד במאה הקודמת לפוסק בדורנו בארצות-הברית. וכך כותב הרב משה פיינשטיין ב"אגרות משה":

דבר שאחד רוצה לישא אשה ששמה כשם אמו, קשה להשיב בזה דבר ברור, כי כל מה שדברו האחרונים בזה הוא מסברת הלב בעלמא בלא מקור — — . ובכלל מכיון שהחנן בעצמו והכלה בעצמה אין מקפידין, אינו כלום. דבכה"ג אמרינן מאן דלא קפיד לא קפידין, וקפידות האם אין שייך לכאן. כי החשש הוא לא להאם אלא להחנן והכלה, וכיון שהם אין מקפידין אין להאם מה להקפיד בזה (אבן העזר סימן ד).

9. הראש"ל"צ הרב עובדיה יוסף כתב בשנת תשי"י בשאלה זו, כאשר כיון כאב"ד במצרים:

אודות מה שאנו רואים מעשים בכל יום פה מצרים, ששם החתן כשם חמיו, וכן שם הכלה כשם חמותה — ואין פוצה פה ומצפץ, אם כדאי בכל זאת ליעצם לחדול מנישואין כאלה, או דילמא הואיל ופשוט מנהג להקל אין לחשוש לזה כלל.

לאחר שקלא-זוטריא חוץ ציטוט מקורות שונים, מכריע להקל וכותב בסוף תשובתו ב"יביע אומר", חלק שני:

ונוסף על כל האמור י"ל עוד, כי כזה"ז רובא דרובא דבאים לישא אשה, הם למעלה מעשרים שנה, וידוע מה שאמרו חז"ל (קידושין כ"ב): כן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהרי עבירה — — אורבא.

טוב להקדים יפה שעד אחת קודם ולא לרחות הזוג שבא לפניו משום צווחת רבנו יהודה החסיד (אבן העזר סימן ז).

10. להלן שאלת מאוין בדריי, שנשאל הרב הראשי לתל-אביב, הרב חיים דוד הלוי, ועיקר תשובתו:

הכרתי בחורה בתי-טובים למטרת נישואין. וכשספרה להוריה התנגדו לשידוך זה בתוקף רב, מפני ששמי כשם אביו, ולדבריהם שידוך זה אינו מוצלח. מה האמת בזה, ואם יש דרך איוז שהיא לא לבטל השידוך, כי הוא נראה טוב לשנינו?

לאחר שקלא-זוטריא חוץ ציטוט מקורות שונים באריכות, לעומת תשובה קצרה בדריי, כותב הרב:

לבן נראה לי הלכה למעשה: מי שאינו מקפיד וחושש לא יאונה לו כל רע, ואדם בריא בשכלו שאינו שם לבו לבן, חזקת עליו שיראה נחת ועושר ביוזוגו אף אם שמו כשם חותנו (וכן כלה ששמה כשם חמותה). לעומת זאת, מי שבכל זאת חושש וחרד, כדאי שיוסיף לשמו שם נוסף, ודעת כל גדולי הפוסקים שדי בכך. ומי שידוע בעצמו שהוא בעל דמיון חזק מאד ולא ימצא מנוח לנפשו, רצוי מאד להתרחק משידוך זה. מעתה, כל אדם יסווג עצמו לאחד משלשת הסוגים הנ"ל (וגם אתה השואל בכלל), ויחליט כיצד לנהוג ("עשה לך רב" חלק שני נ"ו).

11. בהקשר זה, סיפור אישי. בימי חרפי הייתי חבר ב"ארגון צעירים ללימודי היהדות" בתל-אביב-ארגון. מאופי חרבותי וחברתי שחבריו היו מורכבים מכנים ובנות דתיים. הגיע לאוני לחש, כי אחד "הזוגות בדרך" עלול להיתקל במחסום. שכן שמה של החברה כשם אמו של החבר. הוטל עלי לעשות "שאלת הכס" אצל רבה הראשי לת"א בימים ההם, הרב משה אביגדור עמיאל, אצלו עבדתי כמזכיר אישי. תשובת הרב הייתה: קיימא-לן: כל דקפיד, קפדי בהדיה; ודלא קפיד, לא קפדי בהדיה ומיהו למיחש מכבי (פסחים ק"ב). יעץ להוסיף שם לכלה המיועדת ובמשפחתו לקרוא לה בשם החדש.

12. מכיר אני משפחה ירושלמית, שארוסתו של אחד הבנים שמה היה אסתר כשם אמו. ואכן, שינתה הארוסה את שמה להדסה על שם הפוסק במגילת אסתר: הדסה היא אסתר (כ"ו).

13. עויות היא שם בתי של ר' משה סגל. בראיון עם לוי יצחק הירושלמי סיפרה על מקור שמה:

בעת שנולדה, ישב ר' משה סגל בכלא הבריטי בירושלים. שם קרא את שמה בישראל: עויות. השם הוא משמעותי. "לאחר שאבא ישב כבר

פרק כ: שינוי שם לחולה

1. המקור לשינוי שם לחולה יסודו בחז"ל: והכוונה — משנה שם משנה מזל, כאילו מה שנגזר על האובדן, למשל, אין להחיל על שמעון. ובלשון חז"ל:

ארכבה דברים מקדעין גזר דינו של אדם, ואלו הם: צדקה, צעקה (=תפלה), שינוי השם ושינוי מעשה (רש"י: שב מרעתו) — — — שינוי השם, דכתיב בבראשית (יח/טו): ויאמר ה' אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את־שמה שרי כי שרה שמה; ובפסוק שלאחריי (טו) (כתיב: וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן (ראש השנה טו/כ).

ובמדרש נאמר מפורש:
אברם לא מוליד אברהם מוליד; שרי אשתך לא תקרא שמה שרי — שרי לא חלה, שרה חלה ובראשית רבה מו/כ).

2. בספרו "יד החזקה" כותב הרמב"ם:
מדרכי החשובה: להיות השב צועק תמיד לפני ה' בכבי ובחזנונים, ועושה צדקה כפי כוחו, ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו; ומשנה שמו, כלומר, אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותם המעשים והלכות חשובה כו'.

3. ובענין השולחן:
שינוי שם של חולה היה שינוי שם ממנו, שהחליפו שם הישן לשם חדש, ולא כנורג אצלנו שמוסיפין שם. והרי בתורה ראינו גם כן שינוי שמות ולא הוספת שם, כמו, שרי לשרה; אברם לאברהם; הושע ליהושע (ואכן העיר קמ"ב).

4. דין מפורש ב"שולחן ערוך":
מי שנשתנה שמו מחמת חולי, אף־על־פי שקוראים אותו תמיד בשם ראשון, מכל מקום השם השני (=החדש) עיקר (ואכן העיר קמ"ב).
ועל כן מעיר ה"באר היטב":
ואם לא נקרא בשם שני כלל כגון שמת בחלי ולא עלה לספר־תורה באותו שם ולא חתם את עצמו באותו שם (=הנוסף), אין צריך להזכיר השם כשמוגרש בנו את אשתו, כיון שלא קם מחלי.
הארה: בנט מציינים ליד שמו של האדם המתגרש גם שם אביו.

5. בדרך כלל השמות השכיחים והמומלצים להוספת שם לחולה, הם: חי', חיים, חזקיה, יחיה, יוסף, עזריאל, רפאל ושלוש — לזכרים; חיה, רפאלה,

שלושה חדשים נמסר לו, שהוא אמור להשתחרר בקרב, בהשתדלותו של ר' אריה לוי ד"ל — והשם עוזיית מבטא עוז ה' ותברך" (מנצח: כי כניסן תשל"ח/א/27.4).

בעלה של עוזיית, משה שניאורסאהן, מצאצאי שושלת חב"ד, כשמו של חותנו ר' משה סגל, איש המחנה בקהלת השלטון הבריטי והיהודי הראשון שנכנס לגור בדוכני היהודי המשווקים בירושלים שלפני־מלחמת־העולם. לבתו עוזיית ובעלה ששה עשר ילדים — לפי האמור בדיון הנ"ל — והם גרים בכפר חב"ד.

פרק יט: הוספת שם לכלה לפני החופה

1. בספר בראשית כתוב על אברהם ונחור אחיו שלקחו להם נשים: שם אשת־אברם שְׂרִי ושם אשת־נחור מִלְכָּה בְּהֵדֶן אֲבִי־מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה (יא/ט). המלים "אבי יסכה" מיותרות ודרשו חז"ל: יסכה זו שרה. ולמה נקרא שמה יסכה? שהכל סכין (=מכבטים) ביפיה (מנהגין ט"ז). ומוסף על כך הפרשן על התורה בעל "הכתב והקבלה":

ואין ספק כי סבה עיקרית לקריאת שמה יסכה היתה על שם יפיותה. שווא דבר הנראה לעינים... ולזה לא נקראה כשם יסכה רק כל זמן היותה פנויה, כי אז יפיותה יעורר רבים עליה לנשאה. אמנם מנשואין ואילך, שהיופי לנשואה אינה רק (=אלא) לבעלה, לכן שינו את שמה לקרותה שרי.

2. על מנהג מיוחד במינו בעיראק, שכנראה נשתבח כבר, והוא, הוספת שם לכלה לפני החופה, כתבו לי האחים המשוררים הרצל ובלפור חקק במכתבם מיום כה באב תשל"ג:

אצלנו נהוג שעם הנשואין מוסיפה משפחת החתן שם לכלה. אני (בלפור=מידד) החלטתי עם נשואי לחדש מנהג עתיק זה ולחת לו משמעות חדשה: המשורר כנור אהובתו מחדש כיום הנשואין ומעניק לה מהות חדשה. היא הופכת לאחות. וכך קראתי לאשתי רבקה בשם חפארת. והשם אף הוסף באופן רשמי להעזרת הזהות אחי הכללות. הרצל (=אלדד) נשא אשה לפני שלושה שבועות, והוסף לאשתי השם פלאית. להזמנה צורף שיר: אגדת הפלאית....

הארה: התאומים הרצל ובלפור חקק נולדו בעיראק, שבעות אחדים לפני לידת המדינה, עלו ארצה בגיל שנתיים, ושינו רשמית שמותיהם לאלדד ומידד.

תחיה — לנקבות. זה הכלל: השמות שמוספים לחולה רומזים על רפואה, חיים ושלום. בספרו "קונטרס השמות" מכיב הרב טקן בשם פלוני: ראיתי אחד שהיה שמו שבת יונה ומוחמת חולי צוה שיקרא שמו תשבי

(כך א. רפכ/מט).

הארה: תשבי הוא אחד מכלי י' של אליהו הנביא המכשר טובות.

6. להלן דוגמאות מעטות מני רבות בדבר הוספת שמות לחולים:

— בחורף של שנת תרמ"ה חלה מורנו (=ר') חיים זוננפלד) בדלקת ריאות קשה, ובאותם הימים היתה מחלה זו מסוכנת מאד והפילה חללים רבים. אחרי שהרופאים אמרו נושא לחיו, צוה הרב מבריסק שיוסיפו לו שם "יוסף" כלומר יוסיף חיים ובריות לאורך ימים. זמן קצר אחרי הוספת השם חל שינוי פתאומי במצבו, עבר את שעת ה"משבר", ואחרי כמה שבועות החלים לגמרי (האיש על החומה, כרך א, 212).

הארה: הרב זוננפלד היה רבם של בני הישוב הישן בירושלים.

— כשחלה רבה הראשי לארץ ישראל ר' אברהם יצחק הכהן קוק את חליו ממונו לא קם, הוסיפו לו שם יחזקיהו (כפי מאיר מיד).

— להרב ברוך טולידאנו, שעלה ארצה ממאורוק, הוסיפו לו שם בנערותו בחליו "רפאל" כסגולה לרפואתו (בית יעקב, גליץ 113).

— בשנת העשור למדינה נורקה פצצה בכנסת מן היציע לעבר שולחן הממשלה. שרים אחדים נפצעו ובראשם ראש הממשלה דוד בן-גוריון. וקשה מכולם נפצע השר משה שפירא. משהודע מצבו וחששו לחיו הוסיפו לו שם "חיים". מני אז החל לחתום שמו "חיים משה" וחי עוד שנים עשרה שנים.

— כשאחי בצלאל שכב על ערש דוי הוסיפו לו שם "רפאל". כיון שלא קם מחליו לא נחת השם הנוסף על המצבה שלו בשם שהשם "יחזקיהו" לא נחת במצבתו של הרב קוק.

7. יעקב-יעקב, שמוצאו מבוריסטאן, כותב:

בוראי תהוים אתם הכינד נותרתי אני בחיים אחרי שמותו שני אחי ששמו היה יעקב. אמי סיפרה שגם אני חליתי ופרפרתי בין העולם הזה לעולם הבא, ומושם שהשם יעקב היה עבורנו מזל רע, הוחלט להתחכם לשטן ולבלבלו, ואז קראו הורי לכל העדה לבייתנו והעמידו כירה גדולה ובישלו בשיר הרבה, ואורי ומרק, וערכו תפילה שהסחיימה בטכס שבו הוסב שמי מיעקב לסלים. ושמי בישראל מאז ועד היום סלים. וסלים פירושו שלם ובריא. ואמי ואחי מאמינים בביטחה גמורה שרק שינוי השם הוא שהצילני מידו השטן שבה לבקש את נפשי. כי כשבה לבייתנו לקחת את נפשי היתה בידו פיתקה ועליה היה רשום

"יעקב", וכשבה נתברר לו כי אין בבייתנו איש ושמו יעקב — — — וזה השטן שראה כי טעה בכחוכת נטרד והלך לו, ואני בזכות זה נותרתי בחיים ("התחיהושה", ניסן תשל"ח, 118).

8. בדברי הספר "על אשה שניצחה את איוב" כותב טוביה סולמי על שרה (חנה) בת זכריה חיאט שרעבי זצ"ל, שעלתה ארצה מחימן לאחר חום מלחמת העולם הראשונה והיתה בין ראשוני המתושבים בכפר אלישיב: גורל אכזר רדפה מחימן ועד למוחה, השכול רדפה ובהו אחר זה גורעו כמעין ילדיה עד היוותה לה בת אחת יצ"ו, וכל חייה הינם סיפור אכזר על נסיונות לשנות הגורל ותחבולות להציל ילדיה מן המוות הודרפס. שמה שונה לחנה, ילדתה הקטנה הוכרחה מן הבית ואומצה ע"י אחרים ("אפיקים", טבת תשל"ה/דצמבר 1974).

9. על מקרה נדיר של כחן שם חדש לילד שנפל מקומה תשיעית וניצל בנס בריא ושלם, קראנו

נתנאל — זהו השם החדש שנתנה אמו של רחמים פוראטור מחולון לבנה, שניצל בנס לאחר שנפל ממדפסת ביתם שבקומה התשיעית של בניין רב-קומות. נפילתו נכלמה בחבל כביסה. נתנאל — כי האל נתן לו חיים חדשים (מערב, ב' בטבת תשמ"א/12.80).

10. מתוך התפילה לשינוי שם לחולה:

תפלה להתפלל על החולה
בשם כל השמות הנחובים בספר תורה זאת ובשם
כל השמות ובשם כל המלאכים הממנים על כל
קרפואות ותפלות תשלח מהרה רפואה שלמה
(למכ"ס) ונתאריך ימיו (ימיה) וישגותיו (ושגותיה)
בנצחיים ויבנה (ויבנה) בטוב ימיו (ימיה) ברוב
עוז ושלום מצפה ועד עולם אמן קרה:

ואם מכריזים את החולה כשינוי שם מוספין עוד:

ואף אם נגזר עליו (עליה) בבית דינה העדק מיטה
שמות (שמות) מחולי זה. הנה רבותינו
הקדושים אמרו שלשה דברים קורצים גזר דינו
של אדם ואחד מהם הוא שנוי השם שישנו השם
של החולה ונקימו דבריהם ונשפטה שמו (שמה)
כי אחר הוא (אחרת היא) ואם על פלוני (פלוגית)
נגזר הדין על פלוני (פלוגית) לא נגזר לכן אחר הוא
(אחרת היא) ואינו הוא הנקרא (ואינה היא הנקראת)
בשם הראשון ובשם שנשפטה שמו (שמה) בן
ישפטה הגזר מעליו (מעליה) כדין לנחמים
וקמיטה לתיים ומפלה לרפואה שלמה (למכ"ס)

2. בספר "טעמי המנהגים ומקורי הדינים" מובא בשם הספר "עלויות

אליהו":

סגולה למי שמתים בניו, חס וחלילה, שהילד אשר יולד אחרי מיתת בניו, רחמנא ליצלן, יקראו בשם אחיו אשר מת לפניו באחרונה בחוספת שם חדש. ויקראו בשם החדש לראשונה ושם המת לאחרונה — ויהיה הילד. סגולה זאת בדוקה היא, כי כן היה מעשה בבת הגר"א אשר מתו לידה, רחמנא ליצלן. וכאשר הולידה בן מחדש עשתה כדברי הגר"א הנזכרים, והי הילד. וגם הילדים אשר ילידה אחריה חיו (עמוד הקצה).

הארה: הגר"א הוא כינוי של הגאון רבנו אליהו מוילנא.

3. אותה סגולה, בסעיף הקודם, מובאת גם בספר "דברי אליהו" להגר"א,

בהוספה:

והרמז לזה: ומולדתך אשר הולדת אחרים "לך יהיו", רצה לומר שיחיו, סגולה לזה על שם אחיהם יקרא בנחלתם ותועיל בעוה"י. הארה: הכוונה לפסוק כבריאתי: ומולדתך אשר-הולדת אחרים לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם (ומהו).

4. מילכה מקלב, מצאצאי-צאצאיו של רבה הראשי לחברון, הרב אליהו מנ"י, מספרת:

אליהו מנ"י היה שם דבר. הוא היה יועץ ומדריך. לפני זמן מה פגשתי במישהו ששמו אליהו מנ"י ויחננוף. כאשר שאלתי לפשר השם, סיפר: אמי הייתה עקרה, אליהו מנ"י נתן לה קמיע, כאשר נולדתי קראה לי אמי בשם פרטי — אליהו-מנ"י ויחננוף הוא שם המשפחה וראי א"י 111.

5. על סגולה לשלום-בית במכתבו של יעקב גליס, ירושלים, מיום ג' באב תשל"ח:

ידוע לי על עול וגו' שבא לפני רבה של ירושלים רבי שמואל סלנט ואמר שהם רוצים להתגרש, ובקשו ממנו שיוסר להם את הגט. כפי בני הזוג היו חבילות של טענות ומענות, אך רבי שמואל הרגיש שאין בהן ממש. הוא התעניין בשמות בני הזוג ונאמר לו ששם האשה חנה. רבה רבי שמואל את סדרו הגט לחדשי-שלושה, אך צוה עליהם שבתקופה זו לא יקרא שמה בישראל בשם חנה כי אם חנה-לילה. הם קבלו את הדין ומאז לא פנו אליו יותר. שינוי שמה גרם לשינוי תדמיתה ועל ידי זה לשינוי יחסו להשכנת שלום.

6. על סגולה לאיריכות ימים קראנו: מילא מקום ראש עיריית רמת-גן, ער"ד משה מירון, המחזיק משרד

11. חז"ל אמרו:

שלושה שותפין יש באדם: הקב"ה, ואביו ואמו. אביו מזרע הלובן שממנו עצמות וגידיים וצפרונים ומח שבראשו ולובן שבעין; אמו מזרע אודם שממנו עור ובשר ושערות ושחור שבעין; והקב"ה נותן בו רוח ונשמה, וקלסתר פנים, וראיית העין, ושמיעת האוזן, ודבור פה, והלך רגלים, ובינה והשכל (נהד לא"א).

מכאן אולי הסבר, מדוע כאשר מתפללין על חולה ומזכירין שמו מזכירים שם אמו (בן פלונית) ולא שם האב (בן פלוני):

שייתכן כשמתפללים על החולה על רפואה גופו מזכירין שם האב, כי היא נותנת החומר, והאב — הצורה ("פיקוד חסד", סימן רמב).

12. הסבר אחר לטעם שמוזכרים שם האב של החולה ולא של האב מצאתי בספר הזהר (בתרגום חפשי מארמית):

והרשיעה לבן אמתך. וכי לא היה בנו של ישי (=דרדך בן-ישי), עד שהוא אומר את שם אמו, ולא שם אביו? אלא כך העמדנו, שאם יבוא בן אדם וישא עיניו למרזם להזכיר, צריך ללכת בדבר שהוא ודאי, ועל כן הזכיר את אמו, ולא את אביו ובראשית דף פ"א.

פרק כא: סגולות

להלן מובחר סגולות למטרות שונות, כגון: להיפטר ברע-של-קיימא, לשלום-בית ולאיריכות-ימים, — כולן

קשורות בשמות:

1. בפתח הספר "ישמח משה" לרבי משה טייטלבוים, אבי-בית-דין באורזל, נרפסה מגילת יוחסין בשם: "ויחלילו על משפחתם לבית אבותם"

— ושם נאמר:

אשת בני יחידו — — אשר איזה שנים אחר נשואיה היתה שכולה מבנים ר"ל, שנעדרו (=נפטרו) בעודם קטנים והיה להם צער גידול בנים ר"ל. פתאום בא מכתב מאת חותנה הגה"ק המחבר וללה"ה וכתב, לאשר בני ישי אב זקן (=סבא) שהוא הגאון מו"ה יקותיאל זלמן שהוא זקנה, והיה אב"ד הראשון בק"ק דראדבהיטש, על כן תשתטח על קברו ותבקש רחמים שם ותבטיח לו כאשר תלך בן זכר חקרא אותו על שמו, וכן עשתה כאשר צוה לה ונולד בן וקראה את שמו יקותיאל יהודא — הנקרא כפי ר' זלמן ליב.

בשם (= אברהם במקום אברם, ושרה במקום שרי), וכן בג בג — שהגימטריה — עולה ה (כ=2; ג=3 ס"ה 5 כאות ה). ובפירושו הקהותי על המשניות ואבות הבכר מובא:

ולפי החספות היה גר וכן מוכח גם ב"מדרש שמואל", שכן בג בג וכן הא גרים היו, וכדי להסתיר מן המלשינים נקראו כך, והם בני אברהם ושרה שנתוספה ה"א על שמותם, ולפיכך נקראו כל הגרים בכיהם. "בג בג" בגימטריה ה"א ה"א (מנין האותיות ב"ג עולה למנין אות ה"א, הרינו חמשה), ושניהם אחד, אלא שבג בג יותר נסתר ונעלם, ונקראו זה משונה מזה, כדי להכיר ולדע כי זה זה לזה. ויש סוברים ש"כן בג בג" ו"כן הא הא" הם שני שמות של תנא אחד: "בג בג" ראשי תיבות: בן גר, בן גיורת.

לדעת פרופ' שמואל קליין, בריגורא הוא שם בן גר ושמותו גליין סיון. אגב: סברה מאלפת, מדוע לא נמצא בתלמוד השם "אברהם" מכאן ד"ר יהואל גולדוויג גומפרין כמאמרו על "קריאת שמות בישראל": אפשר שמנהג לקרוא גרים בכינוי "בן אברהם" קדם מאד הוא, ועל כן נמנעו היהודים מקרוא את בניהם בשם אברהם, פן יחשדו בבני בניהם שגרים הם כשייקראו "בן אברהם" (והוכיח: תש"ח).

3. על זוג גרים מצרפת שבחרו בשמות גרעון ושרה ברבג, סיפר גדעון לכתב שבעון הקיבוץ הארצי דב ורדי:

לפני עלייתו לישראל חיפשתי שם משפחה עברי, יום אחד קראתי בספר צרפתי על התלמוד ומצאתי את השם בקינג. היה מסופר שפירוש בג בגימטריה חמש והוא הסמל לה; הה"א גם הפך שרי לשרה (שם אשת) ואברם — לאברהם. ועוד דבר, בן בג זה היה גר, ויש מפרשים שאולי היה הגר שביקש מר' הלל ללמוד את כל התורה על רגל אחת. כשסיפרתי על השם לשרה, היא הזכירה לי ששם הסבתא האפריקאנית שלי: באגין, כך שהכל התקשר (והסבנו גליין 1285).

4. השם אברהם לגר הוא שכיח מאד. די להזכיר שני כדורסלנים שהתגייסו. האחד שינה שמו מגלס וורטייט לאברהם בקינגדום ורבר 11.7.18; והאחר שינה שמו אולסה פרי לאלישה בן-אברהם (מערב: א.א.א. 18). ולא רק גר נקרא על שם אברהם אביו אלא גם גיורת. כך, למשל, בבית-הקברות שעל הר-הזיתים מצוי קבר, שעליו הוצבה מצבה נושאת כתובת בת חמש מלים: "הצדקנית שרה בת אברהם אבינו" (מערב: י' בחשי' תשל"ט/א' 10.10.120). כינוצא כזה בתעודת גיור החתומה בידי הרב הראשי שלמה גורן נאמר: הרינו מאשרים בזה כי הגבות — — טבלה לשם גירות כמני בית דין של

בתל-אביב שומר שני מכתבים שבהם הוא רואה סגולה לאירכות ימים. וכל כך למה? פירמה מסוימת שלחה למר מרון שני מכתבים מגרמניה לכתובת משרדו הקודם, ברחוב פרישמן 63 תל-אביב. המכתבים לא הגיעו ליעדם והדוור ציין כי המוען "נפטר". וככל זאת כיצד הגיעו המכתבים לידיו? מסתבר כי מנהל סניף הדואר ברמת-גן הבחין בשני המכתבים עם החותמת "נפטר". מאחר ששמו של עו"ד מרון מוכר לו היטב, התעניין בדבר והעביר את שני המכתבים לכתובתו של מר מרון. בהוסיפו כי תיערך עתה חקירה כיצד אירע הדבר. עו"ד מרון מצדו החליט לשמור את המכתבים כסגולה לאירכות ימים. היה אפילו מישהו שהציע לו להוסיף לשמו את השם — חיים (ומעריב: 27.11.70).

7. ברשימה על פנחס חפין, יליד ירושלים שנרד לרוסיה הקומוניסטית, כתב לוי יצחק הירושלמי:

דודניתו הגב' בלוי, סיפרה לי מעשה הקשור בלידתו של פנחס חפין: כמשפחה שלנו נהוג שקוראים לילד בשמו של אחד האבות. פנחס היה יוצא מן הכלל מבחינה זו. הוא נקרא על שם פנחס הכהן. ואת למה? הוא נולד להוריו לאחר ששיכלו שלישה ילדים. השם פנחס נתן לו כדי לעצור את המגפה. כפי שפנחס הכהן עצר את המגפה. לכן כאשר נולד לא הלבישוהו אלא בגדי פשתן — כמו תכריכים — וגם הם לא היו חדשים. זוהי סגולה לאירכות ימים (מערב: 14.12.72).

פרק כב: שמות גרים

1. לפיכך קוראים גר שהתגייס בשם אברהם בן אברהם-אבינו, מפני שאבי האומה אברהם היה הראשון שנצטוו מפי ה' על המילה. אף הוא היה ראשון שהכניס עובדי אלילים תחת כנפי השכינה. חדע, על הפסוק בבראשית ויבא: ואת הנפש אשר עשו בחרן — מפרש רש"י: שהכניסו תחת כנפי השכינה; אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו. ומצאתי בזהר על בראשית וצ"א: ובגלל זה גר שנימול נקרא גר צדק, משום שלא בא מגזע קדוש שנימולו. ועל כן מי שנכנס בזה שמו כזה — אברהם. בגלל זה כתוב בו: כה יהיה זרעך, זרעך ממש (תרגום חפשי מארמית).

ועל כן כותב שם המקובל רבנו חיים ויטאל בהערותיו לזהר "דרך אמת": "מכאן נהגו לקרוא גרים אברהם".

2. מצינו במסכת חגיגה (ט"ז:), אמר ליה בר ה' הי להלל. ומפרש בתוספות: יש מפרשים שגר היה הרינו בן אברהם ושרה שנתוסף ה"א

שלושה כיום כ"א שבת חשל"ח ונקרא שמה כישראל — — כת אברהם אבינו (צופר, ה' בטבת תשל"ט). כיצא בזה סליה הגל הסינית, שנוצרה בהונג-קונג והתגייסה כתל-אביב, ושמה בישראל "שרה בת-אברהם" והיא (הרא, 28.3.80). שמות עבריים השכיחים אצל גרים נוסף לאברהם הם: ישראל ויהודה כגברים, ורות, שרה, יהודית — כנשים. גיורת שפירשה מהדת הנוצרית נמנעת בדרך כלל מלקבל את השם "מרים" (אמו של "אוחו איש" שהוא כינוי בחז"ל לישו הנוצרי), כדי ששמה לא יזכיר לה נשכחות מות שפירשה ממנה. כן ידוע השם "עובדיה" בו נקראו גרים, מפני ששם זה בא לבטא עובד יה, שמו של אלוהי ישראל. הגר המפורסם בשם זה היה "עובדיה הגר" הנזכר באגרות הרמב"ם. כאגרות אלה כתב הרמב"ם לעובדיה הגר בין השאר:

לפיכך כל מי שיתגיייר, עד סוף כל הדורות, וכל המייחד שמו של הקב"ה כמו שהוא כותב בתורה, הרי הוא תלמידו של אברהם אבינו.

5. רות המואביה, שדבקה באלהי ישראל ולאחר מות בעלה הלכה אחרי נעמי המוטה והצהירה: עמך עמי! ואלהיך אלהי! ורוח אשה, הפכה לאם-טיפוס של גיורת מאז ועד היום הזה. חז"ל אף הכתירו אותה בתואר הגעלה "אמא של מלכות", מפני שדור מלך ישראל הוא מצאצאיה לפי סדר היוחסין שלו המפורט בסוף מגילת רות. אין חימה, אפוא, שלפנים כישראל היה "רות" השם הטבעי והנפוץ ביותר בקרב גיורות. כיום בתקופתנו וכמדינתנו, בהן נחדשו אלפי שמות עבריים חדשים וכן רבו גם רבו מקרי הגיור — לעומת מבחר מצומצם של שמות עבריים לנשים ומקרים נדירים של גיור נכריות כגולה — שוב אין השם רות שכיח בקרב גיורת כבעבר. אמנם בשנים האחרונות עלתה לכותרות כל-ההקשרות שמה של גיורת מפורסמת מצרפת בשם רות, שנישאה למנהיגם של אנשי "נטורי קרתא" בירושלים, הרב עמרם בלויא. אך זהו כמעט מיקרה יוצא מן הכלל, ואין למדים הימנו.

6. בזכות רות הגיורת המפורסמת בקרב האומה העברית, שאחד מעשרים וארבעה "כתבי הקודש" (=חנ"ך) נקרא על שמה: "מגילת רות", בה קוראים בחד השבועות, נשחרש מנהג לקרוא לילדה שנולדה בחד השבועות בשם "רות". כדרכו של מנהג מסוג זה פורט עורה ולובש צורה, מסתבר, שכימונו הועם במקצת מנהג זה, והרשימה דלהלן מעידה על כך: לי קראו רות באמת על שמה של רות המואביה, כי נולדתי בחד השבועות. ולא רק זה. אלא שלאחי הבכור קראו בועז. כך עונה רוחי ת. חיילת חנינית, בעלת חיוך ביישני ותמים, היא גאה בשמה, כמו "רות"יות אחרות. בספרים ובאנציקלופדיות הרי מוהלים את רות, את

ובקתה בישראל וכאמננו ואת נשואיה לאיש יהודה. מפארים את שמה בשל שושלת המלכים שהחלה בדוד המלך, יניה — —. השם רות מקובל מאד כשם שנותנים לאשה גיורת, כשם שלבגר שמתגיייר נוהגים לתת את השם אברהם בן-אברהם. רות המואביה נקראת "אם של מלכות", זו אחת הסיבות שגיורת רבות מקבלות שם זה, בהוכחה, שאם גיורת מתגיירת כהלכה, היא יכולה להיות ראש שושלת מלכים — —. גם רוחי זיו נולדה בחד השבועות, לפני שנה, ולכן קראו לה הוריה רות. אבל מבית החולים לילדות בקריה נמסר לנו, שהשם רות די נדיר בימינו. האחרות לרישום שמות הנוצרים שם, אף אינה זוכרת בארבע-חמש השנים האחרונות שהיא רשמה בתעודת לידה את השם רות. לדבריה, ילדות רבות שנולדו בחד השבועות נקראו, על משקל השמות המודרניים, בשם חגית, כי נולדה בחד — —. גם במחלקת הילדות של בית החולים "אסותא" חזרו על סיפור דומה: "זה קרוב לשלש שנים לא רשמנו תעודת-לידה עם השם רות, למרות שהיו לנו כמה וכמה לידות בחד השבועות של השנים האלה", נאמר לנו (מערב, ג' בסיון תשל"ח/א.6.84).

להלן הסברים מפי מקצת גרים בשנים האחרונות על השמות העבריים שכתבו לעצמם:

7. ירושע גלבע שחה עם אבי-בית-דין רבני בחיפה, הרב יעקב רוזנטל, בין השאר על גיור. הוא כותב:

ידוע על אותו גרמני, טייס במלחמת העולם השנייה, שבא כאן להתגיייר ובחר לעצמו את השם יתרו בהתייחסו לפסוק "עתה ידעתי כי גדול ד' מכל האלוהים", כפי שאמר יתרו (הארץ כ' באלול תשל"א/10.9.80).

על הכרתו של יתרו חותן משה: עתה ידעתי כי גדול ד' מכל האלהים (שמות יח/14). נאמר במדרש תנחומא, כי רק הוא היה מוסמך לומר כלשון זו. שכן אמר יתרו: לא הנחתי עבודה זרה בעולט שלא עבדתה ולא מצאתי אלוה כאלהי ישראל ושמותי פרישת יתרו. (ז).

8. ברישומה של ג. גולן על דרכה של הגיורת יהודית בוגמן:

נקראתי, לפי החלטת אמי, על שם ידידה שלה יהודיה שאיננה בחיים, מאלה שהיו מתכנסים בביתה בזמן השואה והצפה. כי בסיון תשל"ח/א.6.84.

9. ברישומה של עדה כהן על זוג גרים, מסופר:

היום קוראים להם נח וקרן מייסטר. "אני אוהב חיות, חיי בית ומשפחה, שמש, טבע, בחרתי בשם נח, כי הדמות של נח בחיבה עם

החיות קסמה לי. אחתי רצתה בשם ישראלי חדשני ובין השמות העבריים החדשים נראה לי קרן יותר מהאחרים — דבריו של נח מייסטר (מערב) ערב חג השבועות תשל"א/א' 19.6.

10. אדריאן הנדריקס נהפכה לשפחה יקר. מדוע שפחה?

בגלל הזהות עם שפחה המצירה, שחד עם פועה התחכמו לפרעה והביאו את ילדי העברים, במקום להשליכם לים. אשה גבורה, שהעדיפה לקיים מצוות לא תרצח, למרות שסיכנה את חייה ומעריב עיב ראש השנה תשל"ט/א' 1.10.78.

11. צבי לביא מסיים ככתבו על "החילל הגרמני שהגיע לישיבה בירושלים", בקטע זה:

וולפגאנג הסטרמן הפך לאחר חקירות ודרישות עצמיות אחר שם עברי הולם ליונה עמנואל. מדוע? עמנואל הרי זה עם ישראל. יונה היא סמל השלום, לא עם מצרים אלא בין יהודי לחברו. יונה הוא גם הנביא שלמד על כשרו, כי לאדם אסור לברוח אם נועד למלא שליחות רוחנית ומיסתללות, ערב חג השבועות תשל"ט/א' 1.10.78.

12. במסגרת התכנית "הכניסתי תחת כנפך", ששודרה ביום טז באב תשל"ט/א' 9.8.79, הסביר הגר גרשם מתיב מסייעליה, מדוע בחר בשמו זה: מפני שגרשם הוא שמו של בן משה רבינו והתורה מסבירה טעם השם: כי אמר גר הייתי בארץ נכריה ושמחת בי (כנ).

13. בתשבע בנישטיין, שהתגיירה בצפת בחורף תש"ס, נקראה "ביאגיד", שמשמעותו בשפה השוודית שבועה. וכרישמות ר. מנתם אנו קוראים הטעם לשמה החדש:

לרגל גיורה אימצה לעצמה את השם העברי בתשבע — המזכיר לה את שם הולדתה, שעניינו כאמור שבועה ומשמעותה כיום לדעתה — שבועת אמונים ליהדות ומצוותיה ומעריב ערב חג השבועות תש"ס/א' 20.5.79.

14. אהרון דולב כותב על זוג גרי צדק אסתר וישראל ברוך, שבהורו להתישב בקרית-ארבע, דוקא. ומדוע בקרית ארבע, מסבירה אסתר: מרבית יהודי תבל, צאצאי אברהם ושרה המה, אלא שדורות רבים מפרידים ביניהם לבין אבות האומה. שר שלום ואנוכי, צאצאים ישירים, דור ראשון, אחי אברהם ושרה. הוריהם "הביאולוגיים" אומרת אסתר, מתגוררים בארצות הברית. הוריהם "הרוחניים" קבורים בחברון. "זו חוויה עמוקה", שאין דומה לה בשום אחר ומקום אחר על

פני תבל, אומרת אסתר — "לחיות סמוך כל כך לקברי אבות" (מערב). טו בסיון תש"ס/א' 30.5.80.

פרק כג: שמות מאומצים

1. שני שופטים פירסמו ספרים על אימוץ ילדים. האחד, שניאור זלמן חשין, אשר כינס בספרו "ילדי אימוצים", תשט"ו, שיחותיו ששודרו בקול ישראל בשנים תשי"ג-ד'; והאחר, ד"ר בנימין שרשבסקי, שכלל בספרו "דיני משפחה", תשי"ח, חומר על אימוץ ילדים. שני הספרים קדמו לחוק האימוץ תש"ך — 1960.
2. חוק האימוץ אין בו זכר בענין שם הילד המאומץ. הוראה בנידון כלולה בחוק השמות תשט"ז — 1956. סעיף 5 אומר:

קטן שאומץ מקבל שם משפחה מאמו או אינו מקבל שם פרטי חדש, וזאת אם קבע בית המשפט בצו האימוץ קביעה אחרת.

3. בפרק אימוץ ילד — כיצד? מביא השופט חשין דוגמה מתוך חיק בית המשפט המחוזי:

עצרה כבת עשרים ממושבה אחת בשומרון היתה לידדה. כאשר מלאו ימיה ללדת, קמה ועלתה ירושלימה ונכנסה לבית-חולים אחד. כאן ילדה ילד בריא ושלם, ובהערך טכס הברית ביקשה כי ייקרא עליו השם "מתניה". למה בחרה בשם זה דווקא — לא סיפרה לאיש — — — — —. הבקשה (לאימוץ הילד) מסתיימת בעתירה, כי יינתן צו האימוץ מטעם בית-המשפט, וכי שם המבקשים ייקרא על הילד, כלומר, ששם הקטן לא יהיה עוד "מתניה", כי אם "אוריאל בן-אריצי". (בית-המשפט נעתר לבקשת המבקשים וקבע כי הילד ישא את השם אוריאל בן-אריצי).

4. המונח אימוץ ילד במשמעו שביצעו אינו נזכר לא בתנ"ך ולא בחז"ל. לפסוק בתהלים: ועל בן אמציה לך (פ/טו) מוכן אחר. ואכן כתב ד"ר שרשבסקי בספרו:

דיני ישראל אינם מכירים באימוץ כמוסד משפטי. אמנם מוצאים אנתנו במקורות מאמרי חז"ל כגון "כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילד" (סנהדרין יט"ז), או "ואלה בני בתיה בן פדעה... וכי בתיה ילדה והלא יוכבד ילדה אלא יוכבד ילדה ובתיה גידלה, לפיכך נקרא על שמה", או על פי הפסוק "ותקראנה לו השכנות שם לאמור ילד בן לנעמי רוח ד"ז) "וכי נעמי ילדה והלא רות ילדה, אלא רות ילדה ונעמי גידלה, לפיכך נקרא על שמה" (דיני משפחה, 161).

5. אימון ילד לא מצינו במקורות לעומת זאת מצינו משפחה "אומנת" במגילת רות נאמר על הילד שלדה רות לבועז: ותקת נעמי את הילד ותשתהו בחיקה ותהי לו לאִמָּנָה (ד/טו). כיוצא בזה במגילת אסתר מסופר על מרדכי: ויהי אִמֶּן את הדסה היא אסתר פת דדו כי אין לה אב ואם — — — ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת (ו/ז).

6. הלכה פסוקה בשולחן-ערוך:

מי שמגדל יתום בחוץ ביתו וכתב עליו בשטר בני, או היתום כתב על המגדלו אבי או אמי, לא מקרי מזויף וכשר, הואיל וגדלוהו ראוי לכתוב כך (חושן משפט, מב/טו).

הלכה זו שימשה יסוד לדברי השופט קיסטר בפסק-דין שנתן בענין בקשה לאימוץ קטנה:

בנוגע לשם הילד המאומץ, אין כל מניעה שהתב המאומצת תכונה כבת של המאמצים, וזה לא רק בפניה אישית, בין הילדה ובין המאמצים, אלא כלפי חוץ ובמסמכים שיש להם חשיבות משפטית ותוקף משפטי (ח"ק אורחי 185/49).

7. בספרי הפוסקים מצויות שאלות ותשובות בענין אימוץ ילדים. כך, למשל, מובא בספרו של החתם-סופר שאלות ותשובות, אבן העזר חלק א: עובדה הכי הוי כאיש אחד דר בכפר הסמוך לק"ק סאבאטיש עם אשתו ובניו וחתמו עצמם על שם אביהם בן אליהו, וכך נקרא לס"ת. ועתה קם בנו הגדול הנקרא אברהם בן אליהו וגשא אחות אביו אליהו הנ"ל בחופה וקידושין, ואח"כ נתעוררו לה אנשי הישוב הדירים בכפר הנ"ל באמרו, כי הוא נכשל בערה דאורייתא לישא דודתו. וגשמע הדבר לרב בק"ק סאבאטיש וקרא להאב ר' אליהו ואמר לו: איך נהי' הדבר הרע הזה? והשיב שזה אברהם אינו בנו כי אם חורגו, בן אשתו. ואמר אליו הרב: הנשמע שהחורג יחתום עצמו בשם בעל אמו ויעלה כן לס"ת וגם בכתובה יכתב בן אברהם בן אליהו? והשיב אליהו הנ"ל שישאל לאשתו והיא תשיב אמרי'. והנה היא אמרה שבריותה פגויה היתה לזוננים וילדה זה הבן — — — וכדי להסחיר ברשתה החזיקו הבן כאילו הוא מבעלה ר' אליהו הנ"ל אבל באמת אינו בנו כלל. ועל זה פלפל מעלתו וצ'לל כמים אדירים והראה פנים לכל צד ובקש ממני לחוות דעתי הקלושה בענין הזה (התשובה ע"ה).

8. שכם בן-חמור אנס את דינה בת יעקב כמסופר בספר בראשית (פרק לח). בפרקי רבי אליעזר אמרו חז"ל, שדינה ילדה בת ונקרא שמה אסנת (פרק לח). שם זה רומז, כנראה, על אסון = אונס. ברם בימינו אין קוראים לילדים

מאומצים בשמות הרומזים על מעמדם. שאלתי את אביה ל"און, פקידת אימון ראשית במשרד העבודה והרווחה, אם נתקלה בילדים מאומצים הנושאים שמות כזו: אמון, אמצית, ירוחם, רוחמה, מתנה וכדומה? תשובתה היתה, מגמת כל הנוגעים בדבר להעלים מידעתם של הילדים בקטנותם את הידיעה שהם מאומצים. אמנם נזכרה חוץ שיתנתו, במקרים של ילדים כשמות: שי ודודון, אך אלו מקרים הריגים ולדעתה נקראו הילדים האלה בשמות שניתנו בתום לב.

9. במדרש רבה מובא משל:

ליתומה שהיא מתגדלת אצל אפוטרופוס והיה אדם טוב ונאמן וגדלה ושמרה כראוי. בקש להשיאה, עלה הלכלך לכתוב הכתובה. אמר לה: מה שמך? אמרה פלוגית. אמר לה: ומה שם אביך? התחילה שותקת. אמר לה אפוטרופוס שלה, למה את שותקת? אמרה לו מפני שאני יודעת לי אב אלא אותך — שהמגדל נקרא אב ולא המוליד ושמות מהוה.

10. אביי, אחד האמוראים הנזכר פעמים הרבה בגמרא, יש אומרים שאין זה שמו אלא כינוי:

אביי. יש אומרים ששם העצם שלו נחמיני והוא נשאר יתום מאביו ואמו, ודודו — אחי אביו רבה בר נחמיני — לא רצה לקראו בשמו "נחמיני" מפני כבוד אביו, ששמו בשמו, החליף לו שמו וקרא לו אביי שהוא ר"ת: אך כך ירוחם יחוס (נפח דוד, שנת פה לאף החמישי, והא בקורות בהענין ע"ר אביי).

ואכן, קראתי בשעתו (המקור נשכח ממני) על משפחה שאימצה ילד וקראו לו ירוחם, לומר, יש לי הורים המרחמים עליו.

11. בלהה שפר אימצה שלושה ילדים ולראשון קראו חנוך.

קראנו לו חנוך, אולי משום ששם זה ביטא יותר מכל, כי מה שיש בדידנו לחת לו היא אהבתנו וכוח חינכותנו? ואולי משום העליל הגביר של השם, שכל כך החאים לגבר הקטן הניבט שם מבין החיחולים? לא ידענו אז עד כמה תחבשק האסוציאציה כיום הליכתו מאיתנו, בדמי עלומי: "ייתחלק-חנוך...ראינו, כי לקח אותו האלהים" ("להיות אני עצמי" 115).

12. בתכנית של עדנה פאר "ללא אהבה", ששודרה ברדיו בסיון תשל"ח/זוני 78, בקשה מאיזנה לאמן ילד בשם יאיר בשם אבא. ואילו יואב קמינר מכפר-גולה קרא לבנו הבכור מאיר, על שם אביו מאמצו (ימים ולילות, 29.9.78).

13. על אימון שמות מסוג אחר, שלוש דוגמאות:

— פרופ' עקיבא ארנסט סימון נולד בגרמניה במשפחה מתבוללת. לימים כאשר היה סטודנט באוניברסיטה, נדלק ליהדות והפך לשומר מצוות. במלאות לו שמונים שנה רואיין ע"י נעמי גוטקינד, והוא סיפר, כי אימון לעצמו שם יהודי ובחר באופן סמלי בעקיבא.

הארה: על רבי עקיבא, מגדולי התנאים, חי אחרי חורבן בית שני, מסופר שער שנתו הארבעים היה עסי'הארץ. לפתע חש צורך ללמוד תורה עליה שקד הרבה עד שנעשה לאחר מעמודי החוץ של המשנה.

— רחל לבית גרין נולדה באלכסנדריה של מצרים. כאשר בגרה נישאה למכבי מוצרי, ממפקדי הפלמ"ח, שנפל בעת החשת מוצריים לירושלים הנצורה במלחמת השיחרור. רחל סיפרה לטלילה בן-זכאי: אימצתי לעצמי כשם משפחה את שמו הפרטי של מכבי. ממילא כולם קראו לי כך וימים ולילות. (1.3.79).

— בין "ילדי טהרן" שהועלו ארצה היו האחים דב ואריה קליינצלר — . בפרוץ מלחמת השיחרור נהרג דב, שהיה בין מגיני גוש עציון ("ילדי טהרן" נוספים נפלו גם הם על הגנת הגוש ובקרבות אחרים). אריה אימון את שם אחיו ונקרא היום אריה אחידב (מעריב, 1.4.77).

שער שני

מרחב "שמי"

פ ר ק

כו. קידוש השם ו"חידוש השם"

כח. וישן מפני חדש תוציאו

כט. החייאת שמות תנ"כיים

ל. האמנם שם תנ"כי?

לא. ראשונים

לב. שם מקום על יושביו

לג. לפי אירועים

לד. ביבשה, בים ובאוויר

לה. שמות סמליים

לו. שמות עבריים בנכר

לז. שמות בל ידעום

לח. עלו במחשבה תחילה

לט. הרואה את הנוולד

מ. צבאיים

מא. כשמות גיבורים בספרי ילדים

מב. על שמות בספרות

מג. ישראל וישמעאל

מד. בת תחילה

מה. נשתנו הזמנים ועמם המינים

מו. נתהפך מינם ועמם שמים

מז. שמות ספורטיביים

מח. שמות מפלגתיים

מט. שמות "מסחריים"

נ. מצחיקים ומלעיגים

נא. "שביעיות"

נב. קוריוזים

נג. ללא שם

קריאת שם לולד לאור ההלכה

אפרים קורנגוט

הדברים השמונים ביותר הקורים לאדם בימי חייו, היא עת היוולד לו ילד, כן או בת. וכשר השמחה מגיעה עימה של "הטורדות", הכנת השמחה, וכו', ובין אותם 'פכים קטנים' של עסקי המצוה, צריך גם לחשוב ולעסוק בקריאת שם לולד ופעמים שהזמן הניתן למחשבה על כך וכך הוא קטן ודל, ורציתי להפעל לעמוד על חשיבות הענין של קריאת השם, עד שהרבה מעתירו של הילוד הרך טמון בכך.

אדם הראשון נשמתו בכך שקרא שמות לכל בהמה ולכל עוף השמים ולכל חיות השדה "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו" וביאר הרמב"ם גדולתו של האדם שהכיר את טבעיהם של בע"ח וידע להתאים להם שמות המאיימים למותם, כי אף שהממות הקיימת "קריאת השם הוא העור" לאותה הממות להתגלות.

למ קרא לבנו נח לאמר "זה יחיהנו. ממעשיו ומצעונו ידונו מן האדמה אשר אררה ה'" וביאר האבן עזרא "שירע על ידי אדם נביא כי על ידי זה תחיה האדמה, וא לא זה בדרך חכמה וכן היה עלינו נתקיים העולם" היינו מידה של נבואה או חכמה גדולה נצרכים עלימנו לקרוא שם לאדם. הספורנו ביאר שם שלמך "התפלל שזה יתחמך", היינו, כשר טמון חפילה וקבשה שיצלה בן זה וכך אנו מוצאים בדעת זקנים מבטלי תוספות, שעל אחר שכתבו שמתולש הצדיק נתן לו עצה שאמר לקרוא לו שם, ולא ששני הדור מכשפים היו, ויהיו מכשפים אותו אם ידעו שמו. במלים אחרות בשמו של האדם טמון כח גדול המשפיע על האדם ופועליותו.

אברהם אבינו קרא לבן הגר ישמעאל¹ וביאר רש"י² "אע"פ שלא שמע אברהם שמה המלאך שאמר "קראת את שמו ישמעאל כי שמע ה' אל ענין" דבריה הקודש עליו וקראו ישמעאל" היינו, רוח הקודש נצרכת לקרוא שם נכון לאדם.

ואברהם אבינו ושרה אמנו זכו לרוע של קיימא בגלל שינוי שם³. עשו, נקרא כך על ידי כולם כי היה אדמוני כולו כאדמת שער, ואילו יצחק, שקרא כך על שמו שידו אחוזת בעקב עש⁴, ביאר רש"י⁵ שנקרא כך על ידי הקב"ה ולא על ידי יצחק אביו, כששני הפרשים למקום אחד הלכו, הקב"ה נוחן מהשבה לאביו של הרך כיצד לקרוא לו.

וכך מוצאים אנו בשמות השבטים, שאמותיהן שנבאות היו⁶, קראו להם שמות עם כוונות מסוימות כגון, ראובן⁷ נקרא על ידי לאה כך כי אמרה כי ראיה ה' בעניי כי נתתי יאהבני איש⁸, שמעון⁹, כי שמע ה' כי שנאה אנכי ויהו לי גם את זה¹⁰, לוי "עתה הפעם ילה אישי אלי כי גלהתני לו. שלשה בנים" וכן נהגה בשאר לילדה ובגולה שפחתה וזפת וכמותה נהגה גם רחל לילדיה וכלידי שפחתה כלה. ויוסף קרא לבנו הבכור מנשה¹¹ כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבני¹² ולשני קרא אפרים¹³ כי הפניו אילקם בארץ עניי¹⁴.

כשרבותינו מבארים ששמו של האדם גורם לפעולותיו¹⁵ ולעולם יכבוד אדם בשמות לקרוא לבנו הראוי להיות צדיק, כי לפעמים השם גורם טוב או גורם רע¹⁶. ומארכבע דברים הקורים גור ידנו של אדם הוא שינוי שמו¹⁷ ודרך צדיקים לשום שם לבניהם לענין מאורע¹⁸ ומארכבע דברים שבגללם זכו ישראל להגאל מצרים בגלל שלא שמו שם¹⁹ וכל השבטים לשם נאולות²⁰ וקראו²¹ ושם בנות צלפחד שם היה להן בזכות ושם היה להם במעשה הטוב, הא כל שמות שבתורה ושנבאיים ושבתוכים אם לענין הזכות שם לו בזכות ואם לענין רשע שם לו ברשע²².

ומכאן, ביאורים בשמות, למשל, "למה נקרא שמו אורחזו שמאירות את העינים" למה נקרא שמו לבנו? שמלכין עוונותיהם של ישראל²³. למה נקרא שמו אורחזו ותומים אורחזו שמאירים את דבריהם, תומים שמשמלים את דבריהם²⁴. ולמה נקרא שמו ירובעל? שעשה מריבה עם הבעל, בן זה שמשון ולמה נקרא שמו בן דנאי מדן²⁵. למה נקרא שמו ירמיהו שבימי ירושלים אירמיהא. למה נקרא שמו קוהלת? שהיו דבריו נאמרים בהקלה²⁶. ועוד, עוד, דיוקים כגון דא.

ובעל "גרייטשע"כ²⁷ כותב כך על ענין השם: "אין לו אדם מישראל אשר שמו אינו יוצא מתורתנו" ואמר האר"ק כשמלך התינוק מישראל ואומר אביו מה שם שקראו לו לא באמראי בעלמא וראי אלא הקב"ה מומיני בפני אביו וכן נרשם חיפך בבסא הכבוד אם יהיה צדיק וכו'.

כשבעל "דגל מחנה אפרים"כ²⁸ מסביר את הנהגת צפורה באשר למילת בנה "כי ידע שם של האדם הוא נשמתו ושרשו, והנה צפורה הסתכלה בשמה שהיא אותיות צד פה, פה היא מספר מילה ומורה למול בצד, וממנה שורש נשמתה הוא זה, שצריכה לכרות גורלה בצד, ולכן ותקח צפורה צד ותכרות את ערלה בנה" וכך כתב הרב ר' יוסף קארוניסקי זצ"ל: "שעלייז התלפת השמות באו על ההשעיה עונשם, איך עשה הקב"ה כליון ושממה ברשעי הארץ... שהסירו המלאכים הממונים ושם להן שמות חדשים ושוב לא עלה בידם להשביעו השרים שיעלנוצל".

וכך גם ספר הרב ר' חיים מצאנו זצ"ל²⁹ "שהשם שהאב קורא לבנו ולבתו זה ניתן לו בפיו משמים שקרא לו כן כי שורש נשמת הבן שייך דווקא לאותו השם שהרגילו משמים בפני אביו הבן והבת - ואם היה איזה סיבה שלא היה אב הבן כאותו

מעמד ואחרים נתנו איזה שם, הקפיד על זה ואמר שאין לעשות כך רק להמתין עד שיבוא אביו ויקרא לו שם שמה שהאב אומר השם לבנו או בתו עדיין להאמין נכ"ל כי הש"ת מורה לו מה ידבר והש"ת אומר לאב ואנכי אחיה עם פה, והיינו שצריך בר ישראל להאמין שמה שמוציא מפיו הוא הכל ע"י שפע הש"ת שמביא ברעיונו ומחשבתו זה השם, הגם שמומין זה השם ומתייען עם אשתו תחילה, מכל מקום הדעה והדבור לחי העולמים וע"י שאמין בזה ומתפלל בזה ומתפלל להשם יתברך שיזכהו לכוון לאמת הענין להמשיך שם קודש מגבוה מרומים-אבא לטהר מסייעין בידך" וזכה עלייך זה לסייע לבנו ורבו לכתב בדרך תורה הקדושה.

וכתב כך גם האדמו"ר רבינו מיכל זצ"ל³⁰: "כי שם הנקרא לאדם בהולדו ודאי רובו נכלול מומין מאת הש"ת כאשר הוא שמו למעלה והוא חיותו של אדם כל ימיו, אפשר שכשינוי הם עוקרין חיותו על-כן פרעה" מלך מצרים החליף שמו של המלכות העברית שפרה ופועה לשמות נשים נוכריות, כי ידע שכל זמן ששם יהדות עליהם לא יוכלו לבצע זממם, ולהרוג תלילה הילדים היהודים כי לכל אדם יש לו השם הוא השם של נשמה הקדושה שמומין השם יתברך בפיו אביו ואמנו"כ³¹.

באשר לקריאת שם על שם נפטר כתב בעל "דברי מלכאל"כ³² שנשמת האב נכללת בנשמת הבן, ולזה נהגו לקרוא בשמו. כשבעל "עשה לך רב"כ³³, הוצה לטעון, על פי הנאמר בספר חסידים סימן רמד, שקריאת שם על-שם אדם שנפטר מהווה סייע לו, ולא חיקון לנפטר שכבר קיבל עולמו.

כשמדובר בנפטר צעיר ועל שמו נקרא הילד כתב בעל "הים של שלמה"כ³⁴, נהגו הוולד לקרוא ישעיה ולא ישעיהו משום שהורע מולו של הנביא ישעיהו שנהרג, וא"כ אין לקרוא שם אלא כשינוי קיימא, אחר ואדם שהורע מולו, אלא שהרמ"א³⁵ סבר שאין להקפיד בכך, והוסף בעל "אגרות משה"כ³⁶ ספק נוסף דאין אני יודעים אם הורע מולו של נפטר עת הסתלק מהעולם, כי יתכן שתמה קצבת שנותיו ואין ענין בהסתלקותו, ככל אופן מיד ספק לא יצאנו לכן אם הנפטר צעיר ולא השאיר ילדים, ישנו קיימא את השם, אם כשינוי אות כגון עקיבה במקום עקיבא, כדברי החת"ס סימן כח, וכו"ב, ויצא יד לך הדעות, או שיוספו שם נוסף לשם הנפטר, וברבינו האוהיות יסתלקו הספקות, לכשתב בעל "השאלת יצחק" דלא שייכת קפידא זו בשמות אנשים שנהרגו בשואה³⁷.

באשר לקריאת שם אחר אדם רשע, הרי שכבר כתב מהרש"א³⁸ שאין לקרוא אחריו שם לולד, ובעל שו"ת משנה הלכות³⁹ כתב שאיסור גמור בכך ומספר סדקים מצאנו ברובנו לאיסור זה. והתוס' כתב, דאם יש צדיק הנקרא גם הוא בשם זה, אין איסור לקרוא לולד בשם הרע. והתוספות ישנים⁴⁰ הוסיף, ואין קפידא בשמות רשעים המופיעים בחזרה, כשידוע שהקב"ה קרא להם בשם כגון ישמעאל שנקרא כך ע"י הקב"ה, או אם ידוע דאיתו רשע עשה תשובה ו"השגחתי"הו⁴¹ סבר להקפידא דווקא אם השם עצמו מורה שמדובר באדם רשע. ובעל שו"ת "דברי יצחק"כ⁴² כתב שזה דווקא אם אותו פלוני היה רשע מעת הולדו אבל אם סך דרכיו במהלך חייו, נובל לקרוא על שמו ובעל שו"ת "משנה הלכות"כ⁴³ הביא שלדעת המורים מותר לקרוא שם אחר רשע, אלא שכוין הנותן גם לצדיק, הנקרא גם הוא בשם זה.

נפטר לאדם תינוק לא יקרא לבנו השני באותו שם וכתב בעל שו"ת "נסע שורק"כ⁴⁴ שאם הבן מאשה אחרת מותר, והשיג עליו בעל "המנחת אלעזר"כ⁴⁵.

ואומרים דאין לקרוא לבת אחר זכר וכן להיפך⁴⁶ ו"א שאין קפידא בזה⁴⁷. נוהגים שאין קורא לבנו על-שם אבותיו כשהם חיים⁴⁸ ומנהג הספרדים דווקא כן לקרוא שם אחר ההי, ובכך לדעתם יש סגולה לאריכות ימים⁴⁹.

בכל אופן, בכל מקרה, אסור שתהא מריבה בבית היוולד אחר מי יקרא הילד. בין אם מדובר בכך ראשון שנוהגים שהשם "שמור" לאשר את שם שני ששמו לבקל, כי המריבה גורמת סכנה לילד⁵⁰. והרב ר' שלמה ולמן אויערבך הסביר⁵¹ שלא דעה רבי יהודה החסיד שבויעו יהיה איש שיקרא יהודה או שמואל משום שחשש ממריבה ומחלוקת, אף אם יסודתה כל"ש שם שמם" לעשות נחת רוח להורים. אבל כך, צדיק, שבוודותו נהוג לקרוא שם אחר הורים, מה שלא נהגו בבויות הראשונים והסביר זאת המדרש שרבי⁵² שהראשונים על-ידי שהיו מכירים יחסיהם היו מוציאים שםם לשם המאורע, אבל אנו שאין מכירין יחסיהם אנו מוציאים לשם אבותינו, היינו, גדולתם של ראשונים שיעלו לקרוא שם, שידעו מהותו ומציאותו של האדם באופן פנימי ואמיתי.

וזמן קריאת השם, לזכר בעת הברית ולבת כתב בעל "המנחת יצחק"כ⁵³ דיש אומרים - בשבת הראשונה שלאחר הלילה, יש אומרים

- כעבור חמישה ימים לפחות ויש אומרים - מיד בקריאת התורה הראשונה ולמקנה: "והרא נהרא ופשיטה, אבל אין לדחות בלתי טעם, רק בשביל זמן הנאות להם" וראוי לשמות ולעשות סעודה בעת קריאת השם "כי באה נשמה מעולם העליון בעת קריאת השם"כ⁵⁴.

יהיה השם אשר יהיה יהי רצון מלפני ה' אליקינו שנוכה לגדל בנינו ובנותינו "לתורה לחופה ולמעשים טובים" וכו'.

מקורות

1. בראשית ב' יט-כ
2. רמב"ם שם פסוק יט וראה שם ג"כ בספורנו על פסוק כ.
3. בראשית ה, כט
4. אביע שם על פסוק כט
5. ספורנו שם פסוק כט
6. דעת זקנים מבטלי תוספות פסוק כח
7. בראשית פו, טו
8. רש"י שם פסוק טו
9. שם פסוק יא
10. בראשית יז, ה, טו
11. בראשית כה, כה
12. שם פסוק לו
13. רש"י על הפסוק
14. ראה רש"י בראשית כט, לד
15. בראשית כט, לב
16. שם פסוק ג
17. שם פסוק לו
18. בראשית מא, נא
19. שם פסוק נב
20. בריכות ב, ב וראה מהרש"א על אחר
21. תנחומא האר"י ז
22. ראש השנה פו, ב
23. שמואל בכה, א
24. ויקרא דרכה לב, ה
25. ילקוט שמעוני שמואל קסב
26. שם פנחס טשעט
27. יומא יח, כ
28. יומא, לט, ב
29. יומא עג, ב
30. ראש השנה כה, א
31. קה"ת דרכה א, ב
32. "גרייטשע"כ י"ם תשלג בהקדמה מובא בספר "אורייתים" לו ח. יעשיין, ח"א עמוד קטר
33. פירוש שמואל על הפסוק "ותקח צפורה"
34. ספר "אורייתים" עמוד קטו
35. הגדה של איר דבי עילא "תשס", מובא שם עמוד קטח
36. שם עמוד קפ
37. "אגרות משה" שמואל על הפסוק "ויהא מלך מצרים למלכות מובא שם עמוד קטט
38. מהפסד "יקרא שמו ישראל" מובא שם עמוד קפ
39. שו"ת "דברי מלכאל" ח"ג, עה
40. ענינה ק"ר רב"ז עמוד רכז
41. "שם של שלמה" גיטין פ"ד סימן לא
42. שו"ת אב"ט קטט, כו רמ"ג
43. שו"ת אג"מ ל"ד ת"כ קב וראה א"ח ח"ד טו
44. שו"ת "שאלת יצחק" קטט, קסד
45. תענית כה, א מהרש"א ר"ה הוא אומר.
46. שו"ת משנה הלכות ח"ד קיד
47. יומא לו, ב ת"ה "דלא"
48. יומא לו, ב תוספות ישנים ד"ה מנשה
49. "פני יהושע" כתובות קד, ב
50. שו"ת "דברי יצחק" עט
51. דליל
52. שו"ת "נסע שורק" יוד נ
53. שו"ת, "מנחת אלעזר" ח"ד פתחי תשובה י"ד קט"ז ט"ק ח
54. שו"ת "פנים מאירות" ח"ב פח
55. ספר "חיות קודש" סימן יב אות יג וראה בספר "שמירת הג והנפש" ח"ב י"ט תשס"ח לרב י. לדרנ עמודים תנא"תב
56. ספר "חסידים" סימן טט
57. דא ספר הברית עמוד שטו ובספר דליל עמודים תנחומא
58. "עבודת הקודש" לח"ד א צפון שמי אוז קפ. בדלעיל ע
59. חכד.
60. "אוצר הבית" פ"ו סימן ב
61. בראשית רבה לו
62. שו"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
63. ספר "מנחת יצחק" קז
64. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
65. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
66. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
67. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
68. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
69. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
70. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
71. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
72. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
73. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
74. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
75. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
76. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
77. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
78. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
79. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
80. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
81. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
82. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
83. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
84. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
85. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
86. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
87. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
88. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
89. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
90. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
91. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
92. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
93. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
94. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
95. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
96. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
97. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
98. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
99. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז
100. קה"ת "מנחת יצחק" ח"ד, קז

משיב כהלכה

בענין

קריאת שמות ע"ש רשעים

מקור הענין הוא בגמ' יומא לח: שמפרשת את הפסוק "ושם רשעים ירקב" (משלי י'), אמר ר' אלעזר, רקביבות חעלה בשמותן, דלא מסקי בשמייהו. ומפרש רש"י שם, ששמן של הרשעים יהיה כמו כלי מחליד מחוסר שימוש, מפני שאין לאדם לקרוא לבנו, שם של אדם רשע. לפי הדברים הללו, רוצים החוס' לשנות כמה גירסאות בלשון הגמ':

א. בסוף מסכת כתובות מוזכר דיין בשם חנן בן אבשלום, ורת' גורס במקום זאת אבי שלום (ביו"ד), מפני שאבשלום רשע היה ואין קורין על שמו.

ב. בתחילת מס' שבת מספרת הגמ' על שבנא איש ירושלים שהיה אדם גדול, וגם שם משנה ר"ת את הגירסא ל"שכנא" (בכ"ף), מפני שא"א לומר ששמו היה שבנא, כי הרי מוזכר בספר ישעיהו ששבנא שהיה בזמן חזקיהו המלך היה רשע.

ג. בפרק ראשון של מסכת מגילה נזכרת מימרא בשם רבה בר עופרן. בתוס' שם מדגישים, ששמו של אביו היה עופרן, ולא עפרון, משום שעפרון רשע היה, ואין קוראים בשמו.

לעומת זאת מצינו תנאים שנקראים ר' ישמעאל, אע"פ שבתורה נזכר שהיה רשע. יש הרוצים להסביר זאת, בכך שחז"ל אמרו שבסוף ימיו עשה ישמעאל תשובה, וממילא כבר אפשר לקרוא על שמו ובשם החיד"א אמרו דכל מה שנאמר בהגמ' שאסור לאדם לקרוא לבנו בשם של רשע, הוא דווקא שם של רשע שאינו מוזכר בתורה, אבל שם המוזכר בפירוש בתורה, מותר לקרוא בו.

הש"י חמד (מערכת ר"ש כלל מ"א), מביא את דברי החיד"א בשם הגדולים בשם מר רב אברהם גאון, שחילק להלכה, שאם השם בעצמותו הוא שם נאה (כמו אליעזר, שהוא רומז ל"א-לקי אבי בעזרי" וכו'), אין צורך להשגיח בבעל השם, אבל כעור או שאין לו הוראה נעימה, אין קורין בו.

בדברים אלו בא החיד"א לישב את קושיית המב"ט, כיצד קרא משה את שם בנו אליעזר, שבשם זה נקרא עבד אברהם, והלא אליעזר ארור היה, כי היה כנעני.

עוד ישוב לקושיא הזו, מובא בש"י חמד (מערכת ז' כלל ז'), שכל האיסור הוא רק לקרות שם ע"ש של רשעים, אבל אליעזר אע"פ שהיה מגזע ארור, הרי הוא עצמו היה זקן ויושב בישיבה, ואפשר לקרות בשמו.

הש"ח מביא חילוקי דינים נוספים הנזכרים בפוסקים לענין זה:

א. בספר עמוד אש, כותב שכל הקפידא, היא לא לקרוא על שמו העיקרי של הרשע, אבל אין קפידא לקרוא על שמות שאינם שם העצם. ולכן, נקרא הנביא מיכה המורשתי בשם "מיכה", אף שמיכה הראשון היה עובד ע"ז, מפני שאמרו בש"ס, ששמו האמיתי של מיכה הראשון היה שבע בן ביכרי, ולכן אין קפידא לקרוא בשם מיכה (הש"ח עצמו חולק עליו בזה וכותב שאף בשם לואי אין לקרוא, מפני שהמטרה העיקרית היא להשכיח את שמו של הרשע, ושמו לא ישכח לגמרי, אם יקראו לאחרים בשמות הלואי שלו).

ב. מהר"ם פאדווא, כתב לחלק, שדווקא אסור לקרוא למישהו בשם של רשעים, אבל מותר להזכיר את שם, כסימנא בעלמא. ולכן מותר לומר על חזקיהו המלך "חזקיהו בן אחז" וכו'.

ג. שם שהשתמשו בו ישראל בתחילה, ואחר זמן נקראו בו גם רשעים וגויים, אין שם זה נאסר בגלל שגם הרשעים נקראו בו. דהרי אין סברא לומר, שאם יקראו האומות לבניהם אברהם ויצחק, יהיה אסור לנו לקרוא לבנינו בשמות אלה. וכ"כ כל שם של אנשים כשרים, אע"פ שגם הרשעים נקראו בו, אין לאסרו.

ד. בספר סדר הדורות משמע, שאם משנים בשם, שנוי שנרגש במיבטא, אף שאינו שנוי באותיות, כבר אין לחוש, ומשום כך מצינו בירושלמי אמוראי בשם ר' יהודה בר טיטוס, אע"פ ששם זה הוא ה"המנות של טיטוס שהיה רשע גדול. (ויש שגורסים שם בגלל זה, ר' יהודה בן טיטוס).

שלא שינו שם

ש' לוקסמבורג

מזל טוב! מזל טוב! תינוק נולד באיזה שם יקראו לו? * מה מקורם של השמות? * איזה משמעותם של השמות היהודיים המקובלים אצלנו מהדור הדורות? * מהו ספרינו, ויכע ויענטע?

שלא שינו שם

"רשב"ג אומר, הראשונים ע"י שהיו משתמשים ברוח הקדש היו מוציאים לשם מאורע, אבל אנוהו שאין אנו משתמשין ברוח הקדש, אנו מוציאים לשם אבותינו"

שמות יהודיים רבים צלילים משונה לאותיות. הם נשמעים כזרים, רחוקים כל כך, ובכל זאת, כל נולד בהם ונבטלם במהי יד, שמות בני ישראל לדורותיהם, אינם דבר של מה בכך, שנוצר מבלי משים, ראשיתם במחשבה החילה; ברחשי הלב ובכיסופים.

פנים רבות לשם הפרטי: בטוי לשלשלת הדורות ושמידת זכרם של אבותינו שהלכו לעולמם, תקוות שחולים הורים בילדיהם שהיו כגדולי הדור. גם הנהגות והערכה לגדולי הדורות, "הלואי ויהיה צדיק, גאון, חסיד, כמותו..." או שמות הקדושים מפרשת השבוע, בשם מרן החזון איש וצ"ל אמרו, כי שם היות לילה על ענף ויל הנמר, הרינו למעלה, הפסטר, ואילו שם שולקת מפרשת השבוע, יהיה לחזקת לילה.

כל זמן שדבריו היהודים בלשון הקדש נתנו לבניהם שנות שהוראתם היתה מוכנת כדרך כלל. כשהיו בין הגויים, נשתכשו השמות בשפה הלועזית, שפת היום יום, הם גם עזותו וסורסו בדי שונים או מכרים גויים, או שנתגמו ונתקצרו.

קיצורם של שמות

בין ירידים, ואפילו במשך ובמתן, נוהגים אנשים רבים להשתמש בשם חיבה או בקיצור השם. מה גם, שפעמים השם הוא בעל כמה הכרות ולא המיר מתמוג צלילו עם צלילן של השפות המדוברות בסביבתו: היידיש, הפולנית, האוקראינית, הצ'כית והרוסית. תהליך קיצורם של שמות מושפע גם מרצונם של הורים שלא לכתוב או שלא להגות את האותיות המרכיבות את שם ה'. מאחר שבשמות יהודיים רבים מופיעות האותיות "קל" או "קור" בתחילתן או בסופן, הרי שעל ידי השמטתן אפשר להמנע מכך.

בולט הרב במיוחד בשם הנפוץ כל כך "שמואל". כאשר נאלץ ישראל לחתום בשמו על מסמך כלשהו, היה חותם "ש" במקום לחתום "שמואל". כדי להמנע מלרשום את אותיות "קל" על מסמך סתמי. על ידי השמטת אותיות אלו נתקבל השם איסר... ואף בשם אלכסנדר, שמקורו יווני ונתאחד בשם יהודי עוד מימי אלכסנדר מוקדון ושמעון הצדיק, אם לצורך קיצור או כבוד שלא לרשום שלא לצורך את אותיות שם ה', נוצר השם סענדער, במקום אלכסנדר...

אי הבנות

גם אי הבנות יצרו שמות וכינויים. היה זה כשהמון העם או גויים תפסו את שורש השם

ג"כ את השם חי, כמו שקורין אצל אשכנזים חיים".

כמה שמות לאדם אחד

מסתבר שתוספת שמות סגולה היא הסימן לחחילת המנהג לקרוא כמה שמות לאדם אחד. כתב ה"חתם סופר" וצ"ל: "נראה כי לפנינו בישראל לא היו נוהגין לקרות בשני שמות בבת אחת, כי זהו חרש מקריב בא. וכן בעל ס' "נחלת שבעה" העיר ע"ד הפלא שהוא ראה אנשים שנקראו בשני שמות, שמע מינה דלפנים לא הור שכיח".

ואכן, רק מתקופת בעלי התוספות ואילך מוצאים אנו אישים בעלי שני שמות בזמן אחד ובמקום אחד. בין שבעה בעלי תוספות בעלי שני שמות, יש שניים ולהם הכינוי חיים. אמנם שנים רבות קודם לכן מוצאים אנו שני שמות לאדם אחד, כגון במשפחת החשמונאים, אך המנהג הזה נחבטל אחרי כן. ומעניין הוא שבעל "נחלת שבעה", יליד פולין שהיה רב באשכנז ושפטר דגש בשנת תכ"ז כותב שם: "שמעתי, שבמקצת מקומות נהגו כך (לחת שני שמות בזמן המילה), ואני הכרתי אחד שהיה נקרא בשני שמות בשעת הברית".

במשך השנים עברו גם שמות הסגולה בירושה במשפחות ונשתכחה הוראתם כסגולה. כמו השם חיים, שהיום הוא שם בפני עצמו.

"כאדם הקורא לבנו הנאה כושי"

קבוצת שמות גדולה, הוראת הסגולה בולטת בהם או שהשם עצמו סגולה הוא. לרף הנולד שאחיו מתו בצעירותם מוסיפים את השם חיים

"והנקרא בשם יפת"

עוד כלל היה, שלא לקרוא ילד יהודי בשם שמלפני אברהם אבינו. המקור הקדום ביותר למנהג זה הוא ספר החסידים, סעיף תתשנ"ט: "אז הוחל לקרוא בשם ה' זה ספר תולדות האדם: לקרוא לנער בשם ה' שהוא שמו של יהודי". ובתשובות המבי"ט קוראים אנו: "...אפילו שם יעבר. דלא מקטין שם אלא בשם מי ששמר את התורה כולה, והנקרא בשם יפת וכיוצא בו, אשר קדמו לאברהם אבינו ואינו בכלל מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח לבוראו". אבל למעשה יש שמות יוצאים מן הכלל, כמו: חיה, נח, חנוך, נעמה.

ואין בזה חשש

שמות המלאכים כמעט שאינם מופיעים כשמות אנשים אצל היהודים בתחילת ימי הביניים. הראשון הידוע לנו, הנקרא על שם מלאך, הוא ר' גבריאל ב"ר אליהו, בן דורו של האר"י הקדוש.

גאלדע — זוכה, ליבע — אהבה, פערל — מרגלית, פריינע — חדרה, שיינע — יפה, שיינדל — הרה.
 כשמות גרמנים שנתהו בהגייתם וברדן בטויים אפשר למנות את השמות: זעליג, זעלדע, מינע, גענענדל, ריינע, ויאכע.
 השפות הסללויות השפיעו על שמות היהודים בעיקר בשני הצורה וברדן הגיית השם. כך נוצרו שמות שבהגייתם דומים היו לצליל השמות הסלאוויים: בחלק מהם עדיין ניתן להבחין בצלצול השם המקורי היהודי: זלאטא — זהבה, סלאווע — חוילה, קראסע — יפה, טשארנע (ציארנע) — שחורה, דאכרע — טובה, ליובה — אהובה וכו'.
 ומן הלשונות הרומאניות: ביילע — יפה, שפרנצא — תקוה, יענטע — אצילה, טעלצע — מתקה, ביינע — שחורה.

משכחי של הקב"ה, "אשר שם שמות בארץ", דבר גדול הוא השם, אינו דבר של מה בכך. מעניין להתחקות אחריו...

עוד שמות ידועים לנו מישעיה ט' ה': "פלא יועץ, קל גבור, אבי עד, שר שלום". עד היום ידועים השמות "יועץ", במיוחד אצל האשכנזים, ו"שר שלום", הידוע לנו עוד מתקופת הגאונים. ידוע גם הרב האיטלקי אביעד שר שלום באוילה, מחבר הספר "אמנות חכמים" (מנטובה ת"צ).

קראו גם בשמות "צמח" ובשמות "מבשר" ו"ישועה". ידועה משפחה אחת בערן, שם אבי בעל הספר "נחלת יוסף", רב בערן, היה ישועה ושם אחיו היה שילה.
 במסכת סנהדרין מובאים עוד שמות המשיח: שילה, יונן, חנינא ומנחם.

ביילע, שפרינצא ויענטע

דוקא בשמות של בנות חדרו תרגומים רבים, או שינויים וסיוסטים בעקבות השפה המדוברת. קשה להבין אותם ויש לחפש אחר משמעותם, שמות רבים תורגמו מעברית לגרמנית, וכך נוצרו: ציפורה-פייגע, יונה-טייבל וכו'.
 שמות אחרים הושאלו מגרמנית ונשתרשו אצל היהודים:

איטליה ונהגים קצת לשים לבניהם שם חיה, כי אומרים שקבלה בידם כיוצא מחולאים, ולכן קראו בשמותם של צבי, איל או אריה וכיוצא. יהודי אשכנז היו אלו שנהגו לקרוא לבניהם בשמות חיות. כהנסי, למשל, לא היה מנהג זה ידוע, ובני תימן מחייכים כשמוכרים את המנהג ה"מזרחי" של האשכנזים להקרא בשמות של חיות.

במיוחד בחרו בשמות חיות שלהן נמשלו בני יעקב בכרכת יעקב.

השור, כינויו של יוסף, לא היה שכיח, כיון שהוא שם בהמה, ולא שם של חיה, אמנם בצורת נמצא השם יוסף בכור שור, אבל בו הורגשה מלת "בכור" ולא "שור".

יששכר, צריך היה להקרא יששכר חמור, על פי הפסוק "יששכר חמור גרם", אך החמור נחשב בהמה כזויה ושמו שם של גנאי. ומלבד זאת הוכיח השם חמור את חמור אבי שכם הבורש למצוה. על כן בחרו בצורה יששכר-ב ובגרמנית בער.

גם דן נחש לא נתקבל בגלל זהומה דנחש או בגלל נחש מלך בני עמון. נשארו רק הצירופים: יהודה-אריה, בנימין-זאב, נפתלי-צבי (צבי במקום שם הנקבה אילה).

לימים נוסף גם שם של חול, תרגום לשפה המדוברת לצרופים הללו, וכך נתקבלו: בנימין-זאב וואאלף, יהודה-אריה-ליב, נפתלי-צבי-הירש, אפרים-פישל, דב-בער-צבי-הירש, זאב וואלף-אריה-ליב.

בן-ציון, חלפון, מכלוף וצדקא

ישנו סוג שמות שהוראתם כסגולה ברורה. ובעצם אין כאן שם אלא מתחיל קניה, מכירה, חליפין, פדייה או נתינת נדבה.
 וכן נאמר ב"ספר חסידים": "... כן נאמר ב"ספר חסידים": "... כן נאמר ב"ספר חסידים": "... כן נאמר ב"ספר חסידים": ...
 שיש לו בן נוסה למות ויבא שמעון ויאמר לאביו ולאמו: פלוני בן פלוני, הא לכם שקל, הא לכם כיכר ובשר ויין ואני פודה בכםם שיחא בני ויחיה. כך עושים למי שאין מתקיימים לו בנים ואין בו משום ניוחוש".

כבר במשנה נזכרים כמה תנאים בשם חלפא ובגמרא נמצא גם חולפיא. בין יהודי צרפת של ימי הביניים הי שכיח מאד השם מאצ'י שפירושו משוחרר. מלבד זאת נמצאים שמות כמו חלפון, מכלוף (במיוחד כמרוקן), חליפא, כליפא, עואף (שפירושו תמורה וחליפין), נמצא בכל הארצות הדוברות ערבית. במיוחד בתימן, שחאדי, פירושו נדבך וכן צדקא. קומפראדור, מירקאדור פירוש קנה, ומערוק, מערוקא פירושו משוחרר.

מסופר על אביו של רבי צדקא חוצין, רבה של כנרת, שאסף נדבות (צדקא בערבית) לצרכי בנו, כיון שמתו עליו הילדים הקודמים, וקרא אותו בשם צדקא.

אם מתו ילדים רבים קראו לילד בן-ציון או ציון.

גם אצל יהודים אשכנזים, בני העיר העתיקה בירושלים, גם הפרושים וגם החסידיים — נהגו לקרוא את השם בן-ציון או ציון כסגולה לילדים, כשלא התקיימו הילדים הקודמים. סגולה זו הוכחה בספרי הרב חיד"א.

שמות המשיח

השם "משיח" נמצא עד היום בין יהודי בוחר, פרס ויין. אך גם השם "מנחם ציון", שהיה נפוץ מאד בין יהודי אשכנז ורומ למשיח. אביו זקנו של המהרש"ל קרא כבר כך.

החל מתקופת האר"י הולכים ורבים שמות מלאכי השרת בין יהודי המזרח בארץ ישראל ומחוץ לה. גם בנתינת השמות הללו יש כוונה לשמירת הילד.

השמות הנפוצים ביותר היו: רפאל, מיכאל וגבריאל. אוראל היה שכיח פחות ובמקצת מקומות נתנו במקומו את השם נוראל. בעיקר בפרס ובבבל. החילה היו חששות לתת שמות כאלה, ו"פחד יצחק" מביא בערן "מלאכים" שאסור על פי הקבלה לבטא שמות של מלאכים, "אמנם שמות המלאכים שהם נמצאים כפה כל אדם הנקרא בשמותם כגון מיכאל גבריאל רפאל וכו', מותר לאדם להזכירם ואין בו כל חשש".
 השם רפאל במיוחד ניתן כשינוי שם בימי מחלה. ידוע שבפרשבורג נהגו לתת את השמות הללו לילדים "מטוכנים", הן בשעת המחלה והן כשעת שינוי השם.

אלתר, אלטע ורחמים

"טעמי המנהגים" מביא: "טעם שאנו קורין את הילד או את הילדה בשם אלטר או אלטה למי שאין מתקיימים לו בנים ויל, כדי לכסות על שמו ושלא יהיה כח ביד השטן לפגוע בו".
 ואכן, השמות אלתר, אלטע, זיידה, זיידל, באבע, חכם, נתנו כסגולה לאריכות ימים, שינוי לזקנה או כשמירה. אין כאן ילד אלא זקן.

עוד ענין היה בשמות אלו. רצוי היה שלא יהיו שם עצם, כשמות כאלה "שאינם שמות" נכללים גם חיים, נחמה, אלתר, חכם שאינם שמות עצמים. בעדות המזרח נתנו בעיקר את השם רחמים.

מדוע לא "יששכר" — חמור?

סוג אחר של שמות, הם שמות של חיות. ספר "ברית עולם" מביא בשם חיד"א: "במדינת

תעמולה לשינוי השם

כאמרו שנים לפני קום המדינה שחש
תשד' הכריזה הטובות, כמבצע
ששמטרו להניח את חשבי הארץ לבחור
למצעם שם עברי, יצאמן בין צבי, שהיה
היווד העברי יצא את בקריאה
היפידו את שמות הנכר מחוככם" אולם
נגדו יצא, אבן השאד, ששה קלודר,
שהיה יתרון שמה מגמגמי "שמותיהם
חלק, וחלק מהחלודותינו. עוד חיים
בינו נושא שמות היסטוריים שהטבנו
חומתם על חלודותינו, שמות כמו
ששפורטו שם כנבשית, אברנאל ארן
יהיא, פורדאר אן אישכש – אן טעם
מחיתקם מספר חינו האלומים.
היסטוריה בת אלפים שנה אינה ניתנת
למחיקה בתנועת ד' קלה" כתב בתגובה
ויבטא את הקשר ההיסטורי לשמות
השמר על צעם היום הזה...

אל השמות שנקשרו באגדות, מצרף
 ד"ר רוזנר את השם דנגור, הנפוץ בין
 יוצאי בגדד, שבה מספרים כי לפני
 שנים רבות חלה אחד מוקני המשפחה
 וחשב למות, אנשי החברה קדישא,
 שעסקו בטהרתו והפעתו לראותו פוקה
 עניים, מחייבים על רגליו ופולטו את
 הפסוק "דן גור אריה יזנק מן הכשון..."

גדול משורירי תימן, רבי שלום שבי, היה מבניה של משפחת משאח. על מקורו של שם המשפחה מסופר, שאחד מאבות המעשה, ר' ישראל, נדרש על-ידי מלך תימן, להחזיקם. משלא בא למלך, שלח לביתו חיילים שיביארו לארמון בכוח. לפי מנהג תימן שכאשר באים חיילי המלך, חייבים לארחם ולהזמין לסעודה, הושיב ר' ישראל את המלך ואת הלוויים להם כיבדו מאד. הסמוך באותו חדר היתה משאח (כל לישש בצק) ושל שאלו הרב מאפה בשם לחם. שבת הרב הניא מפיו שם קדוש, נכנס לחנך המשאח המליאה בצק ועלם מן העץ. כשראו החיילים שאיננו חזק, חזרו, חזרו לחמש. נכנסו לאחר, וראו שאין הרב נמצא בו, ואין כל דלת או חלון שדרכו יכול היה לברוח. תמרו מאוד, וחזרו לחנך לאחר שחלכו יצא הרב למחך המשאח. ומאן המשאח שפירשו משאח.

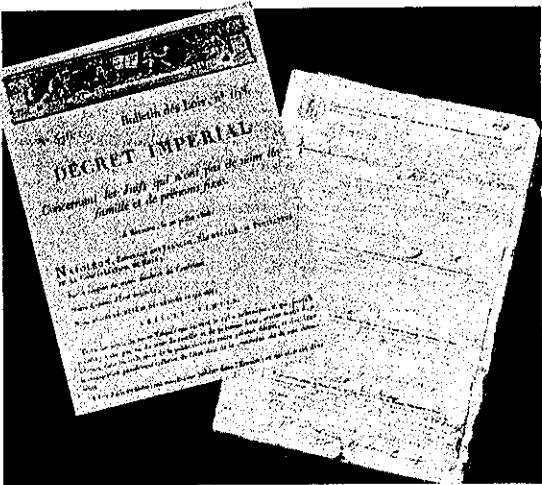
האזרחים כבדוהם בקשר לחשולו מיסים וחובות למדינה, והמשפטים עליו, והתקשרו לקפידים הגויים מאוד. קשה היה להם לבטא את שמוניהם של היהודים, שהיו על פי רוב שמוע בעיניים; וקשה היה להם לחפוט את הקשר המשפחתי שבין משה ביס ויוסף ואבידן יוסף המשה. הם לא כילו להביין ביצד יוסף משה שחתם על חוזה מכירה הוא ויוסף השוטח הגאושם בהפרת החוזה והוא אותו יוסף ויסל יוסף מדברים הנעים כביא המשפט. בסופו של דבר החליטו להשליטנות, שהיה היהודים לשאת אמת למשטרה, לפי הגורע שכבר נתפסא שמה הגויים. במכלה האוסטרית—ההונגית—היה מלך יוסף השני, בצוויים שפידים כבשים 1784 ו1787, את היהודים לכתור לעצמם שבות. הונכר רשימות מיוחדות, שכללו קבוצה שמה תורכים ושמות של מחתוכ, צמחים ובעלי חיים. כל יהודי נדרש להתייצב לרבוהו לעצמו שם מחוך הושימה — וכמובן, לשלם סכום כסף כתמורה לטובה שעושה עימו המלכות... השמות והקפידים ביותר היה אלה שנקראם הכפרות או במחבתות יקרות: וונטל (עמק יזרעלים), גורלשטיין (אבן זרהב), כיוצא באלה. שמום פשוטים יותר, תיגן אלה של מחבתות פחות "מחמשים", כגון להשיג בול: הולץ (עץ), שטיין (אבן), שטאל (פלדה). היו שלא יכחו היה לעמוד, כפי תערוך הנמון, קיבל שם בתינים מאת שם מגנחון. שם היה ידוע הדרו — שם מגנחון שכתליחו לקשר את ההודי לשם בכל פעם שיודק לקשר עם הרשויות. שמה נאלה היה כמובן המרובים ביותר, אך הם במרצות הודות נעלמו, כי גושאיים השתחרלו להפטר מהם בדרכים שונות (שחולם שם חדש, שהיו השם בזמן הניהה). שמה מסוג זה היה (אדולפס, —) ואקסנשונג, וצאנקניקר, קיסמיץ — והנינו ברעמיים: ראחנמור, נכנשור, מוירששפטיים, שקלי ורעיצה וכו'.

בצו שפירסם בשנת 1808 קבע הקיסר
פוליוןי שכל יהודי חייב: לישלש
חודשים להתייצב בפני פקד העירייה
במקום מגוריו להצהיר על שם משפחתו.
מטרה מהעיריאה אפנהיים שבסכסכי
מגנצא, שהיה באותה תקופה תחת
שלטונה של צרפת, למעיר על כל תעודה
ואת כי 86 גרע ושם יולדים משה
המקום התייצבו והצהירו על שם משפחה
כי בעברית, כי בגרמנית. יהודי ששמו
יהיה אהרן אהרן (ש שמו פרטים)
קרא לעצמו פראל זלגמן, שפירשו
ב"כרן" כי "אשר" בגרמנית, ילדיו, שעד
היום נהגו לכנותם פראל, לפי שמו הפרטי
של אביהם, אימצו עתה את שם המשפחה
החדש. הכנים שמר על שם המשפחה
העברי, ונעשה לזרם ליהודה זלגמן;
אצלם הבנת נציגו את ההזדהות ובהרן
לעצמן שמות פרטים צרפתיים באופנת
ההקפאה, מי השלטון הצרפתי בגרמניה;
כילא פראל נעשה לאיבוד זלגמן,
האותהנה תחת לפליפין, האותה שפרניץ
לסבין. באותה דרך נעשה פייבל
שמשאל ליעקב קיור ובנו, שנקרא עד אז
שמשאל פייבל, נעשה לשמשאל קיור. עד
היום (אוסטרכי, כ"ד, כ"ה 184-187)
אולם כל המקומות התנהלו הדברים
באופן מסור כל כך, כי במיוחד במדור
אירופה, שם סבלו היהודים מאוד תחת
משטרו הקשה של הצאר הרוסי, ממנו

יש משפחות ידועות שהחזיקו בשמות משפחה כבר בימי הביניים, כמו יצחק אברבנאל ר' יעקב וייל, ר' אברהם בן מרדכי אזולאי, ("המלך ליום אחד" בפולין, ר' שאול ווהל). אבל רוב היהודים לא ימצאו לעצמם שמות משפחה עד לזמן החדש. מרגיש שטאל את ה"היסטוריה" של הנושא.

לקראת סוף המאה הי"ח, כשמדינות אירופה המרכזית והמערבית נעשו יותר יותר מאורגנות ומבוססות, התחיל חוסר ההסדר בשמותיהם של נתיניהם היהודיים להתירור אותם. במשך דורות רבים לא היטבו לשלטונות היהודים כלל יהודי כפרס. משפטים בין יהודים נוהלו על-פי שור בידי הרבנים והיורשים; המיסים הוטלו על היהודים כציבור, והתחוקות הפנימיות הוסדרו על-ידי ראשי הקהל. סדרי השלטון השתנו בהדרגה ומעמדם של היהודים התברר לזה ששאו

וְיָחִים, מַחֲכֵמִי יְרוּשָׁלַם בְּשִׁלְיָה בְּמֵאָה
הַקֹּדֶמֶת וְאֵת הַזֹּאכִים" "לְחֹמֶת"
"חֲסִידִים", "יִשְׁרָאֵל" וְיִבְרִיכִם "לְחֹמֶת"
וְשֵׁלָא לְדַבֵּר עַל הַ"אַרְיִכִים" שְׁנִדְרֻ
כְּפִינֵה, גִּלְטֵי עֲדֻר, עַל קִצְרֵה הַקֹּמֶה
שֶׁהָכָה לְקִלְיִן, קִלְיֵנֵה, עֲדֻרָא,
זֹטָא, עֲדֻרֵה, זִרְבִּיכֵה וְגַם כֹּאן
בְּרִישִׁימָה חֲלִיקַת לְמִדָּה...
אִי־נֶאֱמָר לִיסִים אֶת רִשְׁמֵת הַמִּקְבֻּרוֹת
מִהֵן וְשֶׁנֶּאֱמָר שֶׁשְׁמֹת כָּלֵה הַמִּתְכֹּת וְאֲכִנִּי

פקודה בגרמניה המצווה על יהודים לכתור הצהרת נמוליון שעל היהודים לכתור שמות
שם משפחה
מטוס A-10

ואלה שמות

וארבע שנים לפני קום המדינה הכריזה הסוכנות היהודית על מבצע שמטרתו להביא את תושבי הארץ לעצמם שם עברי. למרות זאת מסתובבים עוד נושאי שמות היסטוריים שהטביעו את תולדותינו. ד"ר רפי רוזנר חוקר אותם ממעלה מימצאים מרתקים

אשכנזים וספרדים. "פרסקי" למשל הוא שם שמוצאו ספרדי שהיה והרגומו בן פרס ואו בן פרז ואולי גם פרץ. שניאור מציא "סניור" בספרד. אשכנזי לעומת זאת הוא "ליתים" גם שם שניתן ליוצאי אשכנז שכוון לספרד. רפפורט הוא שם משפחה אשכנזי שהמוצא כרבה של פורטו והספרדים הרגומו רפה דה מורטו — רבה של "מורטו".

[illegible]

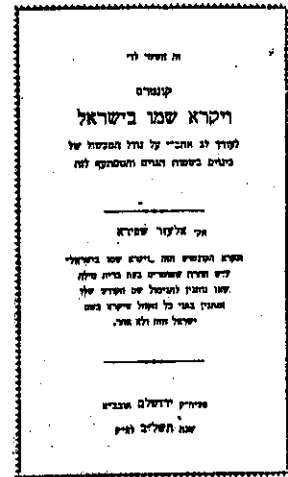
יש גם שמות שנלקחו מחכונות אופי-
מציינן שטאל ומביא כרוגמא את משפחת
אלישור" ה"שור" שדבקה ברבי יעקב בן

גושא שמוח המשפחה בישראל. על רבי
אבי משפחה בארצות
המפורסמות מפרשים שביקש פעם לטוס
לדבר מצוה מעבר לים ולא היו בידיו דמי
בטיסה. למרות חתונתו הפצויותי סירב
רבי החובל לקחתו בלעדי שם. רבי שמאל לא
היה, ישב עליו והחל ללעוג. כאשר זה
האמירה, העלה המחצלת לצד הקצוות
לפני פני המים, עד שהגיעה למחוז חפצו
שמוח נזכר כשמה על המחצלת
אנחותא – כעל העל חצלת כערבית.
"שמוח המשפחה הראשונים מופיעים
בן בתנ"ך; דואג האדומי, וכל הכרמל
חושבי הארץ ועוד. הם בימי המשנה
ההלמוד אנו מוצאים אישים כמו רבי
יוחנן הסנדלר, שלא היה סנדלר במקצועו
שמוקבל לחשוב אלא יוצא
למסגרותיה שבמצרים. "הגלילי" או "בן
יוסימא" הם שמוח שמוח שבאו אבדולי
לרבי יוסי השושנים" אמר רבי פרידמן,
הנה מחלקת המחקר ביבית התפוצות",
העוסקת זה עשר שנים גם בחקר שמוח
המשפחה, שהגיע כפי למאגר נכבד כן
שירים אלה (!) שמוח כאלה במחשבו
העומד לעינין המדויאן (וכשלב זה
באנלית כלבד).

"עיריין" לא הענינו לאדם קצת מספר
 שחקן הקיימים" מתצל ר"ר רות, "זה
 ינינו שמוקד מדי אלא וכוונת נמלים
 ומבוסס על ספרים, הרומי שמו אגדות
 ונבוכים מדור "לדור" הוא מוסף
 הקדמה, "לשמות רבים יש לנו מקורות
 ונשים ומשנים. אנו לא למשל ידוע
 שהיה הרחוב הלוקחים מהפסוק "אשה
 ונה וחלה לא יקרו" ומעיר על הימנות
 "ישא השם על משמעות הכתובה. אפילו
 "היה שם" שם "שם" שם "שם" שתייה
 הפכה הארבע עשרה והרומי לעברית
 ימלה. אנחנו לא מיימים לקבוע חד-
 משמעות את מקור השם, אלא לפורש כפי
 הפחשי והשורשים את מגוון האפשרויות."
 ע"ז וזאת מבקש איש שיחזק לא ציין את
 תנ"ך והחלומד במקור לא אכזב לא רק
 ששמות פסטים אלא גם לשמות משחה,
 "הנהגה" "ליו" הם כמובן הנפוצים ביותר
 בכל עם אברהמי, יצחקי, עיקובי מוכרים
 אולי גם הקבלה נהגה שיהיה לעשרת
 "ליו" איש מאות שמו. כל "הרומי" למינה
 אשכנזי (רוזנפלד, רוזנרנץ, לכוני)
 "השורשי" ("שורשי", "שורשי" ועוד)
 הגויים ספרד - מקורם שורשנה
 ממסמלת את כנסת ישראל ומהם יצאו גם
 "הרומי" (הרומי של שורשנה), רוסי, רות,
 רומי, רוזנפלד וכוונתה.

שמות לא מעטים ולקחו ממקצות
עסקי יהודים כבולות השוואה, כמו
רפי עמר, שגויזו את האופק לא מעט
מאות כמו אורף, גורלשמיד, גורלשדיר,
גורלשגל, וזכרפרב, וזכרשפין,
וילנא, דזמנטשפין בארצות זצ"א,
יג, אסייג, אמולג בארצות ערב; או
שחרגם עברית לטאון וברמינה,
מורל, מילר, מלמן, מילשטיין ובפחת
מכילבת למלצין. הזגים הסופר לרשימה
ההיטוראיים כאיטליה, שלקבו
שלקרסקי בארצות הדוברות שלקבו
זלור, גלסמן, גלזמן, גלזמן בארצות
הדוברות והגרימא ואלכס במדינות שפחן
יכית. גם ההיטטיס, מחבר, העשירו את
מלאי החיטט וחייט בארצות ערב דרך
שלקבו ופוטריט כלשונות השכליות ועד
גידור, שיעידמן שגידורמן סבו קורטורמן
גידור אירופ.

מקומו היישוב נתנו אף הן אותותיהן
ששמות המשפחה, המדפים החיפני משה
ינא אשל ז"ל שעסק אף הוא בנושא,
יצא כי מקורה של משפחה בריסקי
נגנפיה היא מהעיר כריסק שבליטא,
הברים, או ליתר דיוק ההאברים –
יצאם מהעיר האברען שכוהמיה ואלה
שתי רוגמאות מבריות לחלוטין. אליהן

מפתח הפרקים

- פרק א: שמות בני ישראל
(עמ' ז"ח)
- פרק ב: שמא גרים
(עמ' ט — טו)
- פרק ג: נפש חיה הוא שמו
(עמ' טז — כב)
- פרק ד: החכמה בקריאת השמות
(עמ' כג — כו)
- פרק ה: קריאת השם ע"י רוח הקודש
(עמ' כז — כט)
- פרק ו: שמות ישראל — שמותיו של הקב"ה
(עמ' ל"א)
- פרק ז: ונקראה בשם
(עמ' לב-לג)
- פרק ח: שני שמות לאדם — שם הקדושה ולהיפך
(עמ' לד — לה)
- פרק ט: ויקרא בהם שמי ושם אבותי
(עמ' לו — מז)
- פרק י: ובשם ישראל ימונה
(עמ' מז — נא)
- פרק יא: כשמות אשר קרא להן אביו
(עמ' נב — נד)
- פרק יב: שם ולשון הקודש
(עמ' נה — נט)
- פרק יג: שנווי שמות ערכי הקודש
(עמ' ס — ע)

הקדמה

ישתבח הבורא ויתפאר היוצר אשר גאלנו ממוטאת ארץ מצרים ובחר בנו מכל עם ומכל לשון ונתן לנו את תורתו הקדושה.

והנה אחד מהדברים שבזכותו יצאנו ממצרים הוא שלא שינו את שמם (ויקרא רבה פל"ב) ולכן אמרתי כי מוב ללקיט באמרים מה שהורונו חז"ל ורכבותינו הקדושים בענין שמות בני ישראל, אשר השם הוא הנשמה, וכל חיות האדם הוא ע"י השם שמודמן בפי ההורים בהשראה עליונה בבחינת רוח הקודש, כמבואר בפנים הספר.

ובספרי שאר ישוב עה"ת כ' לפרש דברי הספר המידים (סימן תתשל"ט) וז"ל: לפיכך סמך זה ספר תולדות אדם לפסוק לקרא בשם ה' לקרא לנער בשם ד', שהוא שמו של יהודי עכ"ל, עפ"י הנ"ל שיסוד גדול לקדושת הילד הילד לקרא לו שם יהודי, שכל שם יהודי הוא שם ה', כביכול שהשם הוא החיות של האדם כמאה"כ ויפה באפיו נשמות היום והנשמה היא חלק אלפי ממעל, ועיקר שם על הנשמה, וז"ש המ"ח לקרא לנער בשם ה' שהוא שמו של יהודי, שכל שם של יהודי הוא כביכול שם קודש משמותיו ית' וישראל של האדם בקדושה [ענין לקמן פרק ו']. וראיתי למפרשי ס"ח שיצאו למרחוק מן הפשט לפרש דבריו הקדושים כזה, ומה שפירשנו נראה שזה פשוטו בע"ה.

ועפ"י צריך לכאר בנוהג שבעולם שקורין את הצדיקים והנאונים, מחברי ספרים קדושים, על שם ספריהם, "החדדים" "בעל מגן אברהם" "בעל בני יששכר" ועוד ועוד, ולכאורה כיון שהשם הוא שורש הנשמה, למח נקראים על שם ספריהם.

אמנם כבר כתבנו בהקדמת ספר "שאר ישוב" שגם קריאת ספר חדושי תורה אשר קבע לו המחבר או המוציא לאור הוא מן השמים, וכמו שבקריאת האדם שם לתולדותיו נותן הקב"ה דעת בהאב לקרא וליתן לו שם שהוא שורש נשמתו, כן נותן הקב"ה במחשבתו השם שהוא נותן לספרו עפ"י שרשנו למעלה.

וגם זה אפשר לרמו במסמכות הכתובים הנ"ל שדרש בספר המידים "לקרא בשם ה'" — זה ספר תולדות אדם, היינו שגם קריאת שם ספר הוא בשם ה', ועוד רמז לדבר כי "ספר" נימסריא "שם" — וזה ה"ספר" תולדות אדם.

וכן אתה מוצא דמיון שזה בשניהם, כשם שקורין שם תולדותיו בשם אבותיו, כן הריבה מתבנים [גם מגדלי הקדמונים] קורים שם ספריהם בשם אבותיהם או כולל שמו ושם הוריו בשם ספרו, ואפשר גם זה נרמז בפסוק הנ"ל והכל בהשגחה נפלאה נורא הוא מעשה ה' ההונן לאדם דעת, אל דעות ה'.

ובמוכנס יש לזה בדברי חז"ל (מנהגין צ"ג ע"ב) מכרי כל מילי דעזרא נחמי בן חכלי אמרינהו ונחמי בן חכלי מי"ט לא איקרי סיפרא על שמי א"ר ירמי בר אבא מפני שהחזיק מובה לעצמו שנא זכרה לי אלקי למובה, הרי שקביעת שם ספר היא בהשגחה מיוחדת מאת הבורא ית"ש. וכתב בספר המידים (סימן תק"ל) כי הקב"ה גזור כמה ספרים יעשה, יש שגזור עליו שעושה ספר אחד או שנים או שלשה וכו' ע"ש. ומוכרח שזה שייך לשורש נשמתו.

וכיון ששם המחבר ושם הספר שורשם בקדושה אחד הם, לכן קוראים את המחבר בעל ספר פלוני, שהוא שורש אחד עם שם הקודש אשר ניתן לו בתולדותיו.

והנאולה העתידה תהיה על ידי "שם" כמו שהביא ההיד"א ז"ל ב"חומת אנך" (תהלים כ. ב) על הכתוב: ישגבך שם אלקי יעקב, דתגלה ליעקב אבינו דנאולה העתידה תהיה בשם הוי"ה שד"י, נימסריא "שם".

ובעגלא ובזמן קריב יקויים מה שנאמר, "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הק' אלעזר שפירא

בן הרה"ק ר' מרדכי זצ"ל, מבערטש

בן הרה"ק מהרצ"א זצ"ל, מבערטש

והמעם שנמקרא דוקא על שם ספר, הוא כמו שאמרו בתנחומא (פ' ויקהל) כל זמן שאדם מרבה במצוות הוא קונה שם טוב לעצמו, את מוצא שלשה שמות נקראו לו לאדם, אחד מה שקוראים לו אביו ואמו, ואחד מה שקוראים לו בני אדם, ואחד מה שקונה הוא לעצמו, טוב מכולן מה שקונה הוא לעצמו, תדע לך שהרי בצלאל על ידי שקנה שם טוב זכה שיעשה מלאכת המשכן, עכ"ל. וכיון שבספרו הוא מוציא חידושי תורתו לפועל, ונמצא זוכה ומוכה את אחיו עמו, והרי זהו השם שהוא קונה לעצמו. אמנם בשרשם אחד הוא.

ומטעם זה מצינו לגדולי עולם שקראו את ספריהם על שמותיהם, או שרמזו את השם בתחילת הספר, כמו שכתב הרוקח ז"ל בהקדמת הספר: וקראתי הספר הזה, "רקח" בשמי, "אלעזר" [כלומר, "רקח" בנימסריא, "אלעזר"]. וכתב עוד: כל אדם צריך לרשום שמו בספרו, עיין שם שהביא כמה מדרשי חז"ל שבתחלת הספר מרמזו שם מחבר המדרש. והוא מטעם הנ"ל ששמו של אדם הוא ספר תולדות אדם, ושורש אחד להם.

ודע כי לא רק האדם לכד שמו הוא חיותו, אלא כל הבריאית כולה מקבלת חיותה על ידי השם [ראה פרק ג']. ומצויים אנו ללכת בדרכי אבותינו הקדושים שלא לשנות שום דבר אפילו במילי בעלמא, רק ככתבם וכלשונם כמו שקיבלנו, וכבר התריע על זה הרבה קדו"ז מרן בעל בני יששכר זצ"ל, והבאנו מעט מדבריו. ולא כחדשים מקרוב באו בלשונם ה"עוררית".

הש"ת יזכנו שנהיה מודעי שמו, ובזכות שגשגור על קדושת השם הישראלי, נזכה שיחול עלינו קדושת שמו הגדול יתברך, כמו שאמרו (תנחומא פ' קדושים) ישראל נקראו בשמו של הקב"ה, כל שם חביב שהיה להקב"ה בהם קרא את ישראל וכו' ע"ש.

ויקרא שמו בישראל

פרק א

שמות בני ישראל

במדרש רבה נח (פרשה ל"ז סי' ז') ר' יוסי אומר הראשונים ע"י שהיו מכירים את ייחוסיהם היו מוציאים שמן לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו מכירים את ייחוסינו אנו מוציאים לשם אבותינו — רשב"ג אומר הראשונים ע"י שהיו משתמשים ברוח הקודש היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשים ברוח הקודש אנו מוציאים לשם אבותינו, א"ר יוסי בן חלפתא נביא גדול הי' עבר שהוציא לשם המאורע וכו' עיי"ש.

ומקראות מלאים שקראו את בניהם על שם המאורע, אדם הראשון ע"ש שנוצר מן האדמה, חוה כי היא היתה אם כל חי, קין, קניתי איש מאת ה', וכל השבטים נקראו ע"ש המאורע כמפורש בקרא.

ובשמות רבה (פ"א סי' ל"ג) ויקרא את שמו גרשום, דרך הצדיקים לשים שם לבניהם לענין המאורע, ביזסף מהו אומר כו' כדי להזכיר את הנסים שעשה הקב"ה עמו, אף משה קרא שם בנו גרשום על הנס שעשה לו ה' וכו'.

וכן מצינו שקראו שם בשבח האל וז"ל הרמב"ן פ' וישלח (ל"ג כ') ודע כי המנהג הזה בישראל כן שיקראו השמות בשבחי האל כמו צוריא"ל צורי-שדי כי יגיד הקורא שהאל הוא צורו ושדי הוא צורו וכן עמנו אל וכו' עיי"ש, וכן בפ' יתרו (י"ח ד') ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי.

ומצינו גם כן שקראו לבניהם ע"ש אנשים גדולים, במסכת כלה רבתי פ"ג תאנא שמונים אלף בחורים קרואים בשם אהרן יצאו אחרי מותו [של אהרן הכהן] אמאי מרחמינאיה ומאן דאיהדר ואיתעברת, במגורת המאור סימן שכ"ד הגירסא כמאן דהוה בעי לגרשה והדר ואיתעברת.

ואמרן (ילקוט שמעוני ישעיה רמו תת"ט) אילו זכו הדורות היו הקב"ה קורא שמותם כשם שקרא לאדם ולחיה וכו' ואילו זכו הדורות היה הקב"ה קורא שם לכל אחד ואחד ומשמו היו יודעים את סיבו ואת מעשיו.

ברכות (ד' ע"ב) מנלן דשמא גרים א"ר אלעזר דאמר קרא לנו חנו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות אלא שמות, וע"ש ברות שנקראת כן על שם שזכתה שיצא ממנה לוד שריזתו להקב"ה בשירות ותשבחות, ועוד דרשו הו"ל שם בשמות השבטים, וע"י כס' עקרי אמונה בשם הבעש"ט וי"ע דף י"ח ע"ב.

ינמא (פ"ג ע"ב) ר' מאיר הוה דייק בשמא, ר"י ור' יוסי לא הוו דייקו בשמא כי משו להחזיא דזכתא בעו אושפיזא יתבו להו אמרו לו מה שמך אמר להו כידור אמר ש"מ אדם רשע הוא שנא' כי דור תהפוכות המה וכו', וע"ש סוף המעשה שצדקו דברי ר"מ ולבסוף גם ר"י ור' יוסי הוו דייקי בשמא, ועיי' ירושלמי ר"ה ספ"ג.

זכרות רבה (פרשה ב') עה"פ ושם האיש אלימלך, ר' מאיר ה' דורש שמות, ר"י בן קרחה היה דורש שמות, ושם האיש אלימלך שהיה אומר אלי תבא מלכות, ושם אשתו נעמי שהיו מעשיה נעים ונעימים, ושם שני בניו מחלון וכלטון. מחלון שנמחו מן העולם, וכלטון שכלו מן העולם.

ובאגרת שמואל על רות כתב וז"ל ושם האיש אלימלך וגו' אפשר לומר עוד שהדיענו ורמזו לנו כי שמא גרם ומורה על מה שיארע להם, והנה האיש שמו אלימלך והכוונה שהיה מתגאה בעצמו ומתחלל היפך יתלץ זר ולא פיר, והוא היה אומר על עצמו אלי תבא מלכות ונתגאה וזה סייע לבל ינצל, אמנם אשתו נעמי שהיתה נעימה במעשיה צדקת גמורה ולכן ניצולה, ושם שני בניו כשמש כן בא להם כי שם האחד מחלון וכן נימות מן העולם, ושם האחד כלטון ובא כלטון חרוץ עליו ומתו גם שניהם באופן דנקטינן דשמא גרם ולכן הדיענו את שמותיהם, וקרוב לזה נמצא ברז"ל.

"בעל השם אני"

ובדרך זה גל"פ הא דאמר רב הונא (פסחים פ"ו ע"ב) כשאיקלע לבי ר' נחמן בר יצחק ואמרו לי מה שמך אמר להו רב הונא ושאלוהו מ"ט קרית לך רב הונא אמר להו בעל השם אני ופרש"י מקטנותי כך קוראין לי רב הונא עכ"ל, וצריך להבין כוונתו איך יתפרשו מלות בעל השם אני שמקטנותו קורין אותו כך, אך י"ל ע"ד שפירשתי (אבות פ"ב מ"ח) קנה שם טוב קנה לעצמו, עפ"י שפירשתי הפסוק (משלי כ"ז כ"א) מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו, — דכשם שהמצרף והכור הזה מונכים ומצרפים הכסף והזהב הניתן לחוכם להיות יוצא מהם כלול בהדרגה, כמו כן התהלות שמפארים לאיש שהוא צדיק או חסיד וכדומה הלל זה עושה פעולה בנפשו להתרומם למעלה זו אשר יתארוהו וקובה קנין בנפשו להגיע עד תכליתו, וזה קנה שם טוב, במה שאנשים תארוהו בשם טוב בזה קנה לעצמו, קונה את השם טוב עצמו לקנין בנפשו שהתואר והשם טוב יתאים לו, ולזה כשקרא ר' הונא לעצמו רב הונא אמר כמתגצל בעל השם אני, היינו שזה שהתגלם קוראים אותו כן מקטנותו, גרמה לי השם רב הונא שהתאמצתי בכל עוז להיות העטרה הולמתי, ומה שנעשיתי רב, הוא פעולת השם, שמא גרים לי.

השם גורם לטובה או להיפך

ספר חסידים ס"ו רמ"ד, ועוד אמר דברים שהשם גורם לטובה או לרעה, לטובה יש אדם שכל הנקראים בשמו יצליחו לגדולה, וזהו ויקרא בהם שמי ושם אבותי (בראשית מ"ח ט"ז) וכתבי (ישעי' ס"ו כ"ב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני גאם ה' כן יעמוד ורעכם ושמכם, וכתבי (שם מ"ג א') קראתי בשמך לי אתה, זרי שיש אדם שכל אותם הנקראים על שמו יחיו ויהיו בניו קיימים ויעמידו תולדות, ויש שכל אלה להם להפך שנאמר (שם ס"ה ט"ז) והנחתם שמכם לשבועה לבחירי והמיתוך אר' ה' ולעבדיו יקרא שם אחר, וכתבי שם (י"ד כ"ב) והכרתי לבכל

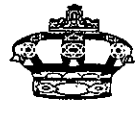
ביומא (ל"ח ע"ב) מעשה בדואג בן יוסף וכו' וכשגבר אויב טבחחו ואכלתו כו' חזי מאי סליק ביה, משום שנקרא ע"ש דואג שהיה רשע ע"ש.

בוזוהר בראשית (נ"ח ע"ב) ח"ח נח כד אתיליד קרון ליה על שמא דנחמה ולחוי שמא גרים זכו בצדקייא שמיהו גרים לטב, בחייביא שמיהו גרים לביש, בנח כתיב ונח מצא חן בעיני ה', בער בכור יהודה אחתפכו אתווי לביש ע"ר ר"ע, רע בעיני ה'.

בוזוהר ויקרא (ע"ה סו"ע"ב) אמר ליה מה שמך א"ל אלעזר, אמר ליה אל עזר ודאי שמא גרים דאלקו סייעך והוה בסעוד.

עוד שם (ח"ג דרכ"ג): ר' אלעזר קום לחדשא מלין קמי שכינתא די תהא עזר לאביך דשמא גרים עזר — א"ל וכו', ויקום ר' יוסי עמך דאיהו כרסיא שלימחא למאריה, דהבי סליק יוסי לחשבון, "הכסא", "אלקים" בחושבן [והיינו ש, יוסי] בגימטריא פ"ו כמנין, "כסא" וכמנין השם, "אלקים" ויקום עמיה ר' יהודה דביה הו"ד וביה י"ה וביה ידוד ד' ד' חיון וכו'. ויקום עמיה ר' אלעאי בגי' יב"ק, בקי בהלכתא. ויקום עמיה ר' יודאי דחושבניה א"ל כנוז מיכאל מלאכין רשימין בא"ל. ויקום ר' אבא עמהון דאיהו חושבניה ד', ד' חיון וכו'.

ועיין אגרא דכלא על הפסוק ראו קרא ה' בשם בצלאל וגו' (שמות ל"ה ל') ובמודרש טוב שם משמן טוב וכו', ע"ש, ועפ"י הנ"ל יש לפרש דהנה באונקלוס הדרגה, חזו דרבי ה' בשום, ובכל מקום הירגם תיבת קרא כמו בלה"ק קרא וכאן בשנותו את טעמו והירגם תיבת קרא רבי, וכן בפ' תשא בפ' ראה קראתי בשם, חזי דרבייחי בשום, ובתרגום יונתן הא רבוותא וקריאת בשם טב בצלאל, שפירשו שגדלו ה' במה שקרא שמו בצלאל דפירוש המלה הוא בצל-אל היית, וקריאת שמו בשם זה גרם גדלותו ועי"ז ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה.

ספר

נֹתָר שֵׁם טוֹב

אוצר

כל הלכות ומנהגי
קריאת שמות לבן ולבת

חלק א
יבאר באורך ובדיוק חשיבות אסור דין באורכה ובפלטולה דאחריהם
יבאר שם האדם וזו בזה, ומעט מעט בנשיאת שפת פרישם, איזה מיד
שימנע מלקרוא בזה.
חלק ב
ובסופו נלווה קונטרס "חזון עובדיה"
תפלות וחשובות, ופסוקים לשעות בני אדם.
גם עם מפתח ערכים ספורט

ערכתיו בחסדי ה' עלי
הצביי אבישי טהרני ט"ו

פתיח ירושלים תשכ"ז
תש"ס ל"ק

תוכן הענינים

א.....הקדמה

הענף הראשון

- בה.....כח השם והשפעתו
- לו.....בחירת השם
- מב.....זכות קריאת השם
- מו.....זמן קריאת השם
- ם.....זכר הבת
- עב.....בדיקת השם
- פ.....שמות המסוגלים
- צד.....שמות בלשון הקודש
- קטו.....טעות בקריאת השם

הענף השני

- קכה.....על שם המאורע
- קלו.....על שם זמן הלידה או המילת

הענף השלישי

- קסה.....על שם אבותיו
- קעט.....על שם החיים
- קפו.....על שם המתים
- קצח.....על שם בנו שמת
- קד.....על שם עצמו

שמות בנים ובנות מאומצים.....ר"א
 קריאת שם לגפלים.....ר"פ
 שמות לפסולים.....ר"כו

הענף הרביעי
 שם אשתו כשם אמו.....רמא
 שמו כשם חמיו.....רב
 שינוי השם במקרים אלו.....רנח
 שאר ציוואות רבי יהודה החסיד.....רסט
 בדיקת שמות בנישואין.....רפ

הענף החמישי
 שינוי השם לחולה.....רצג
 שינוי השם לבעל חשוכה.....שמו
 שינוי השם לערים.....שכא
 גרים ושמותם.....שלג

הענף השישי
 שם רשעים ובעלי מדות רעות.....שמה
 רשעים שקוראים בשמותם.....שסג
 על שם מי שמת צעיר.....שפא
 שמות שקודם לאברהם אבינו.....שצו
 שם של פורענות.....תה
 שמות שהורע מזלם.....תיה
 אחר מי שהיה כחרם.....תכה

הענף השביעי
 קריאת שמות מהתנ"ך.....ה
 על שם רבותיו.....יד
 שם צדיקים.....בר
 שמות קודש ומלאכים.....למ
 שמות למעוכבי בנים.....מח
 שמות לבנים שמתו בקיצור ימים.....סב

הענף השמיני
 שם זכרים ונקבות.....עמ
 שני שמות.....צב
 קיצור שמות.....קי
 שמות בעלי חיים.....קכג
 שם תואר.....קלג
 שמות וגמפריא.....קלט
 שמות מספרים, אותיות, ערים.....קמו
 שלא ישכח שמו ליום הדין.....קנו

זלזל שמות פריטיים
קונטרס זון עובדיה
מפתח מפורט
 קסח
 שעט
 תמד

האב והאם לפי שורשיו. ע"ש. וכ"כ בספר עמודי שמים (עמוד ד אות כג). וכ"כ רבי שבתי ליפשיץ בספר בריית אבות (סימן ח אות מז). ע"ש. וכ"כ בספר צמח צדיק (דרוש אליהו ואלישע), והביאו בספר שמא גרים (דף סא). ע"ש. וכ"כ בספר עולם הפוך (פרק נח). וכ"כ מין החיד"א בספר פני דוד (פרשת מקץ אות ט); כי ה' שם ומזמין כפי הכרית או אב ואם לקרות לו שם הצורך לפי שורש נשמתו ובחינתו, כי בשם האדם יומז על כל ענינו ושורש נשמתו ומעשיו, כי הוא יתברך שם פה לאדם לקרותו כן. וכתב עוד בשם ספר עיר בנימין על מסכת סוטה (סימן קפו) שכתב משם רבינו האר"י ז"ל, שנתעברה ביוסף נשמת יצחק אבינו ע"ה בחייו, ומהאי טעמא הקרה ה' כפי פרעה לקרותו "צפנת פענח", כי פענח גימטריא יצחק לומר שצפון בו יצחק - צפנת פענח. ע"ש. ועיי' מש"כ הגאון רבי אברהם ברוך מני מרבני עיה"ק חברון תכב"ץ בספר ברוך אברהם (דף ר ע"א, ד"ה ויקרא). ע"ש. ובמש"כ בספר ואברהם זקן פאלאג"י (מערכת י אות כט, דף טוב ע"ד). ע"ש. וכ"כ הגאון רבי יצחק פאלאג"י בספר יפה ללב (חלק ה דף נד ע"ג). וכ"כ בספר אור יקר (פרשת נח, שער א סימן ג דף ח) שה' שם נבואה כפי האדם לקרותו על שם העתיד, ואע"ג דאיהו לא חזי נשמתיה חזי, ורואה נשמתו מה יהיה בסוף אותו הנער ומה משפטו, וקורא בלא יודעין, ובלתי מוכן אל הנבואה. ע"ש. וכ"כ הגאון רבי יעקב מליסא בספר נחלת יעקב עמ"ס ברכות (דף טו רע"א) וז"ל: כי הוא השם שמות - שהוא שם כפי הכרית לקרוא שם שיהיה ניכר אם צדיק אם רשע. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ רבי צדוק הכהן מלובלין בספר שיחת מלאכי השרת (ירושלמי פ"ק דראש השנה): כי ידוע כי שמות הדברים כולם יש להם טעם לפי הענין, ואבחון דכולהו (בראשית ב, כג): "לואת יקרא אשה כי מאיש לוקחה וגו', חוה כי היא היתה אם כל חי", וכמוהם הרבה בחורה ונביאים כתובים בטעם קריאת שמות האנשים והמקומות על מאורעות וטעמים שונים. וכן בדברי דו"ל במקומות הרבה אשר לא פורש טעם שמותם בחורה, פירשו לנו הם טעמים לשבח, והמה יעידו גם על כל נעלם, כי לא נקרא שום שם דבר על דרך ההודמין כלכד, רק לסיבה מה. עכ"ל. ע"ש. ועיי' בספר מושב זקנים לרבותינו בעלי התוספות על התורה (בראשית י, כה). וע"ע בספר טעמי המנהגים (קונ"א דף קפ אות צד) שכתב בשם ספר אהבת שלום (פרשת וירא) שעיקר חיותו של אדם הוא הנשמה הקדושה והוא שמו של אדם, ועל כן כשקוראים לאדם ישן בשמו יכולים מהר להקיצו, כי כשקורין אותו בשמו שהוא הנשמה, מעוררין את חיותו ממקום שורשו בהשתלשלות עד שמורידין את החיות אל האדם. עכ"ל. ע"ש. ועיי'

הענף הראשון

השם ומזהותו

סימן א

כח השם והשפעתו

א. השם שקורא האב לבנו, מומינו ה' כפי האב והאם, והוא נכתב למעלה בכסא הכבוד, וזה שמו לעולם *.

* כן כתב רבינו האר"י ז"ל בספר הגלגולים (פרק נט), וז"ל: והשם שקורין לו אביו ואמו בעת שנימול, הוא נכתב למעלה בכסא הכבוד וכך הוא נקרא למעלה, כי אין הדבר באקראי, כי הקב"ה מזמין אותו השם כפי אביו ואמו שיקראוהו כן, ולכן רבי מאיר ורבי יהושע בדיקו בשמא (רות רבה פרשה ה סימן ה). ע"כ. והניף ידו שנית עוד בשער הגלגולים (הקדמה כג) בזה"ל: כי כאשר נולד האדם וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה בדעתם, אינו באקראי ובהזדמן, כי אם הקב"ה משים בפיו השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא, כמו שאמר הכתוב (תהילים מו, ט): "אשר שם שמות בארץ", כפי מקום האבר שבאדם העליון אשר ממנו הוא חוצב, והשם הזה נרשם למעלה בכסא הכבוד כנודע, ולכן אמרו רז"ל (ברכות ז): שמה גרים, גם זה הוא טעם אל רבי יהושע בן קרחה ורבי מאיר דהוו בדיקו בשמא. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ רבינו יוסף חיים מבבל בשו"ת תורה לשמה (סימן תקכב), ובספר בן יהוידע עמ"ס יומא (לח: ד"ה בשמן). ע"ש. וכ"כ הגאון רבי אהרן מגיד בספר בית אהרן (חלק ב מערכת א אהרן, דף תקטז ע"א, אות לב) שהשם שנקרא בו האדם הוא מומין כפי

ב. אף על פי ששם שאדם נקרא בו הוא מעין נבואה^ז על עברו,^ח או על עתידו,^ט והוא כגזירה משמים שכך יהיה לו, מכל מקום הרשות ביד האדם לבחור בשם טוב^י.

לומר שהקב"ה ותנן הוא, ומעביר פשעים בלא תשובה, כי אפילו עון כחוט השערה הקב"ה מדקדק, ויזהר שלא יאמר האדם: יש לי יותר ממה שהיה ראוי לי, אם לא שיאמר זכות אבותי מסייע. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ הגאון רבי אברהם הכהן מסאלוניקי בספר טהרת המים (מערכת ק אות ב"ז, דף נט ע"א) דבכלל האומר שהקב"ה ותנן הוא ג"כ מי שאומר יש לי יותר ממה שראוי לי לפי מעשי ושעבודי נגד ה'. וכתב שכ"כ בספר צמח דוד (פרשת וישלח, דף פז ע"א). ע"ש.

כ' כן כתב הפני יהושע בברכות (ז:), והצל"ח שם, שלא קרא את שמו של בנה בכורה ראובן על שם: ראו מה בין בני חמי (עשיו), דאלו בין חמי אע"ג דמעתה זכניה לבכירותה, דכתיב (בראשית כה, לג): "וימכור את בכורתו ליעקב", חזי מה כתיב ביה (בראשית כז, מא): "וישטום עשיו את יעקב", ואילו בני (ראובן) אע"ג דעל כוונתה שקליה יוסף לבכירותה מיניה, אפילו הכי לא איקנא ביה. ע"כ. ואע"פ שכפסוק מפורש הטעם למה נקרא בשם "ראובן" – "כי ראה ה' בעניי", מכל מקום לא רצתה לגלות שעתידי שיהיה בן לרחל שיקח את בכורת יוסף, ולא גילתה את הטעם האמיתי. ע"ש. ובפירושו הכותב על עין יעקב שם כתב, שלא ידעה לאה את העתיד, אבל הקב"ה שידע את העתידות, שם על ליבה לקרוא לראובן על שם העתיד. ע"ש. ועי' בספר מושב זקנים לרבותינו בעלי התוספות על התורה (שמות ב, ז), שכתיבה בת פרעה שקראה את שמו "משה" על שם העתיד, וכתבו: כי בת פרעה נביאה היתה. וכ"כ בזה"ק (נח דף ח"ן ע"ב) בזה"ל: חזות קשה הוגד לי, כעבודי דקב"ה איתגלי נבואה עילאה לבני נשא וכי' שמות בארץ. ע"ש.

י' והוא שמו בגלגולו הקודם, שיש הרבה שנקראו בשם זה והוא שם המרמו על מהותו או על שמו בגלגולו הקודם, ועי' שער הגלגולים (הקדמה לו): גם אמר לי מורי כי "אביי" הוא רב "ייבא" סבא דמשפטים, ונרמז ברי"ת הפסוק (איכה ג, ג): "אך כי ישוב יהפך" וגו', ואמר "יהפך" על היפוך "ייבא" ל"אביי". ע"כ. ועי'

בפירושו בני אהרן לה"ר שמעון אנסי זלה"ה (אות ז). ע"ש. ועי' שם עוד (הקדמה לח) דברים רבים כהנה. ע"ש. בספר אבות הראש פאלאג'י (חלק ג פרק יב). ע"ש. ובספרו יפה ללב פאלאג'י (חלק ג, דף קכח ע"ג) שהלל היה גלגול אהרן הכהן, כי הלל אור גולל – גלגול אהרן, וכיאר לפי"ז את מ"ש בילקוט ראובני (דף עט ע"ג) על הפסוק המדבר בעד אהרן הכהן (שמות ד, טז): "הוא יהיה לך לפה" ר"ת "הלל", כי הלל גלגול אהרן. ומהא טעמא דרש הלל באבות (פרק א משנה יב): הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן. ע"ש. באורך למה שאסף אסופיה דקרא הגאון רבי אליהו הכהן מאימיר בספר מדרש חלפיות (מערכת ג ענף גלגולים, דף קכ ע"ד).

ובמגלה עמוקות (אופן קו), ובספר הכונות לרבינו הארי"ז ז"ל (דף מז ע"ב). ע"ש.

כ' כן כתב העיזן יעקב בברכות (ז:): שהשם הוא מורה על עתידו, והראיה מ"דורות" שנקראה על שם העתיד שיצא ממנה דוד ש"י ויהוה להקב"ה בשירות ותשבחות. ע"ש. וכ"כ רבותינו בעלי התוספות בספר מושב זקנים על החזרה (בראשית טז, יא) ז"ל: "וקראת שמו ישמעאל", תימה למה קראתו "ישמעאל", אם על שכבר שמע, היה לה לקרוא לו "שמעאל". ונראה לי שנקרא על שם העתיד כשהשליכתו תחת האילן. ע"כ. וכן כתבו שנית בספר שמות (א, ז) שהשם מורה על העתיד. ע"ש. וכ"כ רבי עובדיה ספורנו (בראשית י, כה). ע"ש. ולעדי"ן שאפילו לגוים ניתנה מעין נבואה זו, שהרי רות שכאשר נקראה בשם זה היתה גויה, ואף אביה היה גוי, ובכל אופן נקראה על שם העתיד. וכ"כ הגאון רבי אליהו הכהן מאימיר בספר אגדת אליהו (פרק א אות כג) שהקב"ה שם כפי לבן אביהן של האמהות שיקרא אותן דקא בשמות אלו, מפני שהוא ר"ת "ברזל" – בלחה, רחל, זלפה, לאה, שלעתיד לבוא הם יתגברו על כל בית עשיו, וכמ"ש (תהילים ב, ט): "תורעם בשבט ברזל ככלי יצור תנפצם". ע"ש.

ועוד נראה לע"ד דגבי "רחב", שהיה שמה בגיורתה רחב הזונה, וכמ"ש: (יהושע ו, כה): "ואת רחב הזונה", וכן משמע ממ"ש בתענית (ה:): כל האומר רחב רחב מיד ניקרי, ומשמע שגם כשנתגיירה נשאר שמה "רחב", דאם לאו הכי מה חידוש רב נחמן כשאמר: אנא אמינא (רחב רחב) ולא איכפת לי. היה לו לדרתתו שנתשנה שמה של רחב ביהדותה, וכדי שיראה קרי, צריך שיזכיר את השם שנקראת בו ביהדותה. ואמרו בתנא דבי אליהו זוטא (פרק כב): למה נקרא שמה רחב, שהיא נעשית רחבה בזכויות.

לכל יפול ללכת כו' ותאמר אם כן (שהשם הוא נבואה) האדם הוא מוכרח במעשיו, ובביטול הבחירה אין מקום לשכר ועונש. חלילה להרהר כן, כי באמת הבחירה חופשית, אלא שהשם הוא כמו הכנה, כלומר שהשם מורה על מי שהוא מוכן יותר לטוב או להפכו, ועל פי רוב הוא נשאר בבחינתו. ואמנם עם כל זה יש כח ביד בחירתו להפך ההכנה הזאת, אלא שצריך לזה יותר כח, ועל כל פנים הכל כפי בחירתו. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ בספר זכר דוד זכות (מאמר א פרק פה), שאין השם אלא עזר וסיוע לאדם לנטות אל הטוב או אל הרע, יותר מאחר שלא נקרא כן. ע"ש. ועי' שו"ת מנחת אלעזר (חלק ד סימן רנ) שנהגו לקרוא על שם הצדיקים כדי שיוכל להזכיר את צדקתם בעת צרתו ויעזרוהו בתפלתם. ועי' בספר נועם אלימלך (פרשת במדבר) שכתב שה' גזר בבריאת העולם כמה ידיו שמות של ראובן וכמה שמעון, וכאשר קורא לבנו בשם של צדיק, דין גרמ'א שיהיה צדיק, שמקבל שפע מבעל השם עצמו. ע"ש. וכיד האדם לא לקרוא בשם רשע דלא יושפע שפיע, וכמ"ש החיד"א בדבש לפי (מערכת ש אות כ). וכ"כ הגאון רבי אליעזר פאפו בספר פלא יועץ (מערכת ש ערך שם טוב) בזה"ל: הנה כי כן טוב לגבר שיקרא שם טוב לבניו, ולא יקפיד לקרוא להם על שם אבותיו, כי מה יתן ומה יוסף וכו', ואם השם יהיה גורם להם מעט סיוע לילך בדרך טובים, הלא זה שם טוב משבעה שמות של אבותיו, ולכן איש טוב יבחר להניח לבניו שם טוב, או על שם המאורע להזכיר חסדי ה', וככה יבטא בשפתיים בעת הנחת השם. עכ"ל. ולכן איש טוב יבחר לבניו שם טוב, ושם טוב עולה. ועי' למדן החבי"ב בשו"ת כנה"ג (י"ד סימן רסה בהגה"ט אות ז'), והביאו בספר יפה ללב פאלאג'י (חלק ג דף פח ע"ג). ע"ש.

ובספר שית שרפי קודש (חלק ה, עמוד מה אות יד) כתב: שמעתי שסיפר אדמו"ר מסוכטשוב זצוק"ל, אשר אביו של הגאון רבי ישראל יהושע מקוטנא, בעת שנוגד לו בנו הגאון הנ"ל, היה בדעתו לקרוא את שם בנו על שם הבעל שם טוב זיע"א שהיה שמו "ישראל", וגם רצה לקרוא את שם בנו על שם הגאון בעל ספר פני יהושע, שהיה שמו "יהושע", וגם רצה לקרוא אותו אחר הגר"א מוילנא בשם "אליהו", ושלח לו הקב"ה בפיו וקרא לו "ישראל-יהושע", אשר יש בו את שלשת השמות הנ"ל ביניהם, היינו: "ישראל", "יהושע" מפורשים, וביניהם שם "אליהו", כי אותיות "אל" משם "ישראל", ואותיות "יהו" משם "יהושע" הוי אליהו. ע"ש. והביאו בספר זיו השמות (פרק ט סעיף ב). ע"ש.

שיצאו ממנה שבעה מלכים, ושמונה נביאים. והיא נקראת בשם זה על ידי אביה שהיה גוי, ונזקק בו נבואה וקרא לה על שם העתיד. וכ"כ החיד"א בספר פני דוד (מקץ אות ט) שמפני שנתעברה ביוסף נשמת יצחק בחייו, לפיכך הקרה ה' כפי פרעה לקרחתו צפנת פענח – צפון בו "פענח" שהוא גימטריא יצחק. ע"ש.

ומיהו במדרש הנעלם (זוהר חדרש רות, דף עט ע"א) איתא: רבי פדת שאל את רבי יוסי: רות כיון שנתגיירה, מפני מה לא קראה שם אחר. אמר ליה שמעתי שם אחר היה לה, וכשנשאת למחלון קראו שמה "רות" כו'. א"ל שמעית מה שמה בתחילה. א"ל: "גילית" שמה, וכשנשאת למחלון קרא שמה "רות". עכ"ל. והחב"א בעץ יוסף ברכות (ז). ולפי"ז משמע שהשם "רות" ניתן לה על ידי מחלון, והוא ראה כן ברוח הקודש וקראה על שם העתיד, וכן משמע ממדרש תנחומא (האזינו סימן ז). ע"ש. וכעת הראני ידי"ן הרה"ג עזרא רפול שליט"א למ"ש מהר"ץ חיות בברכות (ז): על דברי רש"י שכתב: רות – המואביה. וז"ל: מה שהוסף רש"י "המואביה" לכאורה מיותר, אך היה קשה לרש"י דעל ענין רות אמרין כש"ס: מנא לן דשמא גרים, ולא אמרו מקודם כן על ענין לאה דקראה ראובן. וכן לעיל אמרין: אמרה לאה מה בן בני, וכאן קאמר השי"ס שזכתה שיצא ממנה דוד. והיינו דהאמהות נביאות היו, וכוונה ברוח הקודש, אבל רות שהיתה מואביה ואביה עכו"ם היה, איך יתכן דכיון על העתיד. ומפני זה קאמר השי"ס כאן רק דשמא גרים, אבל לא ידע מה שהיה בסוף. עכ"ל. ע"ש. ומשמע דס"ל דאין נבואה זו לגויים, אלא רק לישראל. וצ"ע. ועי' בספר מדרש חלפיות (מערכת ג ענף גרים, דף קמ ע"א). ולהמהרה"ש"א בחידושי אגרות עמ"ס בבא בתרא (יד) ד"ה למה. ע"ש.

"כך מפורש בפירוש הכותב על העיון יעקב שם, שאפילו שיש כאן מפלאות תמים דעים והוא נבואה קטנה, מכל מקום בידי האדם לבחור בשם טוב. ע"ש. ונראה לע"ד שכוונתו על פי מ"ש במכות (י): שבורך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, וכשהוא רוצה לקרוא בשם של צדיק אף מן השמים לא יכשילוהו ויבחר בטוב, שהרי קודם יצירת הולד קובעים רק על עשיר ועני, אבל צדיק ורשע לא קאמר, כמ"ש בנדה (טז): וכ"כ רש"י בברכות (לג: ד"ה הכל). וכ"כ הרמב"ם (תשובה פרק ה הלכה א). ע"ש. ולאפוקי מאותם האומרים שאם השם הוא שורש נשמתו א"כ בטלת לתורה הבחירה מן העולם, וכבר כתב על זה בספר עולם הפוך (פרק סא) וז"ל: זאת לדעת,

ג. שמו של אדם הוא נשמתו, וכלל אות ואות שכשמו יש השפעה מן השמים¹.

¹ כן כתב בספר אגרא דכלה (דף מט ע"ב), שכל אות ואות משמו של אדם הוא מורה על שורשים עמוקים בעולמות העליונים. ע"ש. ועי' בספר שני לוחות הברית מסכת פסחים (עמוד שמד), על חכמת השמות. ע"ש. וכ"כ בספר מאור עינים (פרשת במדבר): ששמו של אדם הוא נשמתו, כי האותיות של שמו הם שרשו וחיותו, ובהם הוא עובד ה' ולומד ומתפלל. ולכן הרשעים אינם יודעים כיום הדין מה שמם רח"ל, שאינם יודעים למה נתנו לו אלו האותיות של שמו, שהצדיק הוא עובד בהן השם יתברך, ולמד ומתפלל, ולא כן הרשעים. לפיכך אלו שלשה דברים הם מצד חלקי האדם, ושניו השם הוא הכולל את כל שלשתו, כי השם אשר יקרא בו האדם כולל כל חלקי האדם. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ הרמ"ז והביאו מן החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת צ אות א). ע"ש. וכ"כ עוד בספרו פני דוד (פרשת ויקרא). ע"ש. והניף ידו בשלישית בספר דבש לפי (מערכת ש אות כ), בשם מהר"ם די לונגונו, שהשם הוא הנשמה, ובכל אות ואות יש עינים גדולים. ע"ש. ועי' בספר התניא (שער היחוד והאמונה, פרק א) ששמותם של כל הנבראים בעולם הן הן אותיות הדיבור המשלשלות ממדרגה למדרגה מעשרה מאמות שבתורה, על ידי חילופים ותמורות האותיות עד שמגיעות לאותו אדם ומתבלשות בו, ושמו הוא כלי לחיותו על פי האותיות של שמו. ע"ש. וע"ע בספר כרית כהונת עולם שרמזו ששמו של אדם הוא נשמתו מאותיות תיבת "נשמה" ששורשו הוא אותיות "שם". ע"ש. ועי' ערכי נחל (פרשת פנחס). ע"ש. וכ"כ בספר זכר דוד זכות (מאמר א פרק פ, דף ריט ע"א) שהשמות מורים על שרשם וטבעם העליון בבחינת הרוחניות, מפני ששורש כ"ב אותיות למעלה הם רוחניות, ובכל אחד יש סגולה, ובהתנוצצן אורות האותיות זה בזה, יצא מהם תולדה כפי בחינת צירוף הרכבתם. ע"ש. וכ"כ הגאון רבינו יוסף חיים בספר בן יהוידע עמ"ס יומא (לח: ד"ה בשמך). ע"ש.

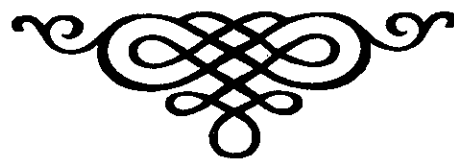
וכתב רבינו בחיי (בראשית ב, יט) על חכמתו של אדם הראשון לקרוא לכל בהמה וחיה לפי יסודותיה ומדותיה, וז"ל: כי האדם הבין בחכמתו ושכלו טבע כל בהמה וחיה, וקרא לכל אחת ואחת שם מעין הטבע והמדה שהכיר בה, והאותיות שצנף בשמותיהן הכל לפי טבעיהן ומדותיהן, והנה היו שמות מושכלות כאמר

הכיר בחכמתו טבע האריה שהוא גבור גדול ומלך שבחיות, עד שהנביאים המשיכו בו את ה' יתברך כאמר (הושע יא, ז): "אחרי ה' ילכו כאריה ישאג", והעלה שמו "אריה", מפני שאותיות אריה רוחניות כי האל"ף והה"א והי"ו הן אותיות ה' יתברך והרי"ש פירשו רוח, וא"כ עצם השם של "אריה" מבאר ענינו. וכן "נשר" הכיר בחכמתו שהנשר מלך שבעופות, ועפיתו גבוה מכל עוף וכמו שידוע מענינו, כי כשישלימו לו עשר שנים, יגביה עפיתו עד מאד עד שהוא מתקרב לגלגל האש, ולרוב החימומות מחבט ומפיל עצמו לים, והנה הוא נמרט ואחרי כן יתחדש ויעלה אבר כבתחלה, וכן מנהגו כל עשר ועשר שנים עד מאה שנה, ובשנת המאה מתקרב ביותר לגלגל האש ומגביה העפיה כמנהגו ונופל בים ומת, וכ"כ רב סעדיה גאון ז"ל, ועל כן יצא האדם הענין הזה בחכמתו וקרא שמו "נשר", כי השייך אש. והרי"ש רוח, והנו"ן לשון נפילה, והנה שמו מבאר על מנהגו וטבעו ומה אחריתו, וזהו שאמר לזה נאה לקרואו "נשר". ומה שהזכיר לכל אחד ואחד "נאה", כאילו אמר נאות וראוי. וכן בשם ה"חמור", הכיר בחכמתו שהוא פתי וסכל וכבד מכל הבהמות, ונמשך אחר התאוות, ועל כן קרא שמו "חמור" מלשון חומר, ועוד שדרך החמור לטעון משא התבואות כמה מדות מלשון חומר שעורים. וכן בשם ה"סוס" הכיר בחכמתו שהסוס קל התנועה, ושמו לקראת המלחמה, והעלה שמו "סוס" מלשון שישוה, כי הסמכ"ן מתחלפין בשניי"ן, וכתוב (איוב לט, כה): "כדי שופר יאמר האז ומרחוק יריח מלחמה". וכן קרא שמות לכל דבר ודבר. עכ"ל. ע"ש. ועי' רש"י (דח"א א, מא) שהחמור בתחילה הוא נחמד ולבסוף מכוער, והסוס בהיפך. ע"ש. ועי' בספר מדבר קדמות להחיד"א (מערכת א אות סב) שכתב בשם רבי אליעזר מגרמיזא בפירושו על התורה, ש"אריה" נקרא בשם זה על שם היראה שיש ממנו. ע"ש.

והנה לפי חכמת הקבלה, יש כח בכל שם ושם להורות על עינים גבוהים, וכמו שכתב לזאת החכמה הגאון רבי אליהו הכהן מאיזמיר בספר מדרש תלפיות (מערכת א ענף אותיות, דף לא ע"ב) שסידר את כל האותיות לפי משקלם, ועל ידי סדר זה יוכל לידע צפונות גדולות ונצורות, וכתב על זה כזה"ל: ישמע חכם ויבין בדעתו בעימות החכמה, ויקנה לו רב בדמים יקרים שילמדנו, אם תמצאנו. עכ"ל. וע"ש שכתב שזה היה סוד בדיקת רבי מאיר בשמות בני אדם. ע"ש. ותרו"ץ.

ד. כל אדם מישראל יש לו שני שמות, האחד הוא שם בקדושה שקראוהו אביו ואמו, והוא נשמתו וחיותו. והשני הוא שם שמעורב מטוב ורע¹.

¹ כן הובא בזהר במדרש הנעלם (פרשת אחרי, מאמר אלימלך ונעמי): תא חזי, בשעתא דאתי בר נש לעלמא, יהב ביה קב"ה שמיה בבר נש, ושמא אחרא מן שד יהודאי, דאיתקרי חול. ושמא אחרא. דאתקרי חשך. הדא הוא דכתיב (דברים ל, טו): "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע". ע"כ. ע"ש. וכן כתב בספר משנת חסידים (חתונה ומילה אות ג) בזה"ל: והשם שקורא לבן, הקב"ה מזמינו בפיו, כי זה שמו שיש לו בקדושה וכנגדו יש לו שם בקליפה, וראוי לו שידענו כדי לתקנו. ע"ש. וכ"כ בספר עולם הפוך (פרק נח) שיש לאדם שני שמות האחד מצד הקדושה והשני מצד הקליפה. ע"ש. וכ"כ בספר בית אהרן מגיד (חלק ב מערכת א אהרן, דף תקטז ע"ב אות לג). ע"ש. וכ"כ בספר זרע קודש (פרשת כי תצא) בשם הרה"ק מרימנוב זצ"ל. ע"ש. וכ"כ רבי יהודה פתייה בספר מנחת יהודה (יחזקאל סימן לז אות פח) שכל אדם יש לו שני שמות, אחד מצד הקדושה ואחד מצד הקליפה, והנה אם האדם היה יודע בחייו מה שם הקליפה שלו, ומה מקור הפגם שלה, היה מתקן את אותו הפגם והיתה הקליפה נפרדת ממנו בחייו, אבל כיון שאינו יודע מה שם הקליפה שלו, הרי הוא מוכרח לאחר מותו לעבור את חיבוט הקבר לנער אותו מן הקליפה ההיא, וע"ש שכתב שיש בדורו אחד שזכה לידע מה שם הקליפה שלו, ואף זכה לראותה מתוקנת. ע"ש. וכמדומה אני שעל עצמו כתב כן כפי שנראה מסיפור הדברים ע"ש.

שמות בארץ

אצל ילידי השנים האחרונות מתרחשת תופעה מעניינת של נדידת השמות "גלותיים" לשמות אשר לא שיערום אבותינו. גם השמות הדו-מיניים שולטים בכיפה, ואין יודע אם טל או אוד וגל או עדי - אמרה או אמה, הלכה או הלך, ביקש או ביקשה, ואם היא או הוא ממין זכר או ממין נקבה. זילזולם של שמות - סיפורה של מגמה

ויקרא שמו בישראל

מין בשאינו מינו

בתנ"ך מצוינו 1711 שמות. מתוכם 1601 גברים, 99 נשים ו-11 דו-מיניים. כיום השמות הפרטיים המהלכים בשווקים עומדים על כ-5000. השמות המובילים הם דניאל בראש, משה, אברהם, יעקב, יצחק, חיים, שלמה, שמואל, אליהו, מרדכי, ולבנות: רחל, אסתר, שרה, מרים, הנה, רבקה, שושנה, לאה, רמת שכי, חות השמות בקרב חיילי צה"ל בארץ - תן השנים של ראשית המדינה - מצביעה על מגמה וההערכות "במחנה" מיום העצמאות תשל"ה מסכם את נתוני המחשב הצהלי, ואלו השמות המובילים: יוסף, דוד, משה, אברהם, יעקב, יצחק וכן הלאה, שמות יהודיים מקוריים, יבוא פולני.

זאבים מערבות סיביר

זאב, ברק ואלכסנדר, הם השמות המועדפים על ידי העולים מרוסיה. אילנה, מרים ולאה הם השמות המועדפים בקרב העולות מרוסיה. כך עולה מנתונים שהצטברו לאחרונה במיום לקליטה רוחנית במשרד הדתות.

יוסף מנדלביץ, אסיר ציון לשעבר, חיבר עבור המיום חוברת לעולים מרוסיה, בה הסבירים על מאות שמות עבריים המומלצים לאימוץ לעולים. הוא גילה, כי מתוך 250 עולים חדשים, שהחליטו להחליף את שמם הלועזי לעברי, הגיעו למקום הראשון - זאב, למקום השני - ברק, ולשלישי - אלכסנדר.

זאב הוצע כתרגום לשם ולדימיר; ברק כתרגום לבורי; ואלכסנדר כתרגום לטאשה. בקרב הנשים - אילנה נמצאת במקום הראשון; מרים - במקום השני; ולאה - במקום השלישי. השם אילנה הוצע כתרגום להלן; מרים הוצע כתרגום למריה; ולאה הוצע כתרגום ללורה. מנהל המיום לקליטה רוחנית, אהרון בן דוד, אמר, כי הוחלט להפיץ את חוברת השמות במועצות הדתיות, ולבחון אפשרות לערוך חוברת מקבילה לשמות שיתאימו לשמות עולים מאתיופיה.

מאת ד"ר. הלוי
זה לא מכבר פורסמו נתונים רבי ענין על תינוקות מודל 1991. 101.000 אלף כאלו באו השתא לארץ ויר העולם בארץ ישראל. מהם 71,000 יהודים ו-30,000 בני מעור. יש לשער כי חלק דומיננטי בין היהודים גם הוא מיעוט, המיעוט החרדי.

השמות שבחרו ההורים לילדיהם נותנים קריאת כיוון של ההברות בישראל: החברה הישראלית לא, ולעומתה החברה המוסלמית בישראל לא לא.

השם הבולט בקרב המיעוטים היה **מוחמד**. 1534 בנים נקראו בשם זה וכן בת אחת. אחריו הוביל השם **אחמד**. מבחר השמות הדל במגזר הערבי מגביל את פרישת השמות במרחב השמי, מה עוד שכל ערבי מהגור משתדל להצטייד במוחמד אחד לפחות...

גם הנהייה אל הדת ברחוב הערבי גורמת כנראה לבחירת שמות בעלי זיקה דתית.

ממשה ועד נופר

במגזר היהודי התחוללה מהפכה של ממש בנתינת שמות. כשהמגמה הכוללת היא בריחה מן השמות "גלותיים" המקוריים אל שמות חדשים, כשהעדפה הכוללת היא אימוץ השמות הצבריים. לפי האגף לעליה ולמגרס אוכלוסיין במשרד הפנים, השמות השכיחים ביותר מראשית המאה הם -

השמות הפופולרים בישראל בשנת 1991

מיקום	שם	מספר תינוקות להם ניתן השם
1.	מוחמד	1535 (מהם בת אחת)
2.	דניאל	963 (מהם 565 בנים)
3.	אחמד	676
4.	טל	618 (מהם 339 בנות)
5.	אור	609 (מהם 407 בנים)
6.	גל	594 (מהם 305 בנות)
7.	עדי	534 (מהם 410 בנות)
8.	רץ	522 (מהם בת אחת)
9.	בר	
10.	מור	501 (מהם 424 בנות)
11.	ספיר	495 (מהם 477 בנות)
12.	נופר	458 (מהם 455 בנות)
13.	יוסף	
14.	מחמד	
15.	שני	411 (מהם 407 בנות)
16.	דוד	
17.	אמיר	
18.	משה	
19.	מחמד	
20.	גיא	

שלא שינו את שמם

את השמות המסורתיים העניקה לשטותיטיקה היהדות החרדית-אשכנזי. באו להם 446 יוסל'ן, 404 דודל'ן, 327 דודל'ן ועוד. יש להניח כי גם לאלפי היוחסנים אניני טעם ישראלים מבכרים של קרלין, החיים-מאירים של וייז, ווישדלוקיים של גור הברוך ופרחים. הספיר הוא החביב מכולם - 477 שמות. גם נחוחות המור הגיעו ל-424 מור, עד שזכונו אף ללבונה אחת. מה עם החלבונה? גם ממנה, כך נראה, יש הרבה.

2. "במחנה" גיליון יום העצמאות תשל"ח/1978, פרסם "טבלת השכיחות של שמותיהם הפרטיים של חיילי צה"ל, שאותה ערכנו באמצעות המחשב". הטבלה כוללת 25 שמות חיליים ומספר זהו חיליות

מס'	חיליים	חיליות
1	יוסף	(ח)
2	דוד	(ח)
3	משה	(ח)
4	אברהם	(ח)
5	יעקב	(ח)
6	יצחק	(ח)
7	חיים	(ח)
8	שלמה	(ח)
9	אליהו	(ח)
10	מרדכי	(ח)
11	שמעון	(ח)
12	מכאיל	(ח)
13	אריה	(ח)
14	ישראל	(ח)
15	מאיר	(ח)
16	בנימין	(ח)
17	יורם	(ח)
18	ראובן	(ח)
19	עמרם	(ח)
20	יצאל	(ח)
21	דן	(ח)
22	פנחס	(ח)
23	שאול	(ח)
24	רון	(ח)
25	יהושע	(ח)

תג"כיים: (ח)
תנוסם מודל: (ח)
תנוסם בורות אחיות: (ח)
מאחרים: (ח)
חדשים: (*)

11	19
4	3
2	2
8	1
25	25

מתוך הספר "באהלי שם" לרב רון

מִזְסָה ב'

א. ה-ילקוט-פולל:

1. רִשְׁמָהּ מִלְמָדָה שֶׁל שְׁמוֹת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים • יִשְׂרָאֵל אֶל שְׁמוֹנֵה עָשָׂר בְּכַתְב־הַקֹּדֶשׁ (שְׁמוֹת אֵלֶּה לֹא צִוּי לִידָם).
 2. מִבְּחֵר שֶׁל שְׁמוֹת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים • מִן הַתְּלִמְדֵי וְהַמְדַּרְשִׁים (בְּצִיּוֹן כּוֹכֵב • לִיד הַשֵּׁם).
 3. מִבְּחֵר שֶׁל שְׁמוֹת עֲבָרִיִּים שֶׁהִתְדַּשּׁוּ אוֹ נִתְקַבְּצוּ כִּי־הַבְּנִיִּים וְאִילָךְ עַל־יְדֵי הַיְּהוּדִים בְּתַסְמוּמֵי־הֶם (בְּצִיּוֹן סֻלָּל הַמִּדְּוָר *).
 4. לְקַט וּבְחֵר שֶׁל שְׁמוֹת מִדְּשֵׁים • מִי־צִוּוֹת תְּחֻמֹּת הַחֹמֶה וְתַקְוֹת מְרִיטָה יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵינוּ (כָּל אֵלֶּה בְּצִיּוֹן עֲנֹל *).
 5. מִסְפֵּר מִצְמָעֵם שֶׁל שְׁמוֹת מִמְקוֹר לִוְעִי שֶׁהִתְאֻוְּרוּ בְּיָמֵינוּ • בִּיחוד בְּשְׁמוֹת נָשִׁים (בְּצִיּוֹן כְּרֻכֵּע *).
- ב. לִיד כָּל שֵׁם שְׁמוֹנֵה עָשָׂר בְּמִקְוֵי־הַיִּסְטוֹרִיָּה • צֵן בְּקִצְרָה מִי הָיָה נוֹשֵׂא וְתָנן לוֹ מִכְּרֹא־מְקוֹם אֶחָד (נִשְׂאוֹ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים אֵת הַשֵּׁם • צֵן עַל־פִּי־רֹב רַק אֶחָד מֵהֶם • הִידִיעַ בִּימֵהָ).
- ג. לְשֵׁם שְׁלֹמֹה נִכְלָלוּ גַּם־לְקוּטֵי־גֵם מִקְצַת שְׁמוֹת מִקְרָאִיִּם שֶׁל אֲנָשִׁים שְׁלֵא מִדְּעַ יִשְׂרָאֵל. אֵךְ הָאִסִּי־בִלְוָהָ שֶׁל הַשֵּׁם עֲבָרִית־שְׁמִית הִיא בִּיטוּרָה אוֹ, לְשִׁחּוֹת, קְרוּבָה לְרֵחַת הַעֲבָרִית.
- ד. הַשְׁמוֹת נִחְלָקוּ לַחֲזוֹת הַמִּעֵין לְשֵׁנִי מְדוּרִים: א. שְׁמוֹת אֲנָשִׁים • ב. שְׁמוֹת נָשִׁים.

א. ש. מ. ו. ת. א. ג. ש. י. ם

X

אָבֵאָה. אַמורא מִבְּבֶל שֶׁלָּחָה לְאַרְצֵי־יִשְׂרָאֵל
(בְּרִכּוֹת כד;): תָּנָא (תּוֹסֵפְתָא בִּיצַת א),
אַבְדִּירִימִי, מֵאַמּוּרָאִי בְּבֶל (שֹׁכֵחַ מֵת),
אַבְדִּירֵהוּ. אַמּוּרָא יִרְשָׁלַמִי (נִיסִינִי מֵדָה),
אַבְיָה. אָבִי הִתְנָא אֶלְרֵעָה (יִירוּשְׁלַמִי חֲנִינָה עֹשֶׂה),
אַבְסֵלִיזִין. אֶב־בֵּית־דִּין יִמִּי הַבֵּית הַשֵּׁנִי
(נִבְנוֹת א),
אַבִּי. (בְּמִקְרָא – שֵׁם אִשָּׁה, אֲמוֹ שֶׁל חֻקִּיָּהוּ
הַמֶּלֶךְ מַלְכִּים ב יח ב)
אַבִּיאָב.
אַבִּיאֵל. אָבִי אָבִיו שֶׁל שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ (שְׁמוּאֵל
א ט א),
אַבִּיאָסָף. מִבְּנֵי קִרְחַה (שְׁמוֹת ו כד),
אַבִּיב. אָבִיבִי
אַבְיגַדְדֹר. [עֲלִיסֵד הַכּוֹתֵב כְּדִבְרֵי הַכִּסִּים א ר יח:
דָּבָר אָבִי גִידִי, שֶׁתֵּן לִי דָּשָׁן עַל שְׁנֵי שְׁמוֹת
אֵלֶּה כִּי יֵם כְּנָעִים לְמֹשֶׁה רַבֵּנּוּ (מְבִילָה ג),]
אַבִּידֵב.
אַבִּידֶן. נְשִׂא שֶׁבֶט בְּנֵימִין (בְּסֻדֵּר א יא),
אַבִּידָע. נֶגֶד אַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית כו),
אַבִּיתָה. 1. בֶּן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא (שְׁמוּאֵל א ח ב),
2. מֶלֶךְ יְהוּדָה (דְּבָרִי יוֹסֵפִים ב יב טז),
אַבִּיחָה. חוּמָה אֲבָיָה (דְּבָרִי יוֹסֵפִים ב יב כ),
אַבִּיחָה. בֶּן אֶחָד מִבְּנֵי (שְׁמוֹת ו כג),
אַבִּיהוּד. נֶגֶד בְּנֵימִין (דְּבָרִי יוֹסֵפִים א ח ג),
אַבִּיתִמֶר.
אַבִּישִׁיל. 1. מִבְּנֵי מֶרְדִּי (בְּסֻדֵּר ב לה), 2. אָבִי
אֶסְמֵר הַמֶּלֶכֶת (אֶסְמֵר ב טז),
אַבִּישִׁן.
אַבִּישֻׁטָב. מִשְׁבֶּט בְּנֵימִין (דְּבָרִי יוֹסֵפִים א ח יא),
אַבִּישֵׁל. (בְּמִקְרָא – שֵׁם אִשָּׁה מִנְּשֵׁי דָוִד,
שְׁמוּאֵל ב ו)
אַבִּיִי. מֵאַמּוּרָאִי בְּבֶל, רֹאשׁ יִשְׁעֵי־
חֻטְבְּבִירְתָא (תַּבְּחוֹת מ),
אַבִּיָּם. מֶלֶךְ יְהוּדָה (מַלְכִּים א יד לא),
אַבִּימָלֵא. מִבְּנֵי יִסְטֵן בֶּן עֶבֶר (בְּרֵאשִׁית כח),

אָבִימִי, אַמּוּרָא אַרְצ־יִשְׂרָאֵל (שבת קיט:),
אָבִימֶלֶךְ, בֶּן יַעֲקֹב הַשְׁוֹשֵׁט (שמו"ט ט א),
אָבִיזֵן, אַמּוּרָא אַרְצ־יִשְׂרָאֵל (מסכתו לר:),
אָבִינָא, מֵאֲמֻרָא דִּבְלָל (ברכות יא),
אָבִירֵיב, 1. בֶּן יֵשׁ (שמואל א טז ח), 2. בֶּן
שָׂאוּל (שמואל א לא ב),
אָבִירַעַם, אָבִי בִרְקָה (שמו"ס יא),
אָבִיר, נָסַח אַחֲרֵי לְשׁוֹן שֶׁל אֲבִיר שֶׁר־צָבָא
שָׂאוּל (שמואל א יד ג),
אָבִירָתָן,
אָבִירָה, לוי, מִבְּנֵי קִרְחָה (דברי הימים א ו ח),
אָבִירַד (על־פי שיעור ט ה), אָבִירָזָא,
אָבִירָזָר, 1. בֶּן יַעֲקֹב מִשֶּׁבֶט מְנַשֶּׁה (יהושע
יז ג), 2. מִנְבֻרֵי יִרְדֵּן (שמואל ב ג כז),
אָבִירָטָרִיס (על־פי שמו"ס יא),
אָבִירָצֶק, אָבִירָם,
אָבִירָצִיר, אָבִירָרָא,
אָבִירָם, 1. בֶּן אֱלִיאָב, מַעֲדָת קִרְחָה (במדבר
טו א), 2. בֶּן חִיאל בִּית־הָאֵלִי שֶׁבִנְיָה אֶת
יְרֵדוֹ (מלכים א טז לז),
אָבִירַעִי, בֶּן סִינְתָם בֶּן אֶלְעָזָר חֶבְלָן (דברי
הימים א ה),
אָבִירַשִׁיר, מִשֶּׁבֶט יְהוֹדָה (דברי הימים א ב כט),
אָבִירַשִׁירָא,
אָבִירִשִׁי, אָמִי יִרְבֵּב בֶּן צִרְיָה, מִנְבֻרֵי יִרְדֵּן
וּמִסְקָדָיו (שמואל א כו י),
אָבִירִשְׁלוֹם, נָסַח אַחֲרֵי לְשׁוֹן שֶׁל אָבִשְׁלוֹם
בֶּן דָּוִד (מלכים א טו כ),
אָבִירִשֶׁר,
אָבִירָתָר, בֶּן חֲזַחֲמֶלֶךְ הַבְּהֵן (שמואל א כב ט),
אָבִירָר, בֶּן זֵר, שֶׁר־צָבָא שָׂאוּל (שמואל א יז טז),
אָבִירָצֵן, שֹׁשֶׁט יִשְׂרָאֵל (שמו"ס יב ח),
אָבִירָהֶם, אָבִינוּ (בראשית יח יט),
אָבִירָה,
אָבִירָם, שְׁמוֹ הַרְאִשׁוֹן שֶׁל אָבִירָהֶם (בראשׁ יא כו),
אָבִירִשִׁי, נָסַח אַחֲרֵי לְשׁוֹן שֶׁל אָבִירִשֶׁר
(שמואל ב י).

אֶשְׁלֹם. בֶּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ (שמואל ב ג ז),
אָנָּה, אֲכִי אֶחָד מַעֲבֹרֵי דָוִד (שמואל ב כב יא),
אָגָלֹם
אָגֹר, מַחֲכֵמֵי הַקָּדָם (משלי ל א),
אָגֹלֶם
אָנֹחֶם
אָנִירֶשׁ, מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּימֵי בִּוֹת שֵׁנִי.
מִמָּוְרָאִי בָּבֶל (שבת קמא),
אָדְבָאֵל, מִכְנֵי יִשְׁמַעֲלֵל בֶּן אֲבִרְהָם
(בראשית מה יג),
אָדֹו, רֹאשׁ הַתַּיִתִּים בִּימֵי עֲנָאָה (שורא ח יז),
אָדֹוִים, שְׁמוֹ תַעֲבָרִי שֶׁל דְּרוֹשׁ בֶּן לִבְרֵם,
מִקְדָּק וּמַשְׁוֵר בַּמָּאָה הִי,
אָדִיבִים
אָדָם, עַל שֵׁם אָדָם הָרִאשׁוֹן.
אָדָמוֹן, דָּוִן כִּירְשָׁלַיִם לִפְנֵי חֲרָבֹן בִּיחַ
שֵׁנִי (מכורתי קה),
אָדִנְיָה, בֶּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ (שמואל ב ג ד וסוד),
אָדִנְיָקָם, אֲכִי אֶחָדִים מַעֲזֵלֵי בָבֶל בִּימֵי
עֲנָאָה (שורא ג יג),
אָדִנְי־צִדִּיק, מֶלֶךְ יִרְשָׁלַיִם (יחזקאל א),
אָדִנְיָרִים, שֶׁר תִּמַּס שֶׁל דָּוִד (מלכים א יז),
אָדִר, בֶּן זֶלַע בֶּן בְּנִימִין (דברי הימים א ח ג),
אָדִרוֹן
אָדִרִים, נֶסֶח אַחֵר שֶׁל הַשֵּׁם אָדִנְיָרִים (שמואל
ב כ סד),
אָהֶבָה, אֲכִי קְדָמוֹרָא רַב אָדָא (תענית כז),
אָהֶרֶ, בֶּן שִׁמְעוֹן בֶּן יַעֲקֹב (בראשית מד י),
אָהֶוֹב
אָהֶוֹבִיָּה
אָהֶוֹד, בֶּן גֵּרָא, שׁוֹפֵט יִשְׂרָאֵל (שופטים ב סד),
אָהֶלִיאִם
אָהֶלִי, בֶּן וִרְבֵּבֶל (דברי הימים א ב כ),
אָהֶלִיאָב, מַעֲזֹרֵי בַצְלָאֵל מִבְּמִלְאֶת הַמַּשְׁכָּן
(שמות לא ו),
אָהֶלֶן, הַבֵּתִן הַגָּדוֹל, אֲחִי מִשָּׁח (שמות ד יד),
אָהֶלֶם, מַעֲזֵלֵי בָּבֶל (שורא י ד),
אָוִבִיל, מַסְקִידֵי דָוִד (דברי הימים א כו ג),

אָרײַן
אָרײַן, מעגלי בָּבֶל (נחמיא 2 כה).
אָרײַן, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֶּן עֶבֶר (בראשית 1 כז).
אָרײַן, מִלֶּךְ מֶדֶן (במדבר 14 ח).
אָרײַן, חֶסֶם מִבְּנֵי הַקֶּדֶם (משלי 1 א).
אָרײַן, מִבְּנֵי גִלְעָד (דברי הימים 1 ז טו).
אָרײַן, בֶּן אֶלִישׁוֹ בֶּן עִשָׂו (בראשית 19 יא).
אָרײַן, בֶּן שָׁלֹחַ, מִפְּדֵי קֶרֶן (במדבר 18 א).
אָרײַן, מִבְּנֵי שִׁבְעַת יִהוּדָה (דברי הימים 1 כב).
אָרײַן, בֶּן יִהוּדָה (בראשית 14 ד).
אָרײַן (מִפְּדֵי שֶׁם מִקְדָּשׁ, יִרְמְיָהוּ 1 ט)
אָרײַן, בֶּן יִשְׂרָאֵל, בֶּן עֶבֶר (בראשית 1 כט).
אָרײַן
אָרײַן, אָבִי אֶחָד מִבְּנוֹתֵי דָוִד (דברי יא יא לה).
אָרײַן
אָרײַן
אָרײַן
אָרײַן, אָבִי בְּצִלְאֵל עוֹשֶׂה מִלְאָכָה, הַמִּשְׁכָּן
(שמות 14 א).
אָרײַן, מִשְׁכָּם לֵוִי (דברי הימים 1 ט).
אָרײַן, הַחֲמִי, בְּעֵלָה שֶׁל בִּתְשֶׁבַע,
מִלְחָמֵי דָוִד (שמואל ב 1 א).
אָרײַן, נָבִיא בִּימֵי יִרְמְיָהוּ (ירמיה 1 כ).
אָרײַן
אָרײַן
אָרײַן, אֶרֶץ
אָרײַן, מֵאֲמֹרָי אֶ־ (נחמיא 12).
אָרײַן, אָבִי אֶחָד מִבְּנוֹתֵי דָוִד (דברי יא יא ל)
אָרײַן, מִבְּנֵי נָד (במדבר 10 ט).
אָרײַן, מִבְּנֵי בָבֶל (נחמיא 1 י).
אָרײַן, מֵאֲמֹרָי בָּבֶל (סבת קיב).
אָרײַן, מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל (מלכים 1 ט כח).
אָרײַן, 1. מֵאֲחֻזֵּי אֲמֹרָי בָּבֶל
(מלכים 14). 2. מִגְדֹּלֵי הַנְּאֻנִּים בְּמֵאָה
הַשְּׁמִינִית.
אָרײַן, מִשְׁכָּם יִהוּדָה (דברי הימים 1 כב).
אָרײַן, מִבְּנֵי גִלְעָד (דברי הימים 1 ח).
אָרײַן, רֹאה אֲחֵנִּים.
אָרײַן, מִבְּנֵי בִנְיָמִן (דברי הימים 1 ח ד).

אָפֿים. מִשְׁכַּט יְהוּדָה (דברי הימים א ב לא)
אָפֿיק
אָפֿלל. מִזְרַע יִרְשֶׁע עֶבֶד מִצְרַיִם (דברי הימים א ב)
אָפֿק
אָפֿרס. בֶּן יוֹסֵף (בראשית מא נב),
אָפֿבון. מִבְּנֵי נֹד (בראשית מר טז),
אָפֿיל
אָפֿל. מִשְׁכַּט בְּנִימִן (דברי הימים א ח לו),
אָפֿלִיחוּ. אָבִי שָׁשׁ. הַסּוֹסֵר לִיאֲשִׁיחוּ הַקֶּלֶס (מלכים ב כב ג),
אָפֿם. מִשְׁכַּט יְהוּדָה (דברי הימים א ב טו),
אָפֿר. מִבְּנֵי שְׁעִיר הַחֲזוּרִי (בראשית לו כז),
אָפֿא. מִשְׁכַּט אָשֶׁר (דברי הימים א ז לח),
אָפֿאלי. בֶּן נֹד (בראשית טו טו),
אָפֿבלס
אָפֿד. יָבֵד בְּנִימִן (בראשית מו כא),
אָפֿדון. מִבְּנֵי קָלֵב (דברי הימים א י ח),
אָרוד. בֶּן נֹד (במדבר כו יז),
אָרונה. בֶּן בִּיבֹס (שמואל ב כד ב),
אָרנא. אָבִי אֶחָד הַמָּמְנִים בְּבֵית־הַמֶּלֶךְ (ספלים א),
אָרז
אָרוץ
אָרחה. מִזְרַע יְהוּדָה (עזרא ב ח),
אָרי. יָצִיר חֶסֶם - אָרְחָה
אָרִיאב
אָריאל. אֶחָד מֵרָאשֵׁי הָעָם בְּיָמֵי עֵזְרָא (עזרא ט טז),
אָריה
אָריוף. מֶלֶךְ אֶלְסָר (בראשית יד א),
אָריקא. תָּאֵר אֹז שֶׁם אֲמוֹרָא (ברכות לו),
אָרם. מִבְּנֵי שֵׁם (בראשית י כג),
אָרמוס
אָרמוני. בֶּן שָׁאֵל (שמואל ב כא ח),
אָרן. מִזְרַע יְהוּדָה (דברי הימים א ב כח),
אָרן. מִבְּנֵי שְׁעִיר (בראשית לו כח),
אָרונן. (על שֵׁם נֶחֱל אָרְנָן).
אָרונן. מִזְרַע וּרְבֶּכֶל (דברי הימים א ב כא),
אָרפֿכשד. בֶּן שֵׁם בֶּן נֹחַ (בראשית יא),
אָרצא. מִסְּקוּדֵי הַמֶּלֶךְ בְּעָשָׂא (מלכים א טו),
אָרצִיס
אָשבֵל. בֶּן בְּנִימִן (בראשית מו כא),
אָשבֵן. מִבְּנֵי שְׁעִיר (בראשית לו כז),
אָשבֵע. בֶּן שִׁלֵּה בֶן יְהוּדָה (דברי הימים א ד)
אָשבֵעל. וְסָח אַחֵר לִשְׁם אִישׁ־בִּשְׁתֵּי הַיָּמִים אֶל (ג),
אָשֶׁר
אָשור. מִבְּנֵי שֵׁם (בראשית י כג),
אָשחור. מִבְּנֵי חֲצֹרֹן אָבִי קָלֵב (דברי הימים א ד יא),
אָשִׁי. אֲמוֹרָא כְּבִלָּה, מַעֲרֹכֵי הַמֶּלֶךְ הַכְּבִלִי (יִטְטִין טז),
אָשֶׁה
אָשכול. מִבְּעֵלֵי בְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם (בראשית יד י),
אָשֵל
אָשֵר. בֶּן יַעֲקֹב (בראשית לו י),
אָשֶרֶאל. מִצְעָא קָלֵב (דברי הימים א ד יא),
אָשֶרֶאלה. מִבְּנֵי אָפֿה הַמְשׁוֹרְרִים (דברי הימים א כה ב),
אָשֶרִי
אָשֶרֶיאל. מִבְּנֵי מְנַשֶּׁה (במדבר מו לא),
אָשתון. מִשְׁכַּט יְהוּדָה (דברי הימים א ד יא),
אָפִי. רָעוּ שֶׁל נֹד (שמואל ב יח ב),
אָפִי. מִן הַתְּלִיחִים (דברי הימים א ר כו),
אָתון. מִשְׁכַּט יְהוּדָה (דברי הימים א ד יא).

אֶל־שֶׁכֶן. מן הַכֹּהֲנִים בִּימֵי דָוִד (דְּהֵרָא כּד יב).
אֶלְיָהוּ. ראה אֶל־אֶתָּה.
אֶל־שִׁשְׁמֵי. וְשִׁא לִשְׁבֵּט אֶמְרִים (במדבר א י).
אֶל־שֶׁעַ. הַנּוֹבֵא, תִּלְמִיד אֱלֹהֵו (מלכים א יט יז).
אֶל־שֶׁשֶׁט. מִשְׁרֵי הַצֵּבֵא בִּימֵי הַמֶּלֶךְ יוֹאָשׁ (דברי הימים ב כב א).
אֶלְכֶסְנֹדֶרִי. עַל שֵׁם אֶלְכֶסְנֹדֶר הַגִּדּוֹל מֶלֶךְ מַקְדוֹנִיָּה. וְשִׁכְרוּ וְשִׁתְּמֵר לַתְּהֵלָה (תמיד לא).
אֶלְמוֹגֹם.
אֶלְמוֹדֶד. מִבְּנֵי יֶקֶטֶן בֶּן עֶכֶר (בראשית י ב).
אֶלְעָנֶם. אֲבִי־שָׁנַם מְבוֹדֵר דָּוִד (דְּהֵרָא יא ב).
אֶלְעָנִים.
אֶלְיָתָן. מִשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ יוֹחָנָנִים (ירמיה כו ב).
אֶלְעָאִי*. תָּנָא (שירובין ב א).
אֶלְעָד. מִשְׁבֵּט אֶמְרִים (דברי הימים א י כא).
אֶלְעָדָה. מִשְׁבֵּט אֶמְרִים (דברי הימים א י ב).
אֶלְעָזָר. מְבוֹדֵר דָּוִד (דברי הימים א יב ו).
אֶלְעָתִים.
אֶלְעָזָר. בֶּן אֶחָד הַכֹּהֵן (שמות י ב).
אֶלְעָלִם.
אֶלְעָשָׂא*. אֲמוּרָא וִיקְרָא בֵּית דִּי.
אֶלְעָשָׂה. מִשְׁרֵי צִדְקִיָּהוּ (ירמיה כט ג).
אֶלְפֶּלֶל. מִבְּנֵי־שֶׁבֶט מְנוּמִי (דברי הימים א ח יא).
אֶלְפָּסָן. נֶסֶח אַחֵר לִשְׁמוֹ שֶׁל אֱלִיָּעָן (שמות י ב).
אֶלְקָנִים.
אֶלְקָנָה. אֲבִי־שְׁמוּאֵל הַנּוֹבֵא (שמואל א א).
אֶלְרָאִי*. בְּנוֹיָו שֶׁל הַמִּשְׁחָה דָּוִד אֶלְרָאִי (על־פי בראשית טז יא).
אֶלְרָם.
אֶל־תְּהֵנָה.
אֶלְרַם*. כְּתִיב רוּחַ שֶׁל הַשֵּׁם הַיְּהוֹדִי־אֲשֶׁנִּי (אֶלְרַם = יֶקֶהוּ).
אֶמֶן. מֶלֶךְ יְהוּדָה (מלכים ב כא יח).
אֶמוֹץ. אֲבִי יִשְׁעִיָה הַנּוֹבֵא (ישעיה א א).
אֶמִי. מַעֲזִיל בְּבֶל (עזרא ב יז).
אֶמִילִי*.
אֶמִירִם*. מִאֲמוּרָאֵי בְּבֶל (ברכות יב).
אֶמִינוּן. נֶסֶח אַחֵר לִשְׁמוֹ שֶׁל אֶמְנוֹן בְּכוֹר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (שמואל ב ג).
אֶמִיץ*.
אֶמִירִי*. אֲמִי־יָהּ.
אֶמִירִי*. אֲמִי־שֵׁי.
אֶמְנוֹן. בְּכוֹר שֶׁל דָּוִד (שמואל ב ג ב).
אֶמְנָה*.
אֶמְצִי. מִן הַכֹּהֲנִים (נחמיה יא יב).
אֶמְצִיָּהוּ(ג). מֶלֶךְ יְהוּדָה (מלכים ב יב ב).
אֶמֶר. מִן הַכֹּהֲנִים (ירמיה ב א).
אֶמְרִי. מִבְּנוֹי הַחוּמָה בִּימֵי יוֹחָנָנִים (נחמיה ב ב).
אֶמְרִיהָ(ג). כֹּהֵן בִּימֵי יוֹחָשָׁשֶׁט (דְּהֵרָא א ה יז).
אֶמְרֶלֶל. מֶלֶךְ שֹׁשָׁנָה (בראשית יד א).
אֶמְרִי. אֲבִי יוֹנָה הַנּוֹבֵא (מלכים ב יד כח).
אֶנְשֵׁי. בֶּן שֵׁת בֶּן אָדָם (במדבר לד ב).
אֶנְטִיגֶנוֹס*. מִרְאשׁוֹנֵי הַתְּנָאִים (אבות א ג).
אֶנְיָעָם. מִדְּרַע מַעֲשֵׂה (דברי הימים א י יט).
אֶסָא. מֶלֶךְ יְהוּדָה (מלכים א טו ט).
אֶסִי. אֲמוּרָא מִבְּבֶל, תִּלְמִיד שֶׁל רַב־לְשׁמוּאֵל (שבת כב).
אֶסִיר. בֶּן קָרַח (שמות י ב).
אֶסְתָּה. אֲבִי אֶחָדִים מַעֲזִילֵי בְּבֶל (עזרא ב ג).
אֶסִרִי. מִן הַלְוִיִּים בִּימֵי דָּוִד (דְּהֵרָא א כו).
אֶסּוּד. אֲבִי יִשְׁעִיָה מַעֲשֵׂה (במדבר לד א).
אֶסִינוּ. מַאֲבוֹת שְׂאֵל הַמֶּלֶךְ (שמואל א א).

אִישׁ־שֵׁטַת, בֶּן אִשְׁדּוֹר (שְׁמוּאל ב ב טז),
אִישׁ־חֹדֶר, מִשְׁבֵּט מְנַשֶּׁה (דְּבָרִי הַיּוֹמִים א ז יח),
אִישׁ־סוֹב, (עֲלִישׁ שְׁמוּאל ב י ח),
אִישׁ־שִׁכְלָה, בֶּן הַלְוִיִּם (נוֹרָא ה יח),
אִתִּי, מְבוֹרֵי דָוִד (דְּבָרִי הַיּוֹמִים א יא לא),
אֶת־הָאֵל, מִבֶּן בְּנִימִין (דְּבָרִי יח ז),
אֵיתָם־
אֵיתָמָר, בֶּן אֶהְרֹן הַכֹּהֵן (שְׁמוּת ב כט),
אֵיתָן, 1, מִמְּכֵי קָדֶם (מַלְכִּים א ה יא),
2, בֶּן הַלְוִיִּם (דְּבָרִי הַיּוֹמִים א ו כז),
אֵלָא, מְנַבְּרֵי שְׁלָמָה (מַלְכִּים א ד יח),
אֶלְגַּב־שׁ
אֶלְדָּר, בֶּן הַמַּתְנַבְּאִים בִּימֵי מֹשֶׁה (בַּמִּדְבָּר יא כ),
אֶלְדָּמַע־
אֶלְדָּעָה, מִנְּכָדִי אֲבָרְהָם (בְּרֵאשִׁית כח ו),
אֶלְדָּר־
אֵלָה, בֶּן בְּעָשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (מַלְכִּים א טז ח)
אֵלֹן, מִבֶּן וְבוֹלָן (בְּרֵאשִׁית מו יד),
אֵלֹן, מִבֶּן שִׁמְעוֹן (דְּבָרִי הַיּוֹמִים א ד לו),
אֶלְחָם־
אֶלְנָדָב, מְבוֹרֵי דָוִד (דְּבָרִי הַיּוֹמִים א יב יא),
אֶלְחִין־
אֶלְחֵן, בֶּן דִּידוֹ שֶׁל יוֹאָב (שְׁמוּאל ב כג כד),
אֵלִי־
אֵלִיאֲבָב, נְשִׂא שֶׁטַּט וְבוֹלָן (בַּמִּדְבָּר א ט),
אֵלִיאֹד־
אֵלִיאֵל, מְרֵאשִׁי אֲבוֹת מְנַשֶּׁה (דְּבָרִי א ה כז),
אֵלִיאֶתָנָס־
אֵלִיאֶתָה, בֶּן הַלְוִיִּם בִּימֵי דָוִד (דְּבָרִי א כה ד)
אֵלִיעֻזָּר־
אֵלִיעֻזָּל־
אֶלְיָדָב, נְשִׂא שֶׁטַּט בְּנִימִין (בַּמִּדְבָּר לז כא),
אֶלְיָדָע, מִבֶּן דָּוִד (שְׁמוּאל ב טז),
אֶלְיָהוּ, הַתְּשֻׁבִי, נְבִיא אֱלֹהִים (מַלְכִּים א יא א)
אֶלְיָהוּ, רֵאשׁ אֶלְיָחֻזָּא,
אֶלְיָחֻזָּא, מִדִּידֵי אֵיזָב (אִיּוֹב לב ב),
אֶלְיָחֻזָּד־
אֶלְיָחֻזְעִירִי, מְעוּלֵי בָּבֶל (נוֹרָא ו ט),
אֶלְיָחֻזִּינִי, נְשִׂא לְבָנִי שִׁמְעוֹן בִּימֵי חֻזְקָהוּ
(דְּבָרִי הַיּוֹמִים א ד לו),
אֶלְיָחֻזָּבָא, מְבוֹרֵי דָוִד (שְׁמוּאל ב כג לב),
אֶלְיָחִישׁ־
אֶלְיָחִירָף, מְשַׁר־שְׁלָמָה וְסוֹסֶרֶיז (מַלְכִּים א ד ג),
אֶלְיָסוֹב־
אֶלְמֶלֶךְ, אִישׁ נְעָמִי (רוּת א ב),
אֶלְנָתָן־
אֶלְנָתָן, אִבִּי הַתָּמָר וְחָגִיתִי (מַדְרִיחַ ו ב),
אֶלְסָן, נְשִׂא לְשֶׁטַט דָּד (בַּמִּדְבָּר א יד),
אֶלְעִיד־
אֶלְעִידָר, עֶבֶד אֲבָרְהָם (בְּרֵאשִׁית טו ב),
אֶלְעִינִי, מִבֶּן בְּנִימִין (דְּבָרִי הַיּוֹמִים א ח כ),
אֶלְעִינִי, אִבִּי בֶּת־שֶׁבַע (שְׁמוּאל ב יא א),
אֶלְיָפֹ, מְרֵצִי אֵיזָב (אִיּוֹב כו ב),
אֶלְיָפֶל, מְבוֹרֵי דָוִד (דְּבָרִי הַיּוֹמִים א יא לה),
אֶלְיָפֶלְהוּ, בֶּן הַלְוִיִּם בִּימֵי דָוִד (דְּבָרִי א טו יח),
אֶלְיָפֶלֶט, מִבֶּן דָּוִד (שְׁמוּאל ב ה טז),
אֶלְיָצָדָק־
אֶלְיָצֹר, נְשִׂא לְשֶׁטַט רָאבוֹן (בַּמִּדְבָּר אה),
אֶלְיָצֹן, נְשִׂא לְמִשְׁפַּחַת הַקְּהֵלִי (בַּמִּדְבָּר ב לו),
אֶלְיָקָא, מְבוֹרֵי דָוִד (שְׁמוּאל ב כג כה),
אֶלְיָקִים־
אֶלְיָקִים, מִמְּאֻמָּרֵי בָּבֶל (זְכוּרָה ורה טז),
אֶלְיָקִים־
אֶלְיָקִים, מְשַׁר־הַמֶּלֶךְ חֻזְקָהוּ (מַלְכִּים ב כח יח),
אֶלְיָרִי־
אֶלְיָשֻׁב־, מִמְּאֻמָּרֵי בָּבֶל (מַעֲרֵד קָשָׁן כה),
אֶלְיָשֻׁעַ, מִבֶּן דָּוִד (שְׁמוּאל ב טז),

אָחֵר, מִשְׁכֵּט יְהוּדָה (דברֵי הַיָּמִים א ד ב),
אָחֵר, בֵּן יִתְחָם, מֶלֶךְ יְהוּדָה (מלכים ב טו לח),
אָחִי, הַן הַתְּחִינִים שֶׁבִּינֵי יִשְׁבֹּנוּ בִּירוּשָׁלַם
בִּינֵיהֶן (נחמיה א),
אָחִי (ה), מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (מלכים א כב ה),
אָחִי, מִשְׁכֵּט יְהוּדָה (דברֵי הַיָּמִים א ד ו),
אָחִי, שְׁלֹשֶׁת (בכריתות כו כז),
אָחִי, בֵּן בְּנִימִן (בכריתות כו כא),
אָחִי, מִשְׁכֵּט נָד (דברֵי הַיָּמִים א ה טו),
אָחִי, מִגְּבוּרֵי דָוִד (שמואל ב כג לז),
אָחִי, אֶסְתֵּר
אָחִי (ה), אֵל בֵּן אֲחִיבֹב, כִּתּוֹן בְּשִׁילָה
אֵל בֵּן אֵל (ג), אֵל בֵּן אֵל בֵּן יִשְׂרָאֵל
(מלכים א יא כט),
אָחִי, נָשִׂא שֶׁבֶט אֲשֶׁר (בכריתות לד כז),
אָחִי, בֵּן אֲבִינֶדָב בִּינֵי דָוִד (שמואל ב ו ג),
אָחִי, מִשְׁכֵּט בְּנִימִן (דברֵי הַיָּמִים א ד ז),
אָחִי, בֵּן שִׁינָס בֵּן עֲלִי (שמואל א יד ג),
אָחִי, אֵל יְהֶשֶׁסֶס, מְזִכֵּר דָּוִד שְׁלֹמֹה
(שמואל ב ח טז),
אָחִי, מִבְּנֵי קִרְח (דברֵי הַיָּמִים א ו י),
אָחִי, כִּתּוֹן בִּינֵי שְׁאֹל (שמואל א כא ב),
אָחִי, מִן הַלְוִיִּים (דברֵי הַיָּמִים א ט יז),
אָחִי, עֶזְרָא דָּוִד בֶּן נִתְנָחִי (שמואל ב כו כז),
אָחִי, מִשְׁכֵּט מִנְשֶׁה (דברֵי הַיָּמִים א יט),
אָחִי, מִנְּיָבִי שְׁלֹמֹה (מלכים א ד יד),
אָחִי, אֶסְתֵּר
אָחִי (ה), בְּמִקְרָא—אֶשֶׁה שְׁמוּאֵל אֵל בֵּן ג),
אָחִי, מִשְׁכֵּט דָּן (שמואל א ו),
אָחִי, נָשִׂא שֶׁבֶט דָּן (בכריתות א יא),
אָחִי, אֶסְתֵּר
אָחִי, סוֹסֵר לִמְלֶכֶךְ יִשְׂרָאֵל (מלכים ב כב יט),
אָחִי, מִתְּחִיבֵי הַתְּחִיבִים, יִצְחָק בְּחִצְרֵי מִלְכֵי
אֲשֶׁר (ספר "אָחִי, תְּחִיבִים"),
אָחִי, מִבְּנֵי בְּנִימִן (בכריתות כו לח),
אָחִי, נָשִׂא לְבֵן נִתְנָחִי (בכריתות א טו),
אָחִי, מִבְּנֵי בְּנִימִן (דברֵי הַיָּמִים א ו י),
אָחִי, אֶסְתֵּר
אָחִי, מִשְׁכֵּט שְׁלֹמֹה (מלכים א ו ר),
אָחִי, יִצְחָק דָּוִד (שמואל ב טו יא),
אָחִי, אֶסְתֵּר
אָחִי, מִבְּנֵי בְּנִימִן (דברֵי הַיָּמִים א ז א),
אָחִי, בֵּן בְּנִימִן (דברֵי הַיָּמִים א ח א),
אָחִי, מִשְׁכֵּט יְהוּדָה (דברֵי הַיָּמִים א ח ה),
אָחִי, אֶסְתֵּר
אָחִי, מִשְׁכֵּט יְהוּדָה (דברֵי הַיָּמִים א ד י),
אָחִי, אֶסְתֵּר, אֶסְתֵּר, מִגְּבוּרֵי דָּוִד (שמואל ב טז),
אָחִי, אֶסְתֵּר (מגדברות ה),
אָחִי, אֶסְתֵּר רַצְפָּה פִּלְשֶׁשׁ שְׁאֹל (שמואל ב כז),
אָחִי, הַתְּחִיבִים, מִגְּבוּרֵי עֶזְרָא (אֵל בֵּן א),
אָחִי, אֶסְתֵּר
אָחִי, בֵּן שִׁינָס בֵּן עֲלִי הַתְּחִיבִים (שמואל
א ר כא),
אָחִי
אָחִי, הַתְּחִיבִים, שְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל (שמואל ב יא),
אָחִי, (על שְׁמוֹת שֶׁל עַמֵּךְ אֵל בֵּן),
אָחִי
אָחִי, מִגְּבוּרֵי דָּוִד (שמואל ב כז),
אָחִי, אֶסְתֵּר
אָחִי, מִבְּנֵי בְּנִימִן (בכריתות כו ל),
אָחִי, מִגְּבוּרֵי דָּוִד (שמואל ב טז),
אָחִי, מִגְּבוּרֵי דָּוִד (שמואל ב טז),

לְחַתֵּן, בֶּן עֲתֻיָּאל בֶּן קֵנָה (רַבִּיר הַיָּמִים א ד יג).

מָרְבֵּס [מְקַרֵּא סַם אֶשְׁתָּה]
מָרָר, מְשַׁבֵּט יִהְיֶה (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ד יח).
מָרְדִּיכָי, בֶּן־יְהוֹדָה שֶׁל אֶסְתֵּר (אֶסְתֵּר ב ה).
מָרוֹם *
מָרִי־בַעַל, שֵׁם אֶחָד לְמַסִּיבֶשֶׁת בֶּן יְהוֹנָתָן
 (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ח ה).
מָרִיב בַּעַל, רֵאשׁ מָרִי־בַעַל (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ח לר).
מָרְיָה, כֶּהֱן בִּימֵי יְהוֹשִׁעַ (נַחֲמִיָּה יב יג).
מָרְיָיוֹן * אֲמוֹנָא (כָּבֵד בְּתָרָא כוּר).
מָרְיֹוֹת, כֶּהֱן (עוֹרֵא I).
מָרְיֹמֶר (מָר־מֶר) * מֵאֲמוֹנָא בָּבֶל, רֵאשׁ
 שִׁיבַת סֻדָּא (חֲזַלִּין מוּז).
מָרְמוֹה, מְשַׁבֵּט בְּנֵימִין (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ח י).
מָרְמוֹת, כֶּהֱן בִּימֵי עֲזָרָא (עוֹרֵא ח לג).
מָרְפָּאס *
מָרְרִי, בֶּן לֵוִי בֶן יַעֲקֹב (שְׁמוֹת ר יט).
מָשֶׁה, בֶּן אָרָם (כְּרָאשִׁית י כג).
מָשָׂא, בֶּן יִשְׁמָעֵאל (דְּבָרֵי הַיָּמִים א א ל).
מָשְׁאֲלִיס *
מָשֹׁה, בְּרֵנֹה (שְׁמוֹת ב י).
מָשׁוּבָב, מְשַׁבֵּט שְׁמֵעוֹן (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ד לר).
מָשׁוּבָאֵל, מִן חֲחוּתָמִים עַל הָאֲמָנָה בִּימֵי
 נְחֻמְיָה (נַחֲמִיָּה י כב).
מָשִׁיחַ *
מָשִׁיחַ, בֶּן יִצְחָק (כְּרָאשִׁית י ב).
מָשִׁלֵּם, וְתָנוּ שֶׁל שֶׁן סוֹפֵר אִישִׁיהֶוּ (מַלְכִּים ב
 כב ב).
מָשִׁלֵּמֹת, מִן הַכֹּהֲנִים (נַחֲמִיָּה יא יג).
מָשִׁלְמִתְהוֹ, לֵוִי (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ט כא).
מָשִׁנְמָה, מַעֲבֹרֵי דָוִד (דְּבָרֵי הַיָּמִים א יב יא).
מָשִׁנְמַע, מְשַׁבֵּט שְׁמֵעוֹן (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ד כח).
מָשִׁנְעַם, מְשַׁבֵּט בְּנֵימִין (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ח יב).
מָשִׁנְעִין *
מָתָנִין * אֲמוֹנָא (כָּבֵד קַמָּא כוּר).
מָתוֹק *
מָתוֹשָׁאֵל, מִצָּרַע קָו (כְּרָאשִׁית ד יח).
מָתוֹשָׁלֵת, בֶּן יְחִזְקִיָּה (כְּרָאשִׁית ח כב).
מָתִיס *
מָתִיָּא, אֲבִי הַתַּנָּא ר' יְהוֹשֻׁעַ (עוֹרֵייתוּ ב ה).
מָתָן, שֵׁר בִּימֵי יְרֵמְיָה (יִרְמְיָה לח א).
מָתָנִי, כֶּהֱן (נַחֲמִיָּה יב יט).
מָתָנִיהוֹ, שְׁמוֹ הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ
 (מַלְכִּים ב כו יו).
מָתָתִי *
מָתָתִי, מַעֲזִיל בָּבֶל (עוֹרֵא י לג).
מָתָתִי(הוֹ), 1. מַעֲזִיל בָּבֶל (עוֹרֵא י כג).
 2. הַחֲשׁוֹנָא.

[illegible]

שלומית, מעולי בבל (עורא ח י).
 שלון, מבני החוכה כימי נחמיה (נחמיה ב טו).
 שלח, אבי עבד (בראשית י ד).
 שלח, חותן אסא מלך יהודה (מלכים א כב כג).
 שלם, מבני נפתלי (בראשית מו כד).
 שלם, מבני קלב (דברי הימים א ב נא).
 שלמא, שלמה, אבי בעז (דברי הימים א ב יא).
 נקרא גם שלמון.
 שלמה, המלך (שמואל ב יב כד).
 שלמון, ראה שלמה (רות ד כא).
 שלמוני, אמוך (בראשית רבה טח).
 שלמות, ראה שלמות.
 שלמי, ראה שלומי.
 שלמי, מעולי בבל (נחמיה ו טח).
 שלמיה, משיר יהויקים (ירמיה לו כו).
 שלמן, אמוך (יחזקאל ה). (ברכות לט).
 שלף, בן יקצן בן פלג בן עבד (בראשית י כו).
 שלש, משבט אשר (דברי הימים א לו).
 שלתיאל, נסח אחר של השם - שאלתילאל (חגי יב).
 שם, בכור נח ואבי כל בני עבד (בראשית ה לב).
 שם-טוב.
 שמא, משבט אשר (דברי הימים א לו).
 שמאגר, מלך צבונים (בראשית יב).
 שמאח, שמאם, משבט בנימין (דברי הימים א ח לב).
 שמאי, תנא (אבות א יב).
 שמגר, בן ענת, מן השומטנים (שופטים ג לא).
 שמד, משבט בנימין (דברי הימים א ח יב).
 שמה, אחי דוד (שמואל א טו ט).
 שמה, ראה שמה.
 שמהאל, הנביא (שמואל א א ב).
 שמהות, משיר דוד המלך (דברי הימים א ח ח).
 שמוע, בן יכור, מבני הארץ (במדבר יג ד).
 שמות, נסח אחר ל-שמהות (דברי הימים א ח כו).
 שמח.
 שמחת, בן שמואל מוטר, מחבר מחזור.
 שרר, במאה ה-רא.
 שמוח, שמח.

שמחוני, שמי, משבט יהודה (דברי הימים א ב כח).
 שמיר, בן ילעד נכד מנשה (יהושע יג ב).
 שמיר, לוי (דברי הימים א כד כד).
 שמירמות, לוי (דברי הימים א טו יח).
 שמלאי, מאמוראי איי (בבא קמא קאנ).
 שמלה, ממלכי אדום (בראשית לו לו).
 שמע, כהן כימי נחמיה (נחמיה ח ד).
 שמע, מנבורי דוד (דברי הימים א יא מו).
 שמעא, שמעה, אחי דוד (שמואל ב יג ג).
 שמעה, מנורע בנימין (דברי הימים א יב ג).
 שמעון, בן יעקב (בראשית כס לו).
 שמעי, בן נרא, מבנימין (שמואל ב טו ח).
 שמעית, הנחלמי, נביא (מלכים א יב כב).
 שמר, אדתי הקר שומרון (מלכים א טו כד).
 שמר, ראה שומר.
 שמרון, בן יושכר (בראשית מו יג).
 שמרי, אבי אחד מנבורי דוד (דברי הימים א יא טח).
 שמריה, בן רחבעם (דברי הימים ב יא יט).
 שמריהו, מנבורי דוד (דברי הימים א יב י).
 שמרעם.
 שמרת, מנורע בנימין (דברי הימים א ח כא).
 שמש.
 שמשון, הנבור, שופט ישראלי (שופטים יג כד).
 שמש, שופר כימי נקרא (עורא ח ר).
 שמשרי, משבט בנימין (דברי הימים א ח כו).
 שנאצר, מנורע בית דוד (דברי הימים א יא יח).
 שנהב, שנהר.
 שעוריים, ראש אחד מוכיר משמרות כהנה (דברי הימים א כד ח).
 שעיר, מנורע עשו (בראשית לו כ).
 שעף, מנורע יהודה (דברי הימים א ב כט).
 שער.
 שעריה, מנורע בנימין (דברי הימים א ח לח).
 שמו, מנורע שער החור (בראשית לו כג).
 שפוטם, בן בנימין (במדבר כו לו).
 שפוטן, בן בלע בן בנימין (דברי הימים א ח ח).
 שפט, נשיא שבט שמעון (במדבר יח ח); אבי אלישע הנביא (מלכים א יט טו).
 שפטיה, בן דוד (שמואל ב ב ד).
 שפטיהו, בן יהושפט מלך יהודה (דברי הימים ב כא כ).
 שפטיהו, בן יהושפט מלך יהודה (דברי הימים ב כא כ).

שפטן, נשיא בני אפרים (במדבר לו כד).
 שפים, שפים, מנורע בנימין (דברי הימים א יא יב).
 שפיר, אמוך (מנורע קטן יא).
 שפם, מבני דוד (דברי הימים א יא יב).
 שפן, שופר יאשיהו המלך (מלכים ב כג ג).
 שפעי, מנורע שמעון (דברי הימים א ד לו).
 שפר, שפריר.
 שפיר, שפיר, אחד השרים כימי נחמיה (נחמיה ב טו).
 שפריה, מן תלונים עולי בבל (נחמיה ט ד).
 שרנא.
 שרגו, בן רעז בן פלג (בראשית יא כ).
 שרון.
 שרטי, נסח אחר לשם - שרטי (דברי הימים א כו כט).
 שרי, מעולי בבל (עורא י ט).
 שריאל.
 שריה, שופר לוד המלך (שמואל ב ח יח).
 שריהו, משיר המלך יהויקים (ירמיה לו כו).
 שריהא, נאון במאה העשירית.
 שרף, מנורע יהודה (דברי הימים א ו כב).
 שרר, אבי אחד מנבורי דוד (שמואל ב כג לו).
 שרש, משבט מנשה (דברי הימים א טו טו).
 שר-שלום (על-ימי טיטה טו).
 ששון.
 ששי, מעולי בבל (עורא י ט).
 ששי, משלש ילדי הענק (במדבר יג כב).
 ששן, משבט יהודה (דברי הימים א ב לא).
 ששק, מראשי אבות בנימין (דברי הימים א ח יד).
 ששת, מאמוראי בבל (ספרי קמ).
 שת, בנו השלישי של אדם (בראשית ד כח).
 שתיל.

ת

תאום, תאומים.
 תאורע, מנורע בנימין (דברי הימים א ח לח).
 תבור, תבור.
 תבאי, תבאי.
 תדקר, תדקר.
 תדעל, מלך כימי אפרים (בראשית יא א).

תובל, בן יסח (יחזקאל טו יט).
 תובל-קנן, בן לנד (בראשית ד כב).
 תונקמה, בן נדר בן יסח (יחזקאל כו יד).
 תות, מאבות שמואל הנביא (דברי הימים א ו יט).
 תולע, בן השופטים (שופטים י א).
 תום, ראה תום.
 תור, תורן, ראה תורן.
 תוח, נסח אחר לשם תות (שמואל א א א).
 תחליסא, מאמוראי בבל (מנורע כג).
 תחן, מבני אפרים (דברי הימים א ו כח).
 תחנה, משבט יהודה (דברי הימים א ו יב).
 תחש, בן נחור אחי אברהם (בראשית כב כד).
 תחת, מבני אפרים (דברי הימים א ו כ).
 תיאודור.
 תילון, מנורע יהודה (דברי הימים א ו כ).
 תימא, בן יסח (בראשית כה טו).
 תימא, אבי הנסא יהודה (בן תימא) (אבות ח ב).
 תיקן, בן אליסו (בראשית לו יא).
 תיקני, מנורע יהודה (דברי הימים א ו י).
 תירוש.
 תירס, בן יסח (בראשית י ב).
 תלח, מנורע אפרים (דברי הימים א ו כח).
 תלמי, משלש ילדי הענק (יהושע מו יד).
 תלמי, תלמי.
 תמה, מעולי בבל (עורא י ט).
 תמי, תמיר.
 תמנע, מאלופי אדום (בראשית לו ט).
 תמר.
 תנחום, מאמוראי איי (מנורע קטן כה).
 תנחומא, מאמוראי איי (ירושלמי ברכות ב ב).
 תנחמת, אבי אחד השרים כימי המלך יהויכין (מלכים ב כה כג).
 תפוח, מפלגי כנען (יהושע יב ח).
 תקנה, אבי שלום, בעלה של חלדה הנביאה (מלכים ב כב יד) (בימינו - שם אשה).
 תדדיון, אבי תמנא ר' תנאי (אבות ב ב).
 תרה, אבי אברהם (בראשית יא כד).
 תרתנה, בן קלב (דברי הימים א ב טח).
 תריא, משבט יהודה (דברי הימים א ו טו).
 תרן, תרשש.
 תשבי, בנו של אליהו הנביא (מלכים ב א ט).
 תשור.

[illegible]

185

שמות לתינוקות

קביעת שם לילד היא משימה קשה ביותר, ולרוב ההורים לעתיד מסתייעים לשם כך בקרובי משפחה, בחברים, בשמות של ילדי אחים ועוד. אתרים רבים באינטרנט מציעים מבחר רב של שמות ייחודיים יותר וייחודיים פחות לילדים. להלן כתובות של כמה מהם:

<http://www.pathfinder.com/Parenttime/Babyname>

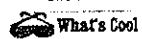
<http://www.namechooser.com/baby>

<http://www.dfcreations.com/nh.htm>

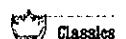
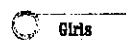
<http://www.kabalarians.com>

<http://www.babynames.com>

Click on a category to browse

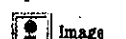
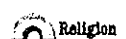
#7 People's Choice

Tradition

Boys

 Celebrities

 Left Field

 Ethnic

(555-777)

מנהג כלל בית 'ישראל להולדת הבת

לפי המונה של יהודי אשכנז ורוב עדות ישראל
אבי הבת עולה לתורה, והגבאי קורא "מי
שבדך" מיוחד להולדת הבת ומציין את שמה
של התינוקת:

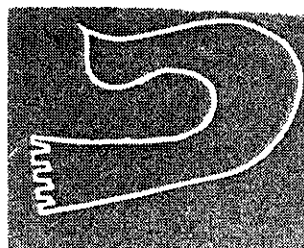
[illegible]

הנוסח המקובל בעדות המזרח
לזכר הבת

משמיעים את הפסוק מתוך שיר השירים (ב' 14):
 "וְנָתַתִּי בְּחֻגֵי הַפֶּלַע, בְּסֶתֶר הַמִּדְבָּרָה הָרֵאשִׁית
 אֶת מְרֹאֲדִי, הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלִי, כִּי־קוֹלֶךָ עָרֵב
 וּמְרֹאֲדִי נֶאֱדָר:"

וְיָמֵם הַיּוֹם בֶּת רַאשׁוֹנָה, יֹאמַר הָאֵל פְּסוּק זֶה, גַּם
הוּא מַחֲזִיר שִׁיר הַשִּׁירִים (י', 6):

"אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַפְתִּי, אַחַת הִיא לְאַמִּי, כָּדָה

הַיֵּא לִי לְדַתָּהּ, רְאוּהָ בָנוֹת וַיֵּאֱשָׁרֶה מַלְכוּת
וּפְעִילֵי גִשִּׁים וַהֲלֵלוּהָ.”

תפילת "מי שברך" נאמרת על ידי הרב או על ידי הכהן העורך את הטקס:

מִי שֶׁפָּרַד אֶמּוּתֵינוּ שָׂרָה רַבֵּקָה רַחֵל וְלֵאָה
וּמְרִים הַנִּבְיָאָה וְאַבְיִגַּיִל וְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה בַּת
אַבְיָחִיל, הוּא יִכְרֵךְ אֶת הַיְלָדִים הַנִּעְמָה הַזֹּאת,
וְיִקְרָא שְׁמָהּ פְּלוֹנִית בֶּת פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִית כְּמוֹל
טוֹב וּבִשְׁעַת פְּרֻכָּה, וְיַגְדִּילֶהָ בְּכִרְיָאוֹת שְׁלוֹם,
מְנוּחָה. וְיִכְנֹס אִכְיָה וְאַמֶּה לְרֵאוֹת בִּשְׁמֻחָתָהּ
וּבְחֻפְפָתָהּ בְּכֵנים וְזָכְרִים עֶשֶׂר וּכְבוֹד וְעוֹד יִגְבּוּ וְיִנְבּוּ
בְּשִׂיבָה לְשָׁנִים וְרַעֲנָנִים (לחיי הסכים
והסבכות) וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְעוֹד יִגְבּוּ בְּשִׂיבָה
לְשָׁנִים וְרַעֲנָנִים יְהִיוּ וְנֶאֱמַר אָמֵן.”

זכר הבת לפי נוסח קהילת
 "שארית ישראל" בביהכנ"ס
 הספרדי-פורטוגזי בניו-יורק

משמיעים את הפסוק מתוך שיר השירים (ב' 14):
 "וְנָתַתִּי פִּתְּחֵי הַפֶּלַעַ, בְּסֶתֶר הַמַּדְרֵגָה
 הָרִאשִׁי, אֶת מַרְאֵה הַשְּׂמִיעִי, אֶת קוֹלִי,
 כִּי-קוֹלִי עָרֵב וּמַרְאֵי נְאוֹהִי:"

בְּנִיךָ בַּשָּׂתָלִי זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ:
הִנֵּה כִּי בֵן יִבְרָךְ גֵּבֶר יָדָא יִי:
יִבְרָכְךָ יִי מִצִּיּוֹן וְיֵרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם כֹּל יְמֵי
חַיֶּיךָ:

וְיֵרָאָה בָּנִים לְבְנֶיךָ שְׁלוֹם עַל-יִשְׂרָאֵל:
אִם יֵשׁ מִנִּין אֹמְרִים:
קְדִישֵׁי-יֵהוּא שְׁלָמָא

188 "אשה טובה אין סוף לטובתה" (מגילת תענית י"א)

נוסח ק"ק יהודי רומא להולדת הבת

באיטלקית:

PER LA NASCITA DI

UNA BAMBINA

Quando la famiglia è allietata dalla nascita di una bambina si procede alla cerimonia dell'apposizione del nome alla neonata scegliendo

ואם היא הבת הראשונה, יאמר האב פסוק זה מתוך שיר השירים (ר' 9):
"אֲחַת הִיא יוֹנָתִי תַמְתָּנִי, אַחַת הִיא לְאַמָּה, בָּרָה הִיא לְיוֹלְדָתָהּ, רְאוּהָ בָנוֹת וַיֵּאשְׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפְלִגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ."

חפילת "מי שברך" נאמרת על ידי הרב עורך הטקס:

"מִי שֶׁבָּרַךְ שָׂרָה וּרְבֵקָה רַחֵל וְלֵאָה וּמְרִים הַנְּבִיאָה וְאַבְיגַיִל וְאַסְתָּר הַמֶּלֶכָה בַּת אֲבִיחַיִל הוּא יִבְרַךְ אֶת הַיְלָדָה הַנִּעְיָמָה הַזֹּאת. וַיִּקְרָא שְׁמָהּ, פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי, בְּמִזְל טוֹב וּבִשְׁעַת בְּרָכָה. וַיַּגְדֵּלָהּ בְּכִרְיאוֹת שְׁלוֹם וּמְנוּחָה. וַיִּזְכֶּה אֶת-אֲבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ לִרְאוֹת בְּשִׂמְחָתָהּ וּבְחֻפְתָּהּ בְּבָנִים וְזָכְרִים, עַשְׂרָה וְכַבֹּד. הַשָּׁנִים וְרַעֲנָנִים יִנּוּכוֹן בְּשִׂיכָהּ. וְכֵן יִהְיֶה רְצוֹן וְנֶאֱמַר אָמֵן."

קהל המשתתפים בטקס אומר מזמור קכ"ח בספר תהלים:

שיר המעלות
אֲשֶׁרִי כָּל יָדָא יִי הַהִלָּךְ בְּדָרְכֵינוּ:
יֵגִיעַ בְּפִיךָ כִּי תֵאָכֵל אֲשֶׁרִיךָ וְטוֹב לָךְ:
אֲשֶׁתְּךָ כְּגֶפֶן פְּרִיָּה בִירְפָתִי בֵּיתְךָ

con l'invocazione del ricordo delle antiche matriarche e con l'augurio di pace e di felicità per la neonata e per i genitori.

הרגום:

לאחר מכן אומרים את ברכת נתינת השם ומזכירים את שמות ארבע האמהות של עם ישראל ומאחלים שלום ואושר לתינוקת ולהורים. הטקס מסתיים בתפילת "מי שבידך" על ידי עורך הטקס:

"מי שברך שרה ורבקה רחל ולאה ומרים הנביאה ואביגיל ואסתר המלכה בת אביהן הוא יברך את הילדה הנעלמה הזאת. ויקרא שמה כמזל טוב ויבשעת ברכה. ויגדלה בבראות שלום ומנוחה. ויזכה את אביה ואת אמה לראות בשמחתה ובחפתה בבנים זכרים, עשר וכבוד. השנים ורעננים ינובון בשיבה. וכן יהי רצון ונאמר אמן."

(בהוצאת הרב אברהם פיאטלי)

pietosamente un nome già portato dagli antenati. La breve cerimonia fatta alla presenza della piccina che è tenuta in braccio da un parente, è accompagnata dalla recitazione della seguente formula.

הרגום:

כאשר נולדת בשמחה בת במשפחה מקיימים את טקס נתינת השם לתינוקת ומעניקים לה שם שכבר נשאו אבותיה. הטקס הקצר מתקיים בנוכחות החינוקת, שנישאת בזרועות של המתכבד באמירת הפסוק הבא:

"וְנָתַתִּי בְּחַיֵּי הַסֵּלַע בְּסֵתֶר הַפְּדֻדָּה הָרִאשִׁי אֶת מִרְיָא, הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלִי, כִּי־קוֹלִי עָרֵב וּמִרְיָאִי נָאוֹה."

(שיר השירים, ב', 14)

עורך הטקס ממשיך וקורא:

"וְיִבְרְכוּ אֶת רַבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתֵנוּ אַתְּ הִי לְאַלְפֵי רַבֵּבָה וַיִּדְשׁ וַיִּרְעַף אֶת שַׁעַר שְׁנָאִיו."

(בראשית, כ"ד, 60)

באיטלקית:

Quindi si recita la benedizione dell'apposizione del nome insieme

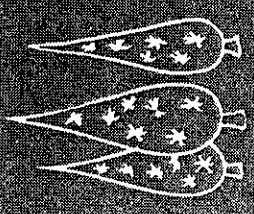
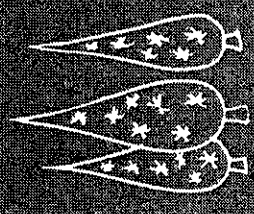
עבדתי, ושם אשר את שירתי, אמלא חן כי
 נחמתי.
 עונג שבת, זמירות ושירים ערוכים בידי רפאל
 בצלאל, גמ"ח "בר לבב", מהדורה רביעית
 תשמ"ו.

יעלת חן
 יעלת חן העלמה. נעימה. כלילת יפי כתר
 איתנים: קומי אודי, כי בא אודי.
 וזהרר. וקומי עהלי, ברגנים. קומי, עדי צניח
 מלוכה. נסוכה. ולבשי שני עם עדנים:
 ומשפצות שיש ודקמות: כי מכל עלמות: נחית
 ויפית הדודה קשורה בעבותות חשקך מלפנים,
 לאשרוך כל בנות. בחרך וכנור ומחלות: ומה
 לכם בנות ברוי. לדודי אני ועלי, תשוקתו:
 קלמון גם בשם וגם שיש ותרשישי. ופוך עם דר
 נוצצים אור להבים: עיניך זורקים תורתך
 ומפתח. שפתך כמו חוט שנים: שניך כבדלך.
 רדתך כמו פלח רמון וזאת קומתך יפית
 ודמית. לתמר נעימת שושנים: ונתה פתחי
 הפלע פסתר המדדגה הראני את מראיך
 השמיעני את קולך, כי קולך ערב ומראיך
 נאווה:

פויטים ושירים להולדת הבת לפי מנהגי הספרדים

בת נעימה
 פת נעימה מה קראתוך ובזקבים עטרתך
 ועל פסא שן שמותך כמו כל יפיה:
 ובשפתי חן חננותך ובשמן מר משחתך
 ובצניעות הוריתך פכת מלך יפיה:
 ובמעמד כל קלסותך והכתיבה כתבך
 ומקור טהרתך כי היא פלח יפיה:
 ובחפה זמנותך וכפה הכל זכרתך
 ועם חתן קדשותך כי היא יפי יפיה:

יפת עין
 יפת עין לבבתי, וזה פניך, הראני, בעיר ציון
 שיר הרניני, ואז אשיב שבותך שם.
 שפתי לגאלתך קרובה ישועתך אלי שובה
 למנוחתך. פגדי ישע הלשיני
 עודי פלח בת אהובה. חזקי ושובי בת שובה.
 ולך יקרא חפצי כה. למול קולך השמיעני.
 זה פנה לי בית תפארת, והשב את

כָּפִי.

יבוא הודי, יבני אֶעֱדֵנוּ, וַיֵּאכֶל אֶת פְּרִי מִגְדֵּנוּ,
אִם יִדְוֶי, אֲרָכּוּ נִדְוִדְנוּ אִלּוּ יִחִידָה אֲשֶׁב עַל
כָּפִי.

יַעֲלֶה יַעֲלֶה בּוֹאִי לָגָנִי, הִנֵּנִי רִמּוֹן גִּם פֶּרֶחַה
גִּפְנִי.
יבוא הודי, נְעִימָה יֵאֻמָּה פִּנְדָּגְלוֹת.
שְׁפִתֹתֶינָה צוּר וְרִית. אֶפֶס מִרְ וְאֶהֱלֹת.
רוֹם קוֹמֶתָ לְכָרוֹשׁ הִמָּה. שְׂדֵיךָ פֶּאֶשְׁפִּלוֹת.
אֶל מִי אֶדְרָפֶה אֲבִיָּה. לְעִבְאוֹת אוֹ לְאֵילוֹת.
לֵךְ מִבְּשָׁר טוֹב אֲלֵיָּה. יֵשִׁיב לֵב בָּנִים עַל אֲבוֹת:
יַעֲלֶה יַעֲלֶה בּוֹאִי לָגָנִי, הִנֵּנִי רִמּוֹן גִּם פֶּרֶחַה

יפו דודיך נְעִימָה

שֵׁם אֲפֻחָה וְכִחִי אֶדְרָפֶה קוֹחַ נָח לֵךְ אֶת פֶּרֶחַתִּי:

יִחַד עֲשִׂיר וְאֲבִיו. וְכָל הַבַּת תַּחֲיוֹן:

תִּשׁוּב תִּרְחֹם צִיִּן. וּבְנָה נָח אֶפְרָיוֹן.

מִיֹּם אֶלֹוֹתָי אָנִי חוּמַּי לְמִקְלָמִי הֵרָ:
יָאֵר וְאֵר עִיִּי.

אִם אֲשַׁפְחֵה רָעִיָּה יֵאֻמָּה וְאֵל תִּשְׁלַח מִיָּמִי.

עַל כָּל אֶלְמוֹת עֲלִית פִּהוֹד וְהִדָּר:

רָעִיָּה לְכַבְתָּנִי.

כִּפְנִי קוֹלְךָ שְׁמַעְתִּי מִרְאֵיךְ הִרְאֵינִי.

כִּתִּי קוֹלְךָ שְׁמַעְתִּי

(פּוֹמּוֹן: יַעֲלֶה יַעֲלֶה...)

סָגָנִי:

וְלִצְרוֹף אֲכֹרוֹת וְאֶחָטוֹב, וְחִישׁ אֲשַׁלַּח לְךָ אֶת
רְטוֹב,

חֲזָקִי רָעִיָּה חִפֶּה כִּיִּי טוֹב, כִּי צִיִּי יִשְׁעֶךָ רָעֵנוּ

(פּוֹמּוֹן: יַעֲלֶה יַעֲלֶה...)

קִרְבָּנִי.

וְלִתְרוֹף צִיִּין נָחָה גִּדְוִי וְשֵׁם אֶקְרִיב לְךָ אֶת

לִי יִהְיֶה כְּדָבָר דִּידִי, מִדָּר תִּאֲסֹף נִדְוִי.

(פּוֹמּוֹן: יַעֲלֶה יַעֲלֶה...)

אָנִי.

כִּי אֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתִי, שְׁמֹחִי כִּי יִשְׁמְעוּךָ

אֵימָתִי לְטוֹב דִּידִיָּה, וְלִתְהַלֵּל וְלִשְׁם שְׂרִיָּתִי.

(פּוֹמּוֹן: יַעֲלֶה יַעֲלֶה...)

אֶהְבֵּתִנִּי.

עֲתִידָה לִי כִּיִּי עֲפִים דִּידִי, וְאֵיךְ תִּאֲמַר הוֹד

רָעִי דוֹדִי נִפְשִׁי פְּדִיתִי, וְלֵךְ רָעִיָּה אוֹתִי קִנִּיתִי.

(פּוֹמּוֹן: יַעֲלֶה יַעֲלֶה...)

מִשְׁכָּנִי.

הִנֵּה עֲפִי וְאֵת אוֹת פְּתוּכָה, כִּי פְתוּכָךְ אֶתֵּן

אֶשׁוּבָה.

שׁוּבִי אֲלֵי אֵת בֵּת אֶהְבֵּכָה, שׁוּבִי אֵת וְאֵנִי

פְּרִיָּה גִפְנִי.

פּוֹמּוֹן: יַעֲלֶה יַעֲלֶה בּוֹאִי לָגָנִי. הִנֵּנִי רִמּוֹן גִּם

פסוקים מ"שיר השירים" הנאמרים בטקס זכר הבת

שלוש לבן דודי
שלוש לבן דודי, הצח והאדמוני,
שלוש לבן מאת, בקה כמו רמון.
לקראת אחותך ריח, צא נא להושיעה,
ויצליח לבן ישי רבת בני עמון.
(פזמון: שלום לבן דודי...)
מה לבן יפהפיה, תעוררי אהבה,
ותצליצלי קולך, בפעיל בקול פעמון.
(פזמון: שלום לבן דודי...)
העת אשר תחפון, אהבה אחישנה,
עתה וצליק, אדר פסל חרמון.
(פזמון: שלום לבן דודי...)

פזמונים לאבי הבת לפי נוסח יהודי בוכרה

אימה מראיך הראוני, ונעם קולך השמיעני.
בעיניך לפכתני, פתחי לי אחותי כלה.
אימה רעותי יפתי, אחת היא יונתי תמותי.
בואי נא אל חדר הדרתי, אחי מלכנון כלה.
אימה דימיתייך לתמר, חפץ ביין טוב המשוחר.
טעמו וריחו ולא נמר, נן נעול אחותי כלה.
אימה פחמה ברה, רחוק מפנינים מכרה, חושי
נא קומי במהרה, נשיש כמשוש חתן על כלה.
אימה יפו פעמך, מה טובו מיין דודיך, פשני
עפרים שדיך, צוף רבש שפתותיך כלה.

באתי לגני
באתי לגני אחתי כלה, אריתי מורי עם פשמי,
אכלתי יערי עם דבשי, שתיתי ייני עם חלבני,
אכלו רעים, שתו ושכרו דודים.
(שיר השירים פרק ה' 1)
הישבת פגמים חברים מקשיבים לקולך
השמיעני, ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר
האילים על הרי בשמים.
(שיר השירים פרק ח' 13-14)

ת פ ל ה

קודם החלטת נתינת שם

(מקורו מספר "אוצר תהלות ישראל ח"ג")

אב הרחמים, גלוי וידוע לפניך שרצוני לעשות
רצונך, וכל מחמדי תבל כאין
נחשבו לי נגד רצון אחד משכינת עזך. שמר נא
הבטחתך לעזר הבא לטהר, והודיעני דרך זו אלך,
כי לעשות רצונך אלקי חפצתי, והעבר נא מראות
שוא עיני. זכר רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה,
יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך. והאר עיני
לבוין לאמת בקריאת שם לבני הנולד שיחיה, כי
ידעתי כי הוא יסוד גדול לקדשתו לעבודת ה',
וחיותו של האדם הוא משמו, ושמו הוא כפי שרש
נשמתו.

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

נוסח מי שברך ליולדת ולבתה

מע"כ נכדי היקר הרה"ג ר' מרדכי טענדלער
שליט"א..

זהו נוסח שאמרתי כשקראתי השם לבתך
נכדתי היקרה לאה תחי' וכתבתיו מאחר
שאינו הנוסח הרגיל, מי שברך אבותינו
אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה
הוא יברך את האשה היולדת פלונית בת
פלונית עם בתה הנולדה לה למזל טוב עבור
שבעלה עלה לתורה בשכר זה הקב"ה ימלא
רחמים עליה להחלימה ולרפאותה ולהחזיקה
ולהחיותה וישלח לה מהרה רפואה שלימה
מן השמים לכל אבריה וגידיה בתוך שאר
חולי ישראל רפואת הנפש ורפואת הגוף
השתא בעגלא ובזמן קריב, ואת בתה הנולדה
לה למזל טוב לאורך ימים ושנים יקרא שמה
בישראל פלונית בת פלוני ויזכו אביה ואמה
גדלה לחופה ולמעשים טובים ונאמר אמן.
נוסח זה מדויק בעה"י כי הם שתי ברכות,
מתחלה תפלת הרפואה להיולדת כי נחשבה
חולה וצריך להתפלל עליה, ואחר זה קריאת
השם להילדה ומאחר שקורין לה שם, מצוה
לברך אותה ואת אביה ואמה שיזכו לגדלה
לחופה ולמע"ט, שלכן לא שייך להפסיק
בקריאת השם באמצע התפלה לרפואת האם,
ונוסח הנדפס לא נכון גם בלא זה כי מה
שייך בעבור שבעלה נדר לצדקה על קריאת
השם אבל הוא משובש והנכון כנוסח
שאמרתי וכתבתי. והרוצה יוכל להוסיף יזכו
אביה ואמה לגדלה לתורה ולבן תורה לחופה
ולמעשים טובים.
זקנך אוהבך בלר"נ,

משה פיינשטיין

תוכן עניינים

15	פתח דבר
21	מבוא בענייני מהות השם
	התייחסות בעניין זה בתלמודי חכמים ❖ אין לנו עסק בנסתרות ❖ "אשר שם שמות בארץ" ❖ השם מתאים אל העניין ❖ בינה בלב ההורים ❖ דרשות חז"ל על שמות ❖ הקשר בין השם למהות ❖ קריאת שמות לחיות ❖ חשיבות השם המקורי ❖ כיצד נבחר השם ❖ השם הוא נקודת החיות של האדם ❖ ספר חיי האדם ❖ שינוי השם ❖ ייחודיותו של כל אדם ❖ להוציא אל הפועל את הנקודה המיוחדת ❖ כל יהודי הוא אור בתורה ❖ אומנותו של כל אדם ❖ לעמוד על הנקודה הפנימית ❖ "שונא מתנות יחיה" ❖ כיצד לומדים מהאבות ❖ קריאת השמות של אדם הראשון ❖ אברהם העברי ❖ עשו הוא אדם ❖ אור החיים הקדוש בעניין מהות השם ❖ שמנו קראת בשמן ❖ השם שהאדם עושה לעצמו ❖ שמות ומעשים
59	מועד קריאת שם לבן
	טעם המנהג ❖ גילוי השם לפני הברית
68	קריאת שם לילד שאינו נימול בזמנו
	חינוך שנדחתה מילתו ❖ ילד שמתו אחיו וכדומה ❖ קריאת שם לנולד מהול
73	מועד קריאת שם לבת
	נהגא נהרא ופשטיה ❖ נוסח מי שבירך לילדת ולבחה ❖ סעודה ושמחה ביום קריאת השם לבת
83	ברכות שמברכים על הולדת בן או בת
	ברכה על הולדת בן ❖ ברכה על הולדת בת ❖ מנהג הספרדים
89	קריאת שם לנפל
	מילת חינוך שמת קודם שנימול ❖ קריאת שם לחינוך זה ❖ קריאת שם
93	זכות קריאת שמו של הילד
	קריאת השם על ידי ההורים ❖ המנוג בקהילות אשכנז ❖ המנוג בקהילות ספרד
103	קריאה על שם קרובי משפחה
	מנהג הספרדים ❖ מנהג האשכנזים ❖ קריאה בשם דומה לשם הנפטר ❖ שני סבים בעלי שם זהה ❖ בעל ספרדי ואישה אשכנזייה ❖ קריאה לחינוך על שם מי שנפטר לאחר לידתו
121	קריאה בשם צדיק או בשם רב
	קריאה על שם רבו בחייו ❖ קריאה על שם רבו המובהק ❖ קריאה בשם הקשור לאידיעים, למועדים ולפרשת השבוע

קוראי שמו

הלכות ומנהגים בענייני שמות וקריאתם
 כולל בירור פנימי, צוואת רבי יצחק העשירי
 וטעמים אין סוף לישראל
 בתוספת תשובות דעות הלכה למעשה
 מאת גדולי ישראל בדורנו
 לספרים וראשונים
 נכתב
 באישורא דמטרא ובסבת רבנים
 על ידי שישאל רבין

לקטלוג החוברות ולפרטים:
היכנסו לאתר המכון:
www.puah.org.il

או באמצעות :
טלפון: 02-6515050 / שלוחה 133
דואר אלקטרוני: hl@puah.org.il

מכון פוע"ה

מחלקת הוצאה לאור